Rhaglen Gyflawn

Gwasanaeth Democratiaeth
Swyddfa'r Cyngor
CAERNARFON
Gwynedd
LL55 1SH

Cyfarfod

Y CYNGOR

Dyddiad ac Amser

1.30 y.h., DYDD IAU, 28AIN MEDI, 2023

*** NODER ***

Bydd y cyfarfod yn cael ei we-ddarlledu

https://gwynedd.public-i.tv/core/l/cy_GB/portal/home

Lleoliad

Cyfarfod Aml-leoliad
Siambr Dafydd Orwig, Swyddfeydd y Cyngor, Caernarfon LL55 1SH /
Rhithiol ar Zoom

Pwynt Cyswllt

Eirian Roberts

01286 679018

eirianroberts3@gwynedd.llyw.cymru

(DOSBARTHWYD 20/09/23)

Ian Jones
Pennaeth Gwasanaethau Democratiaeth

www.gwynedd.llyw.cymru

DYDD MERCHER, 20 MEDI 2023

Annwyl Gynghorydd,

CYFARFOD O GYNGOR GWYNEDD – DYDD IAU, 28 MEDI 2023

FE'CH GWYSIR TRWY HYN i gyfarfod aml-leoliad o **GYNGOR GWYNEDD** a gynhelir am **1.30 y.h., DYDD IAU, 28AIN MEDI, 2023 YN SIAMBR DAFYDD ORWIG, SWYDDFEYDD Y CYNGOR, CAERNARFON LL55 1SH / RHITHIOL AR ZOOM**, i ystyried y materion a grybwyllir yn y rhaglen a ganlyn.

Yr eiddoch yn gywir

Pennaeth Gwasanaethau Democratiaeth

Bydd yr ystafelloedd a ganlyn ar gael i'r grwpiau gwleidyddol yn ystod y bore:-

Plaid Cymru - Siambr Dafydd Orwig
Annibynnol – Siambr Hywel Dda
Grwp Llafur / Rhydfrydol – Ystafell Ogwen

RHAGLEN

1. YMDDIHEURIADAU

Derbyn unrhyw ymddiheuriadau am absenoldeb.

2. COFNODION 5 - 21

Bydd y Cadeirydd yn cynnig y dylid llofnodi cofnodion y cyfarfod blaenorol o'r Cyngor a gynhaliwyd ar 6 Gorffennaf, 2023 fel rhai cywir.

3. DATGAN BUDDIANT PERSONOL

Derbyn unrhyw ddatganiadau o fuddiant personol.

4. CYHOEDDIADAU'R CADEIRYDD

Derbyn unrhyw gyhoeddiadau gan y Cadeirydd.

5. MATERION BRYS

Nodi unrhyw eitemau sy'n fater brys ym marn y Cadeirydd fel y gellir eu hystyried.

6. CWESTIYNAU

Ystyried unrhyw gwestiynau y rhoddwyd rhybudd priodol ohonynt o dan Adran 4.18 y Cyfansoddiad.

7. ADRODDIAD PERFFORMIAD BLYNYDDOL A HUNANASESIAD 2022-23 22 - 188

Cyflwyno adroddiad Arweinydd y Cyngor.

8. ADRODDIAD BLYNYDDOL Y PWYLLGOR LLYWODRAETHU AC ARCHWILIO 2022-23 189 - 208

Cyflwyno adroddiad Cadeirydd y Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio.

9. ADOLYGIAD CYFANSODDIAD 209 - 224

Cyflwyno adroddiad y Swyddog Monitro.

10. RHYBUDDION O GYNNIG

(A) RHYBUDD O GYNNIG GAN Y CYNGHORYDD GRUFFYDD WILLIAMS

Yn unol â'r Rhybudd o Gynnig a dderbyniwyd oddi wrtho yn unol ag Adran 4.19 y Cyfansoddiad, bydd y Cynghorydd Gruffydd Williams yn cynnig fel a ganlyn:-

Nodwn y bygythiadau cynyddol i ffermwyr a'r byd ffermio gan gyrff anetholedig goruwch-genedlaethol sydd am eu gorfodi oddi ar eu tir.

Gwelwyd hyn ar waith yn yr Iseldiroedd, Iwerddon a mannau eraill yn ddiweddar, a bellach mae Llywodraeth Cymru hithau am droi 10% o dir amaethyddol Cymru yn goedwigoedd gan leihau ein cyflenwad bwyd cynhenid eto er bod bron i hanner y boblogaeth yn byw mewn tlodi yma.

Yn wyneb hyn oll galwaf ar Gyngor Gwynedd i ymrwymo i gefnogi'r fferm deuluol Gymreig sy'n cyfrannu cymaint at economi Gwynedd ac hefyd yn fodd i gynnal hunaniaeth ieithyddol a diwylliannol unigryw y sir a bod Cyngor Gwynedd yn galw ar Lywodraeth Cymru i ail ystyried y penderfyniad i droi 10% o dir amaethyddol yn goedwigoedd.

Y CYNGOR DYDD IAU, 6 GORFFENNAF 2023

Yn bresennol: Y Cynghorydd R.Medwyn Hughes (Cadeirydd)
Y Cynghorydd Beca Roberts (Is-gadeirydd).

Y Cynghorwyr:- Craig ab Iago, Menna Baines, Beca Brown, Stephen Churchman, Glyn Daniels, Dafydd Davies, Elwyn Edwards, Elfed Wyn ap Elwyn, Alan Jones Evans, Dylan Fernley, Delyth Lloyd Griffiths, Jina Gwyrfai, Annwen Hughes, Louise Hughes, Iwan Huws, Elin Hywel, Nia Wyn Jeffreys, Anne Lloyd Jones, Berwyn Parry Jones, Dawn Lynne Jones, Dewi Jones, Elin Walker Jones, Elwyn Jones, Gwilym Jones, Gareth Tudor Jones, Huw Wyn Jones, Kim Jones, Linda Ann Jones, June Jones, Eryl Jones-Williams, Cai Larsen, Beth Lawton, Dafydd Meurig, Dewi Owen, Edgar Wyn Owen, Gwynfor Owen, Llio Elenid Owen, Gareth Coj Parry, Nigel Pickavance, Rheinallt Puw, Arwyn Herald Roberts, Elfed P Roberts, Gareth A.Roberts, Meryl Roberts, Richard Glyn Roberts, Huw Llwyd Rowlands, Paul Rowlinson, Dyfrig Siencyn, Ioan Thomas, Peter Thomas, Menna Trenholme, Rob Triggs, Rhys Tudur, Hefin Underwood, Elfed Williams, Gareth Williams, Gruffydd Williams a Sasha Williams.

Swyddogion: Dafydd Gibbard (Prif Weithredwr), Geraint Owen (Cyfarwyddwr Corfforaethol), Dylan Owen (Cyfarwyddwr Corfforaethol a Chyfarwyddwr Statudol Gwasanaethau Cymdeithasol), Dewi Morgan (Swyddog Cyllid Statudol), Iwan Evans (Swyddog Monitro), Ian Jones (Pennaeth Gwasanaethau Democratiaeth), Garem Jackson (Pennaeth Addysg), Aled Davies (Pennaeth Adran Oedolion, Iechyd a Llesiant), Vera Jones (Rheolwr Gwasanaeth Democratiaeth ac Iaith) ac Eirian Roberts (Swyddog Gwasanaethau Democratiaeth).

1. YMDDIHEURIADAU

Derbyniwyd ymddiheuriadau gan y Cynghorwyr Anwen Davies, John Brynmor Hughes, Linda Morgan, John Pughe, John Pughe Roberts, Angela Russell, Einir Wyn Williams ac Eirwyn Williams.

2. COFNODION

Llofnododd y Cadeirydd gofnodion y cyfarfod diwethaf o'r Cyngor a gynhaliwyd ar 4 Mai, 2023 fel rhai cywir.

3. DATGAN BUDDIANT PERSONOL

Ni dderbyniwyd unrhyw ddatganiadau o fuddiant personol.

4. CYHOEDDIADAU'R CADEIRYDD

Cydymdeimlwyd â'r canlynol:-

- Y Cynghorydd Angela Russell a'r teulu ar farwolaeth ei chwaer;
- Y Cynghorydd Gwynfor Owen a'r teulu ar golli ei dad-yng-nghyfraith;
- Dafydd Gibbard, y Prif Weithredwr, a'r teulu ar golli ei fam;
- Teulu Joshua Lloyd Roberts, 19 oed, a fu farw mewn amgylchiadau trychinebus yng Nghaernarfon yn ddiweddar;
- Teulu Gareth Fon Jones, Prifathro Ysgol Dolbadarn, Llanberis (mab cyn-Gadeirydd y Cyngor hwn, sef y cyn-Gynghorydd Eric M Jones) a fu farw'r wythnos ddiwethaf. Rhoddwyd gair o deyrnged iddo gan y Prif Weithredwr.

Nodwyd hefyd bod y Cyngor yn dymuno cofio am bawb o fewn cymunedau'r sir oedd wedi colli anwyliaid yn ddiweddar.

Ymdawelodd y Cyngor fel arwydd o barch a choffadwriaeth.

Llongyfarchwyd:-

- Rachel Atherton o Ddinas Mawddwy ar ei llwyddiant byd-eang ym maes beicio mynydd drwy ennill rownd gyntaf Pencampwriaeth y Byd yn y Swistir ar ôl pedair blynedd o beidio rasio oherwydd anaf.
- Pawb o Wynedd a fu'n llwyddiannus yn Eisteddfod yr Urdd yn Llanymddyfri yn ddiweddar, yn enwedig Gwydion Rhys o Rachub, Y Prif Gyfansoddwr a Tegwen Bruce-Deans o Fangor, a gipiodd y Gadair.

Dymunwyd yn dda i Eisteddfod Genedlaethol Llŷn ac Eifionydd a gynhelir ym Moduan y mis nesaf.

5. MATERION BRYS

Dim i'w nodi.

6. CWESTIYNAU

(Cyhoeddwyd atebion ysgrifenedig yr Aelodau Cabinet i'r cwestiynau ymlaen llaw.)

(A) Cwestiwn gan Aelod o'r Cyhoedd

Cwestiwn gan Mr Ieuan Wyn (ar ran Cylch yr Iaith) (cyfeiriad wedi'i ddarparu yn unol â gofynion y Cyfansoddiad)

"O ystyried bod Adran Addysg a Chabinet y Cyngor wedi caniatáu sefyllfa lle bo –

- plant yn cael eu trochi yn unedau'r gyfundrefn drochi am 20% yn llai o amser nag o'r blaen, a hynny drwy gwtogi'r amser y mae'r plant yn yr unedau o 5 diwrnod yr wythnos i 4;
- cwtogi staffio unedau trochi o ddau athro i un;
- unedau trochi yn gorfod cau am gyfnodau o ganlyniad i absenoldeb staff a phrinder athrawon llanw cymwys;
- a hefyd, oherwydd y lleihad, cyfyngu ar allu staff unedau trochi i fynd i'r ysgolion i roi arweiniad a chymorth,

onid ydi hi'n wir fod Adran Addysg a Chabinet y Cyngor wedi bod yn gyfrifol am wanychu effeithiolrwydd y ddarpariaeth drochi, a bod angen cywiro'r sefyllfa?"

Ateb gan yr Aelod Cabinet Addysg, Y Cynghorydd Beca Brown

"I ateb y pwyntiau unigol i ddechrau, ers i'r weledigaeth newydd yma ar gyfer y gyfundrefn drochi fod yn weithredol, mae asesiadau athrawon yn nodi bod cyflawniad y plant yn gyson hefo'r drefn a fu, a'u bod yn cael gwasanaeth cystal, os nad gwell, na'r drefn a fu. Hefyd, mae sylwadau'r penaethiaid yn nodi bod y plant yn gwerthfawrogi gallu cadw cysylltiad hefo'u mam ysgol, a buaswn i'n tybio y bydd y drefn honno yn ei gwneud yn haws dwyn perswâd ar rieni i yrru eu plant i'r canolfannau trochi. Nid oes gennym yr hawl, wrth gwrs, i orfodi unrhyw deulu i yrru eu plant yno, ac rwy'n meddwl ei bod yn naturiol i riant boeni am blentyn yn colli cysylltiad hefo'u cyfoedion, a hynny, ar adeg, efallai, pan fo plentyn newydd symud i ardal newydd ac yn trio gwneud ffrindiau.

O ran y strwythur staffio, mae'r drefn newydd yn creu cyfle i greu un tîm sy'n cydweithio ac yn gallu datblygu'n barhaus, ac mae cytundebau parhaol, wrth gwrs, yn rhoi sicrwydd a chysondeb. Nid oes yr un uned drochi wedi gorfod cau oherwydd absenoldeb na phrinder athrawon cymwys. Mae'r staff yn mynd i ysgolion prif lif bob wythnos ac maen nhw hefyd yn treulio cyfnodau ar ddiwedd pob cwrs yn rhoi cefnogaeth ac ôl-ofal i'r plant.

Ar bwynt cyffredinol, ein blaenoriaeth ni bob tro ydi rhoi'r plentyn yn ganolog ac wrth galon unrhyw gynlluniau er mwyn sicrhau bod pob plentyn yn y lle gorau un i ddysgu a chaffael y Gymraeg, fel mae pob un ohonom ni yn yr ystafell yma eisiau rwy'n siŵr. A hefyd mae'n werth nodi bod tîm llawn o arolygwyr Estyn wedi bod yn arolygu'r Awdurdod yr wythnos ddiwethaf, ac un o'r pethau roedden nhw'n craffu'n benodol arno oedd maes y Gymraeg, gan gynnwys y maes trochi, a bydd canfyddiadau'r arolygiad hwnnw yn gyhoeddus ym mis Medi. Rwy'n edrych ymlaen yn arw iawn i'w ddarllen yn fanwl, a byddaf yn annog i bawb arall ei ddarllen hefyd pan fydd yn gyhoeddus."

Cwestiwn Atodol gan Mr Ieuan Wyn (ar ran Cylch yr Iaith)

"O ystyried bod cymorthyddion yn cael ymweld â'r ysgolion i roi arweiniad ar y pumed diwrnod, a hynny heb eu bod wedi dilyn cwrs yn y dull trochi na gloywi iaith, ac na fydd hi'n bosib' i chwe uned drochi yn y sir sicrhau bod pontio effeithiol rhwng yr unedau a'r ysgolion ar y pumed diwrnod, yn enwedig pan fo ond un athro ymhob uned a phan fo 79 o ysgolion cynradd ac 14 o ysgolion uwchradd yn y sir, a gan nad oes gan yr Adran Addysg strwythur i sicrhau athrawon wrth gefn, fel bod Uned Drochi Llangybi, er enghraifft, wedi gorfod cael dros 6 athro llanw gwahanol di-hyfforddiant mewn un tymor, oni ddylid ail-edrych ar fodel y drefn newydd a chywiro'r diffygion?"

Ateb gan yr Aelod Cabinet Addysg, y Cynghorydd Beca Brown

"Rwy'n meddwl ei bod yn briodol i dynnu sylw yn y lle cyntaf at y ffaith eich bod chi wedi bod yn rhan o gyflwyno'r gyfundrefn yma'n wreiddiol, ac rydym yn ddiolchgar iawn am ymdrechion pawb sydd wedi ymwneud â'r gyfundrefn dros y blynyddoedd. Rwy'n croesawu eich angerdd amlwg dros y maes hollbwysig yma, ond yr hyn sy'n fy ngwneud yn drist yw bod tôn y cwestiynu yma yn tanseilio ymdrechion cwbl arwrol y tîm sy'n gweithio hefo'r plant yma, yn tanseilio cefnogaeth eu teuluoedd ac yn tanseilio llwyddiannau rhyfeddol y plant eu hunain, sy'n llwyddo mor wych i godi'r Gymraeg mewn bur amser.

Fel y gwyddoch eich hun, mae beth sy'n cael ei gyflawni yn y canolfannau yma yn wirioneddol glodwiw. Rwy'n meddwl am blant fel Chloe o Lanzarote, sy'n rhugl ei Chymraeg ar ôl ond cychwyn hefo ni fis Medi diwethaf. Mae'r gyfundrefn drochi yn flaenoriaeth gennym ni yng Nghynllun y Cyngor, fel y gallwch weld. Mae yna awydd gan Lywodraeth Cymru i rowlio allan ein cyfundrefn ni yn genedlaethol oherwydd ei fod yn arfer mor dda. Mae yna waith strategol blaengar a phwysig yn digwydd er mwyn sicrhau bod y gyfundrefn yn datblygu ac yn moderneiddio o hyd, fel y gwelodd y rhai hynny ohonoch a fanteisiodd ar y cyfle i ymweld â [phentref rhithiol] Aberwla dros ginio.

Mae'r awgrym ein bod yn fwriadol wanychu cyfundrefn rydym ni for falch ohoni ac mor angerddol drosti yn fy ngwneud yn drist, ac mae'r gwrthwyneb yn wir, oherwydd pe na fyddem yn datblygu a gwella, ni fyddai gennym y cyfle i lansio Aberwla yn yr Eisteddfod eleni fel rhywbeth newydd ac arloesol. A gyda hynny o eiriau, fedra'i ond gwahodd pob un sydd yma heddiw i alw draw i'r lansiad ar ddydd Mawrth yr Eisteddfod, a gai hefyd annog pawb i fynd ati i ddarllen arolygiad Estyn o'r

ddarpariaeth drochi. Rwy'n siŵr y cawn ni sgyrsiau ar ôl hynny, ar ôl i chwithau hefyd gael cyfle i'w ddarllen, ac rwyf wastad yn agored i gael sgyrsiau am y glo man ac am eich pryderon."

(B) Cwestiynau gan Aelodau Etholedig

(1) Cwestiwn Y Cynghorydd Dewi Jones

"Ydi'r Cyngor yn ystyried lefelau amddifadedd mewn cymuned wrth benderfynu faint o ddarpariaeth mae cymuned yn ei dderbyn gan Wasanaeth Ieuenctid Cyngor Gwynedd?"

Ateb – Aelod Cabinet Addysg, y Cynghorydd Beca Brown

"Cwestiwn pwysig iawn. Fel rhan o'r broses ail-fodelu'r Gwasanaeth Ieuenctid, fe gwblhawyd darn o waith Effaith Cydraddoldeb, wrth gwrs, ac fe nodwyd bryd hynny'r pwysigrwydd o gynnal swyddfa a chanolfan yn y ddwy gymuned fwyaf difreintiedig yn ein sir ni, sef Caernarfon a Maesgeirchen. Mae'r gwasanaeth yn parhau i fod am ddim, ac mae yna bresenoldeb ymhob ysgol. Mae'r gwasanaethau wedi cyrraedd 42 o gymunedau ar draws y sir, gan gynnwys, wrth gwrs, cymunedau difreintiedig. Wedi dweud hynny, rwyf wastad yn agored i glywed syniadau am sut i gyrraedd pobl ifanc mewn ffyrdd mwy effeithiol. Nid pobl anodd eu cyrraedd, fel maen nhw'n cael eu galw, ydi'r rhain, wrth gwrs, ond pobl sydd, efallai, ddim yn cael eu cyrraedd yn effeithiol gan wasanaethau bob amser.

Yn wir hoffwn gymryd y cyfle i ddiolch i'r aelod ac i'r cynghorwyr sir a thref eraill yng Nghaernarfon am y gwaith maen nhw'n wneud yn Porthi'r Dref, sef noson i bobl ifanc sy'n cynnig pryd o fwyd, lle cynnes a chroesawgar a chyfle i gymdeithasu. Noson ddi-ffril faswn i'n ddweud ydio, ond sy'n mynd o nerth i nerth. Yn digwydd bod, mi wnes i bicio i mewn neithiwr i ddweud helo a gweld beth oedd yn mynd ymlaen, ac mae'n amlwg yn noson sy'n cael ei gwerthfawrogi'n ofnadwy gan y criw o bobl ifanc oedd yno. Pob clod i Geraint, y '*chef'* am y bwyd, y '*chicken nuggets'* sy'n '*banging'* yn ôl rhai o'r bobl ifanc oedd yna neithiwr a'r cacennau hefo llysiau cudd! Wedyn diolch i chi bois am eich gwaith.

Fe fyddwch chi'n ymwybodol hefyd bod hwn yn flaenoriaeth gennym ni yng Nghynllun y Cyngor – Ymestyn Cyfleoedd Chwarae a Chymdeithasu i Blant a Phobl Ifanc y Sir. Rwy'n meddwl bod hynny'n nodi ein hawydd i gael y gwaith yma'n iawn. Mi fydd yna gasglu data a barn yr holl randdeiliaid a bydd hynny yn rhoi arweiniad i ni o ran beth sydd angen ei ddatblygu a'i wella, a byddwn yn croesawu mewnbwn pobl fel yr Aelod i'r broses yna pan ddaw."

Cwestiwn Atodol y Cynghorydd Dewi Jones

"Ydi'r Aelod Cabinet yn cytuno â mi bod y wasg a chymdeithas yn gyffredinol yn aml yn anghofio am bobl ifanc, ac yn euog o'u darlunio mewn golau drwg, a bod angen i ni ddathlu llwyddiannau pobl ifanc yn llawer amlach er mwyn ceisio newid y darlun yma, sy'n aml yn un anghywir?"

Ateb – Aelod Cabinet Addysg, y Cynghorydd Beca Brown

"Fedra'i ddim cytuno mwy, a bod yn onest. Rwy'n meddwl yn aml fod pobl ifanc yn cael eu gweld fel problem, sy'n ganfyddiad afiach a dweud y gwir, a'r geiriau '*hard to reach'* yna rydym ni'n eu clywed o hyd. Mae geiriau mor bwysig ymhob cyd-destun, ond yn enwedig yn y cyd-destun yma. Er enghraifft, sonnir yn aml am '*a gang of youths'*, ond pam defnyddio'r gair '*gang'*? Fyddech chi byth yn dweud '*a gang of*

pensioners' neu a '*gang of fifty year olds'* na fyddech? Wedyn rwy'n meddwl bod y ffordd mae'r wasg yn darlunio pobl ifanc yn aml yn creu mwy o broblem na'r hyn sydd yna mewn gwirionedd, nes bod pobl ifanc yn cael eu gweld fel problem, sydd ddim yn wir.

Flynyddoedd yn ôl roeddwn yn rhan o brosiect yn ward Peblig, o'r enw Cegin Cofi, dan arweiniad y Cynghorydd Tref Kenny Khan. Rwy'n gwybod beth ydi'r ddelwedd sydd gan bobl o bobl ifanc, o griwiau ifanc, o hogiau ifanc mewn '*hoodies'* ac ati, ac mae'n ddelwedd wallus ac annheg yn aml iawn. Beth sydd raid i ni gofio rŵan hefyd ydi mai'r oedran yma, yr arddegau, ydi un o'r grwpiau sydd wedi cael eu heffeithio bennaf gan Cofid. Felly, mae angen i ni roi ffocws cyson a manwl ar ein pobl ifanc, sydd yn eu blynyddoedd ffurfiannol, ac sy'n trio ffendio eu hunain yn y byd, a hynny, yn aml iawn, yn erbyn ffactorau nad oes gennym ni'r syniad lleiaf beth ydynt. Gan hynny, rwy'n croesawu unrhyw beth sy'n cadw'r ffocws yna ar bobl ifanc ac yn amlygu eu lleisiau, ac rwy'n gwybod mod i wedi dweud hyn o'r blaen yma, ond hoffwn dynnu sylw at Brosiect 15. Mae yna 3 enillydd y prosiect hwnnw - lleisiau sy'n ysbrydoli pobl ifanc. Mae o ar Facebook, Instagram, ac ati, - Prosiect 15 - 3 o bobl ifanc yn siarad. Ia, gadewch i ni amlygu lleisiau ein pobl ifanc ni."

(2) Cwestiwn Y Cynghorydd Huw Rowlands

"Pa gynlluniau sydd ar waith er mwyn gwella'r trefniadau casglu sbwriel yng Ngwynedd, fel bod y diffygion presennol yn cael eu goresgyn, a chasgliadau yn cael eu gwneud ar amser ac yn unol â'r gofynion statudol?"

Ateb – Aelod Cabinet Amgylchedd, y Cynghorydd Dafydd Meurig

"Diolch am y cwestiwn. Fel mae rhai aelodau'n gwybod, o bosib', mae 'na waith yn digwydd ar hyn o bryd i drawsnewid y gwasanaeth casglu gwastraff, ac rydym yn gweithio'n agos gyda'r gweithlu, goruchwylwyr a'r undebau i newid y ffordd o weithio.

Roedd lefelau salwch uchel a threfniadau hanesyddol yn golygu nad oedd y gwasanaeth yn gwneud y defnydd gorau o oriau gwaith cynhyrchiol yn y gorffennol. Mae'n debyg nad oedd ein trigolion wedi gweld gwahaniaeth mawr yn eu casgliadau gan fod y gwasanaeth yn rhoi adnoddau ychwanegol i mewn i oresgyn y problemau hynny. Yn hanesyddol, roedd hyn yn arwain at orwariant sylweddol, ac yn wir, Cyngor Gwynedd oedd yr awdurdod ail ddrytaf yng Nghymru o ran gwariant fesul cartref ar wasanaethau gwastraff y llynedd.

Er mwyn ceisio delio hefo hyn, rydym ni wedi bod, dros y misoedd diwethaf, yn mynd drwy broses o ail ddylunio'r gwasanaeth casglu, a hwn ydi'r prif reswm pam bod methiannau casglu wedi bod yn digwydd, yn enwedig yn ardal Arfon.

Fodd bynnag, mae'r gwaith o osod y sylfaen rheolaethol wedi ei gwblhau a phenaethiaid hefyd bellach wedi cyfarfod a llythyru pob aelod o staff er mwyn cadarnhau disgwyliadau. Mae'r trefniadau newydd sydd wedi eu rhoi yn eu lle i'w gweld yn dwyn ffrwyth, ac rwy'n disgwyl y bydd trigolion Gwynedd yn gweld gwelliant yn eu casgliadau yn fuan gobeithio.

Efallai na fydd y gwasanaeth yn berffaith ar y dechrau, ond os bydd y criwiau wedi methu casglu ar y diwrnod arferol, bydd pob ymdrech yn cael ei wneud i'w gasglu ar y diwrnod canlynol. Pan fydd pethau'n mynd o chwith, rydym ni wedi dechrau trefn newydd o gyfathrebu hefo'r cymunedau drwy roi gwybodaeth amserol ar y cyfryngau cymdeithasol ac i aelodau lleol, ac rwy'n siŵr y bydd nifer ohonoch wedi dechrau derbyn y nodyn yna yn dweud bod y casgliad yna wedi'i golli ac y bydd yna geisio casglu'r diwrnod canlynol.

O ran staffio, mae dwy swydd newydd wedi cael eu hysbysebu'n ddiweddar a fydd o help i oresgyn unrhyw broblemau staffio yn y tymor byr. Mae'r gwasanaeth hefyd yn ail-edrych ar ei fflyd, er mwyn sicrhau ei fod hefo'r cerbydau mwyaf addas a dibynadwy. Byddwn hefyd yn buddsoddi mewn technoleg fydd yn cynorthwyo'r arweinyddion tîm i reoli'r cylchdeithiau yn fwy effeithlon.

Felly, ymddiheurwn am yr anhwylustod mae'r ail-drefnu yma wedi ei achosi i drigolion Gwynedd, ond rydw i'n ffyddiog y cawn wasanaeth y gallwn fod yn falch ohono unwaith eto, i'n staff a'r trigolion."

Cwestiwn Atodol y Cynghorydd Huw Rowlands

"Ydi'r Aelod Cabinet yn hyderus bod y trefniadau newydd a'r camau sy'n cael eu cymryd i wella'r gwasanaeth yn ddigon rhagweithiol, ac yn ddigon grymus i sicrhau gwelliannau yn gynt, yn hytrach nag yn hwyrach?"

Ateb – Aelod Cabinet Amgylchedd, y Cynghorydd Dafydd Meurig

"Rwy'n cytuno hefo'r rhwystredigaeth sydd wedi bod hefo'r gwasanaeth. Mae wedi effeithio y rhan fwyaf ohonom ni, a finnau yn fy ward fy hun, fel y gweddill ohonom ni. Ydw, mi rydw i'n ffyddiog bod y newidiadau yma yn mynd i ddwyn ffrwyth, ond fel pob newid, mae'n mynd i gymryd amser i setlo i lawr, ond rwy'n gobeithio, mor fuan â phosib', y gwelwn ni wahaniaeth go iawn."

(3) Cwestiwn Y Cynghorydd Gwynfor Owen

"Fel un sydd yn cynrychioli dau o'r traethau gorau yn y byd, sef Traeth Llandanwg a Thraeth Harlech, gan hefyd ddatgan bod amryw o draethau eraill yn ein sir yn disgyn i'r un categori, hoffwn ddatgan fy siom nad oedd y Cyngor wedi gwneud cais am Faner Glas i unrhyw un o'n traethau eleni. Gai ofyn y rheswm pam na wnaeth y Cyngor ymgeisio?"

Ateb – Y Dirprwy Arweinydd ac Aelod Cabinet Economi, y Cynghorydd Nia Jeffreys

"Rydym ni wedi anfon ymateb ysgrifenedig at yr aelod, ac mae ar gael i bob cynghorydd arall yn eich papurau. Mi wnâi ateb drwy gyfeirio at y paragraff olaf. Fel mae'n dweud, penderfynodd Cyngor Gwynedd, Cyngor Ynys Môn a Chyngor Conwy beidio cyflwyno ceisiadau ar gyfer Baner Las. Nid yw Cyngor Gwynedd wedi dathlu Gwobrau Baneri Glas yn ystod dwy allan o'r tair blynedd ddiwethaf, ac er hynny, mae ein traethau wedi bod ymysg y prysuraf erioed. Dim ond un cynllun achredu yw'r Faner Las sy'n gwerthuso traethau ar sail meini prawf amrywiol, na fyddai o reidrwydd yn dathlu rhinweddau arbennig traethau Llandanwg a Harlech fel y cyfeirir atynt.

Mae ein traethau mor lân, diogel a phoblogaidd ag y buont erioed. Mae ansawdd dŵr yn cael ei fesur yn rheolaidd, gyda llawer o draethau'n cyrraedd y safon uchaf, sef 'rhagorol'. Mae ein traethau yn parhau i fod ymhlith y gorau yng Nghymru, neu'r byd, a byddant yn parhau i ddenu miloedd o ymwelwyr a phobl leol eto'r haf yma".

Cwestiwn Atodol y Cynghorydd Gwynfor Owen

"Gai ofyn am sicrwydd gan yr Aelod Cabinet y bydd monitro ein traethau yn cario ymlaen fel petasem yn ymgeisio am y Faner Las, ac wrth gwrs hefyd, mynd llawer ymhellach gyda rhai pethau?"

Ateb – Y Dirprwy Arweinydd ac Aelod Cabinet Economi, y Cynghorydd Nia Jeffreys

"Fedra'i sicrhau y bydd y gwaith monitro a chyhoeddi ansawdd dyfroedd ymdrochi ar hyd yr arfordir yn parhau yn yr un modd, a hoffwn hefyd sicrhau y bydd yr Adran yn ystyried cyfleoedd perthnasol i gyflawni gwelliannau parhaus i'r dyfodol."

(4) Cwestiwn Y Cynghorydd Jina Gwyrfai

"Mewn cydweithrediad efo Cadw Cymru'n Daclus mae llawer o gymunedau Gwynedd yn ceisio lleihau 'sbwriel. Mae'r 'Tîm Tacluso' yn gosod biniau ychwanegol mewn mannau strategol.

Ond, mae problem 'sbwriel yn cael ei gwaethygu'n aml, er yn anfwriadol, gan y Cyngor hwn gan fod:

i) Loriau 'sbwriel/ailgylchu yn 'sbydu 'sbwriel wrth wibio trwy'r ardal;
ii) Contractwyr torri glaswellt yn gadael y toriadau a 'sbwriel sydd wedi dod i'r golwg ar ochr y lôn.

Hoffwn wybod pa fesurau sydd ar y gweill i wella'r sefyllfa hon?"

Ateb – Aelod Cabinet Priffyrdd, Peirianneg ac Ymgynghoriaeth Gwynedd, y Cynghorydd Berwyn Parry Jones

"Mae'r ymateb ysgrifenedig wedi ei rannu, ond mi wnâi gyfeirio at un neu ddau o bwyntiau. Yn y lle cyntaf, hoffwn ddiolch i'r Cynghorydd Dafydd Meurig a'r Adran Amgylchedd am ddarparu'r ymateb i ran 1 y cwestiwn yn ymwneud â lorïau casglu 'sbwriel. Fel y gwelwch, mae hon wedi bod yn broblem hanesyddol a bod y cartgylchu ar gefn y lorïau sydd yn cael ei ddefnyddio ddim y gorau ac felly bydd yr Adran yn edrych ar gael rhai mwy addas i'r gwaith. Hefyd, mae tueddiad, wrth gwrs, ymhlith rhai o'r gweithlu i symud ymlaen o un lleoliad i'r llall heb gau'r drysau. Bydd y swyddogion yn atgoffa'r gweithlu i sicrhau bod y drysau cefn wedi cau cyn symud ymlaen.

Symud i ail ran y cwestiwn, sy'n gyfrifoldeb yr Adran Priffyrdd, mae amryw wedi awgrymu y dylai'r contractwyr sy'n torri'r gwair hefyd godi unrhyw 'sbwriel sy'n dod i'r golwg ar ôl y torri, ond nid yw hyn yn rhan o'r cytundeb, a byddai ychwanegu hyn yn golygu costau ychwanegol sylweddol. Beth sydd i fod i ddigwydd ydi bod y contractwyr torri gwair yn gadael i'r swyddogion wybod lle maent yn torri, a bydd ein gangiau ni yn eu dilyn i godi 'sbwriel. Byddwn yn gadael i'r contractwyr wybod y bydd rhaid iddynt gydymffurfio gyda hyn. Wrth gwrs, mae'r broblem yn waeth yn yr haf pan mae'r ymwelwyr yma. Felly, rwy'n gobeithio y cawn yr hawl cyn bo hir i godi Treth Twristiaeth, fel bod adnodd ychwanegol ar gael i ddelio gyda'r sefyllfa, a sawl sefyllfa arall debyg, oherwydd nid yw'n deg bod trethi trigolion Gwynedd yn cael ei ddefnyddio i godi 'sbwriel ychwanegol sydd wedi deillio o ymwelwyr i'r sir.

I gloi, hoffwn roi pwyslais ar y paragraff olaf, sef addysg. Rwyf o hyd yn clywed pethau tebyg i "*pam di'r Cyngor ddim yn codi 'rubbish' mae pobl yn lluchio o'u ceir yn fwy aml'* Nid wyf byth yn clywed pobl yn gofyn pam bod pobl yn lluchio 'sbwriel allan o'u ceir yn y lle cyntaf, a hwn ydi'r ffordd ymlaen yn yr hir-dymor, sef addysgu pobl. Mi wnawn ni gydweithio gyda Llywodraeth Cymru a Chadw Cymru'n Daclus ac ail-ddechrau ymweld ag ysgolion i gael y neges drosodd nad yw'n dderbyniol i daflu 'sbwriel allan o ffenest y car."

Cwestiwn Atodol y Cynghorydd Jina Gwyrfai

"Hoffwn wybod a fydd y cynlluniau newydd yn cynnwys cydweithio yn benodol gydag ysgolion a Chadw Cymru'n Daclus, achos mae yna gynllun newydd gan Cadw Cymru'n Daclus, sef Ysgolion Di-sbwriel, a siom i mi oedd clywed mai ond 2 ysgol sydd wedi ymuno â'r cynllun yng Ngwynedd ar hyn o bryd."

Ateb – Aelod Cabinet Priffyrdd, Peirianneg ac Ymgynghoriaeth Gwynedd, y Cynghorydd Berwyn Parry Jones

"Yn sicr mae yna waith i'w wneud hefo ysgolion, ac fel roeddwn yn sôn cynt, addysg ydi'r ffordd ymlaen. Mi wnâi sicrhau bod yr Adran yn cysylltu hefo'r ysgolion a gyda Chadw Cymru'n Daclus i hyrwyddo'r prosiect yma."

(5) Cwestiwn Y Cynghorydd Elin Hywel

"Gyda chynnydd sylweddol mewn amlygedd defnydd 'Vapes' gan bobl ifanc, yn benodol gan bobl ifanc oed addysg uwchradd, pa gamau mae'r Cyngor yn eu cymryd i gefnogi ein hysgolion uwchradd i ddod i'r afael â'r her newydd a phryderus yma?"

Ateb – Aelod Cabinet Addysg, y Cynghorydd Beca Brown

"Diolch am y cwestiwn. Ydi, mae'n rhywbeth sy'n codi'i ben yn aml iawn. Mae'n broblem gynyddol, a dweud y gwir, yn ein hysgolion uwchradd ni, a phwy a ŵyr, efallai y bydd yn broblem fydd yn dechrau codi yn y cynradd fel mae'r pethau yma yn dueddol o fynd. Pan fyddaf yn mynychu cyfarfodydd penaethiaid, mae'n un o'r pethau sy'n dod i fyny'n gyson yno wrth i ni godi'n pryderon.

Mae yna bethau fedar ysgolion eu gwneud, wrth gwrs, fel adolygu prosesau, ac ati, ac addasu'r cwricwlwm i gyfarch y pryderon ac addysgu, ond mae angen cefnogaeth gan yr Awdurdod hefyd, ac rydym ni'n aros cadarnhad am arian grant i gefnogi'r maes a chomisiynu darn o waith er mwyn trio gweld beth y gellir ei wneud. Byddai hynny'n digwydd ar y cyd gyda'r Gwasanaeth Be di'r Sgôr, Y Gwasanaeth Cyfiawnder Ieuenctid a'r Gwasanaeth Anghenion Dysgu Ychwanegol a Chynhwysiad.

Wrth gwrs, gan fod hwn yn faes newydd, mae ymchwil a data yn brin, ond mi fyddwn yn ceisio bod yn rhagweithiol yn ein hymdrechion i fanteisio ar unrhyw arweiniad newydd neu ymchwil newydd a ddaw yn y maes, ond gallaf eich sicrhau ein bod yn cymryd y pwnc yma o ddifri' ac rwy'n ei glywed o bob cyfeiriad fy hun hefyd."

Cwestiwn Atodol y Cynghorydd Elin Hywel

"Gan nad oes posib' i ni wybod effeithiau hir-dymor 'vapio' ar iechyd, a pha mor hawdd ydi hi i 'vapio' mewn unrhyw ardal, y tu fewn neu tu allan, pa gamau mae'r Adran Addysg wedi cymryd i addysgu athrawon, disgyblion, ond hefyd rhieni ar y risgiau sylweddol sydd i 'vapio'?"

Ateb – Aelod Cabinet Addysg, y Cynghorydd Beca Brown

"Eto, mae yna waith i'w wneud ar yr elfen addysgu, ond eto hefyd, mae'r wybodaeth yn gymharol brin ar hyn o bryd, ond rwy'n meddwl bod rhaid i ni fynd ati'n rhagweithiol i ffendio hynny o wybodaeth sydd yna ar gael i ni.

Rydych chi'n gwneud y pwynt ynglŷn â pha mor hawdd ydi hi i 'vapio', boed hynny y tu fewn neu'r tu allan. Mae hynny'n sicr yn wir, ac mae honno'n sgwrs arall eto rydym ni wedi gael yn y cyfarfodydd penaethiaid ynglŷn â thoiledau ysgolion. Mae fano'n leoliad lle mae plant a phobl ifanc yn dueddol o fynd i 'vapio'. Wedyn rydym ni wedi

ymrwymo i wneud darn o waith sy'n edrych oes yna rywbeth fedrwn ni wneud o ran steil toiledau, pa mor agored neu beidio ydyn nhw, fel bod criwiau o blant sy'n mynd i'r toiledau i 'vapio' yn haws i'w gweld. Felly mae 'na ddarn bach o waith ynglŷn â'r holl leoliadau 'vapio' yn mynd i gael ei wneud gennym ni fel Adran.

Hefyd, o ran y 'sbwriel mae 'Vapes' yn creu, rwy'n siŵr bod unrhyw gynghorwyr sy'n hel 'sbwriel wedi gweld y tameidiau bach plastig yna yn bob man. Dydi hynny ddim yn amgylcheddol-gyfeillgar chwaith nagdi? Ond eto, hoffwn sicrhau'r aelod bod yna waith yn mynd i gael ei wneud ar hyn."

(6) Cwestiwn Y Cynghorydd Richard Glyn Roberts

"O ystyried:-

- Na fu unrhyw newid sylweddol i bolisi addysg Gymraeg Gwynedd yn ystod yr ugain mlynedd ddiwethaf i geisio gwrthweithio shifft iaith a'r breuo parhaus, o gyfrifiad i gyfrifiad, ar y gymdeithas Gymraeg weddillol,
- Ac wedi iddi ddod i'r amlwg nad yw'r Adran Addysg yn monitro cyfrwng yr addysg yn ysgolion y sir,
- Ac yn wyneb yr ansicrwydd ynghylch union nifer y disgyblion yn y sir sy'n cael addysg drwy gyfrwng y Saesneg

onid ydy hi'n bryd gafael ynddi a rhoi ystyriaeth ddifrif, o'r newydd i gynyddu'r ddarpariaeth ym mhob ysgol uwchradd yng Ngwynedd a oedd gynt yng nghategori 2A neu 2B fel ei bod yn cyfateb i'r ddarpariaeth mewn ysgolion Cymraeg 3P (hynny yw 100% o'r plant yn gwneud o leiaf 90% o'u haddysg yn Gymraeg) a chyflwyno cyfundrefn fonitro gyfaddas rhag blaen i sicrhau hynny?"

Ateb – Aelod Cabinet Addysg, y Cynghorydd Beca Brown

"Rwy'n mynd i gychwyn drwy gyfeirio at fy ymateb i gwestiwn digon tebyg a gefais gan y Cynghorydd Rhys Tudur yn y Cyngor llawn diwethaf, ac os caf wneud hynny, hoffwn nodi mai mater lleol i ni yng Ngwynedd ydi ein Polisi Iaith Addysg, mai fframwaith gweinyddol yn unig ydi'r drefn gategoreiddio a'n bod ni'n bwriadu mynd ati i ddiweddaru'r Polisi Iaith er mwyn adlewyrchu'r newidiadau sydd wedi mynd rhagddynt ym myd addysg ers gosod y Polisi Iaith.

Rydym ni o ddifri am y ddarpariaeth yn y sir yma, a dyna pam ein bod yn diweddaru'r Polisi Iaith. Mae'r ffaith ein bod cymaint o ddifri' am y ddarpariaeth yma yn cael ei ddangos, rwy'n meddwl, yn y ffaith ein bod yn diweddaru'r Polisi Iaith, ein bod yn casglu gwybodaeth o fewn yr Adran am y ddarpariaeth cyfrwng Cymraeg a dwyieithog ar draws y sir a'n bod ni wedi sefydlu Tasglu Darpariaeth Cymraeg Ysgolion Gwynedd i edrych ar yr union bethau mae'r aelod yn sôn amdanynt. Gan hynny, rwy'n edrych ymlaen at weld ffrwyth llafur y rhai sy'n ymgymryd â'r darnau yma o waith, nifer ohonynt yn y stafell yma, ac i weld pa argymhellion ddaw yn eu sgil."

Cwestiwn Atodol y Cynghorydd Richard Glyn Roberts

"O ystyried bod a wnelo'r mater yma â'n parhad ni fel pobl, ac o ystyried bod y mater yn bur syml, er gwaethaf y cymhlethdod technocrataidd sydd ynglŷn â'r gyfundrefn, fyddai'r Aelod Cabinet yn barod i ddatgan pa mor ddymunol fyddai cyfundrefn addysg lle mae 100% o blant y sir yn cael 90% o'u haddysg yn Gymraeg, h.y. pa mor ddymunol yn ei golwg hi fyddai dynodi'r ysgolion yn y sir yn ysgolion 3P fel sydd mewn siroedd eraill?"

Ateb – Aelod Cabinet Addysg, y Cynghorydd Beca Brown

"Rydw i wedi dweud sawl gwaith beth yw fy marn i am ysgolion 3P a pham nad wyf yn meddwl eu bod yn addas i'r sir yma, ac nid wyf am ddiflasu pawb yn y 'stafell drwy fynd drwy hynny eto.

Rwy'n meddwl mai'r hyn sydd gennym ni yma ydi '*clash'* diwylliannol, neu '*clash'* steils, o bosib'. Rwy'n meddwl ein bod o'n dau yn dymuno'r un pethau yn y bôn, sef i wella, i rymuso ac i ehangu'r ddarpariaeth Gymraeg er mwyn ein parhad ni, fel rydych chi'n dweud yn glir iawn. Rwy'n dweud hyn 'chydig yn dafod yn y boch, efallai, ond mae'n ymddangos eich bod chi eisiau mynd ati hefo pastwn, lle rwyf innau eisiau mynd ati mewn ffordd fydd, yn y pen draw, rwy'n meddwl, yn fwy llwyddiannus, drwy gydweithio, bod yn gynhwysol, drwy ddylanwadu a mynd â phawb hefo ni ar y siwrne yma. Rwy'n gwybod y byddwch chi'n meddwl rŵan mai rhyw hen eiriau meddal a '*fflyffi'* ydi pethau fel annog a chefnogi a chydweithio, ac ati, ond beth sydd ynghanol y maes cymhleth yma ydi pobl, teuluoedd Gwynedd, ac rydym ni i gyd fel bodau dynol yn un uwd o bryderon, o ansicrwydd, o ddyheadau a hefyd rhagfarnau - gadewch i ni fod yn onest, pob un ohonom ni!

Mae pethau fel newid categori hefyd - rydych chi'n sôn am bethau technegol - mae newid categori yn newid canran darpariaeth, ayb, ac maent i gyd yn gofyn am ymgynghori llawn hefo ysgolion a phob math o brosesau statudol o gwmpas y ddeddf trefniadaeth ysgolion, hefo heriau recriwtio yn broblem. Mae'r hyn rydych chi'n ofyn amdano yn agor y drws i heriau na fyddem, o bosib' yn falch ohonyn nhw. Wedyn, hyd yn oed o dynnu pob un o'r rhwystrau, y materion yna oddi yna, nid wyf o blaid diwylliant pastwn. Nid yw hynny'n golygu mod i'n mynd i fod yn '*soft'* ar fy nyhead i, sydd yr un fath â'ch dyhead chi yn y bôn, sef i rymuso darpariaeth y Gymraeg, a thrwy hynny rymuso'r Gymraeg yn y sir yma. Fodd bynnag, tra mod i'n ddigon ffodus o fod yn dal y rôl yma, wnâi fyth wneud unrhyw beth fyddai'n amharu ar allu pob un plentyn yn y sir yma i gael mynediad at addysg Gymraeg, a'm dyhead mwyaf bob amser ydi gweld gweddill Cymru yn mynd yn debycach i Wynedd, gan gynhyrchu siaradwyr Cymraeg sydd yn falch o'u hiaith ac yn ei defnyddio.

Fodd bynnag, gan mod i'n gwybod nad ydych chi'n hoffi pethau meddal a '*fflyffi'*, mae gen i rywbeth 'chydig bach caletach, sef data o lawr ein dosbarthiadau a gan ein hysgolion uwchradd ni. Mae hwnnw wedi dod i'm llaw yn ddiweddar, felly rhag i mi gael unrhyw beth yn anghywir, mi wnâi ddarllen o e-bost, os gai. "*O edrych ar ffigurau ysgol gyfan ar draws y sir, yn unol â diffiniad y drefn gategoreiddio, mae 'na dros 70% o blant uwchradd Gwynedd yn cael o leiaf 70% o'u gweithgareddau ysgol cwricwlaidd ac allgyrsiol yn Gymraeg. Heb y ddwy ysgol drosiannol, y rhai 3T, mae dros 90% o blant uwchradd Gwynedd yn cael o leiaf 70% o'u gweithgareddau ysgol cwricwlaidd ac all-gyrsiol yn y Gymraeg*". Rwy'n falch iawn o hyn, ac rwy'n meddwl ei fod yn rhywbeth y dylem ni i gyd ymfalchïo ynddo. Mi ddylem ni gefnogi unrhyw ymdrechion i ledaenu'r arfer yma ar draws Cymru. Nid yw hynny i ddweud ein bod yn gorffwys ar ein rhwyfau. Mae yna wastad gwaith i'w wneud a dyna pam ein bod wedi gosod y tasglu i wneud y gwaith maen nhw'n wneud, a dyna pam rydym ni'n hel data yn yr Adran a dyna pam y byddwn ni'n dal i weithio dros y Gymraeg yng Ngwynedd bob amser."

(7) Cwestiwn Y Cynghorydd Rhys Tudur

"O ystyried y feirniadaeth a gafodd y Cyngor mewn erthygl ar Cymru Fyw '*Teithio Llesol: Siom nad yw rhai Cynghorau â diddordeb*' a oedd yn ymwneud â cheisiadau am grantiau llwybrau Teithiau Llesol y tu hwnt i'r pot craidd blynyddol o £500,000 y flwyddyn, i ba raddau y mae'r Cyngor wedi llwyddo i gael grantiau Teithio Llesol sydd tu hwnt i'w pot craidd ar gyfer ardaloedd gwledig tros y 5 blynedd diwethaf, ac i ba

raddau y mae angen i'r Cyngor wella eu strwythurau staffio er mwyn cael mwy o lwyddiant i wneud ceisiadau yn y dyfodol?"

Ateb – Aelod Cabinet Amgylchedd, y Cynghorydd Dafydd Meurig

"Diolch am y cwestiwn. Ydi mae gwella isadeiledd cerdded a beicio yn y sir yn un o flaenoriaethau'r Cyngor a thros y blynyddoedd mae Cyngor Gwynedd wedi cyflawni gwaith fyddwn i'n dadlau sy'n arloesol yn y maes yma, ac wedi sefydlu 116 cilomedr o lwybrau cerdded a beicio ar draws y sir.

Ond wrth gwrs mae hwn yn waith hynod o gostus sy'n gwneud y Cyngor yn ddibynnol iawn ar allu denu arian grant er mwyn cyflawni unrhyw newid sylweddol.

Mae'r galw am yr arian yma gan Lywodraeth Cymru yn gystadleuol iawn, ac er mwyn llwyddo, mae angen cyflwyno tystiolaeth ar sut y byddai unrhyw gynllun yn cyfarch meini prawf y Llywodraeth. Yn anffodus, mae cyfarch y meini prawf yma yn fwy heriol mewn ardaloedd gwledig sydd hefo poblogaeth is.

Eleni cyflwynodd Cyngor Gwynedd gais am arian i adeiladu 3 cynllun sef:

- Llwybr cerdd a beicio rhwng Tywyn ac Aberdyfi gwerth £1.6m;
- Llwybr cerdded a beicio ym Mangor gwerth £1.2m;
- Llwybr cerdded a beicio yng Nghaernarfon gwerth £350,000.

Dim ond un o'r ceisiadau yma fu'n llwyddiannus, sef Llwybr Teithio Llesol ar Ffordd Penrhos, Bangor. Newyddion da i aelodau Bangor, wrth gwrs, a phobl Bangor, ond siomedig i'r gweddill ohonom. O gronfa arall, sef Llwybrau Diogel mewn Cymunedau, mae yna £280,000 wedi ei sicrhau i wella darpariaeth cerdded a beicio ger Ysgol Godre'r Berwyn yn Y Bala.

Dros y 5 mlynedd ddiwethaf, fe wnaeth y Cyngor gyflwyno ceisiadau am brosiectau gwerth oddeutu £10.5 miliwn, ond dim ond gwerth £1.5 miliwn a dderbyniwyd o'r ddwy gronfa, sef Teithio Llesol a Llwybrau Diogel yn y Gymuned.

Er hynny, rydym hefyd wedi elwa o ddefnyddio'r arian craidd i ddatblygu cynlluniau sydd wedi galluogi'r Cyngor i ddenu arian o ffynonellau gwahanol, yn cynnwys £2.6 miliwn ar gyfer gwelliannau i gylchfan Brynrefail ac £1.8 miliwn ar gyfer gwelliannau Lôn Las Ogwen.

I'r dyfodol, mae swyddogion yn trafod hefo Trafnidiaeth Cymru sut allwn ni gryfhau cynlluniau eraill er mwy sicrhau cyllid ychwanegol. Mae swyddogion yn defnyddio cyfran o'r £500,000 arian craidd Teithio Llesol sydd wedi ei dderbyn i ddatblygu cynlluniau, gyda'r bwriad o allu cyflwyno ceisiadau am grant i'w gwireddu yn y blynyddoedd nesaf.

Tra'n derbyn fod yna heriau capasiti wedi wynebu'r Gwasanaeth dros y flwyddyn neu ddwy ddiwethaf, rydw i'n hyderus fod y gwaethaf y tu ôl i ni. Yn ogystal, mae Uned Llwybrau a Mynediad y Cyngor wedi ymuno gyda'r Gwasanaeth Traffig a Phrosiectau yn ystod y misoedd diwethaf ac mae gen i ffydd y bydd y cydweithio agos ar draws y maes yn cryfhau ein hymdrechion yn y maes Teithio Llesol."

Cwestiwn Atodol y Cynghorydd Rhys Tudur

"O ystyried fod nifer ceisiadau cronnus am wasanaeth yn ymwneud â ffyrdd a thraffig wedi dyblu o fis Rhagfyr i'r Pasg, ac o ystyried fod yr Adran sy'n ymwneud â theithio llesol yn mynd i gael y byrdwn o orfod delio hefo materion fel newid cyflymder drwy

bentrefi i 20mya, a hefyd bod datblygiad llwybrau teithiau llesol, fel yn fy ardal i, wedi oedi ers dros ddegawd, hoffwn ofyn, os ydi'r Adran yn gwegian eisoes, onid yw'n hanfodol ein bod yn recriwtio mwy o staff er mwyn i ni lwyddo i gael mwy o arian teithiau llesol a sicrhau nad oes oedi o ddegawdau maith i weld llwybrau newydd sydd eu mawr angen?"

Ateb – Aelod Cabinet Amgylchedd, y Cynghorydd Dafydd Meurig

"O ran y llwybrau yn ardal yr aelod, sef ardal Afonwen, rwy'n meddwl bod yr Adran wedi rhoi cais i mewn ar gyfer llwybr yn yr ardal yna dair gwaith, ac wedi cael gwrthodiad dair gwaith, ac mae hynny'n dangos pa mor wallus yw meini prawf y Llywodraeth, sy'n ffafrio ardaloedd poblog dros ardaloedd gwledig. Ni allwn roi ceisiadau i mewn dro ar ôl tro ond i'w gweld yn cael eu gwrthod, pan fyddem ni'n gallu ymateb i'r meini prawf yn well drwy gyflwyno ceisiadau mewn llefydd sy'n fwy tebygol o lwyddo. Mae'r frwydr yn y fan honno hefo'r Llywodraeth i ymestyn eu meini prawf i ffafrio ardaloedd gwledig fel Gwynedd.

O ran yr ochr capasiti, rwy'n derbyn bod yna heriau capasiti wedi bod dros y blynyddoedd diwethaf. Mae'r newid i 20mya, wrth gwrs, yn cymryd adnoddau eithaf sylweddol, a bydd hynny yn dod i ben, gobeithio, pan fydd yr 20mya yn dod i mewn yn yr Hydref. Gwn bod yna drafodaethau wedi bod rhwng y Pennaeth Amgylchedd a'r Prif Weithredwr ynglŷn â delio hefo capasiti yn y maes trafnidiaeth, felly rwy'n gobeithio y gwelwn ni gynnydd yn y fan honno i geisio cwrdd â'r anghenion."

7. ADRODDIAD BLYNYDDOL Y PWYLLGOR SAFONAU 2022/23

Croesawyd Mr Eifion Jones, Cadeirydd y Pwyllgor Safonau, i'r cyfarfod i gyflwyno adroddiad blynyddol y pwyllgor am 2022/23.

Nododd y Cadeirydd y bu'n fraint iddo gael ei ethol yn Gadeirydd y Pwyllgor Safonau ym mis Chwefror eleni, ac y dymunai ddiolch yn ddiffuant i'w ragflaenydd yn y Gadair, sef Dr Einir Young, a roddodd wasanaeth ac arweiniad i'r Pwyllgor dros gyfnod o 10 mlynedd fel aelod.

Wrth gyflwyno'r adroddiad, tynnodd y Cadeirydd sylw at y ddyletswydd statudol newydd ar arweinyddion grwpiau gwleidyddol, gan ddiolch i'r 3 Arweinydd am eu cydweithio ar y camau cychwynnol sydd wedi'u cymryd i ymdrin â'r ddyletswydd. Pwysleisiodd bwysigrwydd cadw perthynas glos rhwng yr Arweinyddion a'r Swyddog Monitro, gan nodi y byddai'r Pwyllgor Safonau llawn yn trefnu cyfarfod gyda'r Arweinyddion yn y dyfodol agos.

Diolchodd Arweinydd y Cyngor i Gadeirydd y Pwyllgor Safonau am ei waith yn ystod y flwyddyn.

Rhoddwyd cyfle i'r aelodau gyflwyno sylwadau a gofyn cwestiynau.

Holwyd sut roedd uwch swyddogion y Cyngor, megis y Swyddog Monitro, yn cael eu safoni. Mewn ymateb, nodwyd:-

- Mai rôl y Pwyllgor Safonau oedd edrych ar ymddygiad cyhoeddus a'r ffordd mae aelodau etholedig yn ymddwyn fel rhan o'u gwaith.
- Bod yna God Ymddygiad ar gyfer aelodau, a Chod Ymddygiad ar gyfer swyddogion, a bod pawb yn glynu ato bob amser hyd eithaf eu gallu.
- Bod yna drefn reoli perfformiad cwbl ar wahân ar gyfer materion perfformiad swyddogion o ran eu gwaith, a bod hynny'n gwbl ar wahân i'r hyn mae'r Pwyllgor Safonau yn ei wneud.

- Bod rôl y Swyddog Monitro yn rôl statudol a bod deilydd y swydd yn atebol ac yn gyfrifol am y swyddogaeth yna i'r Cyngor llawn. Pe dymunai unrhyw un wneud cŵyn yn erbyn y Swyddog Monitro, byddai gofyn iddynt godi'r mater gyda'r Prif Weithredwr.

PENDERFYNWYD derbyn yr adroddiad.

8. ADRODDIAD BLYNYDDOL Y CYFARWYDDWR STATUDOL GWASANAETHAU CYMDEITHASOL 2022/23

Cyflwynodd y Cyfarwyddwr Statudol Gwasanaethau Cymdeithasol ei adroddiad blynyddol mewn perthynas â pherfformiad y Gwasanaethau Cymdeithasol o fewn Gwynedd yn ystod 2022/23.

Diolchodd y Cyfarwyddwr i'w ragflaenydd yn y swydd, Morwena Edwards, am ei gwaith trylwyr cyn ymadael yn ystod haf 2022, a hefyd i Lois Owens (Uwch Swyddog Gweithredol) am ei gynorthwyo gyda'r gwaith o baratoi'r adroddiad.

Rhoddwyd cyfle i'r aelodau gyflwyno sylwadau a gofyn cwestiynau.

Diolchodd yr Arweinydd i'r Cyfarwyddwr am y cyflwyniad ysbrydoledig sy'n amlygu'r arweiniad mae'n ei roi, a hefyd am yr adroddiad sy'n rhwydd i'w ddarllen ac yn cynnwys enghreifftiau go iawn a hyfryd o'r gwaith sy'n digwydd. Nododd ymhellach bod yr ystadegau ar dudalen flaen yr adroddiad yn frawychus, ond eto'n amlygu pwysigrwydd y gwaith, a phwysleisiodd fod yr aelodau'n hynod o ddiolchgar i'r staff ymroddgar sy'n cyflawni gwyrthiau oddi fewn i'r cyllidebau tynn.

Ategwyd diolchiadau'r Arweinydd gan sawl aelod arall yn ogystal, a chodwyd y materion a ganlyn gan aelodau unigol:-

Mynegwyd gobaith y byddai'r Adroddiad Blynyddol nesaf yn cynnwys y protocol sy'n cael ei ddatblygu gan yr Adran ar hyn o bryd ar sut i helpu pobl sy'n cwympo ac yn methu cael ambiwlans am oriau.

Croesawyd y gwaith sy'n digwydd i sicrhau urddas a pharc i ofalwyr ifanc a holwyd faint ohonynt sydd wedi derbyn y cerdyn adnabod, ac a oes potensial i'w ehangu? Mewn ymateb, nodwyd ei bod yn debygol bod y mwyafrif llethol o'r 121 o ofalwyr ifanc sy'n derbyn cefnogaeth yn defnyddio'r cerdyn, ond y gellid dod yn ôl at yr aelod gyda'r union ffigwr.

Holwyd faint o gydweithio sy'n digwydd rhwng y Cyngor a mudiadau sy'n cefnogi pobl â phroblemau iechyd meddwl yng nghefn gwlad, megis y DPJ Foundation a Tir Dewi. Mewn ymateb, nodwyd na ellid rhoi ateb pendant, ond y gellid dod yn ôl at yr aelod gyda'r wybodaeth. Er hynny, cadarnhawyd bod y Gwasanaeth yn ceisio gweithio mewn partneriaeth gydag unrhyw fudiad sy'n hyrwyddo iechyd meddwl, yn enwedig yng nghefn gwlad.

Gan gyfeirio at dudalen 24 o'r adroddiad, holwyd beth oedd effaith y 9 swydd gwaith cymdeithasol oedd yn wag ar ddiwedd Ionawr. Mewn ymateb, nodwyd:-

- Bod y Cyngor yn cyflogi tua 150 o weithwyr cymdeithasol a 30-40 o therapyddion galwedigaethol, a gellid darparu'r union ffigurau ar gyfer yr aelod.
- Bod y swyddi gweigion yn creu her i'r Gwasanaeth o ran cyrraedd pobl sy'n galw am wasanaeth ac yn galw am asesiad, ond y llwyddir i wneud hynny gyda' gweithwyr cymdeithasol, gan nad oes gennym ddewis arall.

- Bod yna bob mathau o bethau eraill yn mynd ymlaen yn y cefndir, megis y sefyllfa o ran hyfforddiant, a faint o fyfyrwyr sy'n mynd ymlaen i hyfforddi i fod yn weithwyr cymdeithasol.
- Ei bod yn her fawr cael myfyrwyr i fynd i Brifysgol Bangor i ddilyn y cwrs gwaith cymdeithasol, a bod hynny'n wir am y cwrs Therapi Galwedigaethol hefyd.
- Bod gan y Cyngor 4 hyfforddai therapi galwedigaethol ar hyn o bryd a tua 6 hyfforddai gwaith cymdeithasol hefyd ar unrhyw adeg. Roedd hynny'n helpu i lenwi'r bwlch rhyw gymaint, ond roedd y galw am y gwasanaeth yn cynyddu.
- Gan fod gallu'r Adran i ddarparu'r asesiadau yn mynd yn fwy heriol, penderfynwyd buddsoddi ychydig mwy mewn gweithwyr sydd heb y cymhwyster, ond sy'n gweithio gyda'r ymarferwyr cymwysedig ac sy'n gallu ymgymryd â rhai o'r dyletswyddau ysgafnach er mwyn sicrhau bod modd i bobl gael eu gweld yn gynt, a'u diogelu.
- Bod yr heriau recriwtio gofalwyr hyd yn oed yn fwy dwys a dyna pam bod nifer y swyddi gweigion mor uchel yn yr Adran Oedolion. Er gwaethaf y cynnydd diweddar yng nghyflogau gofalwyr, roedd yna lai o bobl ar gael yng Ngwynedd i wneud y math yma o waith, ac ni fyddai'n bosib' darparu gofal i bob un person yng Ngwynedd am y blynyddoedd i ddod.
- Bod angen edrych ar ddulliau amgen o ddarparu gwasanaeth i'r dyfodol, megis taliadau uniongyrchol, defnyddio technoleg a roboteg, hyrwyddo mentrau bychain yn y cymunedau a hyrwyddo bod pobl a chymunedau yn edrych ar ôl eu hunain.

Nodwyd yr edrychid ymlaen dros y misoedd nesaf i weld sut mae'r gwaith o arfarnu'r model newydd o ofal cartref yn gweithio.

Nodwyd bod yr adroddiad yn rhoi darlun da o'r Gwasanaeth, ond mai rôl y cynghorwyr oedd mynd ar ôl y pethau sydd ddim yn yr adroddiad. Mynegwyd pryder ynglŷn â'r 40 o gwynion a dderbyniwyd am y gwasanaeth, er yn cydnabod bod hynny'n nifer fechan o gymharu â faint o waith sy'n cael ei gyflawni, a holwyd sut roedd yr Adran yn delio â'r cwynion hynny. Mewn ymateb, nodwyd:-

- Na gytunid bod yr adroddiad yn cyfleu darlun glan perffaith o'r Gwasanaeth a bod yr ystadegau brawychus wedi'u cynnwys yna er mwyn tynnu sylw at yr heriau. Nid oedd lle i ymfalchïo yn rhai o'r ystadegau. Roedd angen gwneud mwy, ac roedd y Gwasanaethau Cymdeithasol yn gyffredinol wedi ymrwymo i wneud mwy.
- Bod trefn gwynion statudol yn ei lle er mwyn sicrhau ein bod yn derbyn adborth, ac yn ymateb i unrhyw bryderon fel nad ydym yn ail-adrodd camgymeriadau.
- Bod 2 swyddog yn gweithio'n benodol yn y maes cwynion - un yn yr Adran Plant ac un yn yr Adran Oedolion.
- Bod adroddiad blynyddol yn cael ei baratoi ar y cwynion, a gellid rhannu hynny gyda'r aelodau.

PENDERFYNWYD derbyn yr adroddiad.

9. ADRODDIAD BLYNYDDOL CRAFFU 2022/23

Cyflwynodd Cadeirydd y Fforwm Craffu, y Cynghorydd Beth Lawton, adroddiad blynyddol craffu ar gyfer 2022/23. Diolchodd i'r cadeiryddion ac is-gadeiryddion craffu a'r holl aelodau craffu am eu gwaith yn ystod y flwyddyn. Diolchodd hefyd i swyddogion y Gwasanaeth am gefnogi'r aelodau a llunio'r adroddiad.

Rhoddwyd cyfle i'r aelodau gyflwyno sylwadau a gofyn cwestiynau. Codwyd y materion a ganlyn gan aelodau unigol:-

Holwyd a oedd cyfeiriad yn yr adroddiad at adolygiad Archwilio Cymru o effeithiolrwydd craffu yng Ngwynedd. Mewn ymateb, nodwyd nad oedd yr adroddiad wedi'i gyhoeddi eto, ac y byddai ar gael yn fuan ym mis Hydref.

Nodwyd nad oedd yr Adroddiad Blynyddol yn dangos effeithiolrwydd y craffu, h.y. sut mae sylwadau'r craffwyr ar adroddiadau neu gynlluniau strategol drafft wedi dylanwadu ar yr adroddiadau / cynlluniau strategol terfynol. Cwestiynwyd beth oedd diben yr Adroddiad Blynyddol oedd gerbron a holwyd pryd fyddai'r aelodau'n derbyn adroddiad sy'n edrych ar wir effeithiolrwydd y craffu. Mewn ymateb nodwyd:-

- Mai un cynnig i wella sy'n cael ei adnabod yn y fersiwn drafft o adroddiad Archwilio Cymru yw'r union bwynt yma, sef olrhain effaith y craffu sy'n digwydd.
- Bod bwriad i gynnal adolygiad mewnol o'r trefniadau craffu yn yr hydref. Byddai drafft o amserlen ar gyfer cynnal yr adolygiad yn cael ei gyflwyno i'r Fforwm Craffu cyn diwedd y mis, ac yn sicr, byddai olrhain effaith craffu yn rhan o'r ystyriaeth yn ystod yr adolygiad yna hefyd.

Gan fod yr Adroddiad Blynyddol yn rhestru rhai o'r sylwadau a wnaed gan aelodau wrth drafod gwahanol faterion, awgrymwyd y byddai'n synhwyrol defnyddio'r sylwadau hynny fel man cychwyn ar gyfer gwaith y flwyddyn ganlynol, fel bod yr adrannau yn gallu dod yn ôl ymhen 6 mis neu flwyddyn gyda diweddariadau ar y prif faterion a godwyd gan y craffwyr y flwyddyn cynt. Mewn ymateb, nodwyd:-

- Bod sylwadau o'r fath bob amser o gymorth, a phetai gan yr aelodau unrhyw syniadau gwahanol o ran sut i gael mwy o werth o'r adroddiadau, diau y byddai'r swyddogion yn cymryd hynny i ystyriaeth y flwyddyn nesaf.
- Y cytunid bod lle i wella, a bod angen gwneud gwell defnydd o'r eitem sefydlog '*Materion yn codi o Drosolwg a Chraffu'* ar raglenni cyfarfodydd y Cabinet, gan adrodd yn ôl i'r pwyllgorau craffu ar ganlyniad trafodaethau'r Cabinet.

Nodwyd y ceid ymdeimlad bod y gyfundrefn graffu bresennol wedi'i chreu er mwyn cadw grym mewn un lle, ac er bod rhyddid i'r craffwyr drafod gwahanol faterion, ni welid y cyswllt rhwng y trafodaethau hynny a newidiadau mewn polisi. Mewn ymateb, nodwyd bod yr aelodau newydd ar y Cyngor wedi gallu ychwanegu llawer at y gyfundrefn graffu, ac yn yr hydref, gellid dwyn syniadau a sylwadau'r aelodau, ynghyd â sylwadau Archwilio Cymru at ei gilydd, gan edrych oes yna ffordd o wella'r llinyn aur rhwng y craffu a'r penderfynu.

Nododd cyn-gadeirydd y Pwyllgor Craffu Gofal ei fod o'r farn bod y Pwyllgor yn gwneud gwahaniaeth, a chyfeiriodd at y gwaith o ran denu staff ac amlygu diffygion yn y Gwasanaeth Ambiwlans a Bwrdd Iechyd Prifysgol Betsi Cadwaladr fel enghreifftiau o'r hyn a gyflawnwyd gan y pwyllgor dros y 2 flynedd ddiwethaf.

Holwyd faint o newidiadau sydd wedi digwydd yn sgil craffu yn ystod y flwyddyn ddiwethaf. Awgrymwyd hefyd na ddylem orfod disgwyl i Archwilio Cymru ddod yn ôl, ac y dylai'r data fod ar flaenau ein bysedd. Mewn ymateb, nodwyd:-

- Na ellid rhoi union ffigwr yn y fan a'r lle, ond bod yna newidiadau wedi digwydd yn sgil craffu, er o bosib' nad oedd hynny wedi'i adrodd yn ôl yn ffurfiol drwy'r gyfundrefn graffu.
- Bod angen rhoi gwybod i'r aelodau sut mae craffu wedi gwneud gwahaniaeth, ac y byddai'r wybodaeth yn cael ei chasglu a'i rhannu gyda'r aelodau.

PENDERFYNWYD derbyn yr adroddiad.

10. DIWYGIO CYNLLUN HAWLIAU DIRPRWYEDIG SWYDDOGION

Cyflwynwyd – adroddiad y Swyddog Monitro yn manylu ar ddiwygiadau i'r Cynllun Dirprwyo a gymeradwywyd gan y Cabinet.

PENDERFYNWYD derbyn yr adroddiad.

11. ABSENOLDEB AELOD O GYNGOR GWYNEDD

Cyflwynwyd – adroddiad y Pennaeth Gwasanaethau Democratiaeth yn gofyn i'r Cyngor gymeradwyo absenoldeb y Cynghorydd Eirwyn Williams o gyfarfodydd yr awdurdod oherwydd gwaeledd er mwyn ei alluogi i barhau i fod yn aelod yn unol â'i ddymuniad.

PENDERFYNWYD cymeradwyo absenoldeb y Cynghorydd Eirwyn Williams o gyfarfodydd y Cyngor am gyfnod o 6 mis o ddyddiad y cyfarfod hwn oherwydd amgylchiadau personol, yn unol ag Adran 85 Deddf Llywodraeth Leol 1972, gan ei alluogi i barhau i fod yn aelod o Gyngor Gwynedd.

12. RHYBUDDION O GYNNIG

12(A) RHYBUDD O GYNNIG GAN Y CYNGHORYDD ELFED WYN AP ELWYN

Cyflwynwyd y rhybudd o gynnig a ganlyn gan y Cynghorydd Elfed Wyn ap Elwyn o dan Adran 4.20 y Cyfansoddiad, ac fe'i eiliwyd:-

Bod y Cyngor yn galw ar Lywodraeth San Steffan i ddatganoli'r grymoedd dros gyfiawnder (Y Llysoedd, Carchardai, Yr Heddlu, Gwasanaeth Prawf, a grymoedd eraill ynghlwm) a chreu Awdurdodaeth Gyfreithiol i Gymru.

Gosododd yr aelod y cyd-destun i'w gynnig, gan nodi:-

- Mai Cymru yw'r unig wlad yn y byd sydd â'r gallu i greu deddfau, ond heb awdurdodaeth gyfreithiol ei hun, a bod y cymhlethdod sy'n codi o'r drefn yma'n golygu bod trafferthion yn codi rhwng y Senedd a San Steffan, gyda'r polisïau'n croesi ar faterion allweddol, a'r Senedd yn defnyddio ei chyllid i dalu am wasanaethau nad oes ganddi rym drostynt, yn ogystal ag achosion llys drudfawr.
- Bod llawer iawn o newidiadau negyddol wedi bod ynglŷn â'r system gyfreithiol yng Nghymru dros y ddegawd ddiwethaf, gyda 23 o lysoedd y goron / ynadon yn cau, sy'n golygu bod mwy o bobl yn gorfod teithio ymhellach am gyfiawnder, yn enwedig pobl sy'n byw mewn cymunedau ac ardaloedd gwledig. Hefyd, mae torri'r cymorth cyfreithiol i bobl sydd mewn angen yn golygu bod llawer yn dioddef problemau iechyd ac iechyd meddwl o boeni am achosion yn y llys, ac mae hynny, yn ei dro, wedi arwain at fwy o straen ar y Gwasanaeth Iechyd Cenedlaethol.
- Y byddai datganoli'r grymoedd dros gyfiawnder a chreu cyfundrefn newydd yn golygu y gallai Cymru fynd ar drywydd gwahanol i ddatblygu'r gwasanaeth cyfreithiol i fod yn well i bobl Cymru. Mae gan yr Alban a Gogledd Iwerddon eu hawdurdodaeth gyfreithiol eu hunain, yn ogystal ag Ynys Manaw, Jersey a Guernsey; mae hyd yn oed ardaloedd yn Lloegr gyda mwy o rym dros elfennau o'r gyfraith na Chymru. Mae'n bryd i'n cenedl gael yr un grym i symud ymlaen er mwyn gwaredu'r sefyllfa gymhleth sy'n bodoli rŵan.
- Y credid ei bod yn bwysig bod y cynghorwyr yn gwthio'r materion cenedlaethol yma er lles pobl y wlad, ac wrth i ni ddod a'r materion yma gerbron y Cyngor, mae'n cychwyn sgyrsiau allweddol, sy'n symud ein cymunedau ymlaen a chreu systemau sy'n gweithio i ni.

Mynegodd nifer o aelodau eraill gefnogaeth i'r cynnig gan nodi:-

- Bod hyn yn wall sylfaenol yn y ffordd mae Cymru'n gweithio a'i bod yn hanfodol bod ein system gyfreithiol yn adlewyrchu ein gwerthoedd a phwy ydym ni fel Cymry.
- Ein bod angen y grym dros, nid yn unig hyn, ond popeth, a'n bod angen edrych ar ôl ein hunain fel gwlad a chael annibyniaeth i Gymru.
- Bod cynnig gan Gyngor Gwynedd yn galw am annibyniaeth i wahanol systemau / gweinyddiaethau yn gam sicr ac angenrheidiol ymlaen.
- Nad oedd yn anarferol, dan y drefn bresennol, i achosion llys gael eu symud ar fyr-rybudd o'r llys yng Nghaernarfon i Gaer.
- Bod gennym yr isadeiledd, y llysoedd, ac ati, yng Nghymru, ond bod yr hen system sy'n rheoli'r cyfan yn Lloegr.
- Bod yr ystadegau'n profi nad yw'r system gyfiawnder sy'n cael ei rheoli o San Steffan yn gweithio o gwbl, h.y.:-
  - Canran y bobl sy'n ail-droseddu yn fuan ar ôl gadael y carchar – 25% - 30%
  - Canran y bobl sy'n ail-droseddu ar ôl bod yn y carchar am lai na 12 mis – 54%
  - Y grŵp sydd fwyaf tebygol o ail-droseddu - dynion ifanc 15-17 mlwydd oed
- Bod gwaith ymchwil gan Ganolfan Llywodraethiant Cymru yn amlygu anghyfartaledd difrifol rhwng y maes cyfiawnder yng Nghymru a Lloegr. Credid hefyd bod yna lai o droseddu, ond mwy o garcharu yng Nghymru, yn enwedig merched, am ryw reswm.
- Bod y Gwasanaeth Cyfiawnder Ieuenctid yn gwneud gwaith gwych yn cadw pobl ifanc Gwynedd allan o garchar drwy eu cefnogi yn eu cymunedau, ond bod eu gwaith yn ddarostyngedig i 2 set o reolau – rheoliadau Lloegr a rheoliadau / gweithdrefnau Cymru hefyd.
- Nad oedd gan yr Arolygiaeth fu'n arolygu'r Gwasanaeth Cyfiawnder Ieuenctid yn ddiweddar siaradwyr Cymraeg, ac mai'r unig ateb, er mwyn parchu ein hawliau, ein hawliau iaith, ymateb i anghenion iaith ac anghenion eraill yn ein cymunedau yng Nghymru yw cael un system gyfiawnder i Gymru.

PENDERFYNWYD mabwysiadu'r cynnig, sef:-

Bod y Cyngor yn galw ar Lywodraeth San Steffan i ddatganoli'r grymoedd dros gyfiawnder (Y Llysoedd, Carchardai, Yr Heddlu, Gwasanaeth Prawf, a grymoedd eraill ynghlwm) a chreu Awdurdodaeth Gyfreithiol i Gymru.

13. YMATEBION I RYBUDDION O GYNNIG BLAENOROL

Cyflwynwyd er gwybodaeth – Llythyr gan Drafnidiaeth Cymru mewn ymateb i rybudd o gynnig y Cynghorydd Huw Rowlands i gyfarfod 1 Rhagfyr 2022 o'r Cyngor ynglŷn â gwella gwasanaethau trenau yng Ngwynedd.

Nododd y Cadeirydd ei fod yn gwerthfawrogi'r ymateb, ond yn siomedig ei fod wedi cymryd cyhyd.

Dechreuodd y cyfarfod am 1.30 y.h. a daeth i ben am 4.00 y.h.

CADEIRYDD

CYFARFOD	**Cyngor Llawn**
DYDDIAD	**28ain Medi 2023**
TEITL	**Adroddiad Perfformiad Blynyddol a Hunanasesiad 2022/23**
PWRPAS	**Cymeradwyo a mabwysiadu Adroddiad Perfformiad Blynyddol a Hunanasesiad 2022/23**
AELOD CABINET	**Cyng. Dyfrig Siencyn**
SWYDDOG CYSWLLT	**Dewi W. Jones, Rheolwr Gwasanaeth Cefnogi Busnes y Cyngor**

1 Cefndir/Cyflwyniad

1.1 Mae'r adroddiad hwn yn darparu gwybodaeth ynghylch y cynnydd yn erbyn yr hyn a nodir yng Nghynllun Cyngor Gwynedd 2018-23 yn ystod 2022/23. Y bwriad yw darparu adroddiad cytbwys, sy'n rhoi sylw i'r agweddau na lwyddwyd i'w cyflawni yn ogystal ag i'r agweddau llwyddiannus.

1.2 Mae adrodd yn rheolaidd yn ofyniad monitro hanfodol o fewn trefniadau rheoli perfformiad y Cyngor. Rydym yn monitro ein perfformiad yn rheolaidd mewn cyfarfodydd herio perfformiad Adrannol ac yn cyflwyno adroddiadau perfformiad Aelodau Cabinet unigol i gyfarfodydd o'r Cabinet ar gylch yn ystod y flwyddyn yn ogystal a llunio'r adroddiad hwn i werthuso cynnydd.

1.3 Eleni, am y tro cyntaf, mae hunanasesiad y Cyngor, sy'n ofyn statudol newydd o dan **Ddeddf Llywodraeth Leol ac Etholiadau (Cymru) 2021**, wedi'i ymgorffori o fewn yr Adroddiad Perfformiad Blynyddol. Mae Adroddiad Perfformiad Blynyddol a Hunanasesiad Cyngor Gwynedd 2022/23 **(Atodiad 1)** wedi ei strwythuro er mwyn adlewyrchu fformat Cynllun Cyngor Gwynedd 2018-23. Yn y rhan gyntaf canolbwyntir ar berfformiad prosiectau Blaenoriaethau Gwella Cynllun y Cyngor tra mae'r ail ran yn edrych ar ein gwaith dydd i ddydd fesul adran. Mae'r trydydd rhan yn cynnwys yr hunanasesiad.

1.4 Mae'r prif fesurau wedi eu cynnwys o fewn corff yr adroddiad fel eu bod yn rhan o gyfleu'r stori yn hytrach nag o fewn tabl mesurau ar wahân.

1.5 Mae trefniadau adolygu ac adrodd ac asesu ar berfformiad y Cyngor wedi bod yn destun newid deddfwriaethol drwy drefniadau Rhan 6 o Ddeddf Llywodraeth Leol ac Etholiadau (Cymru) 2021. Mae hyn yn gofyn i'r Cyngor fesur ei berfformiad yn erbyn tair agwedd sef;

(a) Ei fod yn cyflawni ei swyddogaethau yn effeithiol
(b) Ei fod yn defnyddio adnoddau yn economaidd, effeithiol, effeithlon a
(c) Bod ei drefniadau llywodraethu yn effeithlon yn cyflawni hyn.

1.6 Mae'r adroddiad yma yn ymateb i'r gofynion newydd yma ac mae dyletswydd i gyhoeddi adroddiad sy'n nodi casgliadau'r hunanasesiad unwaith mewn

perthynas â phob blwyddyn ariannol ac i gwblhau'r gwaith "cyn gynted ag bo'n rhesymol ymarferol ar ôl diwedd y flwyddyn ariannol y mae'n ymwneud â hi."

1.7 Nodir dyletswydd hefyd i ymgynghori o leiaf unwaith mewn blwyddyn ariannol gyda phobl leol, busnesau lleol, staff y Cyngor a'r undebau llafur. Dylid defnyddio'r ymgynghoriadau hyn i gael adborth ar y graddau y mae'r awdurdod yn cyflawni'r gofynion perfformiad. Mae'n ofyn statudol fod sylw yn cael ei roi i ganlyniadau'r ymgynghoriad wrth baratoi yr hunan asesiad a chadarnheir fod hyn wedi ei wneud a'i amlygu yn y ddogfen.

1.8 Y Grŵp Llywodraethu (sy'n cynnwys swyddogion megis y Cyfarwyddwr Corfforaethol, Pennaeth Cyllid, Pennaeth Cefnogaeth Gorfforaethol a'r Pennaeth Gwasanaeth Cyfreithiol ymysg eraill) sydd wedi arwain/cymryd trosolwg o'r broses hyn o fewn y Cyngor er mwyn sicrhau fod y gwaith yn cael ei berchnogi a'i arwain ar lefel strategol.

1.9 Nodir bod rhaid, yn ôl y Ddeddf, cyflwyno drafft o'r adroddiad hunanasesu i'r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio cyn iddo gael ei fabwysiadu yn derfynol er mwyn rhoi cyfle iddynt gyflwyno unrhyw sylwadau ac argymhellion. Bydd angen rhoi ystyriaeth i'r rhain pan fydd y ddogfen yn cael ei chyflwyno yn ffurfiol i'r Cabinet a'r Cyngor. Os oes argymhellion i newid nad ydynt yn cael eu mabwysiadu rhaid adrodd y rhesymau am hyn yn ffurfiol.

1.10 Cafodd Cadeirydd ac Is-gadeirydd y Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio gyfle i fwydo i mewn i'r broses o lunio'r adroddiad ac hefyd i ddarparu sylwadau ar fersiwn ddrafft dros yr wythnosau diwethaf.

1.11 Bu i'r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio drafod yr hunanasesiad yn ei gyfarfod ar y 7fed o Fedi. Awgrymodd y Pwyllgor fod mân addasiadau yn cael ei wneud i eiriad rhan o'r ddogfen sy'n cyfeirio at aelodaeth y Pwyllgor hynny a mae'r fersiwn ddiweddaraf yn adlewyrchu'r addasiadau hyn.

1.12 Yn ogystal, fe awgrymwyd y dylid ystyried darparu crynodeb o'r sail tystiolaeth ar gyfer pob rhan o'r asesiad i'r dyfodol. Mae ein trefniadau ar gyfer paratoi'r hunanasesiad yn parhau i ddatblygu felly byddwn yn rhoi sylw i hyn ynghyd â sylwadau sydd wedi eu derbyn i fod yn cynnwys mwy ar aelodau etholedig yn y trefniadau wrth baratoi'r hunanasesiad nesaf.

1.13 Er mwyn cwrdd â gofynion Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015 mae angen i ni adrodd ar yr hyn yr ydym wedi ei wneud i gyfrannu tuag at egwyddorion y Ddeddf ac yn benodol yr amcanion llesiant sydd wedi eu mabwysiadu gennym. O ganlyniad, fe welir bod yr amcanion llesiant y mae prosiectau a gwaith dydd i ddydd yr Adrannau yn cyfrannu tuag atynt wedi eu hamlygu yn yr adroddiad.

1.14 Fel rhan o'r broses o baratoi Cynllun y Cyngor 2018-23 (adolygiad 2022-23) paratowyd Asesiad Effaith Cydraddoldeb. Nid yw'r asesiad ar y Cynllun yn ei

gyfanrwydd yn canfod unrhyw effaith fyddai'n cyfiawnhau gwyro oddi wrth yr argymhelliad a rhagwelir elfennau fyddai ag effaith positif. Cyfrifoldeb Arweinyddion Prosiect yw i gynnal Asesiad Effaith Cydraddoldeb llawn ar brosiectau unigol.

1.15 Byddai peidio â chyhoeddi hunanasesiad yn debygol o arwain at argymhellion statudol gan Archwilio Cymru, fyddai hefo goblygiadau i enw da'r Cyngor.

2 Rhesymau Dros Argymell y Penderfyniad

2.1 Yn unol a gofynion y Ddeddf Llywodraeth Leol ac Etholiadau (Cymru) 2021 mae Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio y Cyngor wedi trafod Adroddiad Perfformiad Blynyddol a Hunanasesiad Cyngor Gwynedd 2022/23 ac wedi cael cyfle i gyflwyno sylwadau ac argymhellion. Mae Cabinet y Cyngor wedi trafod yr adroddiad a welir yn **Atodiad 1** yn ei gyfarfod ar y 19eg o Fedi, ac yn argymell bod y Cyngor ei fabwysiadu.

3. Camau nesaf ac amserlen

3.1 Yn unol a'r hyn sy'n ofynnol o dan Ddeddf Llywodraeth Leol ac Etholiadau (Cymru) 2021 bydd y ddogfen yn cael ei chylchredeg i'r rhestr ganlynol o dderbynwyr o fewn y cyfnod o bedair wythnos yn dilyn y cyfarfod hwn:

i. Archwilydd Cyffredinol Cymru
ii. Prif Arolygydd Ei Mawrhydi dros Addysg a Hyfforddiant yng Nghymru
iii. Gweinidogion Cymru.

3.2 Trefnir hysbysu'r cyhoedd o'r adroddiad drwy gyfathrebu'r adroddiad a'r prif lwyddiannau yn weledol ar gyfryngau cymdeithasol, yn ogystal â thrwy argraffu a rhannu copïau drwy gyfryngau a lleoliadau arferol y Cyngor e.e. llyfrgelloedd.

4. Argymhelliad

4.1 Gofynnir i'r Cyngor gymeradwyo a mabwysiadu Adroddiad Perfformiad Blynyddol a Hunanasesiad Cyngor Gwynedd 2022/23

5. Barn y Swyddogion Statudol

5.1 Barn y Swyddog Monitro

Fel y nodir mae cynnal yr hunan asesiad yma yn rhan o ddyletswyddau statudol newydd ar y Cyngor ynglŷn ac asesu ac adrodd ar ei berfformiad. Mae sawl cam statudol yn ynghlwm â chyrraedd y pwynt yma a nodir yr rhain yn benodol yn yr adroddiad pen ac yn yr Adroddiad Perfformiad ac Hunan Asesiad ynghyd â sut mae'r Cyngor i roi sylw i'r elfennau yma. Mae rhain yn benodol ynglŷn ag ymgynghori â

barn y Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu. Rwy'n fodlon gyda priodoldeb yr argymhelliad.

5.2 Barn y Pennaeth Cyllid

Rwyf yn fodlon fod cynnwys yr hunanasesiad yn adlewyrchiad teg o sefyllfa'r Cyngor, tra'n cydnabod bydd trefniadau paratoi'r hunanasesiad yn parhau i ddatblygu dros y blynyddoedd nesaf. Rwyf yn hyderus bydd gwaith i fireinio'r asesiad o safbwynt asesu'r defnydd effeithiol, effeithlon ac economaidd o adnoddau yn parhau dros y flwyddyn nesaf a bydd gwasanaethau'r Adran Gyllid yn cyfrannu fel sy'n briodol i'r gwaith yma.

Atodiadau

Atodiad 1 – Adroddiad Perfformiad Blynyddol a Hunanasesiad Cyngor Gwynedd 2022/23

Adroddiad Perfformiad Blynyddol a Hunanasesiad Cyngor Gwynedd 2022/2023

Cynnwys

	Tudalen
Rhagair Arweinydd Cyngor Gwynedd	3
Trosolwg o'r flwyddyn	4
Cyflwyniad	6
Ein Gwariant	9
Rhan 1 - Blaenoriaethau Gwella	10
Blaenoriaeth Gwella 1: Creu economi hyfyw a ffyniannus	11
Blaenoriaeth Gwella 2: Pob disgybl yn cael y cyfle i gyflawni ei botensial	28
Blaenoriaeth Gwella 3: Lleihau anghydraddoldeb o fewn y sir	42
Blaenoriaeth Gwella 4: Mynediad at gartrefi addas	51
Blaenoriaeth Gwella 5: Byw bywydau trwy gyfrwng y Gymraeg.	58
Blaenoriaeth Gwella 6: Helpu pobl sydd angen cefnogaeth i fyw eu bywydau fel y dymunant	65
Blaenoriaeth Gwella 7: Rhoi pobl Gwynedd yn ganolog i bopeth yr ydym yn ei wneud	75
Blaenoriaeth Gwella 8: Ymateb i'r argyfwng newid hinsawdd	87
Rhan 2 - Adroddiadau Perfformiad Gwaith Adrannol	89
Addysg	90
Oedolion, Iechyd a Llesiant	95
Plant a Chefnogi Teuluoedd	102
Economi a Chymuned	105
Priffyrdd, Peirianneg a YGC	110
Tai ac Eiddo	119
Amgylchedd	125
Cyllid a Thechnoleg Gwybodaeth	134
Cefnogaeth Gorfforaethol	139
Gwasanaeth Cyfreithiol	145
Rhan 3 - Hunanasesiad Cyngor Gwynedd 2022-23	147

Os ydych chi angen y ddogfen yma mewn iaith neu fformat arall ffoniwch 01766 771000 neu ebostiwch cydraddoldeb@gwynedd.llyw.cymru

Os ydych angen mwy o wybodaeth am yr Adroddiad hwn cysylltwch â Thîm Cefnogi Busnes y Cyngor drwy ffonio 01766 771000 neu cynlluncyngor@gwynedd.llyw.cymru

Rhagair yr Arweinydd

Pleser yw cyhoeddi'r adroddiad hwn sy'n disgrifio a mesur gwaith y Cyngor yn ystod y flwyddyn. Dyma'r adroddiad perfformiad olaf o Gynllun y Cyngor 2018-23, a chyfle euraidd felly i edrych yn ôl, gan adlewyrchu yn benodol yr hyn gyflawnwyd yn ystod 2022/23.

Ni fu'r blynyddoedd a fu yn hawdd i bobl Gwynedd ac mae'r byd heddiw yn wahanol i sut yr oedd hi bum mlynedd yn ôl. Gyda Covid-19 a'i sgil effaith ar ein cymunedau rydym wedi newid ein ffordd o weithio er mwyn gwarchod trigolion, busnesau ac ein gweithwyr. Pwy, er enghraifft, fyddai wedi dychmygu y byddem yn cynnal ein cyfarfod Cyngor Llawn hybrid aml-leoliad cyntaf erioed mis Mai diwethaf, gyda Chynghorwyr yn ymuno o bob cwr a chornel o'r sir?

Rwyf yn falch o'n gallu fel Cyngor i addasu yn gyflym, dro ar ôl tro, er lles pobl Gwynedd. Eleni, brathodd yr argyfwng costau byw ac roedd hyd yn oed y rhai nad oedd erioed wedi profi caledi ariannol yn cael eu hunain yn wynebu sefyllfa anghyfarwydd a bregus. Mewn ymateb buddsoddwyd mewn dwy swydd newydd i ddarparu cyngor ymarferol ar arbed arian i drigolion a bu cydweithio pellach gyda phartneriaid cymunedol i sefydlu naw hwb lleol, lle gall pobl fynd i gael cefnogaeth gydag ystod eang o faterion.

Yn ddi-os, mae'r argyfwng costau byw, cyllideb drychinebus San Steffan ym mis Medi 2022, a Brexit wedi effeithio ar rai prosiectau. Ym mis Rhagfyr, daeth y cynnydd yng nghostau adeiladu ysgol Cricieth i'r amlwg. Er i'r Cabinet gymeradwyo cyllid ychwanegol i sicrhau amgylchedd dysgu o'r radd flaenaf i ddisgyblion, mae oedi cyn agor yr adeilad newydd yn anochel.

Fodd bynnag er sawl her, mae llu o enghreifftiau o lwyddiant ac arloesedd diolch i'n staff a'n partneriaid ymroddedig. Yn ystod y flwyddyn, er enghraifft, prynwyd wyth tŷ i'w gosod, daethpwyd a dros 100 o dai gwag yn ôl i ddefnydd ac fe brynwyd tir i adeiladu tai ar gyfer pobl leol – cynllun cyntaf o'r fath ers 30 mlynedd. Ynghyd â mesurau yn y maes cynllunio a threthi, mae'n braf gweld ein Cynllun Gweithredu Tai yn dwyn ffrwyth er mwyn mynd i'r afael ag effaith ail gartrefi a llety gwyliau tymor byr ar ein cymunedau.

Un uchafbwynt 2022/23 oedd ein cynnydd tuag at Gynllun Awtistiaeth Gwynedd a rhoddwyd rhaglen ar waith i godi ymwybyddiaeth a chynyddu'r gefnogaeth i deuluoedd ac unigolion sy'n byw â chyflwr niwroddatblygol. Mae'n glodwiw hefyd bod camau wedi eu cymryd tuag at wireddu ein prosiect uchelgeisiol i ddatblygu cartref nyrsio ar safle Penyberth, fel bod trigolion sydd angen gofal dwys yn ei dderbyn mor agos â phosib i'w cartref a theuluoedd.

Ni allwn anghofio pwysigrwydd gwneud y pethau bychain ychwaith. Boed law neu hindda, mae'r Timau Tacluso yn dod yn fwy amlwg yn ein hardaloedd, ac mae bellach bum Tîm yn gweithio ar draws y sir er mwyn harddu cymunedau gan greu ymdeimlad o falchder bro. Newid bach, ond arwyddocaol, arall oedd mabwysiadu Polisi Iaith ddiwygiedig ym mis Hydref 2022, a'r penderfyniad i ddefnyddio "Cyngor Gwynedd" yn unig yn ein hysgrifennu a'n hunaniaeth gorfforaethol. Rydym yn falch o weld llu o sefydliadau bellach yn dilyn ein hesiampl, gan helpu i hybu a chynyddu amlygrwydd y Gymraeg.

Mae ein dylanwad fel Cyngor yn bellgyrhaeddol, ond ein prif nod yw cefnogi trigolion ac ymateb i anghenion cymunedau Gwynedd. Mae'n anodd credu, mewn cyfnod lle na fu erioed fwy o angen am wasanaethau lleol, cadarn, o ansawdd uchel, ein bod yn wynebu bygythiad i'n cyllideb unwaith eto. Byddaf yn parhau i ledaenu'r neges i Lywodraeth San Steffan a Chymru fod angen buddsoddi mwy mewn Llywodraeth Leol nid gwasgu ein cyllideb fel sydd wedi digwydd bob blwyddyn.

Y Cynghorydd Dyfrig Siencyn,
Arweinydd Cyngor Gwynedd

Trosolwg o'r flwyddyn

Isod gweler crynodeb weledol sy'n rhoi ciplun o rhai o brif gyflawniadau'r Cyngor dros y flwyddyn a fu. Mae'n cynnwys gwaith sydd wedi ei gyflawni gan amrediad o wasanaethau ar draws adrannau'r Cyngor

7,175 o deuluoedd wedi derbyn gwybodaeth, cyngor, cymorth a/neu gofal

Cronfa Cymunedau Mentrus (CRF) yn cynnig £357,313 o grantiau a cefnogi 33 o grwpiau a mentrau cymunedol ar draws y sir

Grant Cymorth Tai wedi rhoi cymorth i dros 2200 o bobl i'w hatal rhag dod yn ddigartref

Llwyddwyd i ddenu 6,550 o ymweliadau â sesiynau Dementia Actif.

Roedd 5,771 o'r rheiny wyneb i wyneb.

Grant Llywodraeth Cymru wedi ei ddefnyddio i wneud gwelliannau i 3 ysgol uwchradd a hyrwyddo mynediad llawn at addysg i bob dysgwr

Cyflwynwyd 226,343 cais am wasanaeth drwy wefan ac Ap Cyngor Gwynedd

319 o addasiadau gwerth £2.3m i dai er mwyn caniatáu i bobl anabl barhau i fyw yn annibynnol yn eu cartrefi

Roedd 99.12% o fusnesau bwyd Gwynedd gyda sgôr hylendid bwyd 3 neu uwch

Holl lampau stryd wedi eu hamnewid i dechnoleg LED sy'n cyfrannu at leihad yn ein ôl-troed carbon a chostau ynni

Trosolwg o'r flwyddyn

64%

o wastraff cartrefi Gwynedd yn cael ei ailgylchu, ailddefnyddio, neu ei gompostio

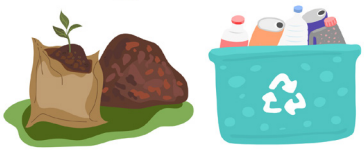

Buddsoddi £2.9 miliwn i adeiladu 10 o unedau gwaith newydd ym Mhenrhyndeudraeth

Cynllun Graddedigion (Cynllun Yfory) wedi rhoi cyfle i 28 hyfforddai proffesiynol ers 2017

104

o dai gwag wedi dod yn ôl i ddefnydd

Cydweithio gyda partneriaid cymunedol i sefydlu 9 hwb lleol

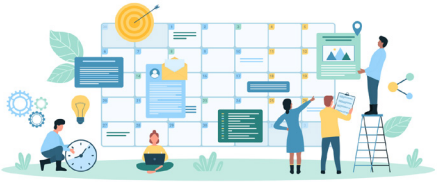

Cefnogi digwyddiadau sydd wedi cyfrannu£5.8 miliwn i'r economi leol

Polisi Iaith y Cyngor wedi'i ddiweddaru a'i fabwysiadu ym mis Hydref 2022

Mabwysiadu Cynllun Llyfrgelloedd Byw 2023-28

5 Tîm Tacluso yn taclo blerwch a sicrhau cymunedau glan a thaclus

Cyflwyniad

Cyhoeddodd y Cyngor 'Gynllun Cyngor Gwynedd 2018-2023' ym mis Mawrth 2018 sy'n gosod ein huchelgais a'n blaenoriaethau ar gyfer y bum mlynedd dan sylw. Mae'r adroddiad hwn yn amlinellu'r hyn gyflawnodd y Cyngor yn ystod 2022-23, ac mae hefyd yn gyfle i edrych yn ôl ar flwyddyn olaf o Gynllun y Cyngor am y pum mlynedd o 2018-23.

Mae rhan gyntaf yr adroddiad yn rhoi sylw i'n perfformiad fesul Blaenoriaeth Gwella. Dyma'r wyth maes gwahanol yr ydym wedi bod yn gweithio arnynt er mwyn gwneud gwahaniaeth positif i fywydau pobl Gwynedd.

Mae ail ran yr adroddiad yn edrych ar weddill gwaith y Cyngor – yn bennaf y gwaith dydd i ddydd a wneir gan yr adrannau, er enghraifft gofalu am yr henoed, gwasanaethau ailgylchu, ac addysg. Yma ceir penodau unigol ar berfformiad pob un o adrannau'r Cyngor.

Hefyd eleni, bydd rhan olaf yr adroddiad perfformiad yn ymgorffori ein hunan asesiad ar gyfer 2022-23. Dyma ail hunan asesiad Cyngor Gwynedd fel y disgwylir o dan Ddeddf Llywodraeth Leol ac Etholiadau (Cymru) 2021.

Fel yr amlinellwyd mewn adroddiadau blynyddol diweddar, mae'r pandemig wedi cael effaith sylweddol ar wasanaethau'r Cyngor, ond bu newid yn ystod 2022-23 wrth i fwyafrif y cyfyngiadau gael eu llacio. Wrth gwrs, mae effaith Covid-19 yn parhau i fod yn weladwy heddiw mewn sawl maes, a does dim amheuaeth fod y ffordd yr ydym yn gweithio ac yn darparu gwasanaethau wedi newid yn sgil y pandemig.
Gwelwyd cynnydd sylweddol mewn costau byw yn ystod y flwyddyn gyda phrisiau nwyddau a

gwasanaethau, ac yn arbennig costau ynni, yn codi'n gyflym dros ben. Ymatebodd y Cyngor i hyn mewn nifer o ffyrdd, gan gynnwys cynnig amrediad eang o gefnogaeth i drigolion y sir gyda'u costau byw.

Bu pwysau cynyddol ar gyllideb y Cyngor yn ystod y flwyddyn hefyd wrth i'r lefelau uchel o chwyddiant, nas gwelwyd eu tebyg ers degawdau, gael effaith ar gostau'r nwyddau a'r gwasanaethau a brynir gan y Cyngor. Yn ogystal, ers 2015-16 mae'r Cyngor wedi gwireddu dros £33.5 miliwn o arbedion, felly er gwaetha'r holl ymdrechion a wneir, mae'n anorfod fod arbedion o'r lefel yma ynghyd a chostau cynyddol yn effeithio ar wasanaethau.

Er gwaetha'r heriau ariannol hyn, mae'r Cyngor yn arloesi yn gyson gan geisio canfod ffyrdd gwell a mwy effeithlon o ddarparu gwasanaethau. Mae hyn yn cynnwys buddsoddi mewn prosiectau cyfalaf newydd, fel gwella adeiladau ein hysgolion er enghraifft. Yn wir, er mai adroddiad ar ddiwedd blwyddyn ariannol yw hon, mae'r broses o fesur llwyddiant ein gwaith, a herio ein perfformiad ein hunain, yn digwydd yn barhaus drwy gydol y flwyddyn.

Fel rhan o'n trefniadau perfformiad rydym yn cynnal cyfres o gyfarfodydd herio perfformiad sy'n gyfle i ni weld sut gynnydd mae'r adrannau yn wneud gyda'u gwaith dydd i ddydd yn ogystal a'r prosiectau Blaenoriaethau Gwella. Mae'r Adroddiad Perfformiad Blynyddol hwn yn seiliedig ar ganfyddiadau'r cyfarfodydd herio perfformiad yma.

Mae'r rhain yn ganfyddiadau cytbwys, felly nid tynnu sylw at y pethau da yn unig mae'r adroddiad, ond rhoi darlun teg a gonest o'n perfformiad yn ystod y flwyddyn. Wrth wneud hynny, rydym yn gallu dathlu ein llwyddiannau a gweld pa agweddau o'n gwaith sydd angen sylw pellach, er mwyn ein cynorthwyo i ddarparu'r gwasanaeth gorau posib i drigolion y sir o fewn yr adnoddau sydd gennym.

Mae'r Adroddiad yn cael ei gyflwyno i Gabinet y Cyngor ac i gyfarfod y Cyngor Llawn ar gyfer ei gymeradwyo.

Yn unol â gofynion Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015, mae'r Cyngor wedi mabwysiadu Amcanion Llesiant sy'n cyfrannu tuag at y saith nod llesiant cenedlaethol. Mae'r amcanion yn seiliedig ar yr asesiad llesiant a wnaed gan y Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus ar gyfer Gwynedd a Môn ynghyd â sesiynau ymgysylltu a gynhaliwyd wrth ddatblygu'r Cynllun.

Nodir hefyd yr angen i weithredu yn unol â'r pum egwyddor datblygu cynaliadwy gan:

- ystyried y tymor hir
- atal rhag digwydd
- gweithio'n integredig
- gweithio'n gydweithredol
- a chynnwys pobl o bob oed.

Mae disgwyliad arnom i adrodd ar yr hyn yr ydym wedi ei wneud i gyfrannu tuag at egwyddorion y Ddeddf a cheir gwybodaeth ynghylch nifer o'r gweithgareddau hyn yng nghorff yr adroddiad.

Ar ddiwedd pob pennod nodir pa Amcanion Llesiant y mae'r prosiectau a'r gwaith dydd i ddydd yn cyfrannu tuag atynt.

Amcanion Llesiant Cyngor Gwynedd	Nodau Llesiant Cenedlaethol						
Byddwn yn sicrhau bod trigolion Gwynedd yn:	Llewyrchus	Cydnerth	Iachach	Cyfartal	Cymunedau Cydlynus	Diwylliant bywiog lle mae'r iaith Gymraeg yn ffynnu	Yn gyfrifol ar lefel byd-eang
Mwynhau bywyd hapus, iach a diogel							
Cael byw mewn cartrefi o ansawdd o fewn eu cymunedau							
Ennill cyflog digonol i fedru cynnal eu hunain a'u teuluoedd							
Derbyn addysg o'r radd flaenaf fydd yn caniatáu iddynt wneud yr hyn y dymunant ei wneud							
Cael byw gydag urddas ac yn annibynnol cyhyd ag sy'n bosibl							
Cael byw mewn cymdeithas naturiol Gymraeg							
Cael manteisio ar harddwch amgylchedd naturiol y sir.							

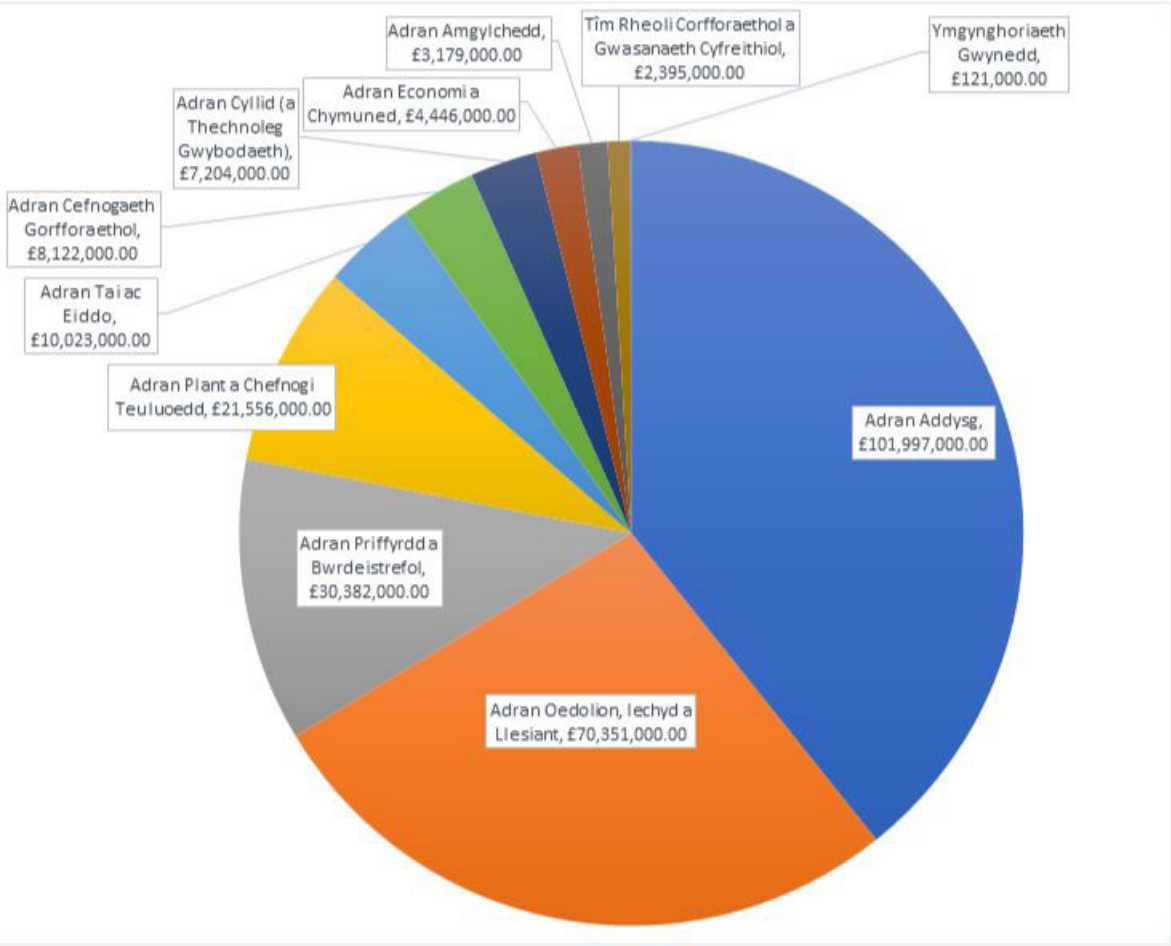

Ni addaswyd cyllidebau Priffyrdd a Bwrdeistrefol ac YGC yn y cyfrifon, bu i ni ddal i adrodd ar sefyllfa cyllideb yr hen strwythur. Maent wedi newid ar gyfer cyllideb 2023/24.

Rhan 1
Blaenoriaethau Gwella

Mae wyth o Flaenoriaethau Gwella wedi eu hadnabod o fewn Cynllun Cyngor Gwynedd 2018-2023. Rhain yw'r prif feysydd y credwn y mae angen i ni weithredu ynddynt er mwyn gwneud gwahaniaeth bositif i fywydau pobl Gwynedd.

O dan yr wyth Blaenoriaeth Gwella ceir disgrifiad o'r prosiectau fydd yn cyfrannu at wireddu'r uchelgais a amlinellir. Ar y tudalennau nesaf ceir adroddiad ar gynnydd y prosiectau hynny yn ystod 2022/23 gyferbyn â'r hyn y gwnaethom ni ddweud y buasem yn ei wneud yng Nghynllun Cyngor Gwynedd: Adolygiad 2022/23.

Ceir gwybodaeth bellach ynghylch yr hyn y byddwn yn ei wneud i'r dyfodol yng Nghynllun Cyngor Gwynedd 2023 - 28 trwy ymweld â
www.gwynedd.llyw.cymru/cynllunycyngor

Blaenoriaeth Gwella 1 Creu economi hyfyw a ffyniannus.

Sylfaen caniatáu i bobl Gwynedd ffynnu yw sicrhau fod yna swyddi addas ar gael yn y sir sy'n talu cyflogau sy'n eu galluogi i gynnal eu hunain a'u teuluoedd. Y prosiectau sy'n cyfrannu at wireddu'r uchelgais yma yw:

- Gweledigaeth Twf Gogledd Cymru
- Cadw'r Budd yn Lleol
- Creu Swyddi Gwerth Uchel (Cyflog £31,300 neu fwy)
- Arloesi Gwynedd Wledig
- Hybu Canol Trefi
- Rhoi Treftadaeth Llechi Gwynedd ar Waith
- Busnesau'n Cael Cymorth i Ffynnu
- Twristiaeth – llunio cynllun twristiaeth cynaliadwy
- Adfywio: Llunio cynlluniau adfywio ar gyfer ein hardaloedd

Beth wnaethom ni ddweud y buasem yn ei wneud?

Mae diffyg twf yn wendid yn economi Gogledd Cymru gyfan, a'r gogledd orllewin yn arbennig. Er mwyn ceisio gwyrdroi'r sefyllfa daeth chwe sir y gogledd, a rhanddeiliaid eraill megis sefydliadau addysg y rhanbarth a'r sector breifat, ynghyd i sefydlu Bwrdd Uchelgais Economaidd Gogledd Cymru.

Prif gynllun y Bwrdd yw 'Cais Twf Gogledd Cymru' ac yn Rhagfyr 2020 arwyddwyd cytundeb rhwng y Bwrdd Uchelgais, Llywodraeth Cymru a Llywodraeth y DU sy'n paratoi'r ffordd ar gyfer gwireddu'r Cais Twf. Bydd y cais yn arwain at £945m o fuddsoddiad yn rhanbarth y Gogledd dros y pymtheg mlynedd gan greu hyd at 4,000 o swyddi ledled y Gogledd.

Fel aelod o'r Bwrdd Uchelgais, ein nod fel Cyngor yw sicrhau y bydd pobl a busnesau Gwynedd yn elwa i'r eithaf o'r buddsoddiad ariannol hwn, yn enwedig mewn cyfnod pan fydd angen ymateb i sgil-effeithiau Covid-19 a Brexit.

Yn 2021/22 bu'r Swyddfa Rhaglen yn paratoi a chyflwyno'r achosion busnes sydd eu hangen gan y 2 Lywodraeth ar gyfer y 21 prosiect cais twf ar draws y rhanbarth.

I'r dyfodol, byddwn yn parhau i gyfrannu at raglen waith y Bwrdd Uchelgais, gan gynnwys gwella argaeledd band eang cyflym, cefnogi rhwydweithiau ynni lleol blaengar ar draws y sir; gwarchod a chreu swyddi newydd ar safle Atomfa Trawsfynydd; cefnogi datblygu campws gwyddoniaeth newydd blaengar ym Mangor a datblygu Canolfan Arloesedd Gwledig yng Nglynllifon.

Byddwn hefyd yn cyfrannu at ddatblygiad Fframwaith Economaidd Gogledd Cymru sy'n cael ei pharatoi gan Lywodraeth Cymru i adnabod prif raglenni buddsoddi rhanbarthol i'r dyfodol.

Pa gynnydd wnaed yn 2022/23?

Mae costau datblygu cynlluniau wedi codi yn sylweddol ac mae hyn wedi effeithio ar gynnydd rhai o'r prosiectau. Mae pob rhaglen wedi gorfod cael ei adolygu ac addasu cyn symud ymlaen gyda'u cynlluniau manwl.

Mae Cynllun Canolfan Prosesu Signal Digidol ym Mangor ar ei ail flwyddyn o weithredu yn datblygu sgiliau ac ymchwil rhyngwladol blaengar ac wedi creu cyfleoedd cydweithio i gwmnïau masnachol yn y rhanbarth.

Mae Cynllun Economi Gwledig Glynllifon yn y broses o baratoi cais cynllunio ar gyfer creu canolfan newydd ar safle.

Mae Cwmni Egino wedi cael cytundeb cydweithio ffurfiol gyda'r NDA sydd berchen safle Trawsfynydd ac mae opsiynau datblygu yn cael eu paratoi.

Gwelwyd cynnydd da yn y Cynllun Ynni Blaengar i gefnogi mentrau ynni lleol ar draws y rhanbarth. Gwelwyd cynnydd da hefyd yn Cynllun Parc Bryn Cegin gyda Chytundeb Menter ar y Cyd gyda Llywodraeth Cymru yn ei lle ar gyfer datblygu uned newydd ar safle.

Mae penderfyniad wedi ei wneud bellach na fydd 3 cynllun, sef datblygiad safle Bodelwyddan, datblygiad canolfan ragoriaeth Llysfasi a datblygiad Canolfan Egni Bangor yn symud ymlaen fel prosiectau Cais Twf. Golygai hyn fod £30miliwn o'r gronfa heb ei glustnodi. Mae'r Bwrdd Uchelgais wedi cytuno ar drefniadau i adnabod prosiectau trawsnewidiol newydd fydd yn cyfrannu i'r targedau heriol sy'n rhan o'r Cais ar gyfer creu swyddi newydd yn y rhanbarth a denu buddsoddiad gan y sector breifat dros y 12 mlynedd nesaf o oes y rhaglen.

Gweler mwy o fanylion yn y linc yma i Adroddiad Blynyddol y Bwrdd Uchelgais.

Amcanion Llesiant:

- Mwynhau bywyd hapus, iach a diogel.
- Ennill cyflog digonol i fedru cynnal ein hunain a'n teuluoedd.
- Cael byw mewn cartrefi o ansawdd o fewn eu cymunedau.
- Cael byw mewn cymdeithas naturiol Gymraeg.
- Derbyn addysg o'r radd flaenaf fydd yn caniatáu i ni wneud yr hyn y dymunwn ei wneud.

Beth wnaethom ni ddweud y buasem yn ei wneud?

Mae'r Cyngor yn gyfrifol am gaffael, neu brynu, nifer o nwyddau a gwasanaethau ac yn awyddus i geisio sicrhau fod busnesau lleol yn gallu cystadlu ac ennill y cytundebau hyn er mwyn sicrhau fod cymaint o wariant y Cyngor ag sy'n bosibl yn aros yn lleol.

Nid yw'r farchnad leol yn gallu ymateb i gyfleon bob amser oherwydd cyfyngiadau o ran maint neu rwystrau eraill sy'n bodoli. Mae hynny wedyn yn arwain at fusnesau lleol yn colli'r awydd a'r gallu i gystadlu am waith gyda'r canlyniad nad oes modd uchafu gwariant y Cyngor a gedwir yn lleol.

Rydym yn ceisio cefnogi busnesau lleol gyda'r newidiadau i'r rheoliadau caffael yn sgil gadael yr Undeb Ewropeaidd gan fanteisio ar y cyfleoedd hefyd i gaffael yn lleol.
Yn ystod 2022/23 byddwn yn:

- Rhannu ein dysgu o'r prosiect 'Social Value Portal' sydd yn asesu tendrau ar sail pris, ansawdd a gwerth lleol gan argymell unrhyw newidiadau i'r ffordd mae'r Cyngor yn caffael nwyddau a gwasanaethau.
- Darparu cynlluniau i ddatblygu gallu'r farchnad i ennill cytundebau caffael y Cyngor, ac ymateb i gwestiynau'r Ddeddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol mewn tendrau cefnogaeth i ennill achrediadau angenrheidiol neu unrhyw ddatblygiadau yn y maes.
- Creu 'map' o fusnesau lleol ar gyfer cynnal darlun o'r farchnad leol. Bydd hyn yn ei dro yn adnabod cyfleoedd i fusnesau ymgeisio am waith neu adnabod bylchau cyflawni.

Pa gynnydd wnaed yn 2022/23?
Mae prosiect wedi ei gwblhau er mwyn asesu ymarferoldeb cyflwyno methodoleg asesu buddion cymdeithasol i Wynedd h.y. rhannu y dull o asesu tendrau sy'n cael ei wneud ar hyn o bryd trwy fesur Pris ac Ansawdd i un sy'n mesur Pris, Ansawdd a Gwerth Lleol.

Fel rhan o'r prosiect, cwblhawyd dau gynllun peilot pellach yn ystod y flwyddyn gan ddefnyddio'r dull asesu tendrau ar sail buddion cymdeithasol. Roedd hyn yn cynnwys cytundeb cynnal a chadw peiriannau aer a chytundeb fframwaith cerbydau gwasanaeth gwastraff. Er ein bod heb wobrwyo un cytundeb a diffyg cynigion gyda'r llall, rydym wedi dysgu mwy am y dull asesu.

Mae cwmni 'Social Value Portal' wedi ei gomisiynu i gwblhau Asesiad Anghenion Lleol sydd wedi amlygu anghenion cymdeithasol y Sir. Gyda hyn, rydym wedi teilwro'r mesurau cymdeithasol i ganolbwyntio ar y materion yma yn ein cytundebau. Cynhaliwyd sesiynau hyfforddi i ddeall a dysgu defnyddio'r trefniadau i swyddogion a busnesau lleol. Mae gwaith cydweithio wedi digwydd er mwyn rhannu ein profiadau drwy wahanol rhwydweithiau megis Rhwydwaith Buddion Cymdeithasol Gogledd Cymru a Rhwydwaith Cenedlaethol Caffael gan

gyflwyno yr hyn rydym wedi bod yn dreialu yng Ngwynedd.

O ran cynlluniau i ddatblygu gallu'r farchnad i ennill cytundebau caffael y Cyngor, ymateb i gwestiynau y Ddeddf Llesiant mewn tendrau, a chefnogaeth i ennill achrediadau iechyd a diogelwch, mae trefniadau wedi eu gwneud i gynnig cymorth tendro 1:1, gweithdai, a cyfeirio at Busnes Cymru dros y flwyddyn. Mae cefnogaeth benodol wedi bod yn y meysydd Hurio Offer Priffyrdd, Deunyddiau Chwareli, Gwasanaeth Bws a Thacsi, Gwasanaethau Gofal gan gynnwys Gofal Cartref, Meithrin a Tai a Chefnogaeth. Mae swyddog o Fusnes Cymru wedi darparu cymorth megis sut i ddefnyddio'r gwefannau priodol, yr arfer orau mewn tendro ac adolygu ceisiadau.

Mae gwaith parhaus yn digwydd i gefnogi busnesau i ymateb i ofynion mewn tendrau yn sgìl unrhyw ddatblygiadau yn y maes, fel ennill achrediadau neu ymateb i ofynion y Ddeddf Llesiant.

Cynhaliwyd gweithdy cynaladwyedd ar y cyd gyda Busnes Cymru ar gyfer darparwyr ym meysydd Trafnidiaeth ac Adeiladwaith i wella eu prosesau ynghyd â mesur eu hôl troed carbon a chymryd camau syml i leihau a mesur ei effaith amgylcheddol. Mae Gwasanaethau Trafnidiaeth ac Eiddo y Cyngor wedi cynnwys cymal o fewn cytundebau sy'n ei wneud yn ofynnol i ddarparwyr fanteisio ar y gefnogaeth gan Busnes Cymru i greu cynllun lleihau Carbon. Sefydlwyd Grŵp Lleihau Carbon Gofal Cymdeithasol o fewn y Cyngor yn ystod y flwyddyn. Bydd y Grŵp yma yn edrych i adnabod camau allwn eu cymryd i annog a helpu darparwyr gofal i leihau eu heffaith amgylcheddol.

O ran asesu cyfleon i osod tendrau i gwmnïau lleol yn sgìl Brexit a'r rhyddid i weithredu tu allan i reoliadau caffael Ewrop, mae'r rheoliadau contractau cenedlaethol yn cael eu hadolygu ar hyn o bryd. Y bwriad yw cyflwyno'r rheoliadau newydd yn 2023/2024. Nid oes modd i osod tendrau i gwmnïau lleol o fewn y rheoliadau cyfredol. Serch hyn, mae'r methodoleg uchod yn gam tuag at gwobrwyo cytundebau i fusnesau sydd yn cyflawni budd lleol, pe bai hyn yn ffactorau amgylcheddol, cymdeithasol neu economaidd.

Amcanion Llesiant:

- Ennill cyflog digonol i fedru cynnal ein hunain a'n teuluoedd.
- Cael byw mewn cymdeithas naturiol Gymraeg.

Prosiect 1c	Creu Swyddi Gwerth Uchel (Cyflog £31,300 neu fwy)

Beth wnaethom ni ddweud y buasem yn ei wneud?

Mae cyflogau yng Ngwynedd ymysg yr isaf unman ym Mhrydain. Roedd tâl wythnosol yn y sir bron yr isaf yng Nghymru yn 2020 (£500 ar gyfartaledd) â thâl isel ar ei waethaf yn ein cymunedau gwledig (£418 – yr isaf ym Mhrydain). Mae cyflogau isel, yn anorfod, am arwain at lefelau uwch o dlodi a dad-boblogi gwledig, sydd yn eu tro yn cael effaith ar ein cymunedau, dyfodol ein pobl ifanc ac ar y Gymraeg fel iaith gymunedol iach.

Mae'r prosiect Creu Swyddi Gwerth Uchel eisoes wedi cymryd camau i wella'r sefyllfa, gan sicrhau arian Ewropeaidd i wireddu cynllun i ddatblygu gofod i fusnesau leoli yng Nghanolfan Awyrofod Eryri yn Llanbedr, gweithredu cynllun i gynyddu'r nifer o ddisgyblion ysgol sy'n astudio'r pynciau a ddymunir gan fusnesau o fewn sectorau sy'n talu'n dda, dylanwadu ar benderfyniad i barhau'r gwaith dadgomisiynu ar safle Atomfa Trawsfynydd a gweithio gyda Llywodraeth Cymru i sefydlu cwmni Egino i adfywio'r safle.

I'r dyfodol byddwn yn parhau gyda'r cynlluniau hyn, ac hefyd yn arwain ar gynlluniau eraill megis cefnogi datblygiad sector diwydiannau creadigol a digidol, cefnogi datblygiad sector iechyd a meddygol. Byddwn hefyd yn gweithio gyda busnesau Gwynedd i ddeall anghenion am sgiliau swyddi gwerth uwch i'r dyfodol ac yn hyrwyddo'r cyfleoedd hyn yn lleol.

Pa gynnydd wnaed yn 2022/23?

Mae'r cynllun STEM Gogledd, sydd yn paratoi ein pobl ifanc i fanteisio ar swyddi mewn meysydd gwyddonol, technolegol a pheirianneg wedi parhau drwy gydol 2022/23. Yn ystod y flwyddyn elwodd 165 o ddisgyblion ysgolion ledled Gwynedd o'r cynllun. Bydd STEM Gogledd yn dod i ben ym Mehefin 2023, wedi cefnogi dros 640 o bobl ifanc Gwynedd i fanteisio ar gyfleoedd gwaith gwerth uchel yn y sir.

Mae'r gwaith o ddiogelu a chreu swyddi newydd ar safleoedd Trawsfynydd a Llanbedr hefyd wedi parhau, ond bu'r cais am adnoddau Cronfa Ffyniant Bro Llywodraeth Prydain i wella'r mynediad i faes awyr Llanbedr yn aflwyddiannus. Er hyn mae'r Cyngor yn parhau i gydweithio gyda pherchnogion y safle i sicrhau buddsoddiad pellach fydd yn creu swyddi newydd i drigolion lleol.

Mae'r tîm wedi datblygu a chyflwyno cais am arian gan yr Awdurdod Dadgomisiynu Niwclear ac wedi denu £450,000 o fuddsoddiad i Wynedd i gefnogi busnesau lleol i adfer, i gefnogi trigolion Gwynedd i waith ac i sicrhau fod pobl a busnesau Gwynedd yn gallu elwa o fuddsoddiadau arfaethedig yn Nhrawsfynydd a Llanbedr.

Dros y flwyddyn ddiwethaf, mae adnoddau'r tîm prosiect yma hefyd wedi'i gyfeirio at gefnogi ymdrechion i lunio cyfundrefn a chynigion ar gyfer buddsoddiad Cronfa Ffyniant Cyffredin y DG (UK Shared Prosperity Fund) ar gyfer Gwynedd a Gogledd Cymru. Bydd y gwaith yn arwain at fuddsoddiad o dros £24 miliwn yng Ngwynedd hyd at ddiwedd Mawrth 2025.

Amcanion Llesiant:

- Ennill cyflog digonol i fedru cynnal ein hunain a'n teuluoedd.
- Cael byw mewn cymdeithas naturiol Gymraeg.

Prosiect 1ch	Arloesi Gwynedd Wledig

Beth wnaethom ni ddweud y buasem yn ei wneud?

Mae natur ein heconomi wledig yn golygu mai un person yn unig sy'n gweithio yn 80% o fusnesau Gwynedd, ac mae gormod o waith o fewn sectorau nad ydynt yn talu'n dda. Mae hyn yn arwain at fygythiadau o ran cynaliadwyedd ein cymunedau gwledig gyda'r heriau hyn wedi cynyddu o ganlyniad i'r pandemig Covid-19 a Brexit.

Mae'r Cyngor yn ceisio cryfhau sail yr economi wledig gan annog mentrau lleol i ddatblygu, creu a chynnal swyddi ar draws Gwynedd. Mae pecyn ariannol wedi'i ganfod trwy Ewrop i weithredu Rhaglen Datblygu Gwledig yn yr ardal sydd yn cynnwys pecyn o brosiectau i hyrwyddo mentergarwch.

Mae sicrhau cysylltedd ddigidol i'n cymunedau gwledig, a bod gan y gweithlu a busnesau gwledig y sgiliau i fanteisio arnynt, yn fater sydd wedi bod yn derbyn sylw eisoes. Rydym wedi cynnal peilot i roi WiFi cyhoeddus mewn 8 tref wledig, ac i gynyddu mynediad at offer cyfrifiadurol. Rydym hefyd yn rhan o'r rhaglen ARFOR, sef buddsoddiad gan Lywodraeth Cymru i greu mwy a gwell swyddi mewn ardaloedd yng ngorllewin Cymru ble mae canran uchel o'r boblogaeth yn siarad Cymraeg.

I'r dyfodol byddwn yn parhau i ymestyn y ddarpariaeth ddigidol mewn cymunedau ac yn gweithio gyda Grŵp Llandrillo Menai a'r sector breifat er mwyn sefydlu hwb arloesi gwledig yng Nglynllifon gan roi sylw arbennig i'r sector bwyd a diod, ynghyd â gweithio i hyrwyddo arloesedd i ddatblygu'r economi sylfaenol a chefnogi ein busnesau gwledig i addasu.

Pa gynnydd wnaed yn 2022/23?

Ar 10 Hydref 2022, cadarnhaodd Llywodraeth Cymru a Phlaid Cymru y bydd £11 miliwn yn cael ei ddarparu ar gyfer ail wedd ARFOR hyd at ddiwedd Mawrth 2025. Bydd y rhaglen yn parhau i weithredu ar draws Ynys Môn, Gwynedd, Ceredigion a Sir Gâr, er mwyn cefnogi'r cymunedau sy'n gadarnleoedd y Gymraeg i ffynnu drwy ymyraethau economaidd fydd hefyd yn cyfrannu at gynyddu cyfleoedd i weld a defnyddio'r Gymraeg yn ddyddiol.

Mae'r cynllun Platfform Digidol sy'n rhan o'r prosiect yma wedi cefnogi 65 o fusnesau dros y flwyddyn diwethaf i ddatblygu eu defnydd o dechnoleg drwy fynychu sesiynau hyfforddiant arbenigol a derbyn cefnogaeth mentoriaid digidol i ddatblygu eu busnes.

Mae'r prosiect hefyd wedi sicrhau fod wi-fi am ddim bellach ar gael mewn 12 o brif drefi a chyrchfannau'r sir. Yn ogystal â chynnig mynediad i'r we, mae'r cyfarpar yn cynhyrchu gwybodaeth werthfawr am y nifer sydd yn dod i ymweld â'r stryd fawr. Patrwm.

Bydd y Rhaglen Ewropeaidd LEADER sydd yn cyllido Arloesi Gwynedd Wledig yn dod i ben ym Mehefin 2023. Mae'r Adran yn gweithio'n agos gyda Menter Môn sydd yn gweinyddu LEADER yng Ngwynedd i ymchwilio i gyfleoedd i barhau'r gwaith drwy law ffynonellau megis Cronfa Ffyniant Gyffredin y DG. Mae gwybodaeth am ystod ac effaith gwaith Arloesi Gwynedd Wledig i'w weld yma a llyfryn sy'n amlygu enghreifftiau o waith wedi ei gyhoeddi.

Bydd dros 6,600 o drigolion Gwynedd wedi cymryd rhan yn 90 o weithgareddau peilot Arloesi Gwynedd Wledig yn ystod oes y rhaglen gan sicrhau seiliau cadarn i'r dyfodol.

Yn y flwyddyn ddiwethaf, mae'r prosiect hefyd wedi denu £4.6m gan Lywodraeth Cymru i gefnogi datblygu'r economi cylchol yng Ngwynedd, fydd yn dod a manteision economaidd ac amgylcheddol i'r sir. Mae Cyngor Gwynedd wedi derbyn cefnogaeth mewn egwyddor i'r cais, ond yn disgwyl am gadarnhad o'r arian i gefnogi pecyn o weithgareddau dros y tair blynedd nesaf. Mae'n cynnwys Hwb Datgarboneiddio Adra Cyf. ym Mhenygroes a chefnogaeth bellach i'r rhwydwaith o ofod gwneud - dan y faner Ffiws - sydd wedi eu sefydlu ledled Gwynedd i gynyddu mynediad trigolion a busnesau i offer.

Amcanion Llesiant:

- Ennill cyflog digonol i fedru cynnal ein hunain a'n teuluoedd.
- Cael byw mewn cymdeithas naturiol Gymraeg.
- Derbyn addysg o'r radd flaenaf fydd yn caniatáu i ni wneud yr hyn y dymunwn ei wneud.

Beth wnaethom ni ddweud y buasem yn ei wneud?

Mae canol trefi bywiog yn gallu cyfrannu'n sylweddol i lewyrch economaidd a chymdeithasol ardaloedd lleol gan gynnig ystod o wasanaethau i'n cymunedau.

Ond mae ardaloedd "stryd fawr" ein canol trefi yn wynebu heriau sylweddol ar hyn o bryd gyda nifer o siopau cadwyn cenedlaethol yn cau a masnachu yn cael ei gyfyngu yn sgil Covid-19. Mae angen hybu a chefnogi datblygiad canol trefi i sicrhau eu bod yn gallu addasu a ffynnu i'r dyfodol; i gynnal a chreu gwaith; darparu ystod eang o nwyddau a gwasanaethau sydd eu hangen ar drigolion ac ymwelwyr a darparu unedau preswyl newydd.

Yn ystod 2020 sefydlwyd grŵp traws-adrannol ar gyfer datblygu rhaglen o welliannau a mesurau tymor byr mewn ymateb i argyfwng Covid-19.

Llwyddwyd i ddenu grantiau gan Lywodraeth Cymru i weithredu rhaglen yn cynnwys gwelliannau amgylcheddol, arwyddion, tirweddu a mesurau rheoli traffig. Sefydlwyd cronfa i gynorthwyo busnesau i addasu eu trefniadau er mwyn croesawu cwsmeriaid yn ddiogel. Sefydlwyd peilot i ddatblygu is-adeiledd digidol mewn canol trefi yn cynnig wifi, cyfleoedd marchnata ac e-fasnachu, ac mae trefniadau bellach mewn lle ar gyfer ymestyn y cynllun i holl drefi yng Ngwynedd.

Byddwn yn parhau gyda'r gwaith yma gan hefyd ddatblygu pecyn o ymyraethau i wella a hybu canol trefi a hynny ar sail yr hyn sydd yn bwysig i drigolion o fewn y cymunedau. Byddwn yn cydweithio a chefnogi ystod eang o grwpiau busnes a sefydliadau adfywio lleol er mwyn hybu a denu buddsoddiad i ganol trefi. Byddwn hefyd yn parhau i gydweithio â busnesau ym Mangor a Caernarfon lle mae Ardaloedd Gwella Busnes (BIDS) wedi eu sefydlu.

I'r dyfodol, byddwn yn parhau gydag ymdrechion i adfywio canol trefi, gan roi sylw arbennig i dargedu eiddo gwag. Rhagwelir y bydd cyfle i ddatblygu cyfres o gynlluniau i wella canol trefi ledled y Sir fel rhan o'r Fframwaith Adfywio a byddwn yn denu grantiau, megis Rhaglen Adfywio Trawsnewid Trefi Llywodraeth Cymru ar gyfer gweithredu prosiectau.

Pa gynnydd wnaed yn 2022/23?

Yn ystod y flwyddyn ddiweddaf fe sefydlwyd trefniadau newydd ar gyfer targedu cronfeydd rhaglen Trawsnewid Trefi Llywodraeth Cymru ar gyfer datblygu a gweithredu amrediad o brosiectau adfywio canol trefi. Erbyn diwedd mis Mawrth 2023, llwyddwyd i hawlio grantiau gwerth £2m ar gyfer prosiectau yng Ngwynedd gyda gwaith gweithredu a monitro yn parhau.

Llwyddwyd hefyd i sicrhau cefnogaeth ariannol gan Lywodraeth Cymru i ddatblygu cynlluniau trefol ar gyfer Bangor, Caernarfon, a'r Bala; a cheisiadau hefyd wedi eu cyflwyno ar gyfer Pwllheli a Porthmadog. Bydd ceisiadau pellach yn cael eu cyflwyno ar sail blaenoriaethau'r Cynlluniau Adfywio Lleol.

Yn chwarter cyntaf y flwyddyn rhoddwyd blaenoriaeth i baratoi ceisiadau ariannol ar gyfer Gronfa Ffyniant Bro Llywodraeth DU. Cafodd cais 'Llewyrch o'r Llechi ei gymeradwyo gan sicrhau £18.8m o fuddsoddiad cyfalaf i gymunedau llechi Gwynedd.

Mae'r gwaith o ddatblygu Cynllun Adfywio Canol Dinas Bangor hefyd yn parhau. Cyflwynwyd cais am adnoddau Cronfa ffyniant Bro Llywodraeth DU, ac er nad oedd yn llwyddiannus, mae gwaith datblygol ar brosiectau megis Canolfan Iechyd a Lles Bangor yn parhau. Penodwyd Rheolwr Rhaglen Adfywio Bangor mis Tachwedd 2022. Bydd y rôl yn cydlynu a chefnogi ymdrechion adfywio ym Mangor gan ganolbwyntio ar gynlluniau yng nghanol y ddinas a'r stryd fawr yn benodol.

Yn ystod y cyfnod dathlwyd agoriad swyddogol datblygiad Cei Llechi, Caernarfon gan Galeri Cyf ac Ymddiriedolaeth Harbwr Caernarfon. Roedd cynllun Cei Llechi yn fuddsoddiad dros £5m i adfer safle allweddol, ac yn rhan o becyn ariannol gwerth £12m bu i'r Cyngor sicrhau fel rhan o Fenter Adfywio Tref a Glannau Caernarfon.

Sefydlwyd Grŵp Eiddo Gwag Traws-Adrannol sy'n dwyn ynghyd gwahanol wasanaethau sydd yn delio gyda eiddo gwag. Mae Cynllun Gweithredu wedi ei baratoi, ynghyd â rhestr blaenoriaeth eiddo gwag.

Amcanion Llesiant:

- Ennill cyflog digonol i fedru cynnal ein hunain a'n teuluoedd.
- Cael byw mewn cymdeithas naturiol Gymraeg.

Beth wnaethom ni ddweud y buasem yn ei wneud?

Yn ystod Gorffennaf 2021 cyhoeddodd Pwyllgor Treftadaeth Byd Unesco bod Tirlun Llechi Gogledd Orllewin Cymru wedi ei arysgrifio fel Safle Treftadaeth Byd. Mae'r dynodiad yn rhoi cyfle i ni gydnabod cyfraniad ein diwydiant llechi ar blatfform rhyngwladol, ac i ddathlu a gwarchod y diwylliant Cymraeg sydd ynghlwm â'r ardaloedd hynny.

Rydym eisoes wedi defnyddio enwebiad Safle Treftadaeth y Byd fel arf i adfywio ein cymunedau llechi ac i gynyddu gwerth y diwydiant ymwelwyr trwy ddatblygu 6 Cynllun Cynefin ar gyfer 6 ardal. Mae'r Cynlluniau Cynefin yn adnabod blaenoriaethau adfywio lleol a chyfleon i fanteisio ar y dynodiad er budd cymunedau a'r tirlun hanesyddol. Trwy'r gwaith hwn, gwelwyd nifer o baneli dehongli'n cael eu gosod ar draws Gwynedd, gweithiau celf a murluniau yn ogystal â chynlluniau eraill i godi hyder cymunedau yn eu hardal fel prosiectau addysg a chynllun Llysgenhadon ifanc a busnes. Mae £1m o adnoddau ychwanegol wedi eu denu i'r sir trwy'r Gronfa Dreftadaeth, Llywodraeth Cymru, Yr Undeb Ewropeaidd a Pharc Cenedlaethol Eryri trwy brosiect LleCHI.

I'r dyfodol byddwn yn cyflwyno cais ar gyfer ariannu prosiect dilynol i LleCHI er mwyn cydweithio gyda'r cymunedau llechi i greu rhaglen o weithgareddau adfywio yn yr ardaloedd hyn fydd yn gwella gwedd a golwg cymunedau, gwella ansawdd y profiad i ymwelwyr, ac yn arwain at gynnydd ym mherchnogaeth trigolion o'u treftadaeth, iaith a diwylliant.

Byddwn yn adolygu strwythurau a threfniadau rheoli'r safle er mwyn gweithredu'r Cynllun Rheoli ac er mwyn parhau i ymgysylltu a chydweithio efo cymunedau, tirfeddianwyr, busnesau, a phartneriaid i sicrhau ein bod yn manteisio ar y cyfleoedd a ddaw yn sgil y dynodiad er budd pobl Gwynedd.

Pa gynnydd wnaed yn 2022/23?

Cyflwynwyd ceisiadau llwyddiannus i'r Gronfa Dreftadaeth, Cronfa Eryri, Llywodraeth Cymru, Cyngor Gwynedd a Llywodraeth y DU sydd wedi arwain at ddenu dros £27m o adnoddau ychwanegol i gefnogi adfywio trwy dreftadaeth yn y dyffrynnoedd llechi.

Mae cais dilynol LleCHI wedi ei gymeradwyo gan y Gronfa Loteri Treftadaeth gwerth £129,000 i ddatblygu prosiect ymgysylltu, dehongli ac adfywio gwerth dros £1m dros 5 mlynedd os bydd yn llwyddiannus. Mae swyddog prosiect wedi ei phenodi i wneud y gwaith datblygol.

Mae strwythurau llywodraethu newydd wedi eu sefydlu i sicrhau cefnogaeth partneriaid strategol, tirfeddianwyr a chymunedau gan gynnwys y cyfle i ddatblygwyr posib gyflwyno syniadau er ystyriaeth partneriaeth y dynodiad.

Cymeradwywyd Canllaw Cynllunio Atodol Tirwedd Llechi Gogledd Orllewin Cymru gan Cyngor Gwynedd ac Awdurdod Parc Cenedlaethol Eryri. Cyhoeddwyd dogfen 'Gofalu am ein Tirwedd Llechi' yn y flwyddyn ddiwethaf.

Datblygwyd strategaeth a chynlluniau i dargedu adnoddau i gefnogi gwerth dynodiad Safle Treftadaeth Byd yn y dyfodol a pharhau gyda rhaglen LleCHI i gefnogi'r cymunedau fanteisio ar y statws.

Sefydlwyd trefniadau cydweithio i weithredu'r Cais Ffyniant Bro gyda partneriaid yn Nyffryn Ogwen, Dinorwig a Blaenau Ffestiniog.

Yr ardal wedi derbyn gwahoddiadau i gyflwyno mewn nifer o gyfarfodydd ar arfer da mewn datblygu enwebiad gyda chymunedau lleol a sicrhau llais i gymunedau lleol.

Llwyddwyd i dderbyn arian gan Cadw i weithredu cam cyntaf o ddehongli ar draws y Safle Treftadaeth Byd yn ogystal â chyllid i gyflogi Cydlynydd Safleoedd Treftadaeth Byd Gogledd Orllewin Cymru.

Cydweithiwyd gyda Phrifysgol Bangor ar brosiect ymchwil i astudio effaith y dynodiad ar gymunedau.

Amcanion Llesiant:

- Ennill cyflog digonol i fedru cynnal ein hunain a'n teuluoedd.
- Cael byw mewn cymdeithas naturiol Gymraeg.
- Cael manteisio ar harddwch amgylcheddol naturiol y sir.

Beth wnaethom ni ddweud y buasem yn ei wneud?

O ganlyniad i Covid-19 a Brexit mae'n gyfnod o ansicrwydd a newid i fusnesau. Mae Cyngor Gwynedd yn benderfynol o helpu mentrau lleol i addasu ac ymateb i'r her ac rydym eisoes wedi cefnogi busnesau lleol trwy ddarparu cymorth ariannol, cyngor a gwybodaeth.

Mae busnesau'r sir yn ymwneud â nifer o adrannau'r Cyngor neu'n derbyn gwasanaeth ganddynt, gan gynnwys trethi, cynllunio, safonau masnach, rheolaeth adeiladu a chaffael. Byddwn yn parhau i flaenoriaethu adnoddau ac ymdrech i gefnogi ein busnesau lleol gan sicrhau fod pob rhan o'r Cyngor yn ystyried sut gallent gynnig cymorth i gefnogi busnesau i ffynnu.

Rydym hefyd yn annog busnesau Gwynedd i wneud y gorau o'r cymorth sydd ar gael gan gyfathrebu'n rheolaidd gyda'r 4,200 o fusnesau sydd yn derbyn ein bwletinau gwybodaeth.

Rydym yn cefnogi a chydweithio gyda Swyddfa Rhaglen Bwrdd Uchelgais Economaidd Gogledd Cymru ar becyn o brosiectau Cais Twf er mwyn creu cyfleoedd i fusnesau o fewn economi Gwynedd i'r dyfodol. Rydym hefyd yn gweithredu ymgyrch i annog trigolion Gwynedd ac ymwelwyr i gefnogi busnesau lleol.

Yn ogystal â pharhau gyda'r uchod, yn ystod 2022/23 byddwn yn gwerthuso gweithgaredd y cynllun ac yn adolygu ein blaenoriaethau ar gyfer datblygu'r economi yn sgil pandemig Covid-19 a gadael yr Undeb Ewropeaidd.

Pa gynnydd wnaed yn 2022/23?

Gan fod busnesau'r sir yn parhau i fod dan straen, mae'r prosiect wedi canolbwyntio ar sicrhau fod ein busnesau gyda'r wybodaeth sydd ei angen i ymateb ac yn ymwybodol o'r cymorth sydd ar gael gan y Cyngor a sefydliadau eraill, gan roi sylw arbennig i gymorth i leihau gorbenion. Mae bwletinau busnes wythnosol y Cyngor yn parhau i fod yn allweddol i'n hymdrechion ac mae dros 4,200 o fusnesau lleol yn eu derbyn yn rheolaidd. Yn gyfochrog, mae'r tîm wedi gweithio i wella ein defnydd o'r cyfryngau cymdeithasol i rannu gwybodaeth gyda'n busnesau lleol ynghyd ac ehangu'r dulliau sydd ar gael i ddod i gyswllt, gan gynnwys defnydd WhatsApp a gwefan y Cyngor.

Mae'r prosiect hefyd wedi rhoi sylw i wella ymdrechion y Cyngor i gynnal deialog gyda'r gymuned fusnes a deall eu hanghenion yn well. I gyflawni hyn, mae'r tîm wedi cyflwyno rhaglen o ymweliadau, gweithdai ac ymchwil gyda busnesau lleol dros y flwyddyn.

Mae'r tîm wedi cyflwyno achos i sefydlu cronfa ariannol i gefnogi busnes ac yn paratoi i'w lansio yn 2023/24.

Mae'r Cyngor wedi penderfynu datblygu 10 o unedau gwaith newydd ym Mhenrhyndeudraeth; y buddsoddiad gyntaf o'i fath gan y Cyngor ers cychwyn y ganrif. Bydd yr unedau newydd yn cynnwys paneli solar a system gwresogi fydd yn lleihau costau gweithredu'r tenantiaid.

Dros y flwyddyn ddiwethaf mae adnoddau'r tîm prosiect wedi cael eu dargyfeirio i arwain ar sefydlu trefniadau rheoli Cronfa Ffyniant Gyffredin yng Ngwynedd a hefyd ar draws rhanbarth Gogledd Cymru. Mae ymdrech sylweddol wedi ei wneud yn 2022/23 i sefydlu'r trefniadau priodol fyddai'n galluogi i fusnesau a mentrau Gwynedd fanteisio ar y cyllid. Mae sefydlu tîm newydd wedi cael peth effaith ar gynnydd deilliannau o'r prosiect hwn dros y flwyddyn ddiwethaf, ond rhagwelir bydd y tîm newydd a'r pecynnau cymorth newydd ddaw yn sgil y buddsoddiad yn dod a mwy o fudd i'r ardal dros y ddwy flynedd nesaf.
Amcanion Llesiant: • Ennill cyflog digonol i fedru cynnal ein hunain a'n teuluoedd.

Beth wnaethom ni ddweud y buasem yn ei wneud?

Mae gennym bryder nad yw pobl Gwynedd yn elwa cymaint ag y dylent o dwristiaeth, gyda'r argyfwng Covid-19 wedi tanlinellu sut y gall effeithiau negyddol y diwydiant weithiau orbwyso'r manteision.

Mae yna waith wedi ei wneud er mwyn deall y newid mewn tueddiadau twristiaeth dros y blynyddoedd ac adnabod y buddion a'r risgiau i Wynedd, yn cynnwys effaith ar gymunedau, iaith a diwylliant yr ardal ac ail-gartrefi.

Dros y flwyddyn ddiwethaf mae gwaith wedi ei wneud er mwyn llunio egwyddorion twristiaeth gynaliadwy ar gyfer Gwynedd ac Eryri fydd yn sail i gynllun rheoli i'r dyfodol. Mae cytundeb o ddealltwriaeth hefyd wedi ei arwyddo rhwng y Cyngor ac Awdurdod Parc Cenedlaethol Eryri i weithredu ar y cyd yn y maes hwn.

Byddwn yn cwblhau'r gwaith o sefydlu gweledigaeth ac egwyddorion ar gyfer twristiaeth i'r dyfodol ac yn datblygu Cynllun Economi Ymweld Cynaliadwy Gwynedd ac Eryri 2035 a Chynllun Gweithredu mewn cydweithrediad efo cymunedau a'r sector er mwyn sicrhau'r budd gorau i bobl Gwynedd ac Eryri o ymwelwyr.

Bydd y Cynllun a'r Cynllun Gweithredu'n gosod cyfeiriad i bolisïau a gweithgareddau ar draws adrannau'r Cyngor i'r dyfodol, ond byddant hefyd yn cydnabod yr angen tymor byr i ymateb i effaith Covid-19.

Fel rhan o'r gwaith trawsadrannol a thraws-awdurdod, ac yn dilyn ymgynghoriadau trylwyr gyda chymunedau, busnesau a pherchnogion cartrefi modur; bydd yr Adran Amgylchedd yn arwain ar brosiect i wella rheolaeth ar gartrefi modur. Bydd hyn yn cynnwys rheoleiddio a gorfodi lle'n bosib yn ogystal a ddatblygu cynllun peilot 'aire' ar gyfer hyd at 5 safle ar draws Gwynedd yn ystod 2022/23. Bydd y gwaith yma'n ran o Gynllun Gweithredu'r Cynllun Twristiaeth Cynaliadwy.

Pa gynnydd wnaed yn 2022/23?

Memorandwm o Ddealltwriaeth wedi ei gytuno efo Awdurdod Parc Cenedlaethol Eryri a Chyngor Gwynedd i gyd-weithio yn y maes i'r dyfodol.

Mae strwythur wedi ei sefydlu a'i weithredu gyda Bwrdd Partneriaeth, Is-Grwpiau a Grwpiau Tasg a Gorffen ar y cyd gyda'r Cyngor a'r Parc.

Cynhaliwyd nifer o drafodaethau a gweithdai wedi eu cynnal i gadarnhau'r egwyddorion, cynnwys y cynllun a'r strwythur gweithredu gan gynnwys gyda chynrychiolwyr o fusnesau, cymunedau a phartneriaid strategol.

Cynllun Strategol, mesuryddion a chynllun gweithredu strategol wedi eu datblygu a'u cymeradwyo gan Gabinet Cyngor Gwynedd ac Awdurdod Parc Cenedlaethol Eryri yn Chwefror 2023. Bydd y Cynllun yn gosod cyfeiriad i bolisïau a gweithgareddau ar draws adrannau'r Cyngor a'r Parc i'r dyfodol a bydd angen plethu'r gwaith yn draws-adrannol e.e. i'r Adolygiad o'r Cynllun Datblygu ar y cyd a'r Fframwaith Adfywio.

Mae trafodaethau yn parhau gyda swyddogion Cyngor Conwy o ran ei mewnbwn i'r gwaith.

Mae elfennau o'r Cynllun Strategol eisoes ar waith trwy brosiectau penodol e.e. Aros-fan, Timau Tacluso Ardal Ni, Cynllun Llysgennad Gwynedd ac Eryri ayb.

Mae trafodaethau gyda tîm ymchwil Croeso Cymru wedi eu cynnal i gynnal peilot yng Ngwynedd i ganfod barn trigolion y sir am y sector ymweld. Rhagwelir caiff yr arolwg i'w gynnal yn ystod Mehefin 2023.

Mae'r prosiect wedi arwain at gydweithio agos gyda Prifysgol Bangor ar waith ymchwil i effaith economi ymweld ar ein cymunedau.

Amcanion Llesiant:

- Ennill cyflog digonol i fedru cynnal ein hunain a'n teuluoedd.
- Cael byw mewn cymdeithas naturiol Gymraeg.
- Cael manteisio ar harddwch amgylcheddol naturiol y sir.

Prosiect 1ff	Adfywio: Llunio cynlluniau adfywio ar gyfer ein hardaloedd

Beth wnaethom ni ddweud y buasem yn ei wneud?

Mae risg fod pob gwasanaeth yn gweithredu eu rhaglenni eu hunain yn unol a'u canllawiau grant, ond efallai ddim yn ymateb i wir anghenion a chyfleoedd adfywio Gwynedd.

Rydym wedi sefydlu Bwrdd Adfywio gyda'r bwriad o ddatblygu Rhaglen Adfywio ar gyfer cymunedau'r sir. Bydd y Rhaglen yn ymgorffori gweithgareddau traws-adrannol ynghyd â blaenoriaethau Cynllun y Cyngor.

Byddwn yn sefydlu Fframwaith Adfywio newydd ac yn datblygu cynlluniau gweithredu ar gyfer 13 o ddalgylchoedd ar draws y Sir.

Byddwn yn ymgynghori gyda rhanddeiliaid er mwyn deall sut mae cymunedau yn dymuno gweld eu hardaloedd yn datblygu yn y 10-15 mlynedd nesaf, ac yn adnabod blaenoriaethau lleol. Bydd y cynlluniau hyn yn rhoi sylw arbennig i anghenion canol trefi a dyfodol y 'stryd fawr' ar draws Gwynedd i'r dyfodol.

Byddwn yn sicrhau fod gweithgareddau ar draws adrannau'r Cyngor yn cyfrannu at ddatblygiad a gweithrediad y cynlluniau hyn, ynghyd â chyfranogiad sefydliadau a grwpiau lleol, a phartneriaid allweddol.

Pa gynnydd wnaed yn 2022/23?

Trefnwyd rhaglen ymgysylltu 'Ardal Ni 2035' rhwng ganol Chwefror a mis Mehefin 2022 gan holi barn trigolion Gwynedd am eu cymuned, a prif faterion neu flaenoriaethau lleol ynghyd a chyfres o weithdai a sesiynau holi barn. Derbyniwyd dros 3,600+ o holiaduron, a lluniwyd adroddiad ar y canlyniadau ar gyfer pob un o'r 13 ardal adfywio lleol ar draws y Sir.

Cynhaliwyd cyfres o weithdai lleol ym mhob ardal yn ystod mis Hydref a Tachwedd er mwyn adrodd ar ganlyniadau gwaith ymgysylltu, ac adnabod prosiectau a gweithgareddau lleol.

Mae Dogfen Weithiol wedi ei baratoi ar gyfer pob ardal unigol sydd yn cofnodi ystod o brosiectau lleol gan wahanol sefydliadau. Bwriedir defnyddio'r dogfennau hyn fel sail ar gyfer paratoi Cynllun Adfywio Lleol ar gyfer ardaloedd unigol yn ystod 2023/24.

Amcanion Llesiant:

- Ennill cyflog digonol i fedru cynnal ein hunain a'n teuluoedd.
- Cael byw mewn cymdeithas naturiol Gymraeg.

Blaenoriaeth Gwella 2
Pob disgybl yn cael y cyfle i gyflawni ei botensial.

Os am fanteisio ar unrhyw gyfleoedd fydd yn codi, mae'n allweddol fod gan Wynedd gyfundrefn addysg gynaliadwy o ansawdd, sy'n rhoi'r sgiliau i'n trigolion fanteisio ar y cyfleoedd hynny. Y prosiectau sy'n cyfrannu at wireddu'r uchelgais yma yw:

- Darpariaeth Addysg Ôl-16 yn Arfon
- Dalgylch Bangor
- Dalgylch Cricieth
- Cydweithio Meirionnydd
- Cinio am ddim i ddisgyblion cynradd
- Trawsnewid y ddarpariaeth Anghenion Dysgu Ychwanegol a Chynhwysiad
- Gagendor Lles a Chyrhaeddiad Plant a Phobl Ifanc
- Strategaeth Dysgu Digidol

Prosiect 2a	Darpariaeth Addysg Ôl-16 yn Arfon

Beth wnaethom ni ddweud y buasem yn ei wneud?

Mae amrywiaeth yn ansawdd yr addysg a phrofiadau dysgwyr ar draws y gyfundrefn addysg ôl-16 yn Arfon yn effeithio ar ddeilliannau a llwybrau dysgu.

Mae'r Cabinet eisoes wedi rhoi caniatâd i gychwyn ymgysylltu gyda rhanddeiliaid i drafod y weledigaeth ar gyfer addysg ôl-16 yn Arfon. Cynhaliwyd yr ymgysylltu anffurfiol yn ystod Tymor yr Hydref 2020.

Rydym yn parhau i gynnal trafodaethau anffurfiol er mwyn trafod a gwyntyllu opsiynau posib gyda'r proffesiwn gan ddefnyddio'r trafodaethau rhain i benderfynu ar y ffordd orau i barhau i gadw momentwm gyda'r prosiect pwysig hwn.

Pa gynnydd wnaed yn 2022/23?

Yn ystod 2022-23, bu i ni ail-ymweld â'r achos dros newid, diweddaru data a gwybodaeth a oedd yn sylfaen i'r prosiect hwn, gan gynnwys unrhyw ystyriaethau newydd perthnasol yn sgil y pandemig.

Cyflwynwyd adroddiad gerbron Cabinet Cyngor Gwynedd ar 7 Mawrth 2023 yn gofyn caniatâd i wneud gwaith pellach gyda rhanddeiliaid sy'n ffurfio Consortiwm Addysg Ôl-16 Gwynedd ac Ynys Môn er mwyn datblygu modelau posib ar gyfer y gyfundrefn addysg ôl-16 yn Arfon. Cytunwyd adrodd yn ôl ar hyn yn ystod tymor yr Hydref, 2023.

Amcanion Llesiant:

- Mwynhau bywyd hapus, iach a diogel.
- Derbyn addysg o'r radd flaenaf fydd yn caniatáu i ni wneud yr hyn y dymunwn ei wneud.
- Cael byw mewn cymdeithas naturiol Gymraeg.

Prosiect 2b	Dalgylch Bangor

Beth wnaethom ni ddweud y buasem yn ei wneud?

Er gwaethaf y pandemig bu i adeilad newydd Ysgol y Garnedd agor ei drysau yn Hydref 2020 gan ddod yn gartref addysgol newydd i hyd at 420 o ddysgwyr oed cynradd yn ninas Bangor. Mae safle'r ysgol hefyd yn cynnig addysg feithrin a darpariaeth gofal plant cynhwysfawr mewn awyrgylch pwrpasol gyda'r adnoddau gorau posibl. Mae gofod wedi ei gynllunio'n ofalus yn ogystal ar gyfer unedau arbenigol ar y safle i gefnogi ymhellach ddatblygiad plant. Bu i'r prosiect hwn gadw o fewn y gyllideb a neilltuwyd ar ei gyfer.

Bu i'r prosiect gael ei enwebu ar gyfer tair gwobr Rhagoriaeth Mewn Adeiladwaith yng Nghymru 2021 a daeth i'r brig mewn dau sef: Gwobr Adeiladwaith Digidol (Digital Construction Award) a Gwobr Cleient y flwyddyn (Client of the Year Award). Byddwn yn trefnu agoriad swyddogol ar y cyd â'r ysgol pan fydd yn saff i wneud hynny.

Fel rhan o'r trefniadau yn nalgylch Bangor bu i Ysgol y Faenol hefyd gael estyniad sylweddol. Er bod llithriad yn yr amserlen wedi bod o ganlyniad i'r pandemig, llwyddwyd i gwblhau yn fuan yn 2022. Mae'r ysgol yn gallu derbyn 315 o ddysgwyr yn sgìl yr estyniad, sydd yn gynnydd o 129 o ddysgwyr. Mae'r adeilad wedi ei gynllunio i fod yn hwb i'r ardal leol hefyd gyda chanolfan gymunedol newydd a gofod ar gyfer y blynyddoedd cynnar yn cael eu codi fel rhan o'r datblygiad.

Yn sgìl y buddsoddiad sylweddol diweddar yn Ysgol y Garnedd ac Ysgol y Faenol, mae'r Cyngor yn cydnabod yr angen i fuddsoddi ymhellach a gwella'r adnoddau a'r amgylchedd dysgu yn Ysgol Hirael hefyd. Bydd hyn yn gyfrwng i wella profiad y dysgwr a galluogi'r ysgol i ddarparu addysg a'r cwricwlwm yn yr 21ain ganrif.

Mae'r Cyngor eisoes wedi cydnabod nad oes gan Ysgol Tryfan yr adnoddau y byddem yn dymuno iddynt eu cael a bod hynny'n effeithio ar brofiad y dysgwr. At hyn, bydd y Cyngor yn ystyried yr opsiynau sydd ar gael i wella'r adnoddau uwchradd yn ninas Bangor er mwyn sicrhau amgylchedd dysgu o'r radd flaenaf ynghyd ac adeiladau ac adnoddau i allu darparu addysg a'r cwricwlwm yn yr 21ain ganrif.

Pa gynnydd wnaed yn 2022/23?

Ysgol Y Garnedd:
Bu gwaith yn mynd rhagddo yn ystod y flwyddyn i drefnu agoriad swyddogol ar gyfer yr ysgol, gan nad oedd hynny'n bosib yn flaenorol yn sgil heriau pandemig Covid-19. Bellach mae dyddiad ar gyfer yr agoriad wedi ei gadarnhau ar gyfer 18 Mai 2023 a bydd Gweinidog y Gymraeg ac Addysg, Jeremy Miles AC yn agor yr ysgol yn swyddogol.

Ysgol Y Faenol:
Bu i adeilad Ysgol Y Faenol gael ei gwblhau yn ystod y flwyddyn, ac mae capasiti'r ysgol bellach wedi cynyddu i allu derbyn hyd at 315 o ddysgwyr. Er hynny, mae materion cyfreithiol ynglŷn â throsglwyddiadau tir a phrydles yn parhau rhwng y Cyngor, yr Eglwys yng Nghymru a'r Cyngor Cymuned, felly does dim modd symud ymlaen i ddymchwel y Ganolfan Gymunedol a chreu maes parcio pwrpasol ar gyfer yr ysgol hyd nes y bydd y materion hyn wedi eu datrys.

Ysgol Hirael:
Er mwyn gwella'r adnoddau a'r amgylchedd dysgu yn Ysgol Hirael, ar 14 Chwefror 2023, bu i'r Cabinet ganiatáu neilltuo £3m o gyfanswm o gyllideb Gwedd 2 Bangor, Rhaglen Cymunedau Dysgu Cynaliadwy (Band B) er mwyn buddsoddi yn Ysgol Hirael. Hyn yn ogystal ag ymrwymiad i gadarnhau cyfraniad o £1m o Gynllun Rheoli Asedau'r Cyngor ar gyfer 35% o arian cyfatebol ar gyfer gwireddu'r prosiect yn Ysgol Hirael.

Yn dilyn y Cabinet, cafwyd cymeradwyaeth Llywodraeth Cymru i drosglwyddo'r gyllideb o Gwedd 2 Bangor i Ysgol Hirael yn ogystal. Er hynny, mae'r gyllideb ar gyfer Ysgol Hirael yn ddarostyngedig i gyflwyno achos fusnes llwyddiannus i Lywodraeth Cymru a bydd y gwaith o lunio'r achos fusnes yn parhau yn 2023-24.

Ysgol Tryfan:
Cynhaliwyd trafodaethau anffurfiol ynglŷn â'r opsiynau posib sydd ar gael i gryfhau a gwella'r adnoddau uwchradd yn ardal Bangor.

Amcanion Llesiant:

- Mwynhau bywyd hapus, iach a diogel.
- Derbyn addysg o'r radd flaenaf fydd yn caniatáu i ni wneud yr hyn y dymunwn ei wneud.
- Cael byw mewn cymdeithas naturiol Gymraeg.

Prosiect 2c	Dalgylch Cricieth

Beth wnaethom ni ddweud y buasem yn ei wneud?

Mae cyflwr adeilad ac amgylchedd dysgu presennol Ysgol Treferthyr yng Nghricieth yn wael, sy'n effeithio ar brofiad y dysgwr. Byddwn felly'n adeiladu ysgol newydd yng Nghricieth er mwyn gwella'r amgylchedd dysgu a sicrhau'r adnoddau gorau i'r dysgwyr ffynnu.

Yn 2021/22, cyhoeddwyd rhybudd statudol a bu i'r Cabinet gadarnhau'n derfynol y penderfyniad i adleoli'r ysgol. Rydym wedi ymgysylltu ar gynlluniau, ynghyd â chadarnhau cyllideb tuag at sicrhau Uned Blynyddoedd Cynnar ar y safle. Rydym hefyd wedi apwyntio contractwr ac mae archwiliad geoffisegol o'r safle wedi ei gyflawni hefyd.

Yn 2022/23, yn sgil prynu'r tir a derbyn caniatâd cynllunio, bwriedir cychwyn ar y gwaith o adeiladu'r ysgol newydd, gan anelu i agor yr ysgol ar y safle newydd ym Medi 2023.

Pa gynnydd wnaed yn 2022/23?

Cyflwynwyd cais cynllunio ar gyfer datblygu'r ysgol newydd yng Nghricieth, a chyn gallu derbyn caniatâd cynllunio roedd gofyn cynnal archwiliadau archeolegol o'r safle ynghyd â gwneud gwaith pellach ar lwybrau saff i'r ysgol. Cynhaliwyd arolwg llwybrau saff i'r ysgol a chyflwynwyd yr adroddiad i'r Uned Gynllunio. Cynhaliwyd gwaith archeolegol ar y safle a darganfuwyd bedd cist, a chynhaliwyd gwaith archeolegol pellach yn dilyn hynny gan arwain at oedi yn yr amserlen ar gyfer datblygu'r ysgol newydd. Yn sgil hyn, derbyniwyd cymeradwyaeth i'r cais cynllunio.

Yn sgil cynnydd sylweddol mewn costau deunyddiau adeiladu ac effaith Brexit a Covid-19 daeth i'r amlwg fod costau adeiladu ysgol newydd yng Nghricieth wedi cynyddu'n sylweddol, ac ym mis Rhagfyr 2022, bu i'r Cabinet gymeradwyo cynyddu'r gyllideb ar gyfer y prosiect i £8.1m, ac yn dilyn hynny derbyniwyd cymeradwyaeth Llywodraeth Cymru i gynyddu'r gyllideb ar gyfer y prosiect hefyd.

Bu i'r contractwyr gychwyn ar y safle ar 20 Chwefror 2023 ac maent yn gwneud cynnydd da. Cynhaliwyd seremoni torri'r dywarchen ar safle'r ysgol newydd ar 6 Mawrth 2023.

Yn sgil yr oedi fu yn yr amserlen, bu i Gorff Llywodraethol Ysgol Treferthyr gytuno i newid dyddiad agor yr ysgol newydd i 1 Medi 2024.

Amcanion Llesiant:

- Mwynhau bywyd hapus, iach a diogel.
- Derbyn addysg o'r radd flaenaf fydd yn caniatáu i ni wneud yr hyn y dymunwn ei wneud.
- Cael byw mewn cymdeithas naturiol Gymraeg.

Beth wnaethom ni ddweud y buasem yn ei wneud?

Mae risg fod materion yn ymwneud â'r drefn bresennol yn effeithio ar brofiadau dysgwyr ym Meirionnydd, e.e. mae ysgolion uwchradd Meirionnydd yn ei chael hi'n anodd recriwtio athrawon, rheolwyr canol ac arweinwyr. Os na fydd datrysiad i'r sefyllfa, bydd yr effaith ar wydnwch y gyfundrefn addysg a'r amodau arweinyddiaeth yn yr ardal yn parhau.

Mae heriau amlwg cyfnod Covid-19 a phrysurdeb ysgolion uwchradd o ganlyniad i hynny wedi effeithio ar gynnydd y flaenoriaeth yma.

Yn ystod 2021/22 rydym wedi casglu barn Penaethiaid a chynrychiolaeth o Lywodraethwyr pob ysgol uwchradd ar yr heriau posib sydd yn eu wynebu o ran darparu addysg uwchradd o ansawdd yn ardal Meirionnydd. Yn ystod y gwaith hwn bu i ni roi sylw penodol i adnabod yr heriau sy'n wynebu'r ysgolion o safbwynt recriwtio athrawon, rheolwyr canol ac arweinwyr.

Erbyn diwedd 2021/22 byddwn wedi casglu barn disgyblion a rhieni ar ansawdd y profiadau y mae'r plant yn ei gael yn yr ysgolion, ynghyd â barn staff am y profiad o weithio o fewn yr ysgolion yma. Er mwyn sicrhau cymhariaeth deg yr ydym am ofyn yr un cwestiynau i staff, rhieni a phlant ysgolion Dwyfor ac Arfon hefyd.

Bydd cyfeiriad a chamau gweithredu'r flaenoriaeth hon ar gyfer 2022-23 yn cael ei seilio ar farn yr holl ran-ddeiliaid allweddol. Os cyfyd sefyllfa ble nad oes pryderon sylweddol wedi cael eu hamlygu, byddwn yn ystyried priodoldeb y flaenoriaeth hon fel rhan o Gynllun y Cyngor i'r dyfodol.

Pa gynnydd wnaed yn 2022/23?

Pan gychwynnwyd y prosiect yn ôl yn 2019 roedd pryder y gallai fod materion yn ymwneud â'r drefn bresennol yn effeithio ar brofiadau dysgwyr ym Meirionnydd e.e. mae ysgolion uwchradd Meirionnydd yn ei chael hi'n anodd recriwtio athrawon, rheolwyr canol ac arweinwyr – ac mae hynny'n arbennig mewn rhai meysydd. Bwriad y prosiect oedd edrych ar yr heriau y mae'r ardal yma yn eu hwynebu (os o gwbl) gan fodelu opsiynau posib ar gyfer diwallu'r anghenion yma i'r dyfodol.

Bu'r cynnydd ar y prosiect yma'n araf a bu iddo gael ei effeithio gan heriau amlwg y pandemig a phrysurdeb ysgolion uwchradd. Bu nifer o newidiadau yn arweinyddiaeth ysgolion uwchradd Meirionnydd yn ogystal ddaru effeithio ar gynnydd y prosiect. Serch hynny, llwyddwyd i gasglu barn penaethiaid a chynrychiolaeth o lywodraethwyr pob ysgol uwchradd ar yr heriau posib sydd yn eu hwynebu o ran darparu addysg uwchradd o ansawdd yn yr ardal, megis recriwtio athrawon, rheolwyr canol ac arweinwyr. Bu i ni hefyd gylchredeg a dadansoddi holiadur er mwyn ceisio canfod barn dysgwyr, staff, rhieni a phenaethiaid.

Yn sgil casglu barn, ni fu i'r penaethiaid amlygu pryderon amlwg o ran darparu addysg uwchradd o ansawdd yn yr ardal. Yn ogystal, ni fu i gynrychiolaeth o lywodraethwyr pob ysgol uwchradd amlygu pryderon amlwg o ran darparu addysg uwchradd o ansawdd yn yr ardal.

Ni fu i'r dadansoddiad o'r holiadur gwasanaethau addysg amlygu unrhyw agweddau a fyddai'n teilyngu gwaith ymchwil pellach ychwaith. Roedd hyn yn bennaf gan i'r ymateb o'r sector uwchradd fod yn llai na'r disgwyl ac yn enwedig felly o ardal Meirionnydd.

Yn sgil y ffaith nad fu i bryderon sylweddol gael eu hamlygu, ni fydd Meirionnydd yn parhau fel blaenoriaeth yng Nghynllun y Cyngor o Ebrill 2023 ymlaen, er y bydd yr Adran Addysg yn parhau i weithio gyda'r ysgolion uwchradd ym Meirionnydd er sicrhau gwytnwch y gyfundrefn i'r dyfodol.

Amcanion Llesiant:

- Mwynhau bywyd hapus, iach a diogel.
- Derbyn addysg o'r radd flaenaf fydd yn caniatáu i ni wneud yr hyn y dymunwn ei wneud.
- Cael byw mewn cymdeithas naturiol Gymraeg.

Prosiect 2d	Cinio am ddim i ddisgyblion cynradd

Beth wnaethom ni ddweud y buasem yn ei wneud?

Cyhoeddwyd ym mis Tachwedd 2021 bwriad gan y Llywodraeth i ddarparu cinio am ddim i holl ddisgyblion cynradd. Er bod y cynllun yn cael ei groesawu mae cryn waith angen ei wneud o ran ymarferoldeb y cynllun.

Nid oes manylder wedi cyrraedd eto o ran amserlen gwireddu'r cynllun ond mae'r cytundeb rhwng y blaid Lafur a Phlaid Cymru mewn lle am gyfnod o 3 blynedd ac felly gellir cymryd y bydd angen rhoi blaenoriaeth i'r prosiect dros y 3 blynedd nesaf.

Ar gyfartaledd mae tua 50% o ddisgyblion cynradd yn dewis cinio ysgol efo'r 50% arall yn dod a phecyn bwyd o adref i'r ysgol. Byddai'r cynllun yma o bosibl yn dyblu'r nifer o ddisgyblion cynradd a fyddai yn dewis cinio ysgol.

Yn ystod 2022/23 fe fyddwn yn rhoi ystyriaeth i'r hyn y bydd darparu cinio am ddim i ddisgyblion ysgolion cynradd yn ei olygu i'r Cyngor a'r hyn y bydd angen ei wneud er mwyn gwireddu'r ymrwymiad gan gynnal gwaith sgôpio.

Pa gynnydd wnaed yn 2022/23?

Cynhaliwyd adolygiad o ofod ceginau pob ysgol gynradd yng Ngwynedd gan adnabod pa geginau oedd angen uwchraddio eu hoffer mawr megis poptai a pheiriannau golchi llestri yn ogystal ag offer ysgafn. Ers Gorffennaf 2022, mae 38 popty combi wedi eu gosod ac 20 peiriant golchi dillad.

Ers Gorffennaf 2022, bu i'r ysgolion canlynol dderbyn estyniad i'r gegin/gofod bwyta:

- Ysgol Yr Hendre
- Ysgol Bethel
- Ysgol Bro Lleu
- Ysgol Maenofferen
- Ysgol Llanrug

At hyn, bu i Scottish Power uwchraddio ffiwsiau ar rai safleoedd ble nad oedd y cyflenwad trydan yn ddigonol, ond mae'r gwaith hwn yn parhau, gyda'r amserlen i raddau helaeth yn nwylo Scottish Power.

Ers 1 Medi 2022, mae holl ddysgwyr blwyddyn Derbyn a blwyddyn 1 ysgolion Gwynedd yn cael cinio ysgol am ddim os ydynt yn dymuno.

Ers 1 Ionawr 2023, mae holl ddysgwyr blwyddyn 2 ysgolion Gwynedd yn cael cinio ysgol am ddim os ydynt yn dymuno. Bydd y cynnig yma ar gael i flynyddoedd 3 a 4 ym mis Mehefin ac i flwyddyn 5 a 6 ym mis Medi 2023.

Amcanion Llesiant:

- Mwynhau bywyd hapus, iach a diogel.

Beth wnaethom ni ddweud y buasem yn ei wneud?

Mae yna risg y byddwn yn methu a darparu yn addas ar gyfer pob disgybl gydag Anghenion Dysgu Ychwanegol (ADY) oherwydd na chafwyd adnoddau gan y Llywodraeth i gwrdd â'r cynnydd mewn angen am ddarpariaeth statudol (Deddf ADY a Tribiwnlys (Cymru) 2018.

Mae'n bosibl hefyd na fydd plant a phobl ifanc yn cael y mynediad cywir at staff arbenigol (e.e. Seicolegwyr Addysg dwyieithog, Athrawon Synhwyraidd) a rolau allweddol o ran swyddi statudol o fewn y cod (Swyddog Arweiniol y Blynyddoedd Cynnar, Cydlynydd ADY) oherwydd cyfuniad o anawsterau recriwtio, cyllido, a chynnydd mewn llwyth gwaith.

Yn ystod 2021/22 rydym wedi:

• datblygu'r prosesau cyd-weithio gyda'r Gwasanaeth Iechyd drwy gyd-weithio gyda'r Swyddog Arweiniol Clinigol Dynodedig Addysg (SACDA) o fewn y Bwrdd Iechyd
• cynnal nifer o ddigwyddiadau hyfforddi rhan-ddeiliaid
• gweithredu systemau angenrheidiol ar gyfer adnabod anghenion yn fuan yn y blynyddoedd cynnar, ac mae'r gwaith paratoi yn y sector Ôl-16 yn parhau
• parhau i ddatblygu y gwaith cyswllt gweithio, cwricwlwm ac asesu rhwng y prif-lif a'r Ysgolion Arbennig
• parhau gyda gwaith arloesol o ran defnydd a datblygiad parhaus y system Cynllun Datblygu Unigol ar lein, gyda'r system yn gyrru'r holl broses ar gyfer yr ysgolion, rhieni, asiantaethau allanol a darpariaethau addysg eraill (e.e. blynyddoedd cynnar)
• edrych ar ddulliau cyllido darpariaeth Anghenion Dysgu Ychwanegol yn y prif lif a parhau i gymryd camau pendant tuag at Medi 2022, ynghyd â chydweithio yn genedlaethol ar sicrhau hyfforddi a recriwtio staff arbenigol dwy-ieithog (e.e. Seicolegwyr).

Mae elfennau o'r Ddeddfwriaeth yn fyw ers Medi 2021, ond gyda chyfnod o dair blynedd o drawsnewid hyd at Medi 2024. Yn ystod 2022/23 byddwn yn:

• adolygu'r prosesau gweithredu yn barhaus er mwyn sicrhau systemau mor syml a defnyddiol â phosib
• parhau i ddatblygu systemau addas at y newid deddfwriaethol gan roi ffocws ar y Ôl-16, partneriaeth gyda rhieni ac asiantaethau, a'r dull cyllido mwyaf addas ar gyfer y gofyn deddfwriaethol, gan gydweithio yn agos â'r Colegau Addysg Bellach
• sefydlu dull ariannu - adolygu'r dull ariannu er mwyn cael model sydd yn rhoi gwell sefydlogrwydd o ran darpariaeth
• parhau â thrafodaethau cenedlaethol, gan barhau i drosglwyddo'r neges ynglŷn â phryder hyfforddi a recriwtio staff arbenigol.

Pa gynnydd wnaed yn 2022/23?

Pwrpas y prosiect hwn oedd trawsnewid y gwasanaeth anghenion dysgu ychwanegu a chynhwysiad er mwyn sicrhau bod plant a phobl ifanc sydd ei angen yn derbyn y gefnogaeth fwyaf addas i'w galluogi i gyflawni eu potensial. Bu'r prosiect hefyd yn canolbwyntio ar baratoi tuag at y Ddeddf Anghenion Dysgu a Thribiwnlys Addysg (Cymru) 2018. Daeth y Ddeddf hon yn weithredol ym Medi 2021, ond gyda chyfnod o dair blynedd i drawsnewid hyd at Medi 2024.

Yn ystod 2022-23 bu i Arolwg Parodrwydd Deddf ADY Llywodraeth Cymru ddangos cynnydd cryf iawn o ran paratoadau'r Awdurdod o ran y Ddeddfwriaeth. Bu i'r Awdurdod sicrhau fod y swyddi statudol angenrheidiol mewn lle ers Ionawr 2021 a'u bod yn gweithredu'n effeithiol. Bu i'r cyd-weithio gyda'r Gwasanaeth Iechyd ddatblygu'n dda drwy gydweithio gyda'r Swyddog Arweiniol Clinigol Dynodedig Addysg (SACDA). Cynhaliwyd nifer o ddigwyddiadau hyfforddi rhan-ddeiliaid ar gyfer manylu ar agweddau penodol o'r Cod Terfynol. Bu gwaith ar y llwybrau datrys anghydfod i sicrhau bod rhain yn weithredol. Yn y sector blynyddoedd cynnar mae'r systemau angenrheidiol ar gyfer adnabod yn fuan, a sefydlu prosesau clir wedi ei gyflawni, ac mae'r gwaith paratoi yn y sector ôl-16 yn parhau. Hefyd mae'r gwaith o ddatblygu cyswllt gweithio, cwricwlwm ag asesu rhwng y prif-lif a'r Ysgolion Arbennig wedi datblygu ac yn parhau i ddatblygu.

Bu i'r gwaith arloesol barhau o ran defnydd a datblygiad parhaus y system Cynllun Datblygu Unigol ar-lein, gyda'r system yn gyrru'r holl broses ar gyfer yr ysgolion, rhieni, asiantaethau allanol a darpariaethau addysg eraill (e.e. blynyddoedd cynnar).

O ystyried y bu i'r ddeddfwriaeth newydd ddod i rym ym Medi 2021, erbyn 2022-23 roedd Gwynedd mewn sefyllfa gadarn o safbwynt gweithredu'r gofynion newydd, ac felly peidiodd hwn a bod yn brosiect yng Nghynllun y Cyngor o Fedi 2022 ymlaen gan ei fod bellach wedi ei gyflawni, a bod y gofynion ynghlwm â'r ddeddfwriaeth bellach wedi trosglwyddo'n rhan o waith dydd i ddydd yr Adran Addysg.

Amcanion Llesiant:

- Mwynhau bywyd hapus, iach a diogel.
- Derbyn addysg o'r radd flaenaf fydd yn caniatáu i ni wneud yr hyn y dymunwn ei wneud.
- Cael byw gydag urddas ac yn annibynnol gyhyd ag sy'n bosib.

Prosiect 2e	Gagendor Lles a Chyrhaeddiad Plant a Phobl Ifanc

Beth wnaethom ni ddweud y buasem yn ei wneud?

Mae pryder y gall rhai plant a phobl ifanc gael eu gadael ar ôl o safbwynt eu cyrhaeddiad addysgol, ac bydd angen help ychwanegol ar rai ohonynt i gau'r bwlch hwnnw ynghyd â chefnogaeth gyda'u lles. Mae rhieni yn bryderus ynglŷn a'u gyrru i'r ysgol neu yn penderfynu addysgu gartref, ac mae cynnydd mewn pryderon diogelu.

Rydym yn ymwybodol fod pandemig Covid-19 a'r cyfnod clo wedi amlygu bregusrwydd y sector blynyddoedd cynnar, a thu hwnt i'r ysgol rydym hefyd yn sylweddoli fod y grŵp oedran 16-24 oed wedi eu heffeithio yn anghymesur gan yr argyfwng, fwy nag unrhyw grŵp oedran arall.

Yn ystod 2020/21 rydym wedi sefydlu byrddau prosiect ar gyfer y maes Blynyddoedd Cynnar ac ar gyfer y maes cefnogaeth i pobl ifanc ôl-16. Mae'r byrddau prosiect wedi adnabod y meysydd blaenoriaeth ac mae cynlluniau gwaith clir wedi eu llunio ar gyfer y mwyafrif ohonynt. Rydym hefyd wedi canolbwyntio ein hymdrechion ar gyfer y grŵp oedran 5-16 drwy gefnogi'r ysgolion i weithredu Rhaglen Cyflymu'r Dysgu gydag arian gan Lywodraeth Cymru. Bydd hyn yn ein galluogi i ymateb i effaith y cyfnod clo ar les a chyrhaeddiad rhai grwpiau penodol o ddysgwyr.

Mae gwaith wedi ei wneud i gyfarch llesiant disgyblion 3 – 16 oed ac fel cam cyntaf mae trafodaethau wedi cychwyn gydag ystod o bartneriaid gan gynnwys y gwasanaeth iechyd i fapio'n fanwl pwy sydd yn cefnogi ac ymateb i ystod eang o anghenion llesiant ein pobl ifanc. Yn 2022/23, byddwn wedi cyflwyno strategaeth ar gyfer y maes blynyddoedd cynnar a fydd yn sicrhau'r cychwyn gorau i deuluoedd a phlant 0-5 oed yng Ngwynedd.

Byddwn hefyd wedi diweddaru ein fframwaith ymgysylltu ar gyfer ein dysgwyr ôl-16 ac wedi llunio strategaeth i ddarparu cymorth llesiant, iechyd meddwl a digartrefedd iddynt. Byddwn wedi cytuno ar y model cefnogi mwyaf effeithiol ar gyfer cefnogi llesiant disgyblion oedran ysgol.

Pa gynnydd wnaed yn 2022/23?

Bu i'r gwaith o lunio strategaeth ar gyfer y Blynyddoedd Cynnar symud yn ei flaen yn ystod y flwyddyn gyda chytundeb ar y prif ffrydiau gwaith. Fel rhan o hynny, bu i ni ymgynghori'n fewnol gyda swyddogion allweddol ar hanfodion ein strategaeth.

Yn ystod y flwyddyn cwblhawyd asesiad manwl o'r galw am ddarpariaeth gofal a chwarae cyn ysgol, ynghyd ag asesiad manwl o'r cytundebau / prydlesi sydd mewn lle gyda darparwyr presennol.

Bu i ni hefyd fodelu costau rhedeg darpariaethau o ansawdd, ynghyd â modelu modelau ariannu ar gyfer ein darpariaethau gofal a chwarae ac addysg ar draws Gwynedd.

Bu oediad yn y gwaith o lunio fframwaith ymgysylltu ddiwygiedig, hyn yn sgil i'r arweiniad gan Lywodraeth Cymru ein cyrraedd yn hwyr yn ystod y flwyddyn. Yr ydym fodd bynnag wedi ymateb i ofynion y fframwaith ymgysylltu yn enwedig felly ar gyfer pobl ifanc di gartref ac anghenion iechyd meddwl lefel isel.

Yr ydym wedi llunio strategaeth newydd ar gyfer ymateb i anghenion dysgwr sydd mewn risg o ddadrithio o addysg, hyfforddiant neu waith. Yn cyd fynd a'r strategaeth mae cais wedi ei wneud i Gronfa Ffyniant Cyffredin am nawdd i gynllun a fyddai'n darparu cefnogaeth ymarferol i'n pobl ifanc wedi ei selio ar arfer dda a welwyd drwy gynlluniau TRAC.

Amcanion Llesiant:

- Mwynhau bywyd hapus, iach a diogel.
- Derbyn addysg o'r radd flaenaf fydd yn caniatáu i ni wneud yr hyn y dymunwn ei wneud.
- Ennill cyflog digonol i fedru cynnal ein hunain a'n teuluoedd.
- Cael byw mewn cymdeithas naturiol Gymraeg.
- Cael byw gydag urddas ac yn annibynnol gyhyd ag sy'n bosib.

Beth wnaethom ni ddweud y buasem yn ei wneud?

Mae risg o ddarparu addysg is-safonol i blant Gwynedd oherwydd methiant i uchafu'r cyfleoedd y mae dysgu digidol yn ei gynnig. Bwriad y strategaeth yw rhoi'r ddarpariaeth ddigidol orau i gefnogi ein dysgwyr a'n hathrawon i feithrin ystod o sgiliau i ddefnyddio technoleg yn hyderus, creadigol ac yn feirniadol.

Yn sgil diwygio'r cwricwlwm mae cymhwysedd ddigidol yn gyfrifoldeb statudol ar draws pob maes dysgu ac mae angen ei ystyried ym mhob agwedd wrth ddylunio a chyflwyno'r cwricwlwm. Mae amrywiaethau mewn ansawdd rhwydweithiau ysgolion, a chyflwr a nifer ac argaeledd dyfeisiadau i athrawon a dysgwyr. Mae amrywiaeth yn nealltwriaeth y cyfrwng ymysg athrawon. Nid yw'r drefn o gynnal offer yn sicrhau mynediad di-dor.

Mae'r Strategaeth Addysg Ddigidol wedi ei chymeradwyo ac mae'r gwaith o'i gweithredu wedi symud ymlaen cryn dipyn yn ystod 21/22. Mae gwaith allweddol ar yr is-adeiledd ar draws ein holl ysgolion wedi dirwyn i ben gyda dyfeisiadau newydd wedi eu rhannu â mwyafrif ein dysgwyr yn y sector gynradd ac arbennig. Mae model cefnogi newydd wedi ei lunio gyda'r gwaith o'i sefydlu ar gychwyn fel ei fod yn gwbl weithredol o Ebrill 2022 ymlaen. Mae cytundeb ar fodel ariannu cynaliadwy er mwyn sicrhau nad yw'r dyfeisiadau digidol yn oesi heb ffordd o'i diweddaru gyda'r Cyngor a'r ysgolion yn cyd-ariannu.

Ein blaenoriaethau yn ystod 2022/23 fydd sefydlu'r drefn gefnogi a symud i fod yn cyflwyno dyfeisiadau i bob athro ac athrawes ynghyd â mwyafrif disgyblion y sector uwchradd.

Pa gynnydd wnaed yn 2022/23?

Yn syml, mae'r strategaeth yma, o'i gweithredu'n llawn am roi dyfais addas i alluogi dysgu digidol yn nwylo pob plentyn o flwyddyn 3 hyd at flwyddyn 11. Gwynedd fydd un o'r awdurdodau cyntaf i wneud hynny yng Nghymru ac mae'n rhywbeth y gallwn ni ymfalchïo ynddo.

Bu i waith sylweddol gael ei gyflawni, gan gynnwys uwchraddio rhwydwaith ysgolion yn unol â'r safonau digidol addysg, yn ogystal â'r gwaith o drawsnewid dull hidlo'r we. Mae ychydig dros £1.3m wedi ei fuddsoddi yn y rhwydwaith.

At hyn, bu i nifer sylweddol o ddyfeisiadau gael eu rhannu yn unol â'r strategaeth, gyda digon o iPads wedi ei rhannu i roi un i bob pedwar dysgwr yn y Cyfnod Sylfaen, digon o Chromebooks wedi eu rhannu fel bod pob dysgwr o flwyddyn 3 i 6 yn cael dyfais yr un. Bu i ddyfeisiadau Windows 10 gael eu paratoi a'u rhannu ar gyfer pob disgybl ym mlwyddyn 7, 10 ac 11, a bu i bob un o athrawon Gwynedd dderbyn dyfais safonol drwy'r strategaeth.

Yn sgil y penderfyniad i fewnoli cefnogaeth i'r holl ddyfeisiadau, ac yn sgil proses recriwtio, bu i'r Tîm Gwasanaethau Digidol Ysgolion gael ei sefydlu ac mae eisoes yn weithredol yn darparu cefnogaeth ddigidol i'n hysgolion. Y gobaith yw y bydd y dyfeisiadau hyn yn tanio dychymyg a sbarduno ymhellach ddyfeisgarwch ac effeithiolrwydd yr agweddau o ddysgu digidol ar draws y sectorau.

O ystyried fod y dyfeisiadau bellach wedi eu rhannu gyda dysgwyr ac athrawon yn ein hysgolion, a bod y Gwasanaeth Digidol Ysgolion wedi ei sefydlu, bu i amcanion y prosiect hwn gael ei gyflawni erbyn diwedd Medi 2022, gan drosglwyddo'n dilyn hynny fel rhan o waith dydd i ddydd yr Adran Addysg a TGCh.

Amcanion Llesiant:

- Mwynhau bywyd hapus, iach a diogel.
- Derbyn addysg o'r radd flaenaf fydd yn caniatáu i ni wneud yr hyn y dymunwn ei wneud.
- Cael byw mewn cymdeithas naturiol Gymraeg.

Blaenoriaeth Gwella 3 Lleihau anghydraddoldeb o fewn y sir.

Rhaid cydnabod hefyd, ar hyn o bryd, nad yw pob un yn ein cymdeithas yn cael y cyfleoedd i gyflawni eu potensial. Yn sicr, fel ym mhob sir yng Nghymru, mae yna anghydraddoldeb yn bodoli o fewn y sir ar wahanol lefelau, gyda'r anghydraddoldeb a grëir gan dlodi yn sylweddol o ran y niwed sy'n cael ei greu.

Mae'n amlwg fod tlodi hefyd yn gallu cael effaith andwyol sylweddol ar lesiant, ac yn arbennig felly y dyfodol a gynigir i blant. Tra bod gennym wasanaethau sy'n ceisio meirioli effeithiau tlodi, mae'n ddyletswydd arnom i ystyried a oes mwy y gallwn ei wneud.

Mae'n ddyletswydd arnom hefyd i gynnal gwasanaethau o safon ar gyfer edrych ar ôl y plant hynny sy'n canfod eu hunain mewn sefyllfaoedd lle mae angen i'r Cyngor gymryd cyfrifoldeb amdanynt. Yn y pen draw, nid oes unrhyw un ohonynt eisiau bod yn y fath sefyllfa. Y prosiectau sy'n cyfrannu at wireddu'r uchelgais yma yw:

- Mwy o drigolion Gwynedd i Chwarae Rhan Lawn yn y Byd Gwaith
- Cefnogi Llesiant Pobl
- Merched Mewn Arweinyddiaeth
- Gweithredu'r Cynllun Cydraddoldeb (Sicrhau Tegwch i Bawb)

Prosiect 3a	Mwy o drigolion Gwynedd i Chwarae Rhan Lawn yn y Byd Gwaith

Beth wnaethom ni ddweud y buasem yn ei wneud?

Mae wedi bod yn flwyddyn gyfnewidiol yn y byd gwaith yng Ngwynedd. Roedd nifer uchel yn ddi-waith yn ystod rhan gyntaf y flwyddyn, yna nifer sylweddol o gyflogwyr yn adrodd heriau recriwtio yn ystod cyfnod yr haf ac yna darlun mwy cymysg at ddiwedd y flwyddyn.

Gall diweithdra a lleihad mewn incwm aelwydydd effeithio ar iechyd a lles unigolion a theuluoedd a chynyddu'r galw ar adnoddau cyhoeddus. Mae atal hyn yn rhan allweddol o'r agenda gwrth dlodi. Ceir budd uniongyrchol o fod mewn gwaith o ran cynyddu enillion, ond hefyd ceir budd ehangach o ran iechyd, cyfleoedd bywyd plant a balchder mewn cymunedau.

Rydym eisoes wedi gwyro blaenoriaethau er mwyn gallu ymateb o fewn adnoddau presennol gan:

- ymestyn rhaglen Cymunedau i Waith er mwyn cefnogi mwy o unigolion di-waith sydd wedi eu cyfeirio gan asiantaethau Llywodraeth i dderbyn cymorth i oresgyn rhwystrau i waith
- weithio gyda chyflogwyr, yn arbennig o fewn y diwydiant ymwelwyr, i sicrhau fod mwy o bobl Gwynedd yn elwa o'r cyfleoedd cyflogaeth sydd ar gael, ac yn cefnogi trigolion Gwynedd i fagu'r sgiliau digidol sydd eu hangen i gael mynediad i waith
- gefnogi gweithluoedd sydd yn cael eu diswyddo er mwyn iddynt gael mynediad at wybodaeth berthnasol gan wahanol wasanaethau, a hynny mewn cyfnod lle mae cyfyngiadau Covid-19

I'r dyfodol byddwn yn parhau gyda'r cynlluniau uchod ac yn cydweithio yn agos gyda'n partneriaid ledled Gogledd Cymru a chydag Adran Gwaith a Phensiynau Llywodraeth y DU i wella cydlyniad ein gwasanaethau. Byddwn yn darparu rhaglen i gynnig profiadau gwaith i bobl ifanc di-waith mewn busnesau ar draws Gwynedd a bydd tasglu a sefydlwyd yn ystyried os oes camau pellach gall Cyngor Gwynedd ei gymryd i ymateb i'r her o gefnogi pobl Gwynedd yn ôl i waith a chefnogi busnesau lleol i sicrhau'r gweithwyr maent eu hangen.

Pa gynnydd wnaed yn 2022/23?

Mae cyflogwyr yn parhau i adrodd eu bod yn wynebu heriau recriwtio, sydd yn llesteirio eu gallu i uchafu eu hincwm. Mewn ymateb, mae tîm Gwaith Gwynedd y Cyngor wedi parhau i weithio dros y flwyddyn ddiwethaf i sicrhau fod cynifer â phosib o bobl Gwynedd yn rhan o'r farchnad llafur a hefyd - yn gynyddol - helpu trigolion sydd yn gweithio i gynyddu eu sgiliau.

Yn 2022/23 trefnwyd 9 o ffeiriau swyddi a gwaed trefniadau ar gyfer 2 arall yn y gwanwyn.

Mae'r gwaith i helpu pobl i ddychwelyd i gyflogaeth yn parhau gyda 141 wedi sicrhau swydd o ganlyniad i'r cymorth maent wedi ei dderbyn yn ystod y flwyddyn.

Mae arian ar gyfer swydd newydd i gefnogi trigolion i gynyddu eu henillion hefyd wedi ei sicrhau.

Bydd un o'r rhaglenni sydd yn cyllido'r tîm Gwaith Gwynedd, sef Rhaglen Cymunedau i Waith, yn dod i ben yn y dyfodol agos gan ei fod wedi'i gyllido gan arian Ewrop. Mae trefniadau mewn lle i sicrhau bydd ardrawiad hyn yn cael ei leihau, gan gynnwys cynnydd yn y cyllid sydd yn cael ei dderbyn gan Lywodraeth Cymru. Mae'r tîm hefyd wedi llunio cais i Gronfa Ffyniant Gyffredin y DU i gynyddu'r cymorth sydd ar gael i atal segurdod, i gefnogi pobl Gwynedd i ddychwelyd i waith, ac i gynyddu faint o gyflog maent yn ei ennill.

Mae seiliau cadarn wedi cael eu gosod felly i barhau gyda'r gwaith o dargedu carfanau o drigolion Gwynedd nad ydynt yn gweithio ar hyn o bryd a'u cefnogi i waith.

Amcanion Llesiant:

- Mwynhau bywyd hapus, iach a diogel.
- Ennill cyflog digonol i fedru cynnal ein hunain a'n teuluoedd.
- Cael byw mewn cymdeithas naturiol Gymraeg.

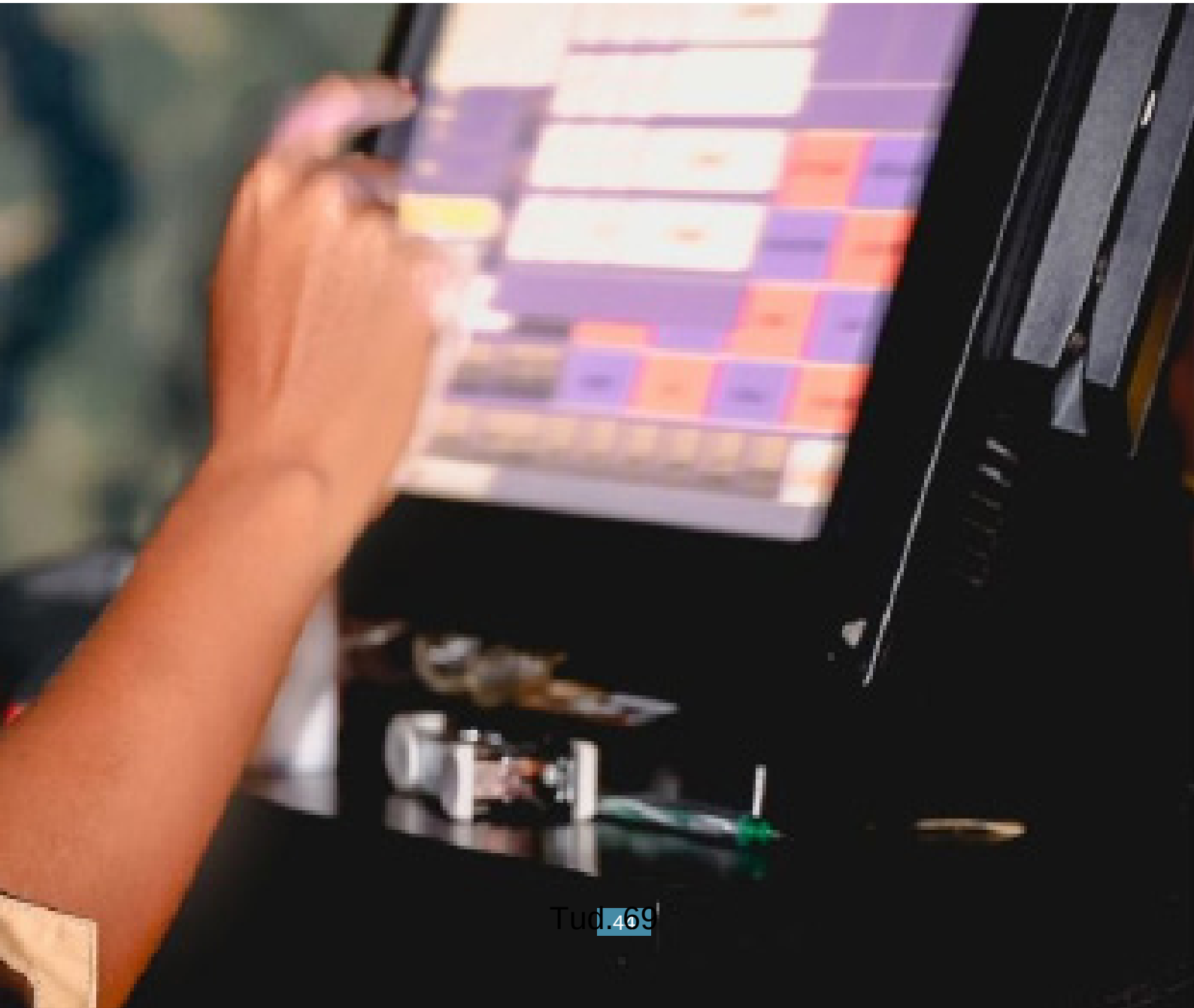

Beth wnaethom ni ddweud y buasem yn ei wneud?

Mae rhai trigolion yn ei chael hi'n anodd i ymdopi gyda heriau bywyd yn sgil argyfwng Covid-19, ac mae sefyllfa fregus rhai trigolion eraill wedi gwaethygu yn ystod yr argyfwng. Mae'r trigolion hyn angen cefnogaeth i ymdopi, i ffynnu, i fod yn ddiogel ac yn iach.

Mae trigolion yn ei chael hi'n anodd i gael mynediad at wasanaethau a chanfod gwybodaeth am be sydd ar gael i'w helpu, yn arbennig drwy gyfryngau rhithiol ac ar-lein ac felly'n wynebu eu allgau yn gymdeithasol ac yn economaidd.

Mae rhai trigolion yn wynebu caledi ariannol, yn wynebu colli gwaith a cholli cartref. Mae trigolion yn ei chael hi'n anodd cael yr help sydd ei angen arnynt i ddelio gyda'r heriau hyn a chynnal eu llesiant yn lleol, ac yn amserol.

Mae gennym rwydwaith eang a niferus drwy gymunedau'r sir sy'n helpu a chefnogi trigolion i ymdopi ac yn ymateb i'w anghenion amrywiol. Mae'r rhwydwaith honno angen cefnogaeth i gynnal yr ymdrech gwirfoddol hwnnw.

Mae natur hir dymor y cynllun hwn wrth geisio mynd i'r afael a thaclo tlodi, heriau cymdeithasol cymhleth, gan weithio ar draws nifer o wasanaethau amrywiol, yn golygu ein bod yn parhau ar siwrne i gyflawni amcanion y cynllun.

Yn ystod 2022/23 byddwn yn:
1. Blaenoriaethu ein ymdrechion a byddwn yn canolbwyntio ar gefnogi trigolion:
• sy'n wynebu digartrefedd, drwy adeiladu ar y gwaith sydd wedi ei gyflawni yn y maes hwn o dan y Cynllun Gweithredu Tai, yn ail-siapio gwasanaethau atal digartrefedd drwy'r Grant Cymorth Tai, ehangu ar y gefnogaeth i atal digartrefedd ymysg pobl ifanc, ac i gefnogi pobl gydag anghenion iechyd meddwl sy'n wynebu digartrefedd
• sy'n gofalu am anwyliaid yn ddi-dâl drwy gyflawni'r Cynllun Gweithredu Gofalwyr Gwynedd i hyrwyddo hawliau gwybodaeth ac asesiadau i ofalwyr di–dal bob oed; ac i ddatblygu darpariaethau i gefnogi gofalwyr gydag ysbaid a cefnogaeth llesiant
• sy'n wynebu tlodi ariannol a thlodi bwyd drwy sicrhau adnoddau i wella cydweithio ar draws partneriaid ac i gynyddu ein cefnogaeth cyngor ariannol a hyrwyddo budd-daliadau ymysg trigolion
• sy'n cael eu allgau'n ddigidol drwy adnabod anghenion ein trigolion a cynllunio i gyfarch unrhyw fylchau gyda'n partneriaid.

2. Byddwn yn gweithio ar draws gwasanaethau a gyda'n partneriaid ar:
• ymyraethau llesiant i blant, pobl ifanc a phobl o bob oed
• cefnogi cymunedau
• cynnal gwydnwch cymunedau a chefnogi gwirfoddolwyr/ysbryd cymunedol.

3. Byddwn hefyd yn edrych ar fodelau ar gyfer sicrhau fod trigolion yn cael mynediad i'r ystod eang a newydd o gefnogaeth sydd ar gael yn amserol, yn gydlynus ac yn lleol.

Pa gynnydd wnaed yn 2022/23?

Rydym wedi buddsoddi mewn dwy rôl newydd i ymateb i'r flaenoriaeth hon yn ystod 2022-23, yn arbennig felly ar gyfer cefnogi pobl Gwynedd i ymdopi gyda heriau yr argyfwng costau byw. Mae Cydlynydd a Swyddog Cefnogol Cynhwysiad a Threchu Tlodi newydd gennym i arwain ar ddatblygu a darparu cefnogaeth costau byw. Mae'r gwaith o gefnogi pobl gyda chostau byw yn ystod 2022-23 wedi cynnwys: sefydlu ymgyrch "Croeso Cynnes" i gael lleoliadau cymunedol drwy'r sir y gallai pobl fynd iddynt i gael lle cynnes i gael bwyd, sgwrs a help; cynnal cyfres o ddigwyddiadau "Help Gyda Biliau" gyda'n partneriaid i helpu trigolion gyda biliau'r cartref; datblygu adran newydd ar wefan y Cyngor yn tynnu ynghyd gwybodaeth am y gefnogaeth costau byw sydd ar gael; sefydlu a gweinyddu grantiau ar gyfer cynlluniau bwyd a bwydo cymunedol; trefnu rhaglen hyfforddiant uchafu incwm i weithwyr rheng flaen a gwirfoddolwyr; comisiynu Citizens Online i helpu trigolion Gwynedd i ddatblygu sgiliau mynd ar-lein ac i gael mynediad at gyfrifiaduron a thabledi am ddim.

Rydym hefyd wedi parhau gyda'n gwaith o sefydlu Hybiau Cefnogi Llesiant Pobl mewn cymunedau. Mae'r hybiau yn fannau lleol y gall pobl fynd iddyn nhw i gymryd rhan mewn digwyddiadau a gweithgareddau, ac i gael cefnogaeth gyda ystod eang o faterion. Yn 2022-23 rydym wedi cydweithio gyda 9 partner cymunedol sy'n arwain ar gydlynu rhwydwaith o dros 30 o wasanaethau a phrosiectau y gall trigolion gael mynediad a help ganddynt o naw hwb lleol.

Rydym wedi parhau i gydweithio gyda'r Gwasanaeth Digartrefedd a'r Partneriaid Atal Digartrefedd i sicrhau fod pobl yn cael mynediad i gefnogaeth ar faterion tai drwy'r hybiau.

Rydym hefyd wedi siapio Gwasanaeth Cefnogi Llesiant Pobl newydd fydd yn darparu cefnogaeth gafael llaw i'r trigolion hynny sydd eisiau help i ymgysylltu gyda gweithgareddau, digwyddiadau, prosiectau a pobl oddi fewn eu cymunedau. Rydym yn edrych ymlaen i lansio'r gwasanaeth hwn ar y cyd gyda'n partneriaid yn y trydydd sector yn ystod 2023-24.

Amcanion Llesiant:

- Mwynhau bywyd hapus, iach a diogel.
- Ennill cyflog digonol i fedru cynnal ein hunain a'n teuluoedd.
- Derbyn addysg o'r radd flaenaf fydd yn caniatáu i ni wneud yr hyn y dymunwn ei wneud.
- Cael byw mewn cymdeithas naturiol Gymraeg.

Beth wnaethom ni ddweud y buasem yn ei wneud?

Er yn gadarn ei fod yn talu cyflog ar sail cyfartal, mae'r Cyngor yn cydnabod bod y nifer o ferched sydd yn cyflawni swyddogaeth rheolaethol o fewn y Cyngor yn anghymesur â rhaniad o fewn y gweithlu cyfan - h.y. 70% merched 30% dynion.

Llwyddwyd hyd yma i gyflwyno rhaglen datblygu potensial ar gyfer merched, adolygu nifer o bolisïau ac arferion gwaith yn ogystal â chreu fforymau ar gyfer arweinwyr a darpar arweinwyr benywaidd o fewn y Cyngor.

Yn ystod 2022/23 byddwn yn:
• trefnu sesiynau codi ymwybyddiaeth pellach ar gyfer rheolwyr gwrywaidd yn y Cyngor
• ystyried addasrwydd cyfansoddiad paneli penodi ar gyfer swyddi
• cyflwyno rhaglen fentora benodol ar gyfer merched yn y gweithle
• adolygu llwyddiant y rhaglen datblygu potensial ar gyfer merched
• parhau i gynghori ar adolygiad o amodau gwaith o safbwynt merched mewn arweinyddiaeth.

Pa gynnydd wnaed yn 2022/23?

Cynhaliwyd digwyddiad rhithiol ar gyfer rheolwyr gwrywaidd y sefydliad ym mis Mehefin 2022. Roedd y digwyddiad ar ffurf sgwrs banel gyda aelodau'r panel yn cynnwys siaradwyr allanol a mewnol. Yn ystod y digwyddiad holwyd y panel ynglŷn a'u profiadau a'u hymagweddau hwy at ferched mewn arweinyddiaeth gyda chyfle pellach i'r gynulleidfa o 30 holi a chyfrannu.

Mae pecyn o gynlluniau ar gyfer addasu trefniadau recriwtio a penodi yn cael ei lunio ar gyfer ei beilota, yn y lle cyntaf, yn ddiweddarach eleni. Bu ymgynghoriad llawn efo'r Grŵp Prosiect pan gafodd y Polisi Recriwtio a Phenodi presennol ei adolygu yn 2021 ond mae'r pecyn hwn gyda golwg i;

• Adolygu ac addasu geiriad hysbysebion a manylion pellach ar gyfer swyddi;
• Arbrofi gyda chyflwyno ffurflenni cais di-enw i reolwyr ar gyfer llunio rhestr fer;
• Sicrhau bod dwy aelod benywaidd ar pob panel penodi ar gyfer swyddi arwain a rheoli o fewn y Cyngor;
• Sicrhau nad yw ein trefniadau ar gyfer gweithio i'r dyfodol yn rhoi merched dan anfantais pan yn ystyried ymgeisio am swyddi rheolaethol;
• Gwahodd arweinyddion tîm (ble mae menywod yn y mwyafrif) i ymuno â'r rhwydwaith rheolwyr er mwyn hyrwyddo a chefnogi'r nod o sicrhau gwell cydbwysedd rhwng merched a dynion ar lefelau uwch-reolaethol i'r dyfodol.

Lansiwyd y Rhaglen Ddatblygol yn rhan o arlwy'r Prosiect ar Ddiwrnod Rhyngwladol y Merched 2022. Mae'r Rhaglen wedi ei llunio i gynnig arweiniad, cefnogaeth a'r cyfle i rwydweithio efo'r merched eraill hynny o fewn y Cyngor sydd am fanteisio ar y ddarpariaeth a'r anogaeth ffres yma i ymgeisio am, a chyflawni, swyddogaethau arwain.

Ers 2022 mae dwy gyfres wedi ei chynnal gyda'r trydydd cyfres wedi ei lansio fis Mawrth 2023. O'r 22 o ferched sydd eisoes wedi cwblhau'r Rhaglen mae 5 ohonynt wedi sicrhau dyrchafiad yn ystod, neu o ganlyniad, i wneud hynny gyda phob un, yn ddi-eithriad, yn nodi bod y Rhaglen wedi bod o gymorth arbennig iddynt.

Er mwyn dwysau'r profiad ac ychwanegu persbectif ffres, mae rhai o'r modiwlau yn cael eu harwain gan siaradwyr allanol. Mae hyn wedi arwain at drafodaethau yn bresennol, ar gais y cyfranwyr allanol, i'r Cyngor ystyried cydweithio hefo nhw er mwyn cynnig y Rhaglen i sefydliadau eraill yng Nghymru. Mae trefniadau eisoes mewn lle i fod yn cychwyn cyfres pellach o'r Rhaglen Ddatblygol yn ystod Hydref 2023 gyda sawl merch eisoes wedi bod mewn cysylltiad yn datgan diddordeb yn y cyfle yma.

Mae'r trefniant 'Sgyrsiau Dros Baned' wedi eu sefydlu fel trefniant parhaus gyda 80 o ferched wedi manteisio ar y sgyrsiau hyn yn ystod y flwyddyn ddiwethaf a cynlluniau mewn lle i gynnal sgyrsiau pellach yn ystod y flwyddyn i ddod.
O ran cyflwyno rhaglen fentora i arweinyddion a darpar-arweinwyr benywaidd y Cyngor mae unigolion sy'n rhan o'r Grŵp Prosiect wedi mynychu cyflwyniad i fentora ond nid oes rhaglen benodol wedi ei chyflwyno hyd yma.

Amcanion Llesiant:

- Ennill cyflog digonol i fedru cynnal ein hunain a'n teuluoedd.
- Cael byw gydag urddas ac yn annibynnol gyhyd ag sy'n bosib.

Beth wnaethom ni ddweud y buasem yn ei wneud?

Er mwyn rhoi pobl Gwynedd yn ganolog i bopeth rydym yn wneud rhaid i ni yn gyntaf adnabod unrhyw rwystrau sy'n wynebu rhai pobl wrth chwilio am, neu dderbyn, gwasanaethau gan y Cyngor. Ein bwriad felly yw cynnal ymchwiliad trylwyr o farn pobl Gwynedd sydd â nodweddion gwarchodedig (fel maent yn cael eu nodi yn Neddf Cydraddoldeb 2010) am y gwasanaethau mae'r Cyngor yn eu cynnig.

Cafodd ymgysylltiad ei gynnal yn ystod 2020/21 fel rhan o Gynllun Cydraddoldeb Strategol 2020-24 ond mae wedi ymestyn i 2021/22 oherwydd yr angen i ganfod ffyrdd newydd o ymgysylltu.

Yn ystod 2022/23 fe fyddwn yn:

• creu Cynllun Gweithredu pellach yn seiliedig ar y dystiolaeth y byddwn yn ei dderbyn o'r gwaith ymgysylltu fydd yn cynnwys rhaglen hyfforddiant a chodi ymwybyddiaeth a chamau er mwyn gwella'r wybodaeth sydd gennym am y maes
• darparu trefn newydd o asesu effaith newid mewn polisïau a gweithdrefnau ar drigolion Gwynedd tra'n parhau i gynnig cymorth a hwyluso gallu rheolwyr i gynnal yr asesiadau hynny.

Pa gynnydd wnaed yn 2022/23?

Mae e-fodiwl Cydraddoldeb wedi ei wneud yn fandadol ym mis Mehefin 2022 a mae'r niferoedd staff sydd wedi ei gwblhau wedi cynyddu'n sylweddol (ond mae'r niferoedd yn amrywio'n arw o un Adran i'r llall).

Cynhaliwyd hyfforddiant wyneb yn wyneb ac ar-lein i Aelodau Etholedig ym misoedd Tachwedd a Rhagfyr 2022 ac fe dderbyniwyd adborth bositif iawn. Mae ymchwil pellach wedi ei wneud er mwyn darparu hyfforddiant penodol ar Gydraddoldeb i Reolwyr, yn arbennig ym maes Gwrth-Hiliaeth. Gwnaed gwaith hefyd i sefydlu lleoliad mewnrwyd ar gyfer adnoddau i Reolwyr, gan gynnwys anwytho Rheolwyr newydd, hyfforddiant penodol ac adnoddau eraill. Bydd yno adnoddau penodol ar wahanol agweddau o gydraddoldeb ond bydd y pwnc hefyd yn cael ei gynnwys fel rhan o adnoddau eraill e.e. adnoddau recriwtio staff.

Mae'r Cyngor yn gofyn i bob aelod o staff lenwi holiadur data cydraddoldeb er mwyn i ni gael gwell dealltwriaeth o nodweddion cydraddoldeb ein staff ac er mwyn gwella'r gefnogaeth a roddir iddynt a hybu amrywiaeth o fewn y gweithlu. Mae'r wybodaeth yma'n wirfoddol ac mae wedi dod i'r amlwg fod llai o staff mewn sefyllfa rheng flaen yn ei lenwi na staff swyddfa oherwydd nad ydynt â mynediad mor hawdd at gyfrifiadur. Mae trafodaethau felly wedi ei cynnal gyda rhai o'r Adrannau er mwyn gwella'r sefyllfa.

Wedi dadansoddi'r holiaduron â dderbyniwyd fel rhan o'n ymgysylltiad ar y rhwystrau sy'n wynebu pobl â nodweddion cydraddoldeb wrth ymwneud â'r Cyngor, canfuwyd mai materion gweithredol ar gyfer eu pasio i'r gwasanaethau oedd y rhan fwyaf o'r hyn a godwyd. Mae'r cynllun gwaith i weithredu ar ganfyddiadau'r holiadur yn mynd rhagddo, gan gynnwys y gwaith hyfforddiant uchod.

Gwnaed trefniadau ar gyfer ail-lawnsio'r Grŵp Craidd Cydraddoldeb, sef cynrychiolwyr mudiadau o'r maes sy'n rhoi cymorth i'r Cyngor wrth sicrhau tegwch i bawb, ym mis Ebrill 2023.

Mae gwaith wedi cychwyn ar baratoi holiadur newydd, y tro hyn ar amcanion cydraddoldeb y Cyngor.

Fel rhan o'r drefn arbedion diweddar rhoddodd Swyddogion Cydraddoldeb sylwadau ar y materion cydraddoldeb oedd angen eu hystyried.

Mae archwiliad annibynnol ar gyflog cyfartal o fewn y Cyngor wedi ei gynnal, gyda'r adroddiad terfynol wedi ei gyflwyno yn hwyr ym mis Rhagfyr, 2022. Pwrpas y gwaith oedd ystyried os oes camwahaniaethu anghyfreithlon ar sail rhyw yn ein systemau tâl. Daeth yr adroddiad i gasgliad nad oes yna bryderon am gamwahaniaethu anghyfreithlon, a bod amddiffyniad cyflog cyfartal y Cyngor i'w weld yn gadarn. Fel sylw cyffredinol pellach (a thu allan i brif ffocws yr archwiliad), mae'r adroddiad yn tynnu sylw at y ffaith fod yna fwlch tâl rhwng merched a dynion o fewn y gweithlu (yr hyn a elwir yn y Saesneg yn gender pay gap).

Mae'r gwaith o gasglu a chyflwyno gwybodaeth er mwyn derbyn adborth gan gwmni Inclusive Employers ynghylch pa mor gynhwysol ydym ni fel cyflogwr wedi ei gwblhau a'i gyflwyno cyn y Nadolig 2022 ac rydym yn disgwyl adborth. Bydd hyn yn cael ei fwydo i mewn i'r cynlluniau gweithredu ar gyfer y blynyddoedd i ddod.

Amcanion Llesiant:

- Ennill cyflog digonol i fedru cynnal ein hunain a'n teuluoedd.
- Cael byw gydag urddas ac yn annibynnol gyhyd ag sy'n bosib.

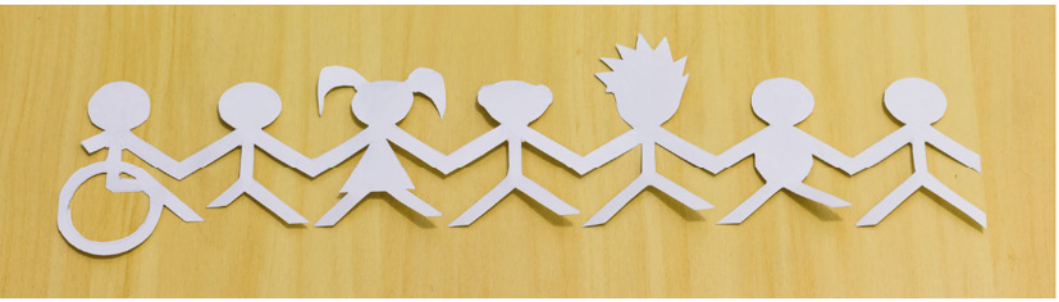

Blaenoriaeth Gwella 4 Mynediad at gartrefi addas

Mae gan y maes tai rôl allweddol i helpu'r Cyngor gyflawni ein huchelgais. Gwyddwn fod cael cartref sydd yn addas ac o safon yn arwain at well iechyd, cymunedau mwy gwydn a phoblogaeth sy'n gallu cyfrannu yn llawn i gymdeithas. Mae'n bwysig ein bod yn datblygu cynigion tai amrywiol, arloesol, a gwyrdd y gall pobl fyw ynddynt trwy gydol eu hoes yn ogystal â chynnig cefnogaeth gynnar i'r rhai sydd ei angen.

Fel Awdurdod Lleol, byddwn yn ymyrryd i annog ystod o opsiynau cefnogaeth a llety er mwyn ymateb i anghenion y boblogaeth heddiw, ac ar gyfer cenedlaethau'r dyfodol. Law yn llaw â hyn, rhaid sicrhau fod y camau a gymerir yn parchu diwylliant cymunedau'r sir. Y prosiectau sy'n cyfrannu at wireddu'r uchelgais yma yw:

- Diffyg cartrefi addas i bobl Gwynedd: Gweithredu a gwireddu prosiectau ein Cynllun Tai er mwyn cynyddu'r cyfleoedd i bobl leol gael cartref addas o fewn eu cymunedau
- Mynediad rhwydd a chlir at wasanaeth ymholiadau a chynghori ar faterion tai: Sefydlu un drws ffrynt a desg gymorth ar gyfer y cyhoedd er mwyn helpu gyda phroblemau tai
- Rheolaeth o'r defnydd o dai fel tai haf ac ail gartrefi

Beth wnaethom ni ddweud y buasem yn ei wneud?

Er mwyn cyrraedd uchelgais ein Strategaeth Tai i "Sicrhau bod gan bobl Gwynedd fynediad at gartref addas o safon, sy'n fforddiadwy ac sy'n gwella eu hansawdd bywyd", rydym wedi mabwysiadu Cynllun Gweithredu Tai sy'n cynnwys dros 30 o gynlluniau penodol a buddsoddiad o £77 miliwn.

Bydd y cynlluniau hyn yn anelu i gyflawni'r amcanion canlynol:

- Neb yn ddigartref yng Ngwynedd
- Tai cymdeithasol ar gael i bawb sydd angen un
- Cartref pawb yng Ngwynedd yn fforddiadwy iddynt
- Tai Gwynedd yn amgylcheddol gyfeillgar
- Cartrefi yn cael dylanwad cadarnhaol ar iechyd a llesiant pobl Gwynedd.

Yn ystod 2022/23 byddwn yn parhau i weithredu'r cynlluniau hyn er mwyn cynyddu'r cyfleoedd i bobl leol gael cartrefi addas o fewn eu cymunedau.

Pa gynnydd wnaed yn 2022/23?

Mae uchafbwyntiau'r Cynllun Gweithredu Tai dros y flwyddyn ddiwethaf yn cynnwys:

• Cynllun Prynu i Osod: Mae 8 tŷ wedi'i brynu ac yn dilyn gwneud gwaith atgyweirio/uwchraddio hanfodol, mae potensial i hyd at 32 o unigolion elwa o'r tai hyn. Mae 5 pryniant arall ar y gweill a 4 arall wedi'u hadnabod i'w prynu, gyda gwaith parhaus yn digwydd i adnabod rhagor o eiddo addas. Llwyddodd yr Adran i ddenu grant o oddeutu £3m gan Lywodraeth Cymru i'w roi tuag at brynu'r tai hyn.

• Cynllun Prynu Cartref: Lansiwyd y cynllun hwn ar ei newydd wedd ym mis Medi 2022. Cwblhaodd 4 teulu bryniant, a chymeradwywyd 15 cais.

• Cynlluniau tai gwag: Daethpwyd â 104 o dai gwag yn ôl i ddefnydd ar draws Gwynedd o ganlyniad i gymorth amrywiol grantiau tai gwag. Llwyddodd y cynllun sy'n cynnig eithriad ychwanegol o flwyddyn i brynwyr tro cyntaf gyflawni gwaith adfer hanfodol ar dai gwag helpu o leiaf 120 o bobl.

• Adeiladu tai cymdeithasol: Mae 173 o dai cymdeithasol wedi'u codi ar draws Gwynedd ers dechrau'r Cynllun Gweithredu Tai, a bu i'r Cyngor glustnodi holl gyllideb 2022/23 (gwerth £12.3m) ar gyfer gwahanol gynlluniau adeiladu tai cymdeithasol.

Mae'r Adran wedi cydweithio gyda Bwrdd Iechyd Prifysgol Betsi Cadwaladr i sefydlu darpariaeth i gefnogi unigolion sydd mewn perygl o fod yn ddigartref oherwydd materion iechyd meddwl i barhau yn eu cartref. Yn ystod 2022/23, penodwyd dau swyddog – un yn gweithio i'r Bwrdd Iechyd a'r llall yn gweithio i'r Cyngor, sydd wedi helpu 5 unigolyn yn llwyddiannus dros y misoedd diwethaf, ac wrthi'n cefnogi 40 unigolyn arall ar hyn o bryd.

Mae'n bwysig nodi mai uchafbwyntiau'r flwyddyn ddiwethaf yn unig a nodir yma, a bod y Cynllun Gweithredu Tai yn gynllun sy'n cynnwys dros 30 o brosiectau ar draws 5 maes allweddol ac mae swyddogion yn gweithio'n barhaus ar sawl cynllun. Mae enghreifftiau o'r prosiectau eraill sydd wedi gweld cynnydd dros y flwyddyn ddiwethaf yn cynnwys:

• Cynllun Tŷ Gwynedd (ein cynllun adeiladu ein tai cyntaf ers 30 mlynedd) – mae'r gwaith cefndir angenrheidiol wedi cwblhau ar ein prosiect cyntaf ar hen safle Ysgol Coed Mawr, Bangor a bron yn barod i ddechrau ar y gwaith adeiladu.
• Cynlluniau llety â chefnogaeth i'r digartref, sydd â nifer o ddatblygiadau ar y gweill ac a fydd yn cwblhau dros y flwyddyn nesaf, e.e. 35 Ffordd y Coleg, Bangor (3 uned), Ffordd yr Ala, Pwllheli (2 uned), safle hen Ysgol Glan Wnion, Dolgellau (5 uned) ac 137 Stryd Fawr Bangor (12 uned).
• Ein gwasanaeth ynni newydd, sydd wedi helpu cannoedd o bobl Gwynedd gyda chyngor am eu sefyllfa ynni, ynghyd â helpu 1,671 o bobl gyda thalebau ynni gwerth £81,773.
• Gwneud 319 o addasiadau gwerth £2.3m i dai er mwyn caniatáu i bobl anabl barhau i fyw yn annibynnol yn eu cartrefi.

Amcanion Llesiant:

- Mwynhau bywyd hapus, iach a diogel.
- Cael byw mewn cartrefi o ansawdd o fewn eu cymunedau.
- Cael byw gydag urddas ac yn annibynnol gyhyd ag sy'n bosib.
- Cael byw mewn cymdeithas naturiol Gymraeg.

Prosiect 4b	Mynediad rhwydd a chlir at wasanaeth ymholiadau a chynghori ar faterion tai: Sefydlu un drws ffrynt a desg gymorth ar gyfer y cyhoedd er mwyn helpu gyda phroblemau tai

Beth wnaethom ni ddweud y buasem yn ei wneud?

Ar hyn o bryd, mae nifer o bwyntiau cyswllt o fewn yr Adran i'r cyhoedd gael mynediad at wahanol wasanaethau yn y maes Tai ac Eiddo. Mae ein Cynllun Gweithredu Tai yn cynnwys prosiect i sefydlu un pwynt cyswllt drwy greu Desg Gymorth Tai.

Rydym wedi ymchwilio i fodelau gwahanol o ddarparu desg gymorth a chychwyn ar y gwaith o sefydlu math o Ddesg Gymorth Tai all gynghori'r cyhoedd sut orau i ddatrys eu hanghenion tai. Mae hyn wedi cynnwys ymgynghori gyda budd-ddeiliaid i sicrhau fod y cymorth yn alinio gyda'r gwasanaethau tai sydd yn cael eu cynnig gan ddarparwyr allanol.

Rydym wedi penodi swyddog sydd wrthi'n cydlynu'r gwaith o sefydlu'r Siop un Stop arloesol er mwyn sicrhau fod gan drigolion Gwynedd un fynedfa ar gyfer cael mynediad i gymorth arbenigol ar gyfer eu hymholiadau tai.

Pa gynnydd wnaed yn 2022/23?

Yn ystod 2022/23, mae'r Adran Tai ac Eiddo wedi mynd rhagddo i ymchwilio sut gellid sicrhau bod y Siop Un Siop yn darparu gwasanaeth effeithiol ar draws yr holl ymholiadau tai y mae'r Cyngor yn eu derbyn. Mae hyn wedi cynnwys:

- trefnu a dadansoddi holiadur ar gyfer trigolion y Sir i ddeall yn well flaenoriaethau unigolion ac adnabod cyfleoedd i gynllunio'r gwasanaeth mewn modd sy'n gwella profiad y cwsmer
- adnabod y ffactorau perthnasol ynghlwm â heriau tlodi tanwydd
- paratoi ystadegau ynglŷn â'r nifer a'r math o ymholiadau a dderbyniwyd er mwyn adnabod yr adnodd priodol

Mae sesiynau ymgysylltu gyda phartneriaid allweddol (e.e. cymdeithasau tai a mudiadau trydydd sector) wedi'u cynnal yn ystod y flwyddyn er mwyn adnabod os oes angen addasu'r trefniadau presennol.

Mae'r strwythur ar gyfer yr uned Siop un Stop wedi'i gytuno ac mae rhai o aelodau o'r tîm wedi'u penodi. Mae hyn yn cynnwys dau swyddog sydd yn cynorthwyo trigolion Gwynedd i gael mynediad at wasanaethau priodol sy'n ymwneud â thai ac atal digartrefedd. Mae'n fwriad i beilota'r drefn newydd yn fewnol i ddechrau, cyn ei fabwysiadu yn swyddogol ar gyfer yr holl ddarparwyr. Mae gwaith ar y cyd hefyd wedi'i gwblhau gyda'r Gwasanaeth Technoleg Gwybodaeth i asesu beth yw'r gofynion er mwyn sicrhau bod y sustem newydd Siop un Stop wedi'i deilwra ar gyfer gofynion y gwasanaeth sy'n cynnwys adnabod y sustem ffôn orau ar gyfer yr uned. Mae trafodaethau wedi dechrau hefyd ar baratoi i addasu safle we'r Adran Tai ac Eiddo i ymgorffori trefniadau newydd y Siop Un Stop.

Prosiect 4b

Amcanion Llesiant:

- Mwynhau bywyd hapus, iach a diogel.
- Cael byw mewn cartrefi o ansawdd o fewn eu cymunedau.
- Cael byw gydag urddas ac yn annibynnol gyhyd ag sy'n bosib.
- Cael byw mewn cymdeithas naturiol Gymraeg.

Beth wnaethom ni ddweud y buasem yn ei wneud?

Mae'r nifer sylweddol o dai yng Ngwynedd sydd yn cael eu defnyddio fel cartrefi gwyliau (ar gyfer llety gwyliau byr dymor ac ail gartrefi) yn bryder mawr gyda'r sgil effeithiau'n cynnwys cynnydd mewn prisiau tai sydd yn rwystr sylweddol i drigolion lleol fod yn gallu byw yn eu cymunedau. Gan fod yr argyfwng tai yn un o brif flaenoriaethau'r Cyngor, comisiynwyd gwaith ymchwil ar gartrefi gwyliau gan y Cabinet er mwyn hel tystiolaeth i weld beth oedd yn bosib i'w wneud i reoli'r sefyllfa'n well.

Mae'r Cyngor wedi pwyso ar Lywodraeth Cymru ers blynyddoedd i gyflwyno newidiadau i gael rheolaeth gwell o gartrefi gwyliau, ac yn Rhagfyr 2020 cyhoeddwyd gwaith ymchwil y Cyngor sef "Rheoli'r defnydd o dai fel cartrefi gwyliau" a'i gyflwyno i Lywodraeth Cymru, gan bwyso arnynt i weithredu ar yr argymhellion. Mae'r gwaith ymchwil wedi bod yn arwyddocaol i'r datganiadau gan Llywodraeth Cymru ym mis Tachwedd 2021 i ymgynghori ar addasiadau i'r rheoliadau ac i bolisi cynllunio, sydd yn cydnabod yr angen i gael rheolaeth gwell o gartrefi gwyliau.

Cyhoeddwyd yr ymgynghoriad Deddfwriaeth a pholisi cynllunio ar gyfer ail gartrefi a llety gwyliau tymor byr ar y 23 Tachwedd 2021 ac mae'n agored hyd at y 22 Chwefror 2022, ac mae'r Adran yn cydlynu ymateb y Cyngor i'r ymgynghoriad. Cam allweddol wrth symud ymlaen yn 2022/23 fydd i ystyried pa ymateb fydd gan Llywodraeth Cymru i ymateb y Cyngor (ac eraill) i'r ymgynghoriad, fydd yn dylanwadu wedyn ar y camau nesaf y gall y Cyngor eu cymryd i gael rheolaeth gwell o gartrefi gwyliau.
Mae'r Adran hefyd yn rhoi mewnbwn i ymgynghoriadau eraill sydd gan y Llywodraeth sydd yn ymwneud a chartrefi gwyliau gan gynnwys trethi lleol ar gyfer llety gwyliau byr dymor, cynllun cofrestru a thrwyddedu ar gyfer tai a chynllun tai cymunedau Cymraeg. Eto, bydd y prif waith yn 2022/23 yn deillio allan o'n ymateb i'r ymgynghoriadau ac wrth gwrs ymateb a bwriad Llywodraeth Cymru yn dilyn hyn, a byddwn yn cydweithio â nifer o adrannau'r Cyngor i gyflawni hynny.

Nodir hefyd y bydd y Cyngor yn parhau i bwyso ar Lywodraeth Cymru i newid Adran 66 Deddf Cyllid Llywodraeth Leol 1988, er mwyn rheoli trosglwyddiad cartrefi domestig i fod yn unedau gwyliau hunan-ddarpar sy'n destun ardrethi annomestig. Mae'r mwyafrif helaeth yn osgoi unrhyw drethiant lleol am eu bod yn derbyn rhyddhad ardrethi busnesau bychain, sydd o ganlyniad yn lleihau'r buddsoddi'r incwm a geir o'r premiwm Treth Gyngor yn ein Cynllun Gweithredu Tai.

Pa gynnydd wnaed yn 2022/23?

Mae'r Adran Amgylchedd wedi arwain ar y gwaith o baratoi Cyfarwyddyd Erthygl 4 er mwyn cael gwell rheolaeth o'r 3 dosbarth defnydd cynllunio newydd a gyflwynwyd gan Lywodraeth Cymru ym mis Hydref 2022, sef prif gartref, ail gartref a llety gwyliau tymor-byr. Mae hyn wedi cynnwys paratoi sail dystiolaeth gadarn i ddangos yn glir fod ail gartrefi a/neu lety gwyliau tymor-byr yn cael effaith niweidiol ar ardal(oedd) yng Ngwynedd, sy'n cyfiawnhau cyflwyno Cyfarwyddyd Erthygl 4. Cyflwynwyd adroddiad yn amlinellu'r gwaith i Bwyllgor Craffu Cymunedau ar 9 Mawrth 2023 a penderfynwyd:

"Argymell i'r Cabinet y dylid cymeradwyo yr opsiwn a ffafrir o ran cyflwyno Cyfarwyddyd Erthygl 4, sef 'Opsiwn 4: Gwynedd gyfan (Ardal yr Awdurdod Cynllunio Lleol Gwynedd)"

Anelir adrodd i'r Cabinet ym Mehefin 2023 ar gyfer cymeradwyaeth i symud ymlaen gyda'r broses ar gyfer cyflwyno Cyfarwyddyd Erthygl 4.

Fe wnaeth yr Adran Amgylchedd hefyd gyfrannu tuag at ymgynghoriadau gan y Llywodraeth, yn benodol ymgynghoriad ar Gynllun Trwyddedu Statudol ar gyfer llety gwyliau a disgwylir adborth y llywodraeth i'r ymgynghoriad.

Gan ei fod yn parhau yn flaenoriaeth i'r Cyngor, mae'r maes wedi ei gynnwys fel blaenoriaeth yng Nghynllun y Cyngor ar gyfer y cyfnod 2023-28.

Amcanion Llesiant:

- Mwynhau bywyd hapus, iach a diogel.
- Cael byw mewn cartrefi o ansawdd o fewn eu cymunedau.
- Cael byw gydag urddas ac yn annibynnol gyhyd ag sy'n bosib.
- Cael byw mewn cymdeithas naturiol Gymraeg.

Blaenoriaeth Gwella 5 Byw bywydau trwy gyfrwng y Gymraeg.

Un nodwedd unigryw sydd gan Wynedd fel sir hefyd yw ei Chymreictod. Mae Cyngor Gwynedd ei hun wedi ymrwymo i weithredu drwy gyfrwng y Gymraeg, ond ni fydd hynny ynddo'i hun yn ddigonol os ydym am gadw natur unigryw'r sir yn fyw. Y prosiectau sy'n cyfrannu at wireddu'r uchelgais yma yw:

- Hybu Defnydd o'r Gymraeg o fewn Gwasanaethau'r Cyngor
- Y Gymraeg a'r Gwasanaethau Cyhoeddus
- Enwau Llefydd Cynhenid Gymreig
- Hybu Defnydd o'r Gymraeg Ymysg Plant a Phobl Ifanc

Prosiect 5a	Hybu Defnydd o'r Gymraeg o fewn Gwasanaethau'r Cyngor

Beth wnaethom ni ddweud y buasem yn ei wneud?

Mae Cyngor Gwynedd wedi bod ar flaen y gad o ran sicrhau fod gwasanaethau i drigolion ar gael drwy gyfrwng y Gymraeg, gan ein bod yn gweithredu'n fewnol drwy gyfrwng y Gymraeg. Mae'n waith parhaus i Hybu'r Defnydd o'r Gymraeg o fewn Gwasanaethau'r Cyngor, ac rydym yn ymwybodol bod angen parhau i gynnal sgiliau iaith ein staff.

Mae'r gwaith o gasglu hunanasesiadau gallu ieithyddol gan staff, i raddau helaeth, yn hunangynhaliol erbyn hyn. Mae hyn oherwydd ein bod wedi rhoi systemau a threfniadau ar waith, er enghraifft:

• yr holiadur ar gael i'w gwblhau trwy'r system Hunanwasanaeth
• neges yn cael ei hanfon at staff sy'n cael eu penodi trwy'r drefn ganolog
• yr holiadur yn rhan o broses anwytho staff gofal.

Golyga hyn y gallwn newid ychydig ar brif sylw'r prosiect. Tra bod y prif sylw hyd yma wedi'i roi i gasglu'r hunanasesiadau, y teimlad bellach yw y dylid rhoi mwy o sylw i'r cam dilynol, sef ymateb i anghenion ac ehangu'r ddarpariaeth.

Yn ystod 2022/23 bydd hyn yn cynnwys:
• ymateb i anghenion y staff nad ydynt yn cyrraedd holl ddynodiadau iaith eu swyddi yn llawn
• ymateb i anghenion yr aelodau eraill o staff sydd wedi nodi yr hoffent hyfforddiant iaith
• marchnata'r cyfleoedd sydd ar gael yn fwy cyson
• ehangu'r ddarpariaeth fewnol o hyfforddiant iaith.

Bydd y gwaith o gasglu hunanasesiadau hefyd yn parhau ond yn canolbwyntio ar:
• barhau â'r ymgyrch bresennol gyda staff yr adran Priffyrdd, Peirianneg a YGC
• barhau i weithio gyda chartrefi gofal
• ddatblygu'r gwaith o gydweithio gyda staff gofal cymunedol

Pa gynnydd wnaed yn 2022/23?

Mae cyfanswm o 2,902 o staff wedi'u hasesu yn erbyn dynodiadau iaith eu swydd gyda 91.5% (2,640) yn cyrraedd neu'n mynd tu hwnt i'r gofynion. Golyga hyn bod 244 (8.5%) o staff wedi'u hadnabod sydd ddim yn cyrraedd dynodiadau iaith eu swydd.

Mae 5 o'r 10 Adran ganolog bellach gyda dros 97% o staff wedi derbyn asesiad iaith (Cyllid, Tai ac Eiddo, Economi a Chymuned, Tîm Arweinyddiaeth Corfforaethol a Cefnogaeth Gorfforaethol). Mae gwaith penodol wedi digwydd gyda'r Adrannau canlynol er mwyn casglu mwy o wybodaeth am lefelau iaith staff: Amgylchedd, Tîm Arweinyddiaeth Corfforaethol, Byw'n Iach, Priffyrdd, Peirianneg a YGC, Cyllid, Economi a Chymuned a Tai ac Eiddo.

Ar gyfer y gwasanaethau sy'n cynnwys nifer o staff rheng flaen, achlysurol a thymhorol, gwnaed ymdrech i gasglu gwybodaeth sylfaenol gan reolwyr llinell ynghylch lefelau iaith staff (h.y. ydi'r unigolyn yn cyrraedd dynodiadau iaith y swydd ai peidio). Gall fod yn her sicrhau bod yr aelodau yma o staff yn cwblhau'r holiadur hunanasesu iaith. Mae casglu'r wybodaeth yma yn fan cychwyn da ac yn ffordd o adnabod lle y dylid canolbwyntio ein hymdrechion wrth gefnogi staff i ddatblygu eu sgiliau iaith.

Trefnwyd a chynhaliwyd sawl digwyddiad dysgu a datblygu penodol yn y maes iaith dros y flwyddyn ddiwethaf.

Mae Gwobr Goffa Dafydd Orwig wedi'i hailsefydlu a cynhaliwyd seremoni wobrwyo fis Ebrill 2022. Mae'r cynllun Cyfeillion Cymraeg yn parhau i dyfu gyda 5 gwirfoddolwr newydd ar y cynllun a 6 aelod o staff yn manteisio ar y gefnogaeth.

Mae Tip Cymraeg y Mis yn dal i fod yn llwyddiant ac yn ffordd o ddylanwadu ar bobl y tu hwnt i'r Cyngor hefyd, oherwydd y cydweithio gyda Nant Gwrtheyrn. Cafodd y tipiau ymateb gwych eleni gan y cyhoedd ar wefannau cymdeithasol fel Facebook, yn enwedig tip mis Awst a Medi 2022. Bydd y tip yn ffordd o sicrhau bod staff yn derbyn gwybodaeth am ramadeg a thechnoleg iaith ar ôl i'r prosiect ddod i ben.

Bellach mae'r Safle Iaith fewnol wedi'i datblygu'n llawn ac yn cael ei diweddaru'n gyson gyda gwybodaeth am gyrsiau ac adnoddau newydd, gan ddarparu man penodol i staff ganfod gwybodaeth am hyfforddiant iaith ynghyd ag adnoddau defnyddiol i reolwyr fedru troi atynt am gymorth.

Mae Adroddiad Chwarterol yn parhau i gael ei anfon at bennaeth pob Adran ac at gynrychiolydd yr Adran ar y Fforwm Dynodiadau Iaith. Mae'r adroddiad yn fodd o ddiweddaru penaethiaid am gynnydd o ran data cysylltiedig â'r prosiect ac ynghylch staff sy'n mynychu hyfforddiant iaith.

Yn ystod 2022-23 mae mwy o gyswllt wedi bod gydag Asiant Cefnffyrdd Gogledd a Chanolbarth Cymru wrth gydlynu gwersi Cymraeg. Mae'n braf gweld bod llwyddiant y prosiect wedi cael dylanwad positif ar rai o'r sefydliadau sy'n cael eu lletya gan y Cyngor.

Amcanion Llesiant:

- Cael byw mewn cymdeithas naturiol Gymraeg.

Prosiect 5b	Y Gymraeg a'r Gwasanaethau Cyhoeddus

Beth wnaethom ni ddweud y buasem yn ei wneud?

Ar hyn o bryd mae anghysondeb yn narpariaeth gwasanaethau dwyieithog gan gyrff cyhoeddus yng Ngwynedd sy'n golygu nad yw hi bob amser yn bosibl i drigolion ddefnyddio'r Gymraeg yn naturiol wrth gyfathrebu efo cyrff cyhoeddus.

Mae sefydliadau cyhoeddus yng Ngwynedd a Môn yn amau bod llai yn dewis defnyddio gwasanaethau drwy gyfrwng y Gymraeg na sydd o siaradwyr Cymraeg yn y ddwy sir. Drwy gydweithio gyda ein partneriaid sy'n rhan o Is-grŵp y Gymraeg, Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus rydym wedi comisiynu astudiaeth o dderbynfeydd traddodiadol a fydd yn ymchwilio i hyn. Yn ystod 2022/23 byddwn yn:

• ystyried sut y gallwn annog mwy o bobl i ymwneud â ni yn y Gymraeg, ac i fod yn gyfforddus wrth wneud hynny ar sail casgliadau'r astudiaeth yn y lle cyntaf
• gweithredu cynlluniau ar sail yr ystyriaethau hynny

Pa gynnydd wnaed yn 2022/23?

Penodwyd Cwmni Iaith Cyf ar ran Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus Gwynedd a Môn i wneud Gwaith ymchwil i'r rhesymau pam fod pobl yn dewis defnyddio'r Gymraeg neu beidio wrth dderbyn gwasanaethau cyswllt cyntaf. Cynhaliwyd gwaith arsylwi mewn deg o Dderbynfeydd yng Ngwynedd a Môn ym ystod mis Mai a Mehefin 2022 a cynhaliwyd grwpiau ffocws yn dilyn hynny rhwng Iaith Cyf, a'r staff oedd wedi cymryd rhan er mwyn cadarnhau'r canfyddiadau o'r arsylwadau.

Cynhaliwyd sesiwn ymgynghori ym mis Hydref 2022 gyda detholiad o Reolwyr rheng flaen er mwyn cael eu barn ar lunio pecyn adnoddau a hyfforddiant i staff. Cynhaliwyd dwy sesiwn o'r hyfforddiant terfynol 'Gofal Cwsmer a'r Gymraeg' ar gyfer Rheolwyr ym mis Chwefror 2023. Pwrpas y sesiwn oedd cyflwyno cynnwys y canllaw a rhoi cyngor i Reolwyr ar sut i annog staff i ddefnyddio'r Canllaw yn effeithiol. Mae'r Canllaw yn cynnwys rhestr o argymhellion i staff eu dilyn er mwyn rhoi cynnig rhagweithiol.

Cafwyd adborth da i'r hyfforddiant a'r adnoddau gan gyrff cyhoeddus eraill fel Cyfoeth Naturiol Cymru a'r Awdurdod Tân ac Achub, a nodwyd y bydd yn adnodd gwerthfawr i annog staff i gymell defnyddwyr gwasanaeth i ddefnyddio eu Cymraeg. Mae gwaith parhaus yn cael ei wneud i annog staff sefydliadau cyhoeddus i wneud defnydd o'r adnoddau newydd ac mae'r Is-grwp Iaith Gymraeg yn edrych ymlaen i barhau i gydweithio pan fydd Cynllun Llesiant newydd y Bwrdd ar gyfer 2023-28 yn weithredol.

Amcanion Llesiant:

- Cael byw mewn cymdeithas naturiol Gymraeg.

Prosiect 5c	Enwau Llefydd Cynhenid Gymreig

Beth wnaethom ni ddweud y buasem yn ei wneud?

Mae gennym bryder fod enwau llefydd cynhenid Cymreig yn diflannu o dirlun Gwynedd o ganlyniad i ddiffyg defnydd o'r enwau Cymraeg a'r cynnydd mewn ail enwi llefydd yn Saesneg.

Mae'r rhaglen waith wedi ei llunio a'i blaenoriaethu. Yn ystod 2022/23 byddwn yn:
• ymdrin â materion mewnol sydd o fewn rheolaeth y Cyngor ar gyfer sylw yn gyntaf
• codi ymwybyddiaeth a diddordeb y cyhoedd mewn enwau llefydd cynhenid Cymreig
• cydweithio â sefydliadau eraill i warchod enwau Cymraeg o fewn y sir.

Pa gynnydd wnaed yn 2022/23?

Mae'r prosiect wedi bod yn gweithredu ar raglen waith sydd wedi ei rhannu dan y penawdau canlynol:

1. Enwau'r Cyngor
2. Tai a Busnesau
3. Strydoedd / stadau tai / stadau diwydiannol
4. Pentrefi ac aneddleoedd
5. Nodweddion Daearyddol – mynyddoedd, traethau ayyb
6. Dylanwadu ar bartneriaid allanol – Post Brenhinol, Gwasanaethau Brys, AO ayyb

Rydym wedi llwyddo i wneud cynnydd yn erbyn pob un o feysydd y rhaglen waith a nodir uchod.

Enwau'r Cyngor:
Mae Polisi Iaith newydd y Cyngor wedi ei gyhoeddi yn ystod Hydref 2022 ac yn cynnwys nifer o gymalau newydd yn ymwneud efo gwarchod enwau Cymraeg. Mae hyn yn cynnwys rhoi arweiniad i staff ddefnyddio enw Cymraeg y Cyngor yn unig, ac hefyd i ddefnyddio fersiynau Cymraeg enwau strydoedd a phentrefi yn unig wrth ohebu gyda'r cyhoedd.

Mae'r gwasanaeth Technoleg Gwybodaeth wedi creu rhestr gyfeiriadau hawdd ei defnyddio er mwyn i staff allu gwirio enwau strydoedd Cymraeg yn rhwydd, ac mae adolygiad o systemau Technoleg Gwybodaeh wedi ei gychwyn gan yr uned i wirio bod pob system sydd yn anfon gohebiaeth yn awtomatig yn gallu defnyddio cyfeiriadau Cymraeg yn unig.

Enwau Tai:
Mae'r swyddog prosiect wedi gweithio yn agos gyda swyddogion Rheolaeth Adeiladu i gynnig cyngor a chefnogaeth wrth brosesu ceisiadau i newid enwau tai ac maent wedi ymgynghori ar 43 cais newid enw tŷ yn ystod y flwyddyn. Mae canllawiau syml wedi eu creu er mwyn esbonio'r broses a'r disgwyliadau o ran defnyddio enwau Cymraeg i'r cyhoedd ac mae sesiwn hyfforddi ar y gweill i ddatblygu arbenigedd staff o ran cynghori y cyhoedd ar ddefnyddio enwau Cymraeg.

Enwau strydoedd, pentrefi ac aneddleoedd:
Mae rhaglen waith hir dymor wedi ei llunio er mwyn edrych ar y cyfleoedd i gynyddu gweleded y Gymraeg ar strydoedd y sir, ac i allu gosod mwy o arwyddion uniaith Gymraeg. Mae gwaith ymchwil cychwynnol wedi ei wneud i fapio'r prosesau yn fanwl ac i ddeall beth sydd yn bosib yn gyfreithiol.

Dros y misoedd nesaf byddwn yn treialu cynlluniau bychan gyda chynghorau cymuned er mwyn asesu pa newidiadau a ellir eu gwneud ar lefel sirol.

Nodweddion daearyddol:
Cafodd Map rhyngweithiol Enwau Lleoedd ei lansio yn ystod Medi 2022 i gofnodi enwau lleol, tafodieithol ac anffurfiol ar nodweddion daearyddol. Cafodd pecyn gweithgareddau ei ddatblygu i gyd-fynd efo'r map ac mae'r swyddog wedi bod yn cynnal gweithdai mewn ysgolion lleol –yn bennaf yn ardal Dwyfor – i gasglu a chofnodi'r enwau lleol. Ers lansio'r map, mae 9 ysgol wedi cynnal gweithdai. Yn ystod Chwefror 2023, rhannwyd erthygl gyda phapurau bro y sir hefyd, yn gwahodd cyfraniadau gan unigolion a grwpiau cymunedol oedd a diddordeb. O ganlyniad, mae bron 550 o enwau wedi eu cofnodi ar y map hyd yma.

Map Enwau Lleol
Mae nifer o weithgareddau yn cael eu trefnu ar gyfer yr Eisteddfod Genedlaethol, fydd yn rhoi sylw i enwau llefydd, ac i'r cydweithio ehangach sydd yn digwydd rhwng y Cyngor ac awdurdodau eraill a Llywodraeth Cymru ym maes enwau lleoedd.

Dylanwadu ar bartneriaid:
Dyma waith allweddol bwysig ar gyfer y prosiect, a maes lle mae disgwyliadau yn uchel gan y cyhoedd. Rydym yn ymwybodol bod disgwyliad ar y Cyngor i weithredu a dylanwadu, er enghraifft i geisio cael partneriaid megis yr Arolwg Ordnans i addasu mapiau, ond mae hefyd yn faes lle mae angen argyhoeddi a datblygu cyd-ddealltwriaeth yn hytrach na gorfodaeth. Mae nifer o gyfarfodydd adeiladol wedi eu cynnal gyda phartneriaid allweddol, gan gynnwys yr Arolwg Ordnans, Comisiynydd y Gymraeg a Llywodraeth Cymru. Yn sgil y trafodaethau gyda'r Comisiynydd Iaith a Llywodraeth Cymru, er enghraifft, llwyddwyd i sicrhau'r hawl i bentrefi a threfi gael arwyddion 'Croeso' uniaith Gymraeg am y tro cyntaf!
Mae'r cyfarfodydd gyda swyddogion Llywodraeth Cymru wedi arwain at sefydlu fforwm genedlaethol dan arweiniad Llywodraeth Cymru, fydd yn rhannu arferion da ac annog cydweithio er mwyn datblygu gwaith yn y maes ar lefel genedlaethol.

Cyffredinol / Codi ymwybyddiaeth:
Mae'r prosiect wedi bod yn cael cryn sylw yn gyhoeddus, gyda'r swyddog prosiect yn cynnal nifer o sgyrsiau ar Radio Cymru i godi ymwybyddiaeth am y gwaith ac hefyd yn rhannu pytiau ysgafn am enwau lleoedd mewn postiadau ar y cyfryngau cymdeithasol – megis casglu enghreifftiau o enwau yn cynnwys rhifau. Rydym hefyd wedi bod yn gweithio i godi ymwybyddiaeth staff y Cyngor, mewn ffordd ysgafn a hwylus, o ystyr enwau lleol, gydag eitem reolaidd yr Enw a'r Hanes yn cael eu cyhoeddi ar y fewnrwyd.

Amcanion Llesiant:

- Cael byw mewn cymdeithas naturiol Gymraeg.

Beth wnaethom ni ddweud y buasem yn ei wneud?

Mae sgiliau a hyder dysgwyr (o gartrefi di-Gymraeg yn arbennig) yn y Gymraeg wedi dirywio yn sgil y cyfnod clo a Covid-19.

Yn 2021/22 rydym wedi llwyddo i sefydlu gwaelodlin o sefyllfa bresennol y Gymraeg yn sgil effaith y cyfnod clo a Covid-19 ac rydym wedi dechrau cefnogi ysgolion i lunio Strategaeth a Chynllun Gweithredu er mwyn ymateb i'r sefyllfa.

Yn ystod y broses o osod gwaelodlin, gwelsom fod pryder am sgiliau llafaredd a hyder disgyblion yn y Gymraeg yn cael eu hamlygu. Byddwn yn ymateb i'r pryderon hyn fel blaenoriaeth yn 2022/23 trwy gynorthwyo ysgolion i gefnogi sgiliau llafaredd a hyder disgyblion. Byddwn yn darparu hyfforddiant neu gefnogaeth ychwanegol i athrawon a chymorthyddion ac yn cyd-weithio gydag ysgolion unigol i lunio cynlluniau gweithredu i ymateb i'r anghenion.

Pa gynnydd wnaed yn 2022/23?

Yn ystod y flwyddyn bu llunio, ymgynghori a chyhoeddi Cynllun Strategol y Gymraeg mewn Addysg a ddaeth yn weithredol o 1 Medi 2022 am gyfnod o 10 mlynedd. Yn Ionawr 2023, cyflwynwyd Cynllun Gweithredu i Lywodraeth Cymru yn manylu ar y camau gweithredu ar gyfer pob deilliant.

Mae'r drefn anstatudol o gategoreiddio ysgolion yn ôl y ddarpariaeth cyfrwng Cymraeg wedi ei chyflwyno ym Medi 2022 gyda'r bwriad o adrodd trwy'r CYBLD (Cyfrifiad Ysgolion Blynyddol ar Lefel Disgyblion (PLASC: Pupil Level Annual School Census) yn Ionawr 2024, fel y gwnaethpwyd gyda'r categorïau blaenorol sydd wedi bodoli ers 2007. Bydd ysgolion yn cael arweiniad manylach o safbwynt yr hyn sy'n ofynnol yng nghyd-destun adrodd ar hyn gan Lywodraeth Cymru maes o law. Pwysleisir mai proses weinyddol i ysgolion i bob pwrpas yw nodi'r categori.

Yn ystod y flwyddyn bu i'r Adran weithio mewn partneriaeth gydag Ysgol Friars i'w cefnogi i gynyddu eu darpariaeth Gymraeg a chefnogi staff i ddatblygu a gwella eu sgiliau yn y Gymraeg. Penodwyd athrawes Gymraeg yn Ysgol Friars i ddarparu'r gefnogaeth, ac yn sgil arfarniad cychwynnol o gynnydd, mae'r Adran yn hapus fod yr Ysgol yn gwneud cynnydd. Bydd y bartneriaeth hon yn parhau am y ddwy flynedd nesaf yn amodol ar gynnydd derbyniol gan yr ysgol.

Penodwyd athrawes brofiadol er mwyn gweithio efo 3 ysgol gynradd yn nalgylch Bangor i wella a grymuso'r ddarpariaeth Gymraeg yn y Cyfnod Sylfaen. Bu'r athrawes yn cydweithio hefo staff y Cyfnod Sylfaen yn Ysgol Ein Harglwyddes, Ysgol Hirael ac Ysgol Glancegin i gynllunio ar gyfer datblygu'r Gymraeg o fewn egwyddorion dysgu ac addysgu'r Cyfnod Sylfaen. Er mai dim ond ers 1 Ionawr 2023 y mae'r adnodd mewn lle, hyd yma mae'r adborth gan yr ysgolion i'r cynllun wedi bod yn gadarnhaol iawn.

Amcanion Llesiant:

- Cael byw mewn cymdeithas naturiol Gymraeg.
- Derbyn addysg o'r radd flaenaf fydd yn caniatáu i ni wneud yr hyn y dymunwn ei wneud.

Blaenoriaeth Gwella 6 Helpu pobl sydd angen cefnogaeth i fyw eu bywydau fel y dymunant.

Rydym fel Cyngor yn darparu gofal yn uniongyrchol i blant a'u teuluoedd a phobl sydd angen cymorth arbenigol, ond ein gweledigaeth yw bod pawb o bob oedran yn derbyn y gefnogaeth y maent ei hangen yn y ffordd fwyaf addas a chyfleus iddyn nhw.

Gan fod anghenion pob unigolyn a theulu yn siŵr o fod yn wahanol, er mwyn iddynt barhau i fyw eu bywydau fel y dymunant mae angen i ni fel Cyngor addasu ein gwasanaethau i fod wedi eu teilwra yn agosach at wir anghenion y rhai hynny sydd angen ein cymorth. Er mwyn llwyddo, bydd angen i ni barhau i gydweithio â darparwyr eraill, megis y Bwrdd Iechyd, gan gofio rhoi anghenion yr unigolyn yn ganolog bob tro. Y prosiectau sy'n cyfrannu at wireddu'r uchelgais yma yw:

- Darpariaeth Gofal Addas a Chynaliadwy i'r Dyfodol
- Ail-ddylunio ein Gwasanaethau Gofal
- Strategaeth Cadw Teuluoedd Gyda'i Gilydd
- Sicrhau darpariaeth arbenigol briodol leol ar gyfer plant gydag anghenion cymhleth
- Sicrhau fod teuluoedd a phlant ag awtistiaeth yn cael mynediad i'r gefnogaeth sydd ei angen arnynt

Beth wnaethom ni ddweud y buasem yn ei wneud?

Mae argyfwng Covid-19 wedi amlygu nifer o ffactorau a all effeithio ar ein gallu i barhau i ddarparu gwasanaethau gofal priodol i bobl Gwynedd.

Yn 2021/22, sefydlwyd grŵp tasg er mwyn edrych ar 'gwir gost gofal' ac mae'r wybodaeth ddechreuol wedi amlygu bwlch ariannol, rhwng y ffioedd cyfredol mae'r Cyngor yn gallu ei gynnig a ffioedd cartrefi nyrsio a phreswyl sy'n yn golygu nad ydi trigolion yn cael cynnig dewis eang o gartrefi gofal yn eu cymunedau. Yn ystod y flwyddyn rydym hefyd wedi cynnal ymgynghoriad cyn-gynllunio ar gyfer safle gofal Nyrsio ym Mhenrhos, adeiladu Uned Dementia ychwanegol yn ein Cartref Gofal yn Bermo a dechrau'r gwaith er mwyn addasu'r Canolfan Dolfeurig i unigolion gydag anabledd dysgu yn Nolgellau.

Er mwyn sicrhau ein bod yn gallu parhau byddwn yn ystod 2022/23 yn:
• ceisio deall "gwir gost gofal" er mwyn ystyried opsiynau posib ar gyfer ein trefniadau comisiynu gofal i'r dyfodol
• parhau i symud ymlaen gyda'r prosiect Safle Penrhos er mwyn cyfarch yr angen am ddarpariaeth gwlâu Nyrsio Mhen Llŷn. Ar y cyd gyda'r Bwrdd Iechyd, byddwn yn ystod y flwyddyn yn glir ar yr opsiynau sydd gennym o ran y modelau darparu posib fyddai yn ein galluogi i gael rôl uniongyrchol yn darparu gofal Nyrsio ar y safle
• gweithio tuag at gynyddu nifer y gwelyau dementia yn y sir ymhellach
• ystyried a yw'n gwasanaethau cefnogol e.e. gofal dydd ac ysbaid yn parhau'n addas er mwyn cwrdd ag anghenion pobl Gwynedd, neu os oes angen i ni wneud rhywbeth yn wahanol
• addasu ein hadeiladau darparu gofal er mwyn gallu cwrdd â mesurau rheoli haint ychwanegol.

Rydym hefyd wedi ymrwymo i wella safon ein darpariaeth gofal ar draws y sir. Yn ystod 2022/23 byddwn yn:
• agor uned dementia pwrpasol sydd wedi'i gwblhau yn Llan Ffestiniog, ond sydd heb allu agor hyd yma oherwydd argyfwng Covid-19
• agor uned dementia pwrpasol yn ein cartref gofal yn Bermo
• gwneud defnydd o'r addasiadau sydd wedi cael eu gwneud i'n cartref gofal yn Nolgellau er mwyn cynnig gofal pwrpasol ar gyfer unigolion sydd ag anghenion corfforol dwys
• agor y ddarpariaeth Tai Gofal Ychwanegol ym Mhwllheli, a pharhau gyda'r gwaith o adnabod cyfleon am ddatblygiadau tebyg mewn rhannau eraill o'r sir gyda blaenoriaeth i ardal Dolgellau a Meirionnydd yn ehangach
• cryfhau ein gwasanaethau sicrwydd ansawdd i sicrhau cefnogaeth ddigonol i ddarparwyr gofal i'w helpu i gynnal gwasanaeth o safon i drigolion Gwynedd.

Pa gynnydd wnaed yn 2022/23?

Buom yn rhan o waith i baratoi ffi rhanbarthol preswyl a nyrsio ar gyfer 2023/24. Daethom wedyn i benderfyniad ar ein ffioedd safonol a'u cyfathrebu gyda'r cartrefi, ac roedd hynny'n cynnwys cynnal ffioedd uwch na'r awgrym rhanbarthol er mwyn ceisio mynd i'r afael â'r prinder lleoliadau dementia/nyrsio. Rydym wrthi'n cynnal ymarferiad 'open book' gyda darparwyr sy'n gwrthod ein ffi safonol ac yn cydweithio er mwyn ceisio cyrraedd datrysiad.

Cymeradwyodd y Cabinet a'r Bwrdd Iechyd yr achos busnes strategol ar gyfer datblygu gwlâu nyrsio ar y cyd ar safle Penrhos, ger Pwllheli. Rydym wedi cyflwyno'r achos busnes i Lywodraeth Cymru bellach er mwyn derbyn cadarnhad o'u cyfraniad ar y cynllun.

Yn anffodus, nid ydym wedi gallu cyflawni ein holl gynlluniau o safbwynt darpariaeth gwelyau dementia:

- rydym angen cwblhau gwaith adeiladu er mwyn gallu agor ein hunedau yn y Bermo a Bangor
- mae diffyg lefelau staff digonol yn ein cartref yn Llan Ffestiniog yn golygu bod ein huned dementia yno yn parhau i fod heb ddefnydd. Rydym wedi gwneud cryn ymdrechion i recriwtio yn yr ardal a rydym yn rhan o brosiect corfforaethol Cynllunio'r Gweithlu er mwyn sicrhau sylw penodol i'r maes gofal fel rhan o'r gwaith hwnnw. Rydym hefyd wedi ail-arfarnu swyddi ar draws y maes gofal er mwyn rhoi codiad cyflog i'n staff gan obeithio y bydd hyn yn cynorthwyo.

Byddwn yn parhau i roi sylw i'r gwaith yma fel rhan o'n blaenoriaethau ar gyfer 2023/24 ac, yn y cyfamser, rydym yn ystyried yr opsiynau o ddefnyddio rhai gwelyau fel rhai preswyl er mwyn gallu gwneud defnydd ohonynt. Rydym hefyd yn awyddus i gymryd unrhyw gyfleon sy'n cynnig eu hunain o ganlyniad i unedau gwag i fedru cwblhau gwaith uwchraddio ar rannau hŷn ein cartrefi hefyd.

Mae darpariaeth gofal ysbaid wedi ail-ddechrau'n yn ein cartrefi preswyl, ac mae'n canolfannau dydd wedi ailagor ym Mangor a Thywyn. Rydym hefyd wedi gallu addasu gofod yn ein cartref ym Mhwllheli ar gyfer darpariaeth gofal dydd. Fodd bynnag, nid yw'r canolfannau dydd wedi ailagor yn Ffestiniog a Chricieth a byddwn yn ailedrych ar y ddarpariaeth ac mae gweithdy wedi ei drefnu i drafod a chytuno ar raglen waith.

Cafodd ein cartrefi preswyl anabledd dysgu ym Mhwllheli waith i'w galluogi i fedru cwrdd â mesurau rheoli haint ychwanegol. Roedd y gwaith yn cynnwys estyniad ac ardal werdd.

Rydym yn gwneud defnydd o'r addasiadau yn ein cartref yn Nolgellau erbyn hyn, ond dylid nodi bod problemau'n parhau yn y cartref hwn o ganlyniad i fethu â denu cwmnïau addas i gwblhau'r gwaith o drwsio'r lifft. Mae hyn yn golygu nad oes modd cael mynediad at bum ystafell wely. Rydym yn parhau i weithio'n agos gyda'r Adran Tai ac Eiddo i fedru cwblhau'r gwaith ac yn rhoi sylw i'r mater yma'n rheolaidd fel rhan o'n trefniadau herio perfformiad.

O safbwynt Tai Gofal Ychwanegol, mae oedi sylweddol wedi bod ar y gwaith adeiladu ym Mhwllheli ac ar hyn o bryd nid oes eglurder ar yr amserlen ar gyfer agor yr adeilad. Rydym wedi bod mewn trafodaethau gydag Adra yn ystod y flwyddyn ar yr union fodel gofal ac yn gytûn mai Tai Gofal Ychwanegol Ysgafn sydd fwyaf addas ar gyfer y safle hwn. Byddwn hefyd yn edrych i ddatblygu Tai Gofal Ychwanegol llawn ar gyfer yr ardal hon ar safle Penrhos. Yn ogystal, yn dilyn darn o waith i ddiweddaru'r ardaloedd o flaenoriaeth ar gyfer datblygiadau o'r fath, rydym hefyd yn ymwybodol o'r angen i ddatblygu yn Nolgellau a Chaernarfon.

Rydym yn parhau i weithio gyda'r Adran Tai ac Eiddo ar adnabod safle addas yn Nolgellau ac mae gwaith ar y pecyn tir wedi ei ddechrau ar gyfer safle sydd wedi ei adnabod yng Nghaernarfon.

Oherwydd prinder swyddi a chyllid mae'n heriol cyrraedd yr holl ddarparwyr ac i barhau i fonitro sefyllfa yn dilyn adnabod diffygion. Rydym wedi gweithio ar gryfhau trefniadau adrodd ar berfformiad y gwasanaeth hwn er mwyn galluogi penderfyniadau gwybodus ar strwythur a gwaith y tîm yn effeithiol i'r dyfodol. Mae'r holl brosiectau yma wedi parhau o fewn ein blaenoriaethau gwella ar gyfer Cynllun Cyngor Gwynedd 2023-28.

Amcanion Llesiant:

- Mwynhau bywyd hapus, iach a diogel.
- Cael byw gydag urddas ac yn annibynnol gyhyd ag sy'n bosib.
- Cael byw mewn cartrefi o ansawdd o fewn eu cymunedau

Beth wnaethom ni ddweud y buasem yn ei wneud?

Mae anghenion gofal y sir yn newid, ac rydym wedi bod yn cydweithio â'r Bwrdd Iechyd i drawsnewid ein gwasanaethau cymunedol. Mae angen i ni hwyluso gallu ein staff ni a staff y Bwrdd Iechyd i gydweithio fel un tîm o fewn ardaloedd penodol. Bydd hyn yn arwain at sicrhau mai un pwynt cyswllt fydd gan unigolion sydd angen cymorth iechyd a gofal yn y gymuned er mwyn sicrhau'r canlyniadau gorau a gwasanaeth di-dôr. Rydym hefyd yn gweithio i newid ein ffordd o ddarparu gofal cartref ar draws y sir er mwyn hwyluso'n gallu i sicrhau fod y gofal wedi'i deilwro yn seiliedig ar yr hyn sy'n bwysig i'r unigolyn.

Yn 2021/22, symudwyd nifer o dimau gofal cartref y Cyngor i weithio patrymau shifft ac fe gychwynnodd y gwaith o hyfforddi staff i fedru gweinyddu meddyginiaeth, sy'n cynnig gwell sefydlogrwydd i staff a hyblygrwydd i'r unigolion sy'n derbyn gofal. Yn ogystal, mae'r Hwb Iechyd Meddwl Cymunedol ym Mhwllheli wedi ailagor yn dilyn iddo orfod cau yn sgil argyfwng Covid-19 ac rydym wedi sefydlu hybiau lleisiant yng Nghaernarfon a Blaenau Ffestiniog, er mwyn rhoi cefnogaeth emosiynol ac ymarferol i unigolion hyd at 25 oed.

Yn ystod 2022/23, byddwn yn:

• parhau i arfogi'r timau integredig (timau sy'n cynnwys staff gofal yn ogystal â staff iechyd) i allu cyflawni'r hyn sy'n bwysig i oedolion Gwynedd. Bydd hyn yn cynnwys edrych ar hyfforddiant priodol a dileu unrhyw rwystrau technolegol
• gweithredu a sefydlu model newydd gofal cartref gan ddechrau profi manteision y newid er lles trigolion Gwynedd.
• parhau i gryfhau'r gwasanaeth Therapi Galwedigaethol, yn cynnwys datblygu gwasanaeth symud a thrin arbenigol i alluogi unigolion i fyw mor annibynnol â phosib
• ychwanegu at y rhwydwaith o hybiau cymunedol sy'n cefnogi a chreu cyfleon i unigolion gydag anableddau dysgu trwy gychwyn ar y gwaith adeiladu i addasu Canolfan Dolfeurig yn Nolgellau
• cytuno ar y ffordd fwyaf addas i ddiwallu anghenion llesiant unigolion mewn modd ataliol yng Nghaernarfon, fydd yn ddarpariaeth cymunedol i holl oedolion yr ardal.
• profi'r y budd o gael hybiau llesiant i bobl hyd at 25 oed yn Gaernarfon a Blaenau Ffestiniog. Bydd y ddarpariaeth fydd ar gael yn cynnig cefnogaeth emosiynol ac ymarferol i unigolion.
• ychwanegu at yr opsiynau llety addas ar gyfer unigolion gydag Anableddau Dysgu i annog byw yn annibynnol, yn hytrach na ariannu lleoliadau drud all-sirol.
• ymgymryd a gwerthusiad dechreuol o ddarpariaeth iechyd meddwl a ddarperir gan y Cyngor fel sail i adolygiad o beth fydd ei angen yng nghyd-destun cynnydd yn y galw ac effeithiau pandemig Covid-19
• cydweithio hefo Iechyd a phartneriaid trydydd sector i sicrhau cysondeb o ran mynediad i wasanaethau iechyd meddwl addas ar draws y Sir fel bod unigolion yn derbyn cymorth amserol.

Pa gynnydd wnaed yn 2022/23?

Rydym wedi cydweithio â Gofal Cymdeithasol Cymru er mwyn trefnu rhaglen hyfforddiant cynhwysfawr ar gyfer ein timau integredig, a cyflwynwyd dau sesiwn hyfforddiant cydweithredol rhwng Ionawr a Mawrth 2023. Mae sesiynau hyfforddiant pellach o safbwynt eiriolaeth a gweithdrefnau diogelu wedi eu trefnu ar gyfer yn fuan yn 2023/24 ac rydym wedi bod yn cynllunio gweithdai fesul tîm i gytuno ar raglen waith i symud yr agenda yn ei blaen.

Rydym wedi llwyddo i drosglwyddo i'r model gofal cartref newydd mewn sawl ardal ond mae anawsterau recriwtio wedi llesteirio'r ymdrechion mewn ambell i ardal. Erbyn diwedd y flwyddyn ariannol, roeddem wedi trefnu cyfres o sesiynau er mwyn cychwyn meithrin perthynas waith rhwng grwpiau cymunedol/mentrau cymdeithasol amlwg â'r timau lleol.

Rydym wedi gallu penodi tri hyfforddai therapi galwedigaethol ac wedi penodi i swyddi yn y gwasanaeth symud a thrin. Fodd bynnag, rydym hefyd wedi colli therapyddion profiadol i sefydliadau eraill yn ystod y flwyddyn ac felly mae swyddi gwag wedi parhau o fewn y gwasanaeth. Er mwyn ceisio cyfrannu at y bwlch, rydym wedi penodi ymarferwyr gwaith cymdeithasol dros dro er mwyn cefnogi gydag asesiadau llai cymhleth.

Cyflwynwyd cais cynllunio ar gyfer addasu Canolfan Dolfeurig, Dolgellau i'r Parc Cenedlaethol ym mis Chwefror a cafwyd adborth positif ar y cyfan gan ddefnyddwyr gwasanaeth a'u teuluoedd, staff a thrigolion yr ardal mewn sesiwn ymgysylltu a gynhaliwyd ar y cynlluniau.

Rydym wedi ail-fodelu'r ddarpariaeth hybiau cymunedol yn ardal Arfon i geisio diwallu anghenion llesiant unigolion mewn modd ataliol; gan sefydlu hwb hyfforddiant a chyfleon gwaith yng Nghegin Arfon (Canolfan Byw'n Iach Arfon) a chynnal siop Galwch Acw fel safle ar gyfer grwpiau a gweithgareddau yn cynnwys creu a gwerthu nwyddau. Yn ogystal, rydym wedi ailgychwyn cynnal grwpiau yng nghanolfan dydd Plas Hedd ac yn gwneud defnydd rheolaidd o safle Tŷ Prysur i ddarparu cefnogaeth 1 i 1 i unigolion ddatblygu sgiliau.

Yn dilyn gweld cynnydd yn yr hybiau llesiant ICAN yn sgil y crisis costau byw, roedd yn fwriad gan y Bwrdd Iechyd ddatblygu hybiau llesiant i bobl hyd at 25 oed, ac roedd cynllun ar y gweill hefyd i ddatblygu hwb yn benodol i unigolion yn y byd amaeth. Gobeithir gweld cyllid yn cael ei ddarparu ar gyfer y datblygiadau hyn yn ystod y flwyddyn hon.

Mae nifer o opsiynau wedi eu hadnabod yn ystod y flwyddyn er mwyn ychwanegu at yr opsiynau llety addas i unigolion ag Anableddau Dysgu; gan gynnwys safleoedd yn Arfon, Meirionnydd a Llŷn. Ar ddiwedd Mawrth 2023 roeddem wedi cychwyn ar waith addasu eiddo yn y Groeslon ac yn parhau i drafod posibiliadau yn Nefyn, Tywyn, Penrhyndeudraeth, Harlech a Dolgellau. Mae bwriad i fod yn darparu llety ar gyfer unigolion ag anableddau dysgu yn yr hir dymor fel rhan o'r ddarpariaeth Tai Gofal Ychwanegol yng Nghaernarfon hefyd.

Comisiynwyd gwaith i gynnal gwerthusiad dechreuol o'n darpariaeth iechyd meddwl, ac yn dilyn derbyn adroddiad ar opsiynau posib a chynnal trafodaethau mewn perthynas â chynllunio'r gwaith, paratowyd papur opsiynau i'w drafod â'r aelodau Cabinet yn gynnar yn 23/24. Bydd adroddiad i gynnig ffordd ymlaen yn destun adroddiad i'r Pwyllgor Craffu Gofal yn mis Mehefin 2023.

Rydym wedi adolygu ein cytundebau gyda'r canolfannau adnodd iechyd meddwl er mwyn rhoi pwyslais ar lesiant unigolion yn hytrach na materion iechyd meddwl yn unig. Mae gwaith hefyd wedi ei gynllunio er mwyn cynnal adolygiadau pellach o sut mae'r gefnogaeth wedi newid yn ystod ac yn dilyn y pandemig.

Amcanion Llesiant:

- Mwynhau bywyd hapus, iach a diogel.
- Cael byw mewn cartrefi o ansawdd o fewn eu cymunedau.
- Cael byw gydag urddas ac yn annibynnol gyhyd ag sy'n bosib.

Prosiect 6c	Strategaeth Cadw Teuluoedd Gyda'i Gilydd

Beth wnaethom ni ddweud y buasem yn ei wneud?

Mae rhai teuluoedd angen cefnogaeth benodol ar adegau i'w helpu i fagu plant fel bod y plant hynny yn gallu aros gyda'u teulu, yn ffynnu, yn iach, ac yn ddiogel. Nid oes plant yn dod i ofal yn ddi-angen yng Ngwynedd ac rydym am sicrhau nad yw hynny yn digwydd.

Weithiau, mae'n orfodol fod plentyn yn dod i'n gofal oherwydd ei bod yn beryglus iddynt aros gartref. Mae ein trefniadau a'n penderfyniadau pan fo hynny'n digwydd yn seiliedig ar risg ac anghenion y teulu. Pan mae plentyn yn dod i ofal mae angen gwneud pob ymdrech i sicrhau eu bod yn derbyn gofal briodol, addas a lleol; a'u bod nhw a'u teuluoedd yn cael eu cefnogi fel bod y plentyn yn gallu dychwelyd at ei deulu.

Yn ystod 2022/23 byddwn yn:
• prif-ffrydio y dysgu o'r prosiect Amddiffyn Plant yn Effeithiol yn rhan o ymarfer ein gweithwyr ar draws ein gwasanaethau sef cynnal sgyrsiau cydweithredol gyda teuluoedd sy'n rhoi ffocws ar y newid sydd ei angen i leihau'r risg o niwed arwyddocaol; cefnogi ymarferwyr i adlewyrchu'n barhaus ar eu hymarfer.
• gweithredu ar y gwelliannau yr ydym wedi eu hadnabod drwy'r ymarfer Ffordd Gwynedd i wella'r hyn rydym yn ei wneud a sut yr ydym yn gweithio, er mwyn rhoi'r gefnogaeth sydd ei angen i deuluoedd. Byddwn yn canolbwyntio ar drefniadau cyfathrebu rhwng gwasanaethau, cryfhau gweithdrefnau cydweithio ac adolygu'r prosesau yr ydym wedi eu hadnabod sy'n aneffeithiol.
• adolygu'n gweithdrefnau ar y cyd gyda'n partneriaid er mwyn symud tuag at ddull 'dim drws anghywir' wrth ymateb i anghenion llesiant emosiynol a iechyd meddwl plant a phobl ifanc ("No Wrong Door" - Strategaeth Gymunedol Ranbarthol ar gyfer iechyd meddwl plant a phobl ifanc 2022-2027).

Pa gynnydd wnaed yn 2022/23?

Yn ystod 2022-23 rydym wedi sicrhau arian allanol ar gyfer parhau gyda Rhaglen "Amddiffyn Plant yn Effeithiol" i helpu gweithwyr i ddatblygu eu sgiliau o gynnal sgyrsiau cydweithredol gyda theuluoedd i'w helpu nhw wneud y newid sydd ei angen i ddiogelu eu plant. Y bwriad oedd i gydweithio ar draws siroedd eraill Gogledd Cymru i'w cynorthwyo i fabwysiadu'r rhaglen ond mae heriau recriwtio i'r rôl Mentor Ymarfer yn parhau.

Mae teuluoedd wedi dweud wrthym beth fyddai'n gwella'r gefnogaeth ac rydym wedi bod yn gwrando arnynt a gwneud y gwelliannau hynny. Rydym wedi mynd ati i weithio gyda gwasanaethau eraill yn y Cyngor a thu hwnt ar wella dealltwriaeth o drefniadau cyfeirio hefyd.

Rydym wedi bod yn gweithio gyda nifer o bartneriaid drwy gyfres o weithdai i sefydlu egwyddorion "drws cywir" yn ein gwasanaethau. Byddwn yn cytuno ar drefniadau lleol i'r strategaeth "Drws Cywir" yn ystod 23-24 fel bod plant a pobl ifanc sydd ag anghenion llesiant emosiynol yn cael mynediad at y gefnogaeth sydd ei angen arnynt yn amserol.

Amcanion Llesiant:
- Mwynhau bywyd hapus, iach a diogel.
- Derbyn addysg o'r radd flaenaf fydd yn caniatáu i ni wneud yr hyn y dymunwn ei wneud.
- Cael byw gydag urddas ac yn annibynnol gyhyd ag sy'n bosib.
- Cael byw mewn cartrefi o ansawdd o fewn eu cymunedau

Prosiect 6ch	Sicrhau darpariaeth arbenigol briodol leol ar gyfer plant gydag anghenion cymhleth

Beth wnaethom ni ddweud y buasem yn ei wneud?

Mae rhai plant a phobl ifanc sy'n dod i'n gofal gydag anghenion cymhleth a dwys. Mae rhai o'r plant hyn yn gorfod derbyn gofal a chefnogaeth mewn lleoliad drud y tu allan i Wynedd neu Gymru ac ymhell o'u teulu a'u cymuned. Rydym am sicrhau bod gennym amrywiaeth a digon o leoliadau addas ar gael yn lleol, a bod gennym weithwyr a chefnogaeth arbenigol yn lleol ar gyfer anghenion y plant hyn.

Yn ystod 2022/23 byddwn yn:

- gwerthuso'r tîm amlddisgyblaethol sydd wedi ei beilota ar y cyd gyda phartneriaid i gefnogi plant gydag anghenion cymhleth a'u teuluoedd
- gweithredu ar y gwerthusiad opsiynau ar gyfer adnabod darpariaeth breswyl yn lleol i blant gydag anghenion cymhleth
- manteisio ar ymgyrch Maethu Cymru i gynyddu niferoedd gofalwyr maeth drwy recriwtio a rhoi adnoddau i asesu gofalwyr ar gyfer sicrhau digon o leoliadau.

Pa gynnydd wnaed yn 2022/23?

Rydym wedi cwblhau gwerthusiad o'r Tîm Amlddisgyblaethol oedd yn bodoli ar y cyd gyda Chyngor Môn a'r Bwrdd Iechyd ar gyfer cefnogi plant gydag anghenion cymhleth. Erbyn hyn rydym wedi dysgu o lwyddiannau'r tîm hwnnw ac wedi sefydlu rolau ychwanegol o fewn ein gwasanaethau ein hunain i ychwanegu gwerth i'r gefnogaeth y gallwn ei gynnig. Mae'r swyddi sy'n weddill yn cael eu datblygu wrth ystyried ein trafodaethau a chynlluniau ynghylch ein hymateb i'r strategaeth 'Drws Cywir'.

Rydym wedi cychwyn ar y gwaith o sefydlu Cartrefi Grŵp Bychain fel y gall plant ag anghenion cymhleth aros o fewn eu cynefin i dderbyn y gofal a'r gefnogaeth sydd ei angen arnynt. Rydym yn y broses o adnabod eiddo addas. Byddwn yn mynd ati i gwblhau'r gwaith angenrheidiol a fydd yn arwain at gofrestriad o'r gwasanaeth fel cartref plant.

Ers lansio ymgyrch genedlaethol Maethu Cymru yn 2021-22 rydym wedi parhau i hyrwyddo a chefnogi'r ymgyrch honno yn lleol er mwyn denu a recriwtio rhieni maeth newydd. Rydym hefyd wedi defnyddio cyfryngau gwahanol i ddathlu a codi ymwybyddiaeth o fuddion maethu a'n rhini maeth yma yng Ngwynedd.

Amcanion Llesiant:

- Mwynhau bywyd hapus, iach a diogel.
- Derbyn addysg o'r radd flaenaf fydd yn caniatáu i ni wneud yr hyn y dymunwn ei wneud.
- Cael byw gydag urddas ac yn annibynnol gyhyd ag sy'n bosib.
- Cael byw mewn cartrefi o ansawdd o fewn eu cymunedau.

Prosiect 6d	Sicrhau fod teuluoedd a phlant ag awtistiaeth yn cael mynediad i'r gefnogaeth sydd ei angen arnynt

Beth wnaethom ni ddweud y buasem yn ei wneud?

Mae plant a phobl ifanc sydd ag awtistiaeth a gallu sgiliau uchel, a phlant sydd ag awtistiaeth a dim anabledd dysgu, yn ei chael hi'n anodd cael mynediad at y gefnogaeth arbenigol sydd ei hangen arnynt. Mae profiad y plant yma a'u teuluoedd yn dangos bod lle i wella ein trefniadau asesu presennol; bod bylchau mewn darpariaeth a bod angen help arnynt yn y cyfnod trosglwyddo i wasanaethau eraill megis oedolion ac iechyd.

Yn ystod 2022/23 byddwn yn:
• mabwysiadau Cynllun Awtistiaeth sy'n dangos sut yr ydym am wella ein trefniadau cydweithio a mynd ati i lenwi'r bylchau sydd wedi eu hadnabod
• monitro gweithrediad y cynllun drwy'r Bwrdd Amlasiantaethol Awtistiaeth Lleol sy'n dod a'r Bwrdd Iechyd, partneriaid trydydd sector ac adrannau'r Cyngor ynghyd
• sicrhau adnoddau ar gyfer creu'r rolau sydd wedi eu hadnabod drwy'r cynllun ar gyfer cefnogi plant a phobl ifanc awtistig yn y cyfnod trosglwyddo o blentyndod i oedolyn, a gyda'r cyfnod pan maent yn disgwyl asesiad awtistiaeth
• cyflwyno rhaglen hyfforddiant i weithwyr mewn gwasanaethau cyffredinol ac arbenigol i godi ymwybyddiaeth am awtistiaeth a'r cynllun lleol

Pa gynnydd wnaed yn 2022/23?

Mae Bwrdd Aml-asiantaethol Awtistiaeth wedi datblygu a mabwysiadu Cynllun Awtistiaeth, ac wedi mynd ati yn ystod y flwyddyn i gyflawni'r rhaglen waith. Rydym wedi penodi Cydlynydd Awtistiaeth i arwain ar y gwaith hwn. Roedd y rhaglen waith ar gyfer y flwyddyn yn cynnwys datblygu a darparu rhaglen hyfforddiant i weithwyr; cyfres o ddigwyddiadau lleol i deuluoedd gan Wasanaeth Awtistiaeth Gogledd Cymru, ac ymweliadau gan y Bws Awtistiaeth gyda rhannau gwahanol o'r sir. Mae trefniadau hefyd ar waith i benodi i bedair swydd i'r tîm a fydd yn cryfhau ein gallu i ymateb i anghenion y boblogaeth.

Amcanion Llesiant:

- Mwynhau bywyd hapus, iach a diogel.
- Derbyn addysg o'r radd flaenaf fydd yn caniatáu i ni wneud yr hyn y dymunwn ei wneud.
- Cael byw gydag urddas ac yn annibynnol gyhyd ag sy'n bosib.
- Cael byw mewn cartrefi o ansawdd o fewn eu cymunedau

Blaenoriaeth Gwella 7 Rhoi pobl Gwynedd yn ganolog i bopeth yr ydym yn ei wneud.

Fel y nodwyd yn flaenorol, mae'r Cyngor eisoes yn cyflawni amrediad eang o weithgareddau, sy'n ceisio sicrhau ein bod yn cyflawni'r weledigaeth sydd gennym. Ond nid da lle gellir gwell, rydym yn cydnabod fod yna enghreifftiau lle nad ydym yn edrych ar bethau drwy lygaid ein trigolion bob tro, ac mae angen sicrhau fod hynny'n digwydd ymhob man o fewn y Cyngor.

Nid yw hynny yn golygu gwneud pob dim i bawb wrth gwrs, gan nad yw adnoddau yn caniatáu i ni wneud hynny. Mae'n golygu ein bod yn blaenoriaethu'r pethau hynny sydd bwysicaf i'n cymunedau, ac yn sicrhau bod yr adnoddau prin sydd gennym yn cyfrannu at wneud yr hyn sydd bwysicaf i bobl Gwynedd (gan dderbyn y bydd y blaenoriaethu, yn anochel, yn golygu peidio â chyflawni dyheadau pawb).

Mae'r pwyso a mesur yma hefyd yn gorfod digwydd ar adeg pan fo'r arian sydd ar gael i wasanaethau yn lleihau'n sylweddol. Yn hynny o beth, bydd angen sicrhau fod yr arian yn cael ei ddefnyddio i gyflawni'r pethau pwysicaf. Y prosiectau sy'n cyfrannu at wireddu'r uchelgais yma yw:

- Gweithredu Rhaglen waith Cynllun Ffordd Gwynedd (Arfogi unedau i roi "Ffordd Gwynedd" ar waith)
- Sicrhau bod rheolwyr yn arddel eu rôl Iechyd a Diogelwch yn effeithiol
- Cynllunio'r Gweithlu
- Cyflawni Arbedion
- Cryfhau Cyfathrebu ac Ymgysylltu
- Cymunedau Glan a Thaclus
- Capasiti Gwarchod y Cyhoedd

Prosiect 7a	Gweithredu Rhaglen waith Cynllun Ffordd Gwynedd (Arfogi unedau i roi "Ffordd Gwynedd" ar waith)

Beth wnaethom ni ddweud y buasem yn ei wneud?

Ein cyfrifoldeb ni fel Cyngor yw sicrhau, wrth i ni ddarparu ein gwasanaethau, mai anghenion pobl Gwynedd sy'n llywio sut y byddwn yn cynnig y gwasanaethau hynny. Trwy wneud hyn fe ddylem osgoi unrhyw drefniadau gwaith diangen. Rydym eisoes yn herio timau gwasanaeth i adlewyrchu ar eu trefniadau gwaith presennol, herio a ydynt yn rhoi pobl Gwynedd yn ganolog, ac ystyried a oes lle i wella.

Cefnogwyd rheolwyr i ddeall y cyswllt agos rhwng diwylliant Ffordd Gwynedd a gofynion Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol ac mae swydd-ddisgrifiadau diwygiedig wedi'u cytuno arnynt ar gyfer rheolwyr ac arweinyddion tîm yn ogystal â gweddill staff y Cyngor sydd yn cadarnhau'r ymddygiadau disgwyliedig ohonynt.

Yn ystod 2022/23 byddwn yn:
• adolygu canlyniadau hunan-asesiad o sut mae dulliau gwaith a'r diwylliant yn gwreiddio gan adnabod rhaglen waith ar gyfer gyrru'r diwylliant hwnnw yn ei flaen ymhellach fyth
• ail-afael yn yr adolygiadau gwasanaeth hynny sydd wedi'u hoedi yn sgil yr argyfwng Covid-19.

Pa gynnydd wnaed yn 2022/23?

Llynedd, cynhaliwyd hunanasesiad ym mhob adran o'r Cyngor o'r graddau yr arferir egwyddorion Ffordd Gwynedd a'r rhwystrau wrth geisio'u hymarfer. Ar sail y wybodaeth a gasglwyd, crëwyd strategaeth Ffordd Gwynedd newydd ar gyfer y cyfnod 2023-28, ac fe'i cymeradwywyd gan Gabinet y Cyngor ar 07.03.23. Mae'r ddogfen yn adeiladu ar gynnwys y strategaeth Ffordd Gwynedd flaenorol (2019-22), ond yn cynnwys rhaglen waith ddiwygiedig wedi'i strwythuro o gwmpas naw ffrwd datblygu.

Y naw ffrwd datblygu yw:
1. Dysgu, Arbrofi a Gweithredu i wella
2. Arweinyddiaeth
3. Deall a Gwella Perfformiad
4. Cefnogi a Datblygu
5. Trawsnewid Digidol
6. Cynllunio'r Gweithlu a Datblygu Talent
7. Gwerthuso Parhaus
8. Gweithlu Bodlon ac Iach
9. Cyswllt â'r Cwsmer

Mae'r naw ffrwd gwaith yn cynnwys cyfres o brosiectau sy'n cyfrannu tuag at y diwylliant.

Er mwyn rhoi'r strategaeth Ffordd Gwynedd ar waith, mae tri grŵp wedi'u sefydlu:

Y Grŵp Arweiniol: Pwrpas y grŵp hwn yw ystyried cynnydd y naw ffrwd datblygu ac adolygu'r cyfeiriad strategol yn ôl yr angen. Mae'n cynnwys aelodau'r Tîm Rheoli Corfforaethol.

Y Grŵp Swyddogion: Pwrpas y grŵp hwn yw cefnogi timau i ymgymryd ag adolygiadau gwasanaeth, i arwain a gyrru'r naw ffrwd datblygu, ac i hyrwyddo'r newid diwylliant sydd ar droed. Y grŵp hwn sy'n gyfrifol am wireddu'r cyfeiriad strategol, ac i'r diben hwn, mae'n gweithredu ar y newidiadau/addasiadau a gytunir arnynt gan y Grŵp Arweiniol. Mae'n cynnwys arweinyddion y naw ffrwd datblygu. Y Grŵp Ymarferwyr: Pwrpas y grŵp hwn yw rhannu a chofnodi profiadau, arferion da a gwersi a ddysgwyd pan yn cynnal adolygiadau gwasanaethau. Bydd yn gyfle i unrhyw rai sydd eisoes yn ymarfer Ffordd Gwynedd i gynnig cefnogaeth a chysylltiadau defnyddiol i'r rhai hynny na sydd yr un mor gyfarwydd â'r diwylliant. Mae'n cynnwys swyddogion sydd eisoes yn ymgymryd ag adolygiadau, darpar ymarferwyr, ac ymgynghorwyr Ffordd Gwynedd. Mae'r ymgynghorwyr Ffordd Gwynedd hefyd yn parhau i gefnogi adolygiadau Ffordd Gwynedd mewn amryw o wasanaethau
Amcanion Llesiant: Mae'r prosiect hwn yn newid y ffordd y mae staff y Cyngor yn cynllunio ac yn darparu gwasanaethau i bobl Gwynedd, ac felly mae'n hanfodol er mwyn gwireddu'r holl amcanion llesiant.

Prosiect 7b	Sicrhau bod rheolwyr yn arddel eu rôl Iechyd a Diogelwch yn effeithiol

Beth wnaethom ni ddweud y buasem yn ei wneud?

Mae angen i ni sicrhau bod ein trefniadau gwarchod Iechyd a Diogelwch yn gadarn, a thra bod gennym drefniadau aeddfed o fewn y Cyngor mae gennym bryder bod yna bocedi lle mae yna gyfle i wella trefniadau gweithredol.

Yn ystod 2022/23 byddwn yn edrych ar amcanion penodol ar gyfer yr elfennau a ganlyn a fydd, pan wedi eu cyfuno, yn greiddiol i fframwaith o reoli iechyd a diogelwch yn effeithiol, sef:

• arweinyddiaeth glir a gweledol ar faterion iechyd a diogelwch
• cael systemau effeithiol a chymesurol ble gellir cynhyrchu data byw a synhwyrol i gefnogi rheolaeth iechyd a diogelwch a chefnogi arloesedd
• cael y gweithlu (ar bob lefel) yn wybodus ac yn gymwys i'w rôl ac wedi eu hyfforddi yn y risgiau y maent yn wynebu yn y gwaith, gan sicrhau argaeledd at gyngor cymwys amserol i gynghori ar risgiau arbenigol / datblygiadau diweddaraf ac arloesol yn y maes
• creu rhwydwaith, strwythurau a chymuned ar gyfer ymgynghori, cyfathrebu a gwneud penderfyniadau ar faterion iechyd a diogelwch, nid yn unig yn fewnol, ond hefyd ymysg rhyng-ddeiliad megis y trydydd sector, contractwyr a chyflenwyr
• sefydlu cyfundrefn effeithiol o fonitro, dysgu o gamgymeriadau, gan ddatblygu ac esblygu yn barhaus.

Pa gynnydd wnaed yn 2022/23?

Roedd y prosiect yma yn un a lithrodd o rhan rhaglen waith 2021-22 oherwydd pwysau gwaith ymateb i'r pandemig, ac roedd yr un yn wir am fisoedd cyntaf y flwyddyn 2022/23. Serch hynny, rydym wedi ail gydio yn y prosiect ac wedi bod yn symud ymlaen gyda prif ffrydiau gwaith y prosiect tros y flwyddyn ddiwethaf.

Mae briff wedi ei baratoi ar gyfer system feddalwedd iechyd a diogelwch gorfforaethol ac wedi mynd allan i'r farchnad am dri pris. Hwn yw'r prif ffrwd gwaith wedi bod hyd yma gan fod diffygion yn y system bresennol yn llesteirio gallu cynhyrchu data o sylwedd i yrru gwelliant a thargedu ymyrraeth ble fo ei angen.

Mae adolygiad o lefel cymhwysedd pawb o fewn y Cyngor yn cynnwys yr Aelodau Etholedig, Tîm Rheoli Corfforaethol, a Rheolwyr wedi ei gynnal. Mae sawl cwrs wedi ei gynnal i Aelodau Etholedig. Mae cwrs ar Reoli'n Ddiogel wedi ei gynnal gyda Tîm Rheoli Corfforaethol y Cyngor ac o ganlyniad i'r cwrs hwnnw mae adolygiad o drefn Fforymau Iechyd a Diogelwch Adrannol yn digwydd ym mhob Adran.

Cynhelir adolygiad o hyfforddiant pob Rheolwr ym mhob Adran ar hyn o bryd. Mae hyn (ar y cyd ag oedi y rhaglen hyfforddi tros gyfnod Covid-19) wedi golygu fod cynnydd sylweddol am gyrsiau.

Mae Strategaeth Llesiant drafft wedi ei llunio. Cynhaliwyd cynhadledd ar lesiant meddyliol i 180 o Reolwyr ddechrau'r flwyddyn, ble lansiwyd cyrsiau hyfforddiant rheolaeth llesiant meddyliol i Reolwyr. Mae'r gynhadledd wedi cyflawni'r nod o lansio'r sesiynau hyn gyda phob cwrs sydd wedi eu rhaglennu am y misoedd nesaf yn llawn.
Amcanion Llesiant: Mae'r prosiect hwn yn newid y ffordd y mae staff y Cyngor yn cynllunio ac yn darparu gwasanaethau i bobl Gwynedd, ac felly mae'n hanfodol er mwyn gwireddu'r holl amcanion llesiant.

Prosiect 7c	Cynllunio'r Gweithlu

Beth wnaethom ni ddweud y buasem yn ei wneud?

Er mwyn sicrhau fod y Cyngor mewn sefyllfa i ddarparu gwasanaethau sydd yn rhoi pobl Gwynedd yn y canol bob amser, rhaid sicrhau fod gennym y staff iawn yn y lle iawn gyda'r sgiliau iawn.

Er bod Covid-19 wedi amlygu gweithlu effeithiol ac ymroddedig, mae'r cyfnod hefyd wedi amlygu heriau denu a chadw staff ar draws y Cyngor. Mae recriwtio i feysydd gofal a chefnogi teuluoedd yn benodol wedi profi yn anodd, gan beri risgiau i'n gallu i gyfarfod cyfrifoldebau statudol ar ran y Cyngor ym maes diogelu, gofal a chymorth.

Mae'n rhaid i ni sicrhau fod gennym ddigon o weithwyr â'r sgiliau angenrheidiol er mwyn ymdopi gyda'r angen cynyddol sy'n debygol o godi yn y dyfodol. Golyga hynny fod angen i ni edrych ar ein hymarferion recriwtio, hyfforddi staff yn barhaus, gwerthuso eu perfformiad, a meithrin a datblygu eu talent.

Sefydlwyd sicrwydd tymor hir ar gyfer y Cynllun Prentisiaethau a'r Cynllun Rheolwyr ac Arbenigwyr Yfory yn ystod y flwyddyn a fu ac mae'r Cynllun Datblygu Talent mewnol wedi'i lunio fel fframwaith ar gyfer y dyfodol.

Yn ystod 2022/23 byddwn yn:
• ymestyn y Cynllun Prentisiaethau i gynnwys niferoedd uwch o brentisiaid gan gydweithio efo cyflogwyr allanol lleol i ddarparu profiadau gwaith
• gweithredu'r Cynllun Datblygu Talent mewnol ar draws holl adrannau'r Cyngor
• parhau i gynnal ymgyrchoedd recriwtio lleol #GalwGofalwyr ar draws y sir, gan dreialu syniadau a dulliau newydd yn ogystal
• cydweithio'n agos hefo timau rheoli'r adrannau er mwyn cytuno ar drefniadau sefydlog i adnabod bylchau mewn sgiliau ac arbenigedd a ragwelir dros y 5-10 mlynedd nesaf ac i gymryd camau rhagweithiol i'w cyfarch
• edrych yn benodol ar y sefyllfa recriwtio yn y meysydd gofal cymdeithasol plant a gofal oedolion, gan edrych ar ffyrdd i gynyddu capasiti a gwydnwch ein gweithlu.

Fel rhan o'r gwaith i recriwtio, hyfforddi a meithrin talent staff, yn ystod 2022/23 bydd yr Adran Cefnogaeth Gorfforaethol, Adran Plant a Chefnogi Teuluoedd ac Adran Oedolion a Llesiant yn cydweithio er mwyn cyflawni'r flaenoriaeth hwn.

Pa gynnydd wnaed yn 2022/23?

Mae'r gwaith o ymestyn y Cynllun Prentisiaethau a gweithredu'r Cynllun Datblygu Talent yn parhau. Mae'r Tîm Talent a Phrentisiaethau wedi cychwyn ar y cylch diweddaraf o ddenu prentisiaid i wasanaethau'r Cyngor, yn ogystal â chychwyn ar y gwaith o ddenu 5 o hyfforddeion newydd i mewn i'r gweithlu trwy'r Cynllun Yfory. Mae gwaith cychwynnol wedi ei gyflawni ar ddatblygu cynllun profiad gwaith o'r newydd, ac mae'r cyfeiriad cyffredinol wedi derbyn cefnogaeth y Grŵp Prosiect.

Mae gwaith sylweddol wedi ei gyflawni ar ddatblygu a chael trefn ar ein dealltwriaeth o natur y problemau recriwtio sy'n y Cyngor ar hyn o bryd. Mae'r cynllun peilot ar ddatblygu arferion a datrys materion cynllunio gweithlu tymor hir o fewn y Gwasanaeth Cynllunio yn parhau.

Cynhaliwyd tair ffair swyddi ar y cyd â'r Adran Economi ac Chymuned ac mae cynlluniau ar gyfer cynnal o leiaf dwy ffair gyffredinol arall.

Mae gwaith yn parhau ar greu cynnwys ar gyfer gwefan Gyrfaoedd bwrpasol ond llithrwyd yr amserlen wreiddiol ychydig.

Yn dilyn datrys rhwystrau technegol, mae trefniadau o'r newydd ar gyfer defnyddio holiaduron a chyfweliadau gadael ar draws y Cyngor ar fin cael ei lansio. Bydd gwybodaeth bellach i Reolwyr a staff am hynny dros yr wythnosau nesaf.

Mae data yn cael ei gasglu ar hyn o bryd gan ymgeiswyr am swyddi na fu iddynt gwblhau eu cais trwy'r broses ymgeisio safonol. Pwrpas casglu'r wybodaeth hon ydi deall yn well beth ydi barn darpar ymgeiswyr am eu profiad o ymgeisio am swydd.

Amcanion Llesiant:

Mae'r prosiect hwn yn newid y ffordd y mae staff y Cyngor yn cynllunio ac yn darparu gwasanaethau i bobl Gwynedd, ac felly mae'n hanfodol er mwyn gwireddu'r holl amcanion llesiant.

Beth wnaethom ni ddweud y buasem yn ei wneud?

Mae gan y Cyngor drefniadau cynllunio ariannol da, sydd eisoes wedi adnabod llawer o arbedion effeithlonrwydd er mwyn isafu'r toriadau gwasanaeth i drigolion Gwynedd.

Mae'r gwaith sydd eisoes wedi ei gyflawni dros nifer o flynyddoedd yn awgrymu ein bod wedi cynaeafu cyfran helaeth o'r arbedion effeithlonrwydd sydd ar gael, ond mae angen parhau i fonitro cynlluniau cymeradwy holl adrannau'r Cyngor er mwyn sicrhau fod y swmp o'r arbedion arfaethedig yn cael eu cyflawni.

Ar ôl cyfnod hir o ddarganfod a chyflawni arbedion, dros £32m yn y cyfnod ers 2015/16, mae'r cynlluniau bellach gymaint yn anoddach i'w gwireddu gyda phrosiectau effeithlonrwydd yn llawer mwy o waith na thorri gwasanaethau. Nôl yn Ionawr 2021 adolygwyd yr holl gynlluniau arbedion er mwyn asesu pa rai oedd yn anghyraeddadwy, a lluniwyd rhaglen ddiwygiedig o arbedion. Ymhellach, adolygwyd cynlluniau arbedion 2022/23 yn Ionawr 2022 er mwyn asesu y cynlluniau oedd yn ymarferol i'w gwireddu drwy ddileu ac ail-broffilio rhai o'r cynlluniau. Drwy'r trefniadau cadarn sydd gennym i fonitro sut y mae adrannau yn cyflawni arbedion, byddwn yn sicrhau bod y rhaglen ddiwygiedig yma yn cael ei chyflawni.

Mae'r rhagolygon ariannol ansicr ar gyfer 2022/23, fel sydd wedi ei fynegi yn yr adroddiad Strategaeth Cyllideb 2022/23 i Gabinet 28 Medi 2021, o ganlyniad i newidiadau i'r hinsawdd ariannol ac economaidd ynghyd â diffyg gwybodaeth. Yn wyneb yr ansicrwydd dylid cadw'r flaenoriaeth wella cyflawni arbedion ar gyfer 2022/23. Bydd adolygiad pellach o'r arbedion yn cael ei gynnal wrth sefydlu cyllideb 2022/23 i asesu cynlluniau sydd ddim yn gwireddu a rhai sydd yn cael eu hystyried i fod yn anodd ei chyflawni sydd wedi eu rhaglennu ar gyfer 2022/23. Byddwn hefyd yn cefnogi adrannau gyda chostau trawsffurfio, wrth iddynt gyflwyno trefniadau gwaith newydd.

Pa gynnydd wnaed yn 2022/23?

Mae'r Adran Gyllid wedi parhau i adolygu'r sefyllfa yn rheolaidd yn ystod y flwyddyn. Cyflwynwyd adroddiadau ffurfiol ar y Cynnydd ar Wireddu Cynlluniau Arbedion i'r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio ar 13 Hydref 2022 a 26 Ionawr 2023, ac i'r Cabinet ar 25 Hydref 2022 a 24 Ionawr 2023.

Yn ogystal â hynny, mae cynnydd y Cynllun Arbedion wedi cael ei ystyried wrth adnabod bwlch ariannol yr awdurdod ar gyfer y cyfnod 2023 - 2025, ac wrth lunio camau i adfer y sefyllfa.

Mae 95% o gynlluniau arbedion 2015/16 - 2022/23 wedi eu gwireddu. Yn nhermau ariannol, mae hynny'n £33.5 miliwn o arbedion, o'i gymharu â chyfanswm cynlluniedig o £35.4 miliwn. Roedd gwerth £595,000 o arbedion wedi eu cynnwys yn y rhaglen ar gyfer 2022/23 ac er bod £132,500 o'r rhain wedi eu cyflawni yn ystod y flwyddyn, mae gwerth £450,000 wedi llithro i flynyddoedd dilynol gyda risg o ran cyflawni cyfran o'r arbedion yma.

Yn ychwanegol i hynny, wrth gwrs, bu'n rhaid cyflwyno cylch newydd o arbedion wrth ymdrin â'r bwlch ariannol sydd yn ein hwynebu dros y blynyddoedd nesaf. Wrth osod cyllideb 2023/24, mae'r Cyngor wedi cydnabod argymhellion y Cabinet i gyflwyno gwerth £6.4miliwn o arbedion (heb gynnwys ysgolion) sydd i'w cyflwyno dros 3 blynedd, yn cychwyn 2023/24. Mae hynny'n ychwanegol i £0.95miliwn o arbedion oedd wedi cael eu hadnabod mewn blynyddoedd blaenorol, ac wedi llithro i 2022/23. Mae'n debygol iawn bydd angen adnabod arbedion pellach wrth i faint y bwlch ariannol ar gyfer 2024/25 a thu hwnt ddod yn fwy eglur. Bydd yr Adran Gyllid yn parhau i chwarae rhan flaenllaw yn cydweithio'n agos gydag aelodau a swyddogion ar draws y Cyngor wrth adolygu cynnydd ar y cynlluniau newydd.

Amcanion Llesiant:

Mae'r prosiect hwn yn newid y ffordd y mae staff y Cyngor yn cynllunio ac yn darparu gwasanaethau i bobl Gwynedd, ac felly mae'n hanfodol er mwyn gwireddu'r holl amcanion llesiant.

Beth wnaethom ni ddweud y buasem yn ei wneud?

Mae'r Adran Priffyrdd a Bwrdeistrefol yn weledol iawn gydag agweddau'r gwasanaethau yn cyffwrdd ar bob trigolyn drwy'r sir. Gellir ychwanegu gwerth at waith yr adran drwy gynlluniau cyfathrebu ac ymgysylltu effeithiol; er enghraifft ymgyrchoedd atal mân sbwriel neu faw ci, neu ymgyrchoedd a chanllawiau i annog ail ddefnyddio, ail bwrpasu a lleihau gwastraff. Mae hefyd yn hynod bwysig fod trigolion yn hyderus yng ngwasanaethau'r adran a bod eu pryderon ac ymholiadau yn cael eu hymdrin â nhw'n effeithiol.

Byddwn yn sicrhau bod trefniadau ymateb amserol ac ystyrlon mewn lle a byddwn yn:

- adolygu trefniadau cyfredol o gyfathrebu ac ymateb i ymholiad
- amlygu ble mae diffygion/llefydd gwella
- sefydlu grŵp tasg gyda chynrychiolaeth o swyddogion ynghyd â Galw Gwynedd
- adnabod mesurau er monitro.

Pa gynnydd wnaed yn 2022/23?

Sefydlwyd Grŵp Tasg, gyda chynrychiolaeth o swyddogion Galw Gwynedd er adolygu ein trefniadau ymateb i ymholiadau cwsmer.

Mae'n bwysig i drigolion fod yn hyderus yng ngwasanaethau'r adran a bod eu pryderon ac ymholiadau yn cael eu hymdrin â hwy yn effeithiol ac amserol. Rydym yn y broses o lansio Prosiect Mapio Gwasanaethau, lle bydd asedau'r adran yn gyhoeddus ar wefan y Cyngor. Yr asedau cyntaf i'w gosod ar y map rhyngweithiol fydd ein lampau stryd/biniau halen gyda'r bwriad o ehangu i gynnwys ystod eang o asedau/gwasanaethau eraill yn fuan.

Budd i'r Cwsmer :-

- Dull rhwydd o adnabod a dewis ased penodol mewn haen ar fap
- Gallu i glicio ar yr ased penodol os am adrodd problem
- Gweld y drefnlen cynnal sy'n gysylltiedig â'r ased dan sylw
- Gweld os yw'r broblem eisoes wedi ei hadrodd - â'r Cyngor yn ymwybodol o'r mater
- Gallu penderfynu os oes wir angen parhau i adrodd am y broblem

Disgwylir i'r gwaith yma gael ei gyflwyno cyn cyfnod Cynnal y Gaeaf. Er enghraifft ein biniau halen yn fyw ar y map rhyngweithiol er mwyn sicrhau bod ein cymunedau yn gallu adrodd ar unrhyw ddiffyg.

Yn ogystal, yr ydym wrthi'n cynnal adolygiad mewnol o'r maes glanhau strydoedd ble byddwn yn mapio'r prosesau cyfredol er mwyn sicrhau bod y prosesau yn adlewyrchu trefniadau gwaith heddiw. Mae'n fater hanfodol ein bod yn dileu unrhyw gamau gwag ac felly'n gallu ymateb i ymholiadau trigolion Gwynedd o fewn amser rhesymol.

Amcanion Llesiant:

- Cael manteisio ar harddwch amgylcheddol naturiol y sir.

Prosiect 7dd	Cymunedau Glan a Thaclus

Beth wnaethom ni ddweud y buasem yn ei wneud?

Byddwn yn cydweithio gyda thrigolion a chymunedau Gwynedd drwy ymgysylltu er mwyn datblygu Cynllun Gweithredu i gyd-fynd â'r flaenoriaeth yma gan ehangu a datblygu partneriaethau cymunedol i wella ansawdd ac edrychiad y sir e.e.

- Strydoedd glan a deniadol
- Ffyrdd a llwybrau cerdded mewn cyflwr da
- Timau gwaith lleol er mwyn cyflawni'r gwaith
- Trafodaeth am yr egwyddorion a chamau gweithredu drwy ymgysylltu â'r gymuned a'r staff
- Llunio cynllun gweithredu, darganfod dyheadau a rhanddeiliaid posib ar lefel cymunedol.

Pa gynnydd wnaed yn 2022/23?

Lansiwyd y Timau Tacluso yn ôl ym mis Mawrth 2022. Mae'r fideo atodol yn amlinellu egwyddorion y 'Tîm Tacluso'.

Mae'r 5 Tîm Tacluso yn ymgymryd â gwaith sy'n cyfrannu at wella edrychiad ein strydoedd ac ein hamgylchedd, a drwy hyn yn harddu'r Sir ac yn gwneud gwahaniaeth gweladwy.

Mae modd trefnu gwaith drwy gyflwyno ffurflen digidol gan adnabod dymuniad gwaith sydd angen ei gyflawni gan yr aelodau. Rydym yn derbyn nifer o geisiadau ac mae'r Swyddog Prosiect/Arweinydd Tîm yn gyfrifol am ymateb iddynt a'u hanfon ymlaen i dabled symudol y Timau perthnasol. Mae'r tabledi symudol yn galluogi'r timau ddiweddaru'r ceisiadau gan atodi lluniau o'u gwaith tra allan yn gweithio o fewn ein cymunedau.

Cyflwynwyd datblygiad newydd o fewn y porth aelodau sy'n 'hwb' i'r Timau. Gosodir y ffurflen digidol yno yn ogystal â chylchdeithiau'r timau ar fap rhyngweithiol. Rydym hefyd wedi ychwanegu i'r hwb yma gan osod holiadur boddhad cwsmer a lluniau/manylion o waith y timau.

Bydd gwaith y timau yn mynd gam ymhellach na gwaith cynnal a chadw'r adran gan ganolbwyntio ar 'lanhau dwfn' sydd yn cynnwys golchi strydoedd a thynnu gwm cnoi yn ogystal â glanhau graffiti gan ddefnyddio peiriant arbenigol.

Ers eu sefydlu rydym wedi bod yn hyrwyddo gwaith y Timau ar gyfryngau cymdeithasol. Bwriedir ehangu ar y gwaith yma er mwyn arddangos gwerth y Timau a'r gwahaniaeth y maent yn eu wneud o fewn ein cymunedau.

Amcanion Llesiant:

- Cael manteisio ar harddwch amgylcheddol naturiol y sir.

Beth wnaethom ni ddweud y buasem yn ei wneud?

Yn sgil argyfwng Covid-19, mae wedi dod yn fwy amlwg pa mor bwysig yw rôl ein Gwasanaethau Gwarchod y Cyhoedd wrth warchod iechyd ein cymunedau, ond hefyd wrth gynghori a chefnogi busnesau'r sir.

Mae'r profiadau yn ystod y cyfnod argyfwng wedi amlygu diffyg gwydnwch yng Ngwasanaethau Gwarchod y Cyhoedd yn sgil blynyddoedd o doriadau.

Yn ystod 2021/22 cynhaliwyd adolygiad o strwythurau Gwasanaethau Gwarchod y Cyhoedd er mwyn asesu'r anghenion yn llawn. Mae'r adolygiad wedi adnabod 4 gweithred ar gyfer cyfarch anghenion y Gwasanaethau, sef:

• darparu cyllideb dros dro i hwyluso parhad y Gwasanaeth Profi, Olrhain a Diogelu
• cyflogi 3 hyfforddai gwarchod y cyhoedd am gyfnod dros dro o 3 mlynedd i gynllunio ar gyfer dilyniant
• darparu cyllideb barhaol ar gyfer creu swyddi Arweinyddion Tîm (x6) o fewn y capasiti staff presennol; yn unol ag egwyddorion haenau rheolaethol y Cyngor
• codi lefelau cyflog 13 o swyddogion cymwys iechyd yr amgylchedd / gwarchod y cyhoedd / safonau masnach fel eu bod yn fwy cymharol gyda chyflogau swyddi tebyg mewn awdurdodau eraill yn y Gogledd.

Yn ystod 2022/2023, bydd y bidiau am arian yn cael eu cyflwyno ac os yn llwyddiannus byddant yn cael eu rhoi ar waith er mwyn cynyddu capasiti i gefnogi a gwarchod trigolion a busnesau Gwynedd.

Pa gynnydd wnaed yn 2022/23?

Fe wnaeth yr Adran Amgylchedd barhau i gynnal Gwasanaeth Profi, Olrhain a Diogelu ar ran y Cyngor hyd at Mehefin 2022 fel rhan o ymateb corfforaethol i bandemig Covid-19.

Yn dilyn sicrhau bidiau llwyddiannus i gynyddu capasiti a chynllunio ar gyfer dilyniant i'r dyfodol ar gyfer y maes, penodwyd 3 hyfforddai yn y Gwasanaethau Gwarchod y Cyhoedd. Llwyddwyd i recriwtio un hyfforddai i bob maes: Bwyd a Diogelwch, Llygredd a Thrwyddedu a Safonau Masnach gyda rhaglen waith yn ei le ar gyfer yr hyfforddeion.

Cynhaliwyd arfarniadau swyddi Arweinyddion Tîm, ac mae'r Adran wedi penodi i'r swyddi.

Cynhaliwyd arfarniadau swyddi'r 13 Swyddog Gwarchod y Cyhoedd ac mae cyflogau rhain bellach yn gymharol gydag awdurdodau cyfagos.

Amcanion Llesiant:

- Mwynhau bywyd hapus, iach a diogel.

Blaenoriaeth Gwella 8 Ymateb i'r argyfwng newid hinsawdd.

Yn ei gyfarfod ar 7 Mawrth 2019 bu i'r Cyngor ystyried cynnig yn ymwneud â newid hinsawdd ac fe benderfynwyd y dylid gwneud popeth o fewn ein gallu i sicrhau bod y sir yn parhau i fod yn gartref bywiog, hyfyw a chynaliadwy i'n plant ac i blant ein plant am genedlaethau i ddod. Byddem yn gwneud hyn drwy:

- Ddatgan Argyfwng Hinsawdd
- Ymrwymo i gymryd camau pendant i leihau allyriadau carbon ac ymdrechu am ddyfodol di-garbon
- Chwilio am ffyrdd arloesol o gyflawni targedau di-garbon
- Adrodd yn ôl ymhen 6 mis ar y camau cadarnhaol y mae'r Cyngor wedi eu cymryd i leihau allyriadau carbon; a
- Galw ar Lywodraethau Cymru a San Steffan i ddarparu'r pwerau a'r adnoddau angenrheidiol i gyflawni'r targed o Wynedd di-garbon erbyn 2030.

Dim ond un prosiect sy'n cyfrannu at wireddu'r uchelgais yma sef:

- Cynllun Gweithredu Newid Hinsawdd

Beth wnaethom ni ddweud y buasem yn ei wneud?

Wedi i argyfwng Covid-19 dorri ar draws y gwaith yma, penderfynodd y Cabinet ar ddechrau 2021 i ddarparu cyllid unwaith ac am byth er mwyn penodi Rheolwr Rhaglen Newid Hinsawdd am gyfnod cychwynnol o 12 mis i arwain y gwaith o ddod a'r cynllun hwn at ei gilydd.

Sefydlwyd Bwrdd Newid Hinsawdd trawsadrannol hefyd i lywio'r gwaith. Mae'r Bwrdd wedi bod yn gweithio i adnabod lle allwn ni gael yr ardrawiad mwyaf wrth leihau ein heffaith ni fel corff ar yr amgylchedd ac i adnabod unrhyw fylchau yn ein gwaith hyd yma.

Cynhaliwyd cyfarfod gydag aelodau'r Cyngor drwy ddulliau rhithwir er mwyn iddynt gael cynnig eu syniadau a disgwylir y byddwn wedi mabwysiadu Cynllun Gweithredu erbyn diwedd Mawrth 2022.

Yn 2022/23 byddwn yn dechrau gweithredu yn unol â'r addewidion sydd wedi eu nodi yn y cynllun.

Pa gynnydd wnaed yn 2022/23?

Derbyniwyd cymeradwyaeth y Cabinet i fabwysiadu a gweithredu'r Cynllun Argyfwng Hinsawdd a Natur 2022/23-2029/30 yn ei gyfarfod ar 8 Mawrth 2022.

Mae'r Bwrdd Hinsawdd a Natur wedi parhau i gyfarfod yn rheolaidd yn ystod y flwyddyn er mwyn rhoi arweiniad strategol i'r rhaglen waith, ac er mwyn herio perfformiad a chynnydd ar y Cynllun.

Mae yna nifer o brosiectau wedi eu rhestru yn y Cynllun, ac mae'r cynnydd arnynt fel â ganlyn:

• Cytundeb i fuddsoddi £2.8M mewn cynllun Paneli Solar PV Gwedd 4. Mae hwn yn ymestyn y gwaith o osod paneli solar sydd eisoes wedi ei gwblhau o dan gynlluniau gwedd 1 i 3, a byddwn yn gosod paneli solar ychwanegol ar 54 o'n hadeiladau.
• Mabwysiadu Cynllun Fflyd Werdd 2023-2029, a phrynu 15 cerbyd trydan.
• Symud cytundeb cyflenwad ynni'r Cyngor i fod yn derbyn trydan sydd wedi ei gynhyrchu o ynni adnewyddadwy.
• Derbyn grant o bron i £0.5M i wella ein coedlannau a chynnal tiroedd.
• Cydweithio â Thrafnidiaeth Cymru, Parc Cenedlaethol Eryri, Cyngor Conwy, Llywodraeth Cymru i ehangu gwasanaeth Sherpa'r Wyddfa er mwyn lleihau defnydd o gerbydau personol a lleddfu problemau parcio.

Amcanion Llesiant:

- Cael manteisio ar harddwch amgylcheddol naturiol y sir.

Rhan 2
Adroddiadau Perfformiad Gwaith Adrannol

Adran Addysg

Yn ogystal â'r gwaith y mae'r Adran hon yn ei wneud i wireddu'r Blaenoriaethau Gwella yn Rhan 1, mae gweddill y gwaith 'dydd i ddydd' hefyd yn cyfrannu at uchelgais y Cyngor. Un o brif flaenoriaethau'r Cyngor yw sicrhau bod plant a phobl ifanc Gwynedd yn cael yr un cyfleoedd ac yn derbyn yr addysg a'r profiadau gorau posib.

Ni allwn ddarparu gwerthusiad llawn o ddeilliannau addysgol disgyblion. Yn unol â datganiad y Gweinidog Addysg ar y 21ain o Fehefin 2021 nid yw'r Awdurdod yn defnyddio data dyfarniadau cymwysterau i adrodd ar ddeilliannau cyrhaeddiad ar lefel ysgol, awdurdod na chonsortiwm rhanbarthol. Mae hyn yn ganlyniad i effaith pandemig Covid-19, a achosodd atal arolygiadau o ysgolion a'r rhan fwyaf o ddarparwyr addysg eraill er mis Mawrth 2020.

O ganlyniad i'r agweddau hyn nid yw'r drefn gategoreiddio ysgolion yn weithredol nac ychwaith y dangosyddion perfformiad arferol. Mae proffil arolygiadau'r cyfnod wedi'r pandemig yn gyson dda gyda dim ond dwy ysgol gynradd ac un uwchradd yn disgyn i gategori monitro gan Estyn.

Mae pob ysgol yn gwneud defnydd deallus o ddata a gwybodaeth addysgu, dysgu ac asesu i arfarnu safonau ac i nodi blaenoriaethau ar gyfer gwelliant pellach. Mae'r awdurdod a'r consortia rhanbarthol yn gweithio mewn partneriaeth ag ysgolion i roi'r cymorth sydd ei angen arnynt i wella a gweithredu diwygiadau uchelgeisiol y Llywodraeth yn llwyddiannus.

Diogelu

Mae Diogelu lles plant a phobl ifanc Gwynedd yn flaenoriaeth allweddol i'r Adran a'r Cyngor, ac yn fwyfwy allweddol wrth gwrs yn sgìl y pandemig. Mae'r Adran wedi creu pecyn hyfforddi newydd yn y Gymraeg ar gyfer Personau Dynodedig mewn ysgolion a chanolfannau addysg ar y cyd â Grŵp Diogelu Mewn Addysg Llywodraeth Cymru. Mae'r Adran Addysg a gwasanaethau Dysgu a Datblygu'r Cyngor hefyd wedi cydweithio i ddatblygu pecyn hyfforddiant ym maes trais domestig. Mae'r pecyn Gofyn a Gweithredu wedi ei ddatblygu ar y cyd ac yn parhau i gael ei gyflwyno i staff yr Adran Addysg.

Y Gyfundrefn Addysg Drochi

Mae'r gyfundrefn drochi ar gyfer newydd-ddyfodiaid wedi ei sefydlu ar ei newydd wedd ers Ionawr 2023. Yn sgìl grant cyfalaf o £1.1m gan Lywodraeth Cymru, mae safle addysg drochi Eifionydd wedi derbyn buddsoddiad sylweddol i wella'r adnoddau ar amgylchedd dysgu yno, ac mae safle addysg drochi newydd wedi ei sefydlu ym Mangor, gyda gwaith ar fin cychwyn i ddatblygu safle addysg drochi yn Nhywyn hefyd. Mae'r buddsoddiad yn y safleoedd hyn yn cyd-fynd gyda gweledigaeth y Cabinet, o sicrhau amgylchedd dysgu o'r radd flaenaf gyda'r cyfleusterau yn hwyluso cyflwyno Cwricwlwm i Gymru yn y dosbarth yn ogystal â'r ardal tu allan. Maent hefyd o fewn cyrraedd rhesymol i gyfleusterau megis Llyfrgelloedd Gwynedd, Canolfannau Byw'n Iach, siopau, clybiau a mentrau cymdeithasol. Mae ymweld â'r llefydd hyn yn gyfle gwych i ehangu profiadau'r dysgwyr a dod â'r Gymraeg yn fyw iddynt.

Yn nghyfarfod y Cabinet ar 19eg Gorffennaf 2022 derbyniwyd cefnogaeth unfrydol i symud ymlaen i gyflwyno achos busnes llawn gerbron Llywodraeth Cymru er mwyn sicrhau cyllid ychwanegol o £1.1m o'r Grant Cyfalaf Addysg Cyfrwng Cymraeg i gysoni capasiti a gwella amgylchedd dysgu gweddill Canolfannau Iaith cynradd y Sir sef Maesincla, Llangybi a Dolgellau ac mae'r gwaith hwn yn mynd rhagddo ar hyn o bryd.

Yn ogystal mae llawer o waith cyffrous ym maes y Gymraeg wedi digwydd yng nghyd destun arian grant refeniw Llywodraeth Cymru. Mae staff y Gyfundrefn wedi bod yn gweithio'n agos efo'r awdures Anni Llŷn i ysgrifennu Cynllun Trochi newydd ar gyfer yr unedau iaith fydd yn pontio dysgwyr o fewn y sector gynradd ac uwchradd. Mae'r cynllun newydd hwn yn seiliedig ar bentref dychmygol o'r enw Aberwla ac mae'n ymgorffori patrymau iaith priodol o fewn y continwwm iaith yng Nghwricwlwm i Gymru. I gefnogi'r cynllun rydym mewn cydweithrediad â chwmni 'Animated Technologies' wedi datblygu elfen rithiol i'r pentref. Dyma brosiect arloesol sy'n galluogi ein newydd-ddyfodiaid i gamu i Aberwla ar blatfform rhithiol i ymarfer patrymau iaith mewn amrywiol leoliadau yn y pentref. Yn sgìl buddsoddiad refeniw ychwanegol gan Lywodraeth Cymru, caiff lleoliadau eraill y pentref eu datblygu, sef Fferm Tyddyn Swnllyd, Cae Glampio, Canolfan Hamdden, Amgueddfa, Garej a siop Gajets, a bydd yr adnodd hwn yn cael ei rannu'n genedlaethol maes o law.

O ddilyn cwrs trochi dwys am gyfnod o ddeg wythnos arfogir dysgwyr gyda'r sgiliau angenrheidiol i'w galluogi i ymdoddi a ffynnu yn ôl yn ein hysgolion mewn cyd destun ffurfiol ac anffurfiol o fewn cyfundrefn addysg Gymraeg a dwyieithog Gwynedd.

Anghenion Dysgu Ychwanegol a Chynhwysiad (ADY a CH)

Pwrpas y gwasanaeth Anghenion Dysgu Ychwanegol a Chynhwysiad yw sicrhau darpariaeth a chefnogaeth addas i'n dysgwyr mwyaf bregus yn yr ysgol. Mae ffocws parhaus ar ymateb yn briodol ac yn amserol, cefnogi llesiant, datblygu sgiliau'r gweithlu er mwyn gallu ymateb yn gynhwysol. Mae'n wir nodi bod anghenion wedi cynyddu yn sgil y pandemig, ac rydym yn parhau i ymestyn yr ymyraethau sydd yn cael eu cynnig. Rydym yn parhau mewn cyfnod trosiannol o ran y Ddeddf ADY a Tribiwnlys (Cymru) 2018 sydd yn weithredol yn rhannol ers Medi 2021, ac fe fydd y cyfnod trosi yn dod i derfyn ym Medi 2025.

Mae'r Gwasanaeth yn parhau i ddarparu:

• Mewnbwn Ysgol gyfan ar gyfer datblygu'r ddarpariaeth sydd yn cael ei gynnig
• Adnoddau arbenigol ar y wefan (www.adyach.cymru). Bu defnydd o'r wefan yn uchel iawn. Hefyd, darparu hyfforddiant wedi ei deilwra yn ôl angen.
• Hyfforddiant yn y maes Iechyd Meddwl a Llesiant e.e. Tyfu Drwy'r Tymhorau (delio gyda cholled a galar), Ymwybyddiaeth Ofalgar, Hyfforddi a goruchwylio Cymorthyddion ELSA (Emotional Literacy Support Assistant) a sy'n yn cefnogi disgyblion bregus
• Mewnbwn uniongyrchol ar gyfer cefnogi dysgwyr, er mwyn eu cynorthwyo i gael mynediad at y ddarpariaeth addysg sydd yn cael ei gynnig

Mae'r gwaith o drosglwyddo o'r hen Ddeddfwriaeth AAA i'r Ddeddfwriaeth ADY newydd yn parhau i gadw momentwm ac ar drac, ac mae'r defnydd o Feini Prawf newydd

wedi cael eu hymestyn ymhellach er mwyn gallu adrodd ar gynnydd plant yn ehangach, gan fod dangos cynnydd plant a phobl ifanc sydd ag ADY yn gofyn am ddulliau holistaidd.

Yn sgil y pandemig, a chyfnodau estynedig o ddysgu o bell, nid yw cyfraddau presenoldeb dysgwyr wedi dychwelyd i'r hyn oeddent cyn y pandemig, ac mae hynny'n batrwm cyffredin ar draws Cymru. Mae'r gwasanaeth lles yn cefnogi ysgolion i hyrwyddo presenoldeb a gall anawsterau presenoli fod yn sgil ystod o ffactorau e.e. anawsterau ymddygiadol, emosiynol a/neu ddatblygiad cymdeithasol, ynghyd â chynnydd mewn costau byw. Mae'r ddarpariaeth ar gyfer dysgwyr ble mae Cymraeg a Saesneg yn iaith ychwanegol iddynt wedi ei ddatblygu, gyda'r tim yn cefnogi nifer o ymgeiswyr loches.

Lles

Yn dilyn y cyfnodau clo a phandemig Covid -19, mae ysgolion yn parhau i flaenoriaethu Lles a Chyrhaeddiad yr holl ddysgwyr. Wrth ddychwelyd i gyfnod 'arferol' mae cynlluniau gweithredu pob ysgol yn parhau. Maent yn gweithredu cymorth i grwpiau penodol o ddysgwyr ifanc gan bontio ac ymestyn darpariaethau a sefydlwyd eisoes. Mae holl ysgolion Gwynedd wedi derbyn arweiniad a chefnogaeth wrth hunanasesu, cynllunio a gweithredu dull ysgol gyfan tuag Les Emosiynol a Meddyliol. Nod hyn - drwy ddatblygu diwylliant, ethos ac amgylchedd sydd yn meithrin iechyd a lles y dysgwyr - yw y bydd pob unigolyn yn gwireddu ei botensial, yn gallu ymdopi â straen arferol bywyd, yn gallu gweithio'n gynhyrchiol a ffyniannus ac yn gallu cyfrannu at eu cymuned mewn modd adeiladol a chadarnhaol.

Plant Mewn Gofal

Er mwyn sicrhau fod anghenion iechyd ac addysg pob Plentyn Mewn Gofal Gwynedd yn cael eu cyfarch yn effeithiol mae Cynlluniau Addysg Personol bellach yn cael eu creu ar lwyfan electroneg. Drwy gydweithio gyda'r gwasanaeth rhanbarthol a'r Gwasanaeth Anghenion Dysgu Ychwanegol a chynhwysiad, mae'r ysgolion yn gwneud defnydd effeithiol o grantiau i sicrhau hyfforddiant a chefnogaeth i ddarpariaethau Plant Mewn Gofal yr Awdurdod.

Moderneiddio Addysg

Bu cyfle yn ystod y flwyddyn i'r Cyngor ymgeisio fel rhan o gystadleuaeth Her Ysgolion Cynaliadwy am fuddsoddiad 100% gan Lywodraeth Cymru ar gyfer adeiladu ysgol gynradd newydd fyddai'n gynaliadwy ac yn amgylcheddol gyfeillgar ymhob agwedd o'i datblygiad a'i gweithrediad dydd i ddydd. Roedd cyfle i'r 22 awdurdod ymgeisio, gyda chyllideb o hyd at £15m ar gael gan Lywodraeth Cymru ar gyfer yr awdurdod buddugol i wireddu'r nod.

Cyflwynwyd cais ar gyfer sefydlu ysgol amgylcheddol gyfeillgar o'r newydd ar safle bresennol Ysgol Bontnewydd, a chafwyd cadarnhad fod y cais a gyflwynwyd gennym wedi bod yn llwyddiannus. Bydd yr adeilad yn arloesol gyda'r nod o leihau carbon, a gwneud y mwyaf o ail-ddefnyddio deunyddiau o'r adeiladau presennol gan roi blaenoriaeth hefyd i ddefnyddio deunyddiau sy'n lleol i'r ardal. Bydd dysgwyr Ysgol Bontnewydd a'r gymuned gyfan yn chwarae rhan allweddol drwy gydol y broses o sefydlu'r adeilad newydd. Bydd y dysgwyr yn rhan o'r broses ddylunio a bydd cyfleoedd cyffrous iddynt ddysgu am y gwaith adeiladu, pensaernïaeth a chynaliadwyedd; a bydd hyn oll yn cyfoethogi eu profiadau ac yn cyfarch meysydd dysgu Cwricwlwm i Gymru. Rydym yn edrych ymlaen i weld y datblygiad yma'n cael ei wireddu dros y blynyddoedd nesaf.

Yn ystod y flwyddyn derbyniwyd grant cyfalaf anghenion dysgu ychwanegol gan Lywodraeth Cymru er mwyn gwella hygyrchedd a dileu rhwystrau sy'n atal dysgwyr rhag cael mynediad llawn i addysg yn yr un modd â'u cyfoedion. Defnyddiwyd y grant hwn er mwyn gwneud gwelliannau i 3 ysgol uwchradd yn y sir er mwyn dileu rhwystrau a hyrwyddo mynediad llawn at addysg i bob dysgwr, gyda'r gwaith yn cynnwys:

• Adeiladu rampiau a gosod lifftiau i gynorthwyo dysgwyr sydd ag anabledd corfforol.
• Cynlluniau goleuo a pheintio addas i gynorthwyo dysgwyr sydd â nam golwg.
• Addasu gofodau yn yr ysgolion er mwyn creu ystafell hylendid/therapi.
• Gosod lifft platfform ar gyfer mynediad i'r llwyfan.

ysgolion Gwynedd yn hygyrch, ac mae o leiaf un ysgol gynradd ym mhob dalgylch uwchradd yn gwbl hygyrch ac uwchlaw hynny, ynghyd â phob ysgol newydd a adeiledir ynghyd â phob estyniad newydd yn hygyrch.

Yn ystod y flwyddyn hefyd derbyniwyd grant cyfalaf ysgolion bro gan Lywodraeth Cymru. Bwriad y grant hwn oedd cefnogi ysgolion i agor eu drysau fel adnodd a chyfleuster cymunedol y tu hwnt i oriau ysgol, ac mae sicrhau bod cyfleusterau ar safleoedd ysgolion ar gael i'r gymuned yn bwysicach nac erioed er mwyn hyrwyddo llesiant plant, pobl ifanc a theuluoedd yn sgìl y pandemig, ynghyd â darparu cyfleoedd a chyfleusterau i deuluoedd sydd yn ei chanfod hi'n anodd yn sgìl cynnydd mewn costau byw. Yn sgìl y grant cyfalaf yma, llwyddwyd i gefnogi 37 o ysgolion i agor eu safleoedd allan i'r gymuned y tu hwnt i oriau ysgol, a dyma rai enghreifftiau o'r math o gynlluniau a gefnogwyd:

• addasu mynediad a neuadd yr ysgol i hwyluso defnydd diogel ac effeithiol o'r cyfleusterau,
• gwella goleuadau allanol (meysydd chwaraeon),
• buddsoddi mewn caeau chwarae ac offer parc chwarae i'r gymuned,
• creu rhandiroedd i'r gymuned,
• prynu sied ar safleoedd rhai ysgolion i'r gymuned fedru storio offer chwaraeon/ garddio,
• addasiadau i ystafelloedd newid a thoiledau i hwyluso defnydd cymunedol,
• mesurau diogelwch i wahanu ardaloedd o safbwynt defnydd ysgolion a chymunedau o'r cyfleusterau.

Uned Adnoddau

Mae Uned Adnoddau'r Adran Addysg yn cwmpasu nifer o wasanaethau sy'n cefnogi ysgolion. Mae'r Tîm Contractau a Chyflogau yn sicrhau prosesu manylion cyflogaeth holl staff dysgu ysgolion Gwynedd, tua 3,000 o staff i gyd. Maent hefyd yn prosesu unrhyw geisiadau sy'n ymwneud ag ymddeoliad a salwch.

Mae cefnogaeth ar gael i holl lywodraethwyr Gwynedd gan yr uned. Maent yn darparu hyfforddiant, arweiniad a chyngor ar amrywiol faterion sy'n ymwneud â llywodraethu ysgol, ac ar gael i gefnogi is-bwyllgorau gyda gweinyddiaeth, prosesau a pholisïau.

Mae'r uned ddata yn sicrhau bod holl ddata addysg berthnasol y sir yn ddiogel ac yn gyfredol ac ar gael i helpu'r Adran i wneud penderfyniadau strategol ar sail tystiolaeth. Mae'r Adran hefyd yn prosesu holl geisiadau mynediad i ysgolion y sir.

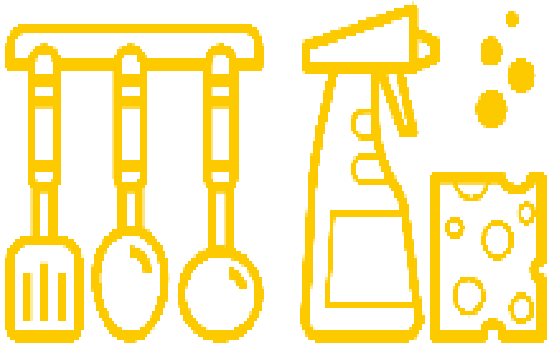

Mae'r uned Arlwyo a Glanhau yn darparu cinio i blant yn ein hysgolion ac yn sicrhau bod yr adeiladau yn cael eu cadw'n lân. Mae'r nifer sy'n derbyn cinio yn yr ysgolion cynradd bellach wedi cynyddu yn dilyn y cynnig cinio ysgol am ddim i blant hyd at flwyddyn 4 gyda gwaith pellach yn cael ei wneud i baratoi y cynnig i blant blwyddyn 5 a 6 erbyn mis Medi.

Mae sicrhau bod dysgwyr sy'n deilwng am gludiant i ysgolion neu i golegau'r sir yn cael eu cludo yn saff ac mewn cerbydau priodol hefyd yn ran o waith yr Adran a hynny ar y cyd efo'r Adran Amgylchedd.

Mae'r uned adnoddau hefyd yn gyfrifol am brosesu nifer o geisiadau am gymorth ariannol o nifer o gronfeydd sydd yng ngofal yr Adran Addysg ac ysgolion Gwynedd. Mae'r cronfeydd hyn yn amrywio o gynnig cymorth ariannol i fyfyrwyr sy'n serennu mewn pynciau penodol i blant sy'n sâl neu i famau ifanc.

Mae gwaith dydd i ddydd yr Adran hon yn cyfrannu tuag at yr Amcanion Llesiant a ganlyn gan sicrhau fod trigolion Gwynedd yn:

- Mwynhau bywyd hapus, iach a diogel.
- Derbyn addysg o'r radd flaenaf fydd yn caniatáu i ni wneud yr hyn y dymunwn ei wneud.
- Cael byw mewn cymdeithas naturiol Gymraeg.
- Cael byw gydag urddas ac yn annibynnol gyhyd ag sy'n bosib.

Adran Oedolion, Iechyd a Llesiant

Yn ogystal â'r gwaith i wireddu'r Blaenoriaethau Gwella, mae gweddill gwaith 'dydd i ddydd' yr adran hefyd yn cyfrannu at uchelgais y Cyngor drwy ddarparu'r gefnogaeth amserol i alluogi pobl Gwynedd i fyw eu bywyd fel y maent eisiau ei fyw.

O safbwynt adrodd ar berfformiad, mae'r adran wedi buddsoddi dros y flwyddyn ddiwethaf i ddatblygu ein mesuryddion er mwyn sicrhau argaeledd y data priodol i amlygu'r tueddiadau yn ein perfformiad ac i lywio'n gwaith a'n blaenoriaethau dros amser. O ganlyniad, byddwn yn adrodd ar nifer o fesurau am y tro cyntaf ac ni fydd bob amser yn bosib darparu data'r flwyddyn gyfan na chymharu â'r flwyddyn flaenorol.

Yn ystod 2022/23, derbyniodd ein gwasanaethau cymdeithasol statudol ar gyfer oedolion 4,558 o gysylltiadau mewn cyfanswm gyda 2,098 o'r rheiny'n gysylltiadau newydd. Ar y 31 o Mawrth 2023, roedd 2,470 o gynlluniau gofal oedolion mewn lle. Dylid nodi mai gwasanaethau statudol yn unig ydi'r rhain ac rydym hefyd yn darparu gwasanaethau eraill i gefnogi iechyd a llesiant unigolion er mwyn eu galluogi i fyw'n annibynnol o fewn eu cymunedau yn hirach. Mae cydweithrediad gyda'n partneriaid yn y Bwrdd Iechyd ac ar draws y trydydd sector yn hanfodol i alluogi'r gefnogaeth yma.

Un o'n prif heriau yn y sector yn ystod 2022/23 oedd diffyg staff gofal ac mae mynd i'r afael â hyn yn brif flaenoriaeth. Penodwyd Swyddog Marchnata a Datblygu Gyrfaoedd Gofal yn ystod 2021/22, ac mae wedi bod yn adnodd gwerthfawr i fynd i'r afael â'r agenda recriwtio. Mae'r swyddog wedi bod yn arwain ar ymgyrch recriwtio SOS #GalwGofalwyr yng Ngwynedd ac rydym wedi rhyddhau fideo recriwtio newydd yn ystod 2022/23. Rydym hefyd wedi cynnal digwyddiadau recriwtio wyneb i wyneb mewn rhai lleoliadau'n cynnwys Bethesda a Phenygroes. Rhwng Medi 2022 a Mawrth 2023, llwyddwyd i gyfeirio 88 o unigolion ymlaen i wasanaethau gofal Oedolion a Plant drwy'r ymgyrch.

Pobl Hŷn, Anableddau Corfforol a Synhwyraidd

Ar y cyfan, mae'r gwasanaeth wedi ymdopi'n dda â'r galw am asesiad anghenion gofal, gan lwyddo i gynnal 101 o asesiadau bob mis ar gyfartaledd rhwng Ebrill 2022 a Chwefror 2023. Roeddem yn dechrau gweld cynnydd graddol yn y galw yn dilyn y Nadolig sy'n arferol i'r gwasanaeth hwn ond gwelwyd cynnydd sylweddol ym Mawrth 2023 pan gyflawnwyd 144 o asesiadau.

Ar 31 Mawrth 2023 roedd 11 unigolyn yn aros am asesiad gwaith cymdeithasol. Roedd 4 o'r rheiny wedi bod ar y rhestr aros am dros 30 diwrnod. Mae hyn fel arfer oherwydd diffyg capasiti gweithwyr cymdeithasol ond mae'r gwasanaeth yn cydweithio gyda'r unigolion a phartneriaid allweddol i sicrhau cefnogaeth hyd nes y gall gael asesiad. Yn ardal Llŷn cawsom anawsterau i recriwtio Ymarferydd Arweiniol a Gweithiwr Cymdeithasol i swyddi gwag ac mae hyn wedi effeithio ar allu'r tîm i asesu'n amserol.

Mae'r nifer o unigolion sy'n gorfod aros dros 30 diwrnod am asesiad therapi galwedigaethol yn uwch. Mae'r nifer o unigolion sydd angen asesiad o'r math hwn hefyd yn uwch – roedd 71 unigolyn yn aros am asesiad therapi galwedigaethol ar 31 Mawrth 2023 gyda 37 o'r rheiny wedi bod yn aros yn hirach na thri mis. Mae recriwtio a chynnal staff i'r maes yma wedi bod yn heriol tu hwnt ac fe welwch amlinelliad o'n hymdrechion i fynd i'r afael â'r broblem fel rhan o'n diweddariad ar ein prosiect blaenoriaeth 'Ail-ddylunio ein Gwasanaethau Gofal'. Fodd bynnag, mae dwy swydd therapydd galwedigaethol llawn amser yn parhau yn wag, felly er mwyn mynd i'r afael â'r rhestrau aros rydym wedi cynyddu

adnodd Ymarferwyr Gwaith Cymdeithasol yn y tymor byr ac yn edrych ar y posibilrwydd o uwchsgilio'r ymarferwyr i fedru cefnogi ymhellach.

Rydym yn mesur ansawdd ein gwasanaethau drwy gynnal adolygiadau sy'n ystyried a yw'r unigolyn sy'n cael ei gefnogi yn gallu cyflawni'r hyn sy'n bwysig iddyn nhw. Yn ystod 2022/23, cynhaliwyd 569 o adolygiadau ac mae'r data yn dangos ein bod wedi cyflawni hyn yn llawn mewn 79% o'r achosion hynny (fyny o 76% yn 2021/22 a 71% yn 2020/21). Llwyddwyd i gyflawni'r hyn sy'n bwysig yn rhannol mewn 17% o'r achosion, gan adael yn anffodus 4% (23 unigolyn) ble na chafwyd llwyddiant (wedi cynyddu o 15 unigolyn yn 2020/21). Dylid nodi bod y data yma'n deillio o'r adolygiadau a wneir o achosion unigolion sy'n derbyn gwasanaethau gofal gennym. Oherwydd pwysau ar wasanaethau a diffyg capasiti staffio, yn anffodus mae nifer o bobl sydd ar restrau aros am wasanaethau gofal – wrth gwrs, nid ydym yn llwyddo i gefnogi'r unigolion hyn i gyflawni'r hyn sy'n bwysig iddynt. Fodd bynnag, nid yw barn yr unigolion hyn yn cael ei adlewyrchu'n deg yn yr ystadegau uchod.

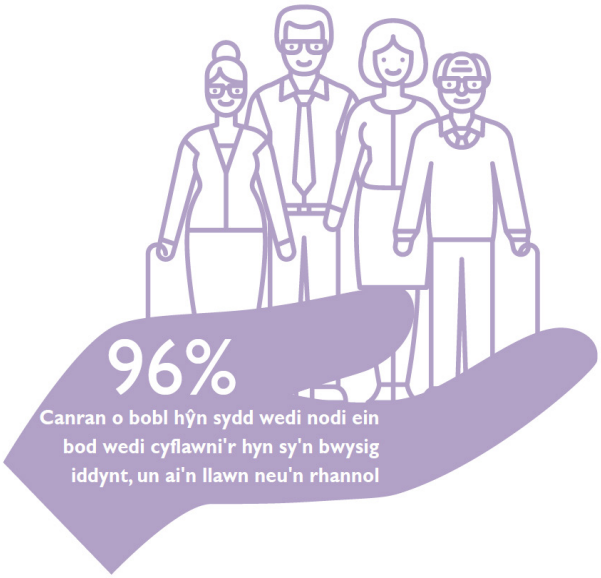

Er bod gwelliant cyffredinol ers 2021/22, fe welir fod cynnydd yn yr achosion lle nad yw unigolion yn medru cyflawni'r hyn sy'n bwysig iddyn nhw. Mae'r prif themâu sy'n ymddangos ymhlith y rhesymau'n ymwneud â materion megis gofalwyr di-dâl yn methu a pharhau i ofalu am wahanol resymau, diffyg cyfleon cymdeithasol neu ddirywiad mewn hyder unigolion i gymryd rhan yn eu cymunedau lleol a rhwystredigaeth am fod angen cefnogaeth yn hytrach na medru ymdopi'n annibynnol. Mae'r blaenoriaethau sydd wedi eu nodi o dan bennawd Gwynedd Ofalgar yng Nghynllun Cyngor Gwynedd 2023-28 yn cynnwys nifer o brosiectau i geisio mynd i'r afael â'r materion y mae gennym ddylanwad drostynt. Mae rhain yn cynnwys arwain ar Gynllun Gofalwyr, cyhoeddi rhaglen o weithgareddau i hybu llesiant unigolion, ailfodelu darpariaeth gofal dydd ac ysbaid, ehangu opsiynau llety addas ac ystod eang o brosiectau eraill i alluogi unigolion i fyw'n annibynnol yn eu cymunedau eu hunain megis teleofal a thaliadau uniongyrchol.

Gofal Cartref

Ar y 31 Mawrth 2023 roedd 9,478 o oriau gofal cartref yr wythnos yn cael eu darparu ar draws y sir, gydag oddeutu hanner yr oriau'n cael eu darparu gennym ni fel Cyngor a'r hanner arall yn cael ei gomisiynu drwy ddarparwyr gofal cartref preifat. Roedd yr oriau yma yn darparu ar gyfer dros 900 o unigolion.

Yn anffodus fodd bynnag, mae gennym restr aros ar gyfer derbyn gofal cartref, ac ar ddechrau'r flwyddyn ariannol gwelsom gynnydd sylweddol pan gododd y nifer a oedd yn aros am ofal o'r newydd o 90 ar 30 Ebrill 2022 i 169 ar 30 Medi 2022. Roedd hyn yn cyd-fynd â chyfnod o newid i'r gwasanaeth (mwy am hyn isod) a oedd yn gofyn am yr angen i drosglwyddo pecynnau gofal i ddarparwyr newydd ayb, ac o ychwanegu hynny at yr anawsterau recriwtio sy'n effeithio'r sector mae'n debygol iawn fod y cynnydd o ganlyniad i'r holl gyfuniad yma o ffactorau. Parhaodd y niferoedd yn weddol uchel dros y gaeaf, ond roeddem yn dechrau gweld gostyngiad erbyn diwedd y flwyddyn gyda'r

ffigwr yn 141 erbyn Mawrth 2023. Rydym hefyd, o ganlyniad i'r galw, wedi gweld cynnydd sylweddol yn y nifer o ddyddiau ar gyfartaledd mae unigolyn ar y rhestr aros; 78 o ddyddiau ym mis Mawrth 2023 o'i gymharu â 34 ym mis Mawrth 2022.

Mae'r ddarpariaeth gofal cartref yng Ngwynedd wedi symud tuag at fodel sy'n seiliedig ar ardaloedd lleol, fel sydd wedi'i amlinellu yn ein diweddariad ar ein prosiect 'Ail-ddylunio Gwasanaethau Gofal'. Mae arwyddion cynnar ym mis Ebrill 2023 yn awgrymu bod y model newydd yn dechrau cael effaith ar y niferoedd ar y rhestr aros ac rydym yn disgwyl y bydd hyn yn parhau ac y bydd modd i ni adrodd stori wahanol y flwyddyn nesaf.

Gofal Preswyl a Nyrsio

Mae gennym fel Cyngor 11 o gartrefi preswyl i bobl hŷn sy'n darparu ychydig dros hanner y gofal preswyl yn y sir ar y cyd â'r sector breifat, ac rydym yn comisiynu'n holl ofal nyrsio gan ddarparwyr preifat.

Rydym wedi gweld effaith oblygiadau'r heriau recriwtio yn drwm ar y maes yma. Mewn sawl un o'n cartrefi preswyl rydym wedi methu a gweithredu ar gapasiti llawn ac wedi gweld mwy o welyau'n wag nag y byddem wedi'i ddymuno. Ar 31 Mawrth 2023 ein cyfradd llenwi gwelyau ar gyfer ein cartrefi preswyl pobl hŷn oedd 79%. Dylid nodi fod y 21% o welyau preswyl a oedd yn wag yn cynnwys gwelyau sydd methu cael eu defnyddio oherwydd problemau gyda'r adeilad neu gwaith adeiladu mewn 4 cartref. O eithrio'r gwelyau hyn, byddai'r gyfradd llenwi yn 88%. Mae rhagor o wybodaeth am ddatblygiadau'n gwasanaethau preswyl ni yn rhan o'n adroddiad ar gynnydd ein blaenoriaethau gwella'n ystod 2022/23.

Buom yn cefnogi nifer o gartrefi preswyl a nyrsio preifat a oedd yn wynebu heriau ar faterion megis rheolaeth ac arweinyddiaeth neu faterion ariannol yn ystod y flwyddyn. Er fod cynnydd gan Lywodraeth Cymru yng nghyflogau gweithwyr gofal i gyd-fynd â Chyflog Byw Gwirioneddol i'w groesawu'n fawr, mae wedi cyfrannu'n rhannol at yr her rydym fel awdurdodau lleol ar draws Cymru (ond yn enwedig ar draws y Gogledd) yn ei wynebu o ran y ffioedd safonol sy'n cael eu talu i ddarparwyr gofal i ofalu am ein trigolion. Mae diffyg darpariaeth o rai mathau (er enghraifft gwelyau nyrsio i oedolion â dementia) yn arwain at broblemau comisiynu, a byddwn yn parhau i gydweithio â darparwyr i ddod i ddeall yn well y gwir gost o ddarparu gofal gan gynnig opsiynau ar y ffordd ymlaen fyddai'n cyfrannu at gynaliadwyedd a sefydlogrwydd y farchnad i'r dyfodol.

Anableddau Dysgu

Mae'r gwasanaeth yma hefyd yn cynnal adolygiadau o achosion gan fesur gallu unigolion i gyflawni'r hyn sy'n bwysig iddynt. Llwyddwyd i gyflawni 140 adolygiad yn ystod y flwyddyn a dengys y data ar gyfer 2022/23 bod 92% o'n hachosion wedi adrodd ein bod wedi cyflawni'r hyn sy'n bwysig iddynt yn llawn a 7% pellach wedi nodi eu bod yn gallu cyflawni'r hyn sy'n bwysig iddynt yn rhannol. Mae hyn yn gynnydd ar y data ar gyfer 2021/22. Dylid nodi mai oddeutu 23% o'r unigolion rydym yn eu cefnogi sy'n cael eu hadlewyrchu yn y ffigurau yma ac rydym wrthi ar hyn o bryd yn ystyried y modd gorau o ddatblygu'r mesurydd hwn er mwyn sicrhau ein bod yn cyfleu darlun llawn.

Rydym yn ymwybodol bod y rhesymau dros fethu â chyflawni'r hyn sy'n bwysig i unigolion wedi ymwneud yn aml â diffyg cyfleon gwaith a chymdeithasu a diffyg opsiynau llety addas.

Mae gennym brosiect penodol mewn lle i geisio cwrdd ag anghenion lletya unigolion ag anabledd dysgu. Mae'r prosiect yn cryfhau ein cydweithio gyda thimau aml ddisgyblaethol i flaenoriaethu lleoliadau sy'n dod yn rhydd, cwblhau mân addasiadau mewn eiddo er mwyn ei wneud yn addas i unigolion ar y rhestr aros ac i hyfforddi staff a datblygu

sgiliau arbenigol i alluogi cefnogi unigolion ag anghenion fwy cymhleth sydd ar hyn o bryd yn byw y tu allan i Wynedd. Yn ôl ym mis Hydref 2022 roedd 24 unigolyn ar y rhestr gydag anghenion lletya o fewn y flwyddyn nesaf. Erbyn Mawrth 2023 roedd y ffigwr wedi gostwng i 16. Mae un o'r unigolion hynny wedi eu symud i dŷ gwarchod, un i gartref preswyl ac un i dŷ a chefnogaeth. Rydym hefyd wedi gallu adolygu achos un unigolyn sy'n byw tu allan i Wynedd a sicrhau fod y lleoliad presennol bellach yn cwrdd ei anghenion ac mae eraill wedi cael eu hadnabod ar gyfer eiddo addas. Mae mwyafrif yr unigolion ar y rhestr aros angen model tŷ a chefnogaeth, ac mae sawl prosiect ar y gweill ar hyn o bryd i geisio cwrdd â'r anghenion hynny yn Arfon, Dwyfor a Meirionnydd. Ymhelaethir ar hyn yn ein adroddiad ar gynnydd ein prosiectau blaenoriaethau gwella ar gyfer 2022/23.

Mae gennym hefyd brosiect i geisio cynyddu'r cyfleon gwaith sydd ar gael i unigolion ag anableddau dysgu lle bynnag maen nhw ar eu taith. Ym mis Hydref 2022 roedd 17 o unigolion mewn gwaith cyflogedig ac erbyn Mawrth 2023 roedd y ffigwr wedi cynyddu i 25. Mae rhai sydd yn rhan o'r prosiect mewn gwaith cyflogedig, ond eraill yn cael cefnogaeth i ddatblygu eu hyder a chynllunio ymlaen. Mae'r nifer o unigolion sy'n rhan o'r prosiect drwy gael cefnogaeth, hyfforddiant, cyfloedd gwirfoddoli ayyb neu waith cyflogedig yn cynyddu'n gyson (54 ym mis Hydref 2022, 57 erbyn Mawrth 2023), ac rydym yn cydweithio gyda'r Tîm Trawsffurfio Rhanbarthol i uwchsgilio'r mentoriaid gwaith a chydag ysgolion a cholegau i gynnig cyfleon addas i ddatblygu sgiliau a chynnig profiadau gwaith i unigolion sy'n cyrraedd yr oed y byddent yn trosglwyddo o wasanaethau plant a phobl ifanc i wasanaethau oedolion. Rydym hefyd yn gweithio gyda chyflogwyr gan gynnwys y Cyngor i godi ymwybyddiaeth o'r buddion o gynnig cyfleon gwaith. Mae'r prosiect hefyd wedi ennill cytundeb gyda Chyngor Tref Caernarfon a fydd yn creu cyfleon gwaith i nifer o unigolion yn symud ymlaen.

Gofal Preswyl, Cefnogol a Chymunedol

Mae gennym fel Cyngor dau gartref preswyl a saith tŷ a chefnogaeth i unigolion ag anableddau dysgu ond rydym yn comisiynu dros tri chwarter o'r ddarpariaeth yma'n breifat ac wedi cynnig cefnogaeth i ddarparwyr ar nifer o faterion yn ystod 2022/23. Mae gennym hefyd wasanaeth cefnogol yn y gymuned a'n gwasanaeth Cynllun Cysylltu Bywydau (sy'n cynnig cefnogaeth i oedolion mewn cartrefi unigolion neu deuluoedd yn y gymuned).

Ar ddiwedd 2022/23 nid oedd gwelyau gwag o fewn ein cartrefi preswyl anableddau dysgu, ond roedd dwy ystafell mewn tŷ a chefnogaeth sydd methu eu llenwi oherwydd nad yw'r tŷ, sydd dros dair llawr, yn addas i unigolion gydag anghenion cymhleth neu anabledd corff. Rydym yn ailedrych ar fodel gofal y tŷ hwn fel rhan o'r prosiect lletya er mwyn sicrhau'r defnydd gorau o'n gwasanaethau.

Mae'r ddarpariaeth gwasanaethau dydd yn plethu'n agos gyda'n ymdrechion i sicrhau cyfleon defnyddiol a datblygol i unigolion fel rhan o'n prosiect cyfleon gwaith.

Iechyd Meddwl

Mae'r Gwasanaeth Iechyd Meddwl yn wasanaeth integredig ar y cyd o dan arweiniad Bwrdd Iechyd Betsi Cadwaladr. Yn ystod 2022/23, derbyniwyd 428 cyfeiriad y mis ar gyfartaledd; gyda'r ffigwr ar ei uchaf ym mis Chwefror 2023 gyda dros 500 o gyfeiriadau. Rydym wedi gweld cynnydd sylweddol yn y nifer o gyfeiriadau dros y blynyddoedd diwethaf; y ffigwr o gyfeiriadau newydd y mis ar gyfartaledd yn 2019/20 oedd 362.

Mae'r pwysau yma ar y tîm yn arwain at restrau aros uchel ac ar ddiwedd y flwyddyn ariannol roedd 76 unigolyn yn aros am reolwr

gofal. Fodd bynnag, mae'r tîm wedi ymdopi'n dda o ystyried yr amgylchiadau a'r cynnydd yn y galw, ac ar ddiwedd y flwyddyn ariannol roedd 441 unigolyn wedi derbyn cynllun gofal ac yn cael gwasanaeth. O ganlyniad i'r cynnydd, rydym wedi gorfod blaenoriaethu achosion ar sail risg gan ofyn i feddygon teulu am ragor o wybodaeth lle bo angen cyn gwneud penderfyniad ynghylch cynnig asesiad.

Rydym wedi gweld heriau i gasglu data dros y blynyddoedd diweddar gan nad yw'r Bwrdd Iechyd yn defnyddio'r un system gofnodi achosion a'r Adran Oedolion. Yn ogystal, mae gweithio'n integredig yn creu heriau i'n gallu i gyflawni ein cyfrifoldeb tuag at lesiant unigolion oherwydd amrywiaethau mewn deddfwriaeth sy'n arwain y ddau gorff ac mae prosiect i roi sylw i hyn wedi ei amlinellu yng Nghynllun Cyngor Gwynedd 2023-28.

Cefnogaeth Ataliol

Diwedd Mawrth 2023, roedd 1,019 o unigolion yng Ngwynedd yn talu am y gwasanaeth teleofal yn wythnosol (dylid nodi nad dyma'r cyfanswm o ddefnyddwyr teleofal yng Ngwynedd gan fod canran o unigolion sy'n derbyn y gwasanaeth am ddim am amrywiol resymau). Roedd hyn yn ostyngiad o 39 unigolyn ers Mawrth 2022. Gall fod sawl peth wedi cyfrannu at yr amrywiad yn y niferoedd; ond yn bennaf gwallau yn y system gofnodi yn hanesyddol, ac effaith yr argyfwng costau byw ar allu unigolion i dalu am y gwasanaeth. Mae gwaith wedi dechrau'n ystod y flwyddyn i gysoni'r data am y gwasanaeth a datblygu'r gwasanaeth sy'n cael ei gynnig gyda rheolwr prosiect yn arwain ar y gwaith. Mae offer newydd, digidol, fwy addas i'r dyfodol yn cael ei gaffael, a bydd y gwaith o gychwyn darparu a hyrwyddo'r offer yma'n digwydd dros y misoedd nesaf.

Mae'r canran o unigolion sy'n derbyn gwasanaeth gan yr adran drwy drefniadau taliadau uniongyrchol wedi bod yn weddol gyson ar 13% ar gyfartaledd dros y flwyddyn. Mae'r ffigwr yn isel o'i gymharu gyda siroedd eraill/ymarfer gorau, ac mae grŵp tasg wedi'i sefydlu i edrych ar y gwasanaeth yn ei gyfanrwydd ac i ystyried model newydd i'r dyfodol i'n galluogi i hyrwyddo'r gwasanaeth fel opsiwn ffafriol i drigolion y sir. Bydd hyn yn cael sylw fel rhan o brosiectau blaenoriaeth yr adran yn ystod 2023-28.

Rydym hefyd yn cefnogi unigolion drwy asesu eu sefyllfa ariannol i ystyried unrhyw gyfraniad tuag at eu gofal a rhoi cymorth i oedolion i sicrhau eu bod yn cael y budd-daliadau y dylent eu cael. Rydym yn casglu adborth gan sampl fechan o'r unigolion rydym yn eu cefnogi ac mae'r adborth wedi bod yn bositif yn ystod 2022/23 gyda 100% o'r unigolion a holwyd yn fodlon gyda'r gwasanaeth.

Gofalwyr di-dâl

Rydym yn comisiynu mudiad Cynnal Gofalwyr i gynnig cefnogaeth a chymorth i oedolion sy'n ofalwyr di-dâl yng Ngwynedd, ac rydym yn darparu cyllid ar gyfer cronfa 'Llesiant' fel rhan o'r gefnogaeth yma. Gwyddwn bod 316 o ofalwyr yng Ngwynedd wedi cofrestru â Chynnal Gofalwyr yn ystod 2022/23 ac wedi eu cyfeirio at amrywiaeth o brosiectau am gefnogaeth ar faterion llesiant, budd-daliadau a chefnogaeth dementia.

Mae gan ofalwyr di-dâl hawl i gael asesiad gofalwr o dan Ddeddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru) 2014. Ar hyn o bryd mae gofalwyr yn derbyn cefnogaeth gan ein timau gwaith cymdeithasol sy'n cynnig asesiad iddynt, un ai yn annibynnol neu ar y cyd â'r sawl y maent yn gofalu amdanynt. Nid yw'r gofalwr bob amser yn awyddus i dderbyn asesiad ffurfiol, ac mae'r niferoedd sy'n cael eu cofnodi yn WCCIS yn gymharol isel. Mae cyngor a chymorth yn cael ei ddarparu tu hwnt i'r drefn ffurfiol yn aml wrth gwrs, ond ar hyn o bryd ni allwn gofnodi hynny mewn modd sy'n ein galluogi i adrodd y sefyllfa. Rydym yn gweithio ar ddeall hyn ac

mae gennym Grŵp Data a Grwp Gweithredu Gofalwyr sydd wedi blaenoriaethu'r gwaith.

Rydym hefyd wedi cychwyn ar waith i sicrhau cydweithio agosach rhyngom a'n partneriaid ar gynllun ar gyfer y maes ar sail y pedwar blaenoriaeth strategol cenedlaethol. Mae'r Cynllun Gofalwyr wedi'i adnabod fel blaenoriaeth i'r adran ar gyfer 2023-28. Fel rhan o'r gwaith hwn, byddwn yn blaenoriaethu'r elfen asesiadau yn ogystal â meysydd eraill gan gynnwys clywed llais a chydnabod rôl gofalwyr di-dâl.

Dementia
Yn ystod 2022/23, penodwyd Cydlynydd Dementia i arwain ar y gefnogaeth yng Ngwynedd ac mae'r adran yn gyfrifol am un wasanaeth Dementia Actif sydd ynghanol derbyn gwerthusiad ar hyn o bryd.

Mae Dementia Actif wedi parhau i ddarparu cefnogaeth wyneb i wyneb ac ar-lein yn ystod 2022/23 gyda nifer fawr o unigolion sy'n byw â dementia a'u teuluoedd ar draws Gwynedd. Yn ystod 2022/23, llwyddwyd i ddenu 6,550 o ymweliadau â sesiynau Dementia Actif, gyda 5,771 o'r rheiny wyneb i wyneb. Llwyddwyd i ailgydio yn nhwrnament Boccia Gwynedd a datblygwyd gweithgareddau a phartneriaethau newydd ym Methesda, Bangor a Llanberis.

Mae gwaith hefyd wedi cychwyn i edrych ar y gwasanaethau sy'n cael eu comisiynu gan y trydydd sector, a sut y gallwn ni weithio'n well efo'n partneriaid i sicrhau gwasanaethau fwy effeithlon a gwerth am arian.

Ansawdd Gofal
Mae'n gyfrifoldeb arnom fel awdurdod i sicrhau fod y gofal sy'n cael ei ddarparu yn ddiogel ac o ansawdd. Yn ystod 2022/23, rydym wedi llwyddo i fonitro 34 darparwr gofal allan o 62 gyda'r pwyslais wedi bod ar fonitro a chefnogi gofal nyrsio a phreswyl. Yn ystod Ionawr, Chwefror a Mawrth 2023, dengys y data fod ymweliadau ymatebol sydd angen eu blaenoriaethu o ganlyniad i ffactorau megis trefn pryderon cynyddol neu gyfeiriad diogelu yn cymryd 70% o gapasiti monitro'r tîm ac mai dim ond 30% o'u gweithgaredd oedd yn ymdrech rhagweithiol a ffurfiol i fonitro'r darparwr. Fel dengys y ffigurau, mae capasiti'r tîm i gyflawni'r rhaglen waith yn parhau i fod yn heriol fel nodwyd y llynedd.

Diogelu
Yn ystod 2022/23, derbyniwyd 664 o ymholiadau diogelu (o'i gymharu â 484 yn 2021/22), gyda 91% ohonynt wedi'u cwblhau o fewn 7 diwrnod. Er bod 9% o ymholiadau nad oeddent wedi eu cwblhau o fewn 7 diwrnod, dylid nodi mai'r prif reswm am hyn yw gallu ein partneriaid i gyfrannu'n amserol i'r ymholiadau. Dylid nodi fod gwaith yn cael ei wneud o fewn y 7 diwrnod er mwyn sicrhau fod unigolion yn ddiogel a bod risgiau wedi eu rheoli ymhob achos, ond nad ydi'r ymholiadau yn gallu cael eu cwblhau o fewn yr amserlen bob tro.

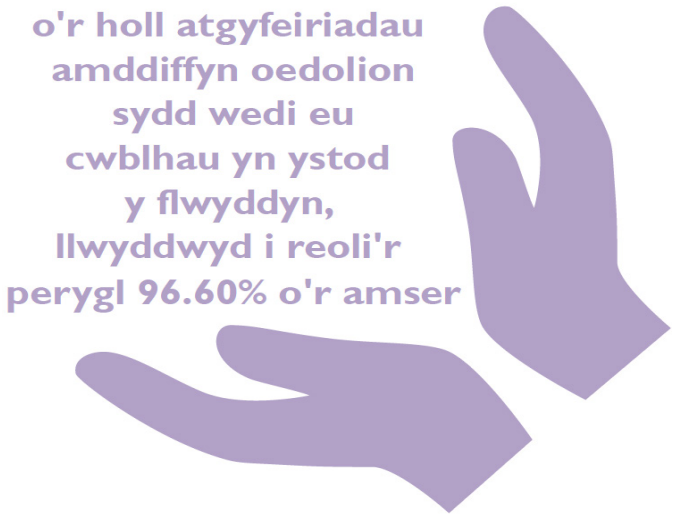

Derbyniwyd 324 cyfeiriad o dan y drefn trefniadau Amddiffyn rhag Colli Rhyddid yn ystod 2022/23. Oherwydd diffyg adnoddau, rydym yn ddibynnol ar arian grant i fedru comisiynu asiantaeth i'n cynorthwyo ag awdurdodi'r cyfeiriadau gan ein bod yn derbyn mwy na dwbl y nifer o geisiadau sy'n bosib i ni eu hawdurdodi bron bob mis. Mae dros 300 o unigolion ar y rhestr aros

am asesiad ar hyn o bryd ac mae'n rhaid i ni flaenoriaethu achosion brys a chymhleth. Mae cofnodi a chynnal data hefyd wedi bod yn anhawster oherwydd diffyg capasiti ac mae gwaith wedi cychwyn i roi sylw i hyn yn ystod 2023/24.

Diogelwch Cymunedol
Er mwyn mynd i'r afael â throsedd ac anrhefn, rydym yn cydweithio gyda'r Heddlu, y Gwasanaeth Prawf, y Gwasanaeth Tân a'r Bwrdd Iechyd fel rhan o Bartneriaeth Diogelwch Cymunedol Gwynedd a Môn. Mae cynllun 2022/23 y Bartneriaeth wedi'i gyflawni ac unrhyw weithred anghyflawn wedi'i gynnwys yn y cynllun newydd ar gyfer 2023/24.

Mae niferoedd troseddu casineb wedi lleihau yn ôl data gan yr Heddlu yn y flwyddyn ddiwethaf. Mae niferoedd trosedd gan ddefnyddio trais wedi codi yn sylweddol dros y flwyddyn ddiwethaf ac mae hyn yn cynrychioli trais yn y cartref hefyd. Mae'r gwaith yma yn flaenoriaeth gan y Bartneriaeth. Rydym yn cydweithio yn rhanbarthol gyda Cham-drin Domestig yn erbyn Menywod a gyda'r Ddyletswydd Trais Difrifol a fydd yn ddyletswydd statudol ym mis Ionawr 2024. Mae'r ddau yn bwydo mewn i'r gwaith Adolygiadau Marwolaethau Domestig.

Yn ogystal, mae'r Cyngor yn gweithio tuag at achrediad Rhuban Gwyn. Un o'r blaenoriaethau o ran hyfforddiant i staff y cyngor ydi Gofyn a Gweithredu.

Mae nifer o feysydd eraill wedi derbyn sylw yn ystod 2022/23 a byddant yn parhau i dderbyn sylw yn ystod 2023/24 - gan gynnwys caethwasiaeth fodern, gwrthderfysgaeth a chamddefnyddio.

Crynodeb
Mewn blwyddyn heriol arall mae perfformiad yr adran wedi bod yn dda ar y cyfan, ond bydd yn cymryd amser i'r mesurau newydd aeddfedu ac i ni fedru cymharu'n ystyriol. Y prif faterion fydd angen sylw pellach yn ystod 2023/24 a thu hwnt yw:
• Sicrhau gweithlu cadarn i'r dyfodol, gan barhau gyda'n ymdrechion recriwtio a datblygu staff.
• Adeiladu ar ein darpariaethau cefnogol i hybu annibyniaeth unigolion o fewn eu cymunedau
• Cyflawni ein holl brosiectau blaenoriaeth ar gyfer y cyfnod 2023-28.

Mae gwaith dydd i ddydd yr Adran hon yn cyfrannu tuag at yr Amcanion Llesiant a ganlyn gan sicrhau fod trigolion Gwynedd yn:

- Mwynhau bywyd hapus, iach a diogel.
- Cael byw mewn cartrefi o ansawdd o fewn eu cymunedau
- Cael byw mewn cymdeithas naturiol Gymraeg.
- Cael byw gydag urddas ac yn annibynnol gyhyd ag sy'n bosib.

Adran Plant a Chefnogi Teuluoedd

Yn ogystal â'r gwaith y mae'r Adran hon yn ei wneud i wireddu'r Blaenoriaethau Gwella yn Rhan 1, mae gweddill y gwaith 'dydd i ddydd' hefyd yn cyfrannu at uchelgais y Cyngor.

Mae eleni, unwaith eto, wedi bod yn flwyddyn wahanol iawn i ni i gyd, gyda'r argyfwng costau byw yn effeithio ar ddygnwch a llesiant plant a theuluoedd. Rydym wedi newid ein ffordd o weithio ac ystod ein cefnogaeth i ymateb unwaith eto i anghenion ein teuluoedd er mwyn sicrhau iechyd, diogelwch a llesiant plant a'u teuluoedd drwy'r cyfnod heriol hwn. Braf ar ddiwedd blwyddyn fel hon yw cael edrych yn ôl a datgan fod ein hymarfer a pherfformiad yn gyffredinol ar draws y maes plant wedi parhau'n gadarn. Rydym fel adran yn ymfalchïo yn ymdrechion ein holl staff am eu llwyddiant i gynnal perthnasau gyda phlant a theuluoedd. Y cyswllt hwn, law yn llaw â phroffesiynoldeb ac ymdrech ddiflino ein gweithwyr sydd wedi golygu ein bod wedi cefnogi teuluoedd, wedi cynnal sefydlogrwydd teuluoedd a lleoliadau, ac wedi sicrhau pob cefnogaeth posibl i gadw teuluoedd gyda'i gilydd yn ystod y cyfnod heriol hwn.

Llwyddodd yr adran i barhau i gefnogi a diogelu plant a chadw plant a'u teuluoedd gyda'i gilydd mewn cyd-destun o gyfyngiadau cyfnewidiol ar ddulliau arferol o weithio. Bellach, rydym wedi llwyddo i adfer y cyswllt a chefnogaeth wyneb i wyneb gyda phlant a'u teuluoedd ar draws yr holl faes gwaith.

Rydym wedi gweld nifer o wasanaethau partneriaid ac asiantaethau allanol wedi llawn ail-gydio ers y pandemig sydd yn ei dro wedi arwain at wella cyswllt asiantaethau eraill gyda phlant a theuluoedd; a gwella cyswllt wyneb yn wyneb gyda theuluoedd. Mae hyn wedi arwain at deuluoedd a phlant yn cael eu hadnabod a'u cyfeirio atom am gymorth yn gynt, ac yn cael perchnogaeth pawb i sicrhau diogelu plant yng Ngwynedd.

Rydym wedi dod i gyswllt gyda 7175 o deuluoedd yn ystod 2022-23 sydd wedi bod angen gwybodaeth, cyngor, cymorth a/neu gofal. Mae ystod, natur a nifer y teuluoedd sydd angen ein help yn adlewyrchiad o'r her i deuluoedd o fagu plant yn yr hinsawdd sydd ohoni.

Rydym wedi parhau i gynnig cefnogaeth gynnar i deuluoedd pan fo anghenion yn amlygu - o ddarparu cyngor a gwybodaeth drwy ein Hwb Teuluoedd, i ddarparu cefnogaeth uniongyrchol ar gyfer materion megis sgiliau rhiantu, delio gydag ymddygiadau heriol plant, gwrthdaro mewn teuluoedd ac oediad mewn datblygiad plant. Rydym wedi uchafu ac addasu ein rhaglenni presennol megis Dechrau'n Deg, Teuluoedd yn Gyntaf, Cynnig Chwarae a Gofal Plant i gynnal ein gwasanaethau ataliol ac i adeiladu gwydnwch teuluoedd.

Yn ychwanegol i'n gwasanaethau ataliol rydym hefyd wedi cydweithio gyda phartneriaid ar ehangu ein darpariaethau i hyrwyddo llesiant a gwydnwch plant, pobl ifanc a'u teuluoedd. Rydym wedi parhau i gynnig rhaglenni newydd megis Haf o Hwyl a'r Rhaglen Datblygiad Plentyn i ddarparu cyfleoedd i adeiladu gwydnwch mewn plant a phobl ifanc ac i hyrwyddo eu llesiant emosiynol. Mae'r Gwasanaeth Ieuenctid wedi canolbwyntio ar ddarparu amrywiaeth o gyfleoedd mewn cymunedau ac yn yr ysgol sy'n hyrwyddo'r 5 Ffordd at Les ymysg pobl ifanc, ac wedi darparu ymyraethau penodol megis Lles drwy Gelf a Grwpiau Dygnwch FRIENDS i bobl ifanc bregus 16 oed a throsodd.

Pan fo teulu angen cefnogaeth i ddelio gyda nifer o faterion y mae nhw'n eu hwynebu mae ein Tîm o Amgylch y Teulu yn cydlynu cefnogaeth iddynt. Derbyniodd 106 o deuluoedd gefnogaeth gan gydlynydd yn ystod 2022-23 o'i gymharu â 92 yn 2021-22.

Fel rhan o'u gwaith dydd i ddydd mae'r Timau Gwaith Cymdeithasol yn cynnig cefnogaeth ac ymyrraeth amserol i blant a'u teuluoedd ac yn tynnu ar ymyraethau mwy arbenigol os yw'n briodol.

Mae'r Tîm Trobwynt yn gweithio'n ddwys gyda phlant a theuluoedd bregus, a phlant ar fin mynd i ofal. Maent yn gallu cefnogi teuluoedd gyda materion megis rhiantu, cwnsela, cam-ddefnyddio sylweddau, cyfarfodydd er mwyn tynnu aelodau'r teulu estynedig i mewn, cymedroli, therapi teuluol, a chefnogaeth ymdopi gyda phrofiadau plentyndod negyddol (ACE'S). Rydym yn parhau i ddatblygu cefnogaeth arbenigol oddi fewn i'r tîm yma i ymateb i anghenion ac adborth teuluoedd. Mae ein prosiectau arbenigol yn cynnwys rhaglen "Adlewyrchu," sy'n cynnig cefnogaeth i rieni sydd â phlant yn y system gofal yn barhaol; ac "Emrallt", sy'n ceisio lleihau nifer yr achosion o ymddygiad rhywiol niweidiol sy'n cael eu cyfeirio at wasanaethau statudol yn dilyn digwyddiad o gamdriniaeth.

Mae llwyddiant cydweithio rhwng y teuluoedd a'n gwasanaethau yn golygu bod nifer o blant wedi gallu aros adref gyda'u teuluoedd, rhai wedi gallu dychwelyd yn ôl adref o ofal maeth a gofal preswyl, ynghyd â sicrhau bod lleoliadau maeth bregus wedi'u sefydlogi yn sylweddol.

Ar ddiwedd Mawrth 2023 roedd 281 o blant yng ngofal y Cyngor (gan gynnwys 15 yn ffoaduriaid yn ceisio lloches), ac roedd 65% o'r rhain yn derbyn gofal mewn lleoliad maeth, gyda 36% o ofalwyr maeth yn deulu neu ffrindiau a 22% o blant mewn gofal wedi eu lleoli gyda'u rhieni, ac felly'n parhau gartref.

Nifer o blant sydd yng ngofal y Cyngor

2020/21	2021/22	2022/23
281	273	281

Rydym yn gweld fod ein Strategaeth i Gadw Teuluoedd Gyda'i Gilydd yn cael effaith bositif ar blant a teuluoedd, ac felly mae'r strategaeth honno bellach wedi ei weu drwy waith dydd i ddydd yr adran er mwyn parhau gyda'r nod o leihau niferoedd plant sy'n dod i ofal.

Mae plant a phobl ifanc yn dod i'n gofal o dan amgylchiadau anodd iawn ond rydym yr un mor uchelgeisiol ar gyfer y plant yma ag y byddai unrhyw un ar gyfer ei blentyn ei hun. Mae gennym Swyddogion Adolygu Annibynnol sydd yn monitro cynlluniau gofal pob un plentyn a pherson ifanc sydd yn ein gofal, ac maent yn rhoi sicrwydd i ni fel Cyngor bod buddiannau'r plentyn yn cael eu sicrhau drwy gydol eu hamser mewn gofal.

Rhan allweddol o'r gwasanaeth i blant yw'n gallu fel Cyngor i leoli plant gyda rhieni maeth. Rydym yn hynod falch o'n rhieni maeth fel Cyngor ac mae'r Tîm Maethu yn parhau i sicrhau fod gennym ddigon o rieni maeth i ddiwallu anghenion plant sydd yn methu byw gartref. Ers lansio "Maethu Cymru" yn 2021-22 rydym yn falch o fod yn rhan o'r ymgyrch genedlaethol honno, ac wedi parhau i hyrwyddo cyfleon maethu a recriwtio a denu rhieni maeth yn lleol gydol 22-23.

Mae gwaith yr Uned Ddiogelu a Sicrwydd Ansawdd yn rhoi sicrwydd i'r Cyngor bod ein trefniadau diogelu yn gadarn. Yn ystod 2022-23 cynhaliwyd 282 o 'gynadleddau' amddiffyn plant.

Canran y cynadleddau achos lle ystyriwyd fod yr asesiadau risg o safon uchel: **98%**

Mae'r perfformiad cyson uchel yma'n dangos effaith ein buddsoddiad mewn ymarfer i sicrhau penderfyniadau da sy'n gwarchod hawliau plant a'u teuluoedd. Rydym wedi gwireddu ein prosiect arloesol ar Amddiffyn Plant yn Effeithiol.

Mae clywed a gwrando ar lais y plentyn wedi parhau yn flaenoriaeth i ni yn ystod y flwyddyn ddiwethaf. Mae'r Panel Rhiant Corfforaethol wedi bod yn gweithio ar gryfhau'r elfen yma o'i waith fel ei fod yn cadw cyswllt agos gyda'r hyn sy'n bwysig i blant sydd yn ein gofal.

Un o uchafbwyntiau 2022/23 yw'r cynnydd sydd wedi bod yn ein nod i gael Cynllun Awtistiaeth i Wynedd ar y cyd gyda'n partneriaid. Mae'r rhaglen godi ymwybyddiaeth a hyfforddiant i weithwyr rheng flaen yn symud ymlaen yn dda, a'r cydweithio gyda Gwasanaeth Awtistiaeth Gogledd Cymru i gael digwyddiadau lleol i gefnogi teuluoedd.

Gwnaed penderfyniad i ailedrych ac ailfodelu'r bwriad i sefydlu tîm amlddisgyblaethol ar y cyd â Chyngor Môn a'r Bwrdd Iechyd. Byddai'r tîm wedi darparu cefnogaeth ddwys, tymor byr i deuluoedd ag anghenion dwys a chymhleth.

Rydym wedi cymryd y cyfle yn hytrach i adeiladu ein gallu'n lleol i ymateb i anghenion plant a theuluoedd yng Ngwynedd drwy ychwanegu rolau i dimau presennol yr adran er mwyn cynnig arlwy ehangach.
Rydym yn ffodus iawn o'n gweithlu eto eleni ac mae parodrwydd a hyblygrwydd ein gweithwyr i ymateb i anghenion a heriau staffio, sydd wedi'n llesteirio gydol y flwyddyn, eto yn dangos eu hymroddiad parhaus i'r gwasanaeth ac i deuluoedd bregus Gwynedd.

Mae gwaith dydd i ddydd yr Adran hon yn cyfrannu tuag at yr Amcanion Llesiant a ganlyn gan sicrhau fod trigolion Gwynedd yn:

- Mwynhau bywyd hapus, iach a diogel.
- Cael byw mewn cymdeithas naturiol Gymraeg.
- Cael byw gydag urddas ac yn annibynnol gyhyd ag sy'n bosib.

Adran Economi a Chymuned

Yn ogystal â'r gwaith mae'r Adran yn ei wneud i wireddu'r Blaenoriaethau Gwella yn Rhan 1, mae gweddill y gwaith 'dydd i ddydd' mae'r Gwasanaethau yn ei wneud hefyd yn cyfrannu at uchelgais y Cyngor.

Datblygu Economi Gwynedd

Parhaodd i fod yn gyfnod anodd i fusnesau a chyflogwyr Gwynedd yn 2022/23. Amharodd chwyddiant ar gostau busnesau a pharodrwydd cwsmeriaid i wario; roedd diffyg argaeledd gweithwyr addas yn parhau i fod yn her i lawer ac mae'r cynnydd yng nghyfraddau llog wedi gwneud hi yn anoddach i fusnesau fuddsoddi.

Mae'r Gwasanaeth Datblygu'r Economi wedi parhau i gymryd camau rhagweithiol dros y flwyddyn i geisio helpu busnesau lleol i sefydlogi a datblygu ac i gefnogi trigolion lleol ddychwelyd i fyd gwaith ac i ennill mwy o gyflog.

Yn ystod 2022/23 derbyniodd 114 o fusnesau gymorth uniongyrchol gan yr Adran ac mae dros 4,200 o fusnesau yn derbyn gwybodaeth yn wythnosol drwy law ein bwletinau busnes. Er gwaetha'r heriau, mae'r galw gan fusnesau am fwy o dir ac eiddo addas wedi parhau. Mewn ymateb mae'r Cyngor wedi buddsoddi £2.9 miliwn i adeiladu 10 o unedau gwaith newydd ym Mhenrhyndeudraeth. Mewn ymateb i anawsterau recriwtio busnesau mae'r Cyngor wedi cynnal naw o ffeiriau swyddi ar hyd a lled y sir yn ystod y flwyddyn ac wedi cefnogi 141 o unigolion sicrhau gwaith.

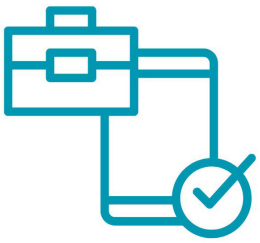

Derbyniodd 114 o fusnesau gymorth uniongyrchol gan yr Adran ac mae dros 4,200 o fusnesau yn derbyn gwybodaeth wythnosol

Adfywio Canol Tref

Adnabuwyd yr angen i ganolbwyntio a blaenoriaethu ymdrechion ar adfywio canol trefi yn sgil gwaith ymgynghori drwy Fframwaith Adfywio Gwynedd. Mae rhaglen ar waith i ddatblygu Cynlluniau Canol Trefi i drefi y Sir fydd yn adnabod gweledigaeth a chynlluniau blaenoriaeth, ynghyd a phartneriaid gweithredol. Mae adfywio canol trefi yn chwarae rhan amlwg yn rhaglenni adfywio Llywodraeth y DU a Llywodraeth Cymru. Datblygwyd amrediad o gynlluniau dros y flwyddyn i gyfarch hyn, gyda chynllun Llewyrch o'r Llechi, y cynllun mwyaf i dderbyn cefnogaeth ariannol. Nod y pecyn £26m yma yw i uchafu y budd i gymunedau yn sgil dynodiad Safle Treftadaeth y Byd Tirwedd Llechi Gogledd Orllewin Cymru. Bydd agweddau cryf o adfywio canol trefi yn gysylltiedig a gweithredu'r cynllun hwn.

Twristiaeth, Marchnata a Digwyddiadau

Mae'r diwydiant twristiaeth yn gyflogwr allweddol yng Ngwynedd. Gyda gwerth economaidd o dros £1.3biliwn, mae dros 18,000 o bobl yn gweithio yn y sir o fewn y maes. Yn ystod 2022/23 mae'r gwasanaeth wedi parhau i gefnogi busnesau a chymunedau i adfer yn sgil Covid-19. Dosbarthwyd 94 o fwletinau i gynghori busnesau a rhannwyd negeseuon cyrchfan cyfrifol ac ymweld yn ddiogel ar wefan Eryri Mynyddoedd a Môr gyda dros 951,613 o ymweliadau â'r wefan. Bu i 77,852 ymgysylltu drwy ein cyfrifon cymdeithasol. Cefnogwyd 22 digwyddiad yn 2022/23 gan gyfrannu oddeutu £5.8 miliwn i'r economi lleol a bu i dros 99,600 fynychu. Lansiwyd cynllun Llysgennad Gwynedd yn 2022/23 sef pecyn o fodiwlau y gellir eu cwblhau ar lein a chyrraedd lefel achrediad aur ar ôl cwblhau 9 modiwl. Mae dros 200 wedi cofrestru ar y cynllun.

Yn dilyn cynnal ymchwil manwl yn 2022 i sefyllfa cartrefi modur yn y sir, datblygwyd prosiect Aros-fan i dreialu hyd at 5 safle pwrpasol i gartrefi modur aros dros nos yng Ngwynedd. Cyflwynwyd cais llwyddiannus i Croeso Cymru i gefnogi'r weledigaeth hon trwy'r gronfa Pethau Pwysig i ddatblygu cynigion ar gyfer y safleoedd peilot a chyflwyno ceisiadau cynllunio er mwyn gwireddu'r isadeiledd i fod yn weithredol ar gyfer yr Haf 2023 lle'n bosib.

Cwblhawyd adolygiad o flaenoriaethau twristiaeth yr ardal hefyd yn 2022/23 a mabwysiadwyd Cynllun Economi Ymweld ar y cyd ag Awdurdod Parc Cenedlaethol Eryri ar gyfer y cyfnod hyd at 2035.

Morwrol
Mae'r Adran yn rheoli 301km o arfordir Gwynedd yn cynnwys traethau trefol a gwledig, 4 harbwr a 2 marina. Mewn ymateb i'r cynnydd yn nifer ymwelwyr i draethau Gwynedd, cynyddwyd nifer wardeiniaid traeth a chyfnod eu cytundebau goruchwylio hefyd ar gyfer 2022/23 i adlewyrchu'r estyniad yn y tymor ymweld. Diogelwch a glendid traethau oedd yn parhau i fod y flaenoriaeth dros y flwyddyn gyda ymgyrch diogelwch dŵr yn cael ei hyrwyddo.

Yn ystod y flwyddyn ddiweddaf, sefydlwyd trefniadau rheoli newydd ar gyfer Gwasanaeth Hafan a Harbwr Pwllheli. Mae angorfeydd Hafan Pwllheli yn parhau i fod yn llawn a gwaith carthu ar gyfer yr harbwr wedi cael ei raglennu.

Cefnogi Cymunedau
Mae Gwasanaeth Cefnogi Cymunedau wedi parhau i gefnogi grwpiau gwirfoddol yn ystod y flwyddyn 2022/23, yn ogystal â chefnogi grwpiau newydd sydd wedi ffurfio er mwyn cynnig cefnogaeth i unigolion bregus yn eu cymunedau. Mae'r cyfnod wedi bod yn heriol i grwpiau cymunedol ac mae'r gwasanaeth wedi bod yn cynorthwyo i oresgyn rhai o'r heriau sy'n eu wynebu.

Fe wnaeth Cronfa Cefnogi Cymunedau'r Cyngor ariannu 39 o brosiectau eleni gan ddenu £208,753 o arian i'r sir. Hefyd, yn ystod y flwyddyn gweithredwyd cronfa Cymunedau Mentrus (CRF) gan gynnig £357,313 o grantiau yn cefnogi 33 o grwpiau a mentrau cymunedol ar draws y sir.

Llyfrgelloedd
Mae 13 o Lyfrgelloedd Gwynedd wedi parhau i fod ar agor drwy gydol 2022/23 gyda Llyfrgell Pwllheli yn elwa o oriau agor hunanwasanaeth yn dilyn y buddsoddiad yn Neuadd Dwyfor. Agorwyd Neuadd Dwyfor mis Mawrth 2022 a hynny yn sgil prosiect llwyddiannus gwerth bron i £1m i uwchraddio a gwella'r cyfleusterau yno. Yn anffodus bu rhaid cau'r Neuadd ymhellach yr un flwyddyn er mwyn gwneud gwelliannau pellach i'r adeilad. Gwnaethpwyd cais llwyddiannus am grant o £36,000 i Gyngor Celfyddydau Cymru i ddatblygu rhaglen a gwneud gwaith tyfu ac ymgysylltu a chynulleidfaoedd yn 2023/24.

Gwnaed newidiadau parhaol i'r Gwasanaeth Teithiol yn y flwyddyn diwethaf gan gynnig gwasanaeth cludo llyfrau i'r cartref ar gais ac ar alw, yn rhad ac am ddim i drigolion Gwynedd yn hytrach na thrwy'r hen ddull o gerbyd Llyfrgell Deithiol yn galw mewn arosfannau mewn pentrefi unwaith y mis. Profodd y newid hwn yn un poblogaidd ac roedd yn opsiwn hanfodol ar gyfer y sawl oedd yn gwarchod neu'n fregus eu hiechyd. Parhawyd yn ogystal i gynnig gwasanaeth danfon misol Llyfrgell i'r Cartref (Caeth i'r Tŷ) a'r drefn lle roedd defnyddwyr yn gallu archebu llyfrau – yn aml wedi'i dethol yn arbennig gan staff y llyfrgell - i'w casglu o'r Llyfrgell, gan roi nifer o opsiynau derbyn gwasanaeth llyfrgell i'n defnyddwyr.

Yn ystod y cyfnod 2022/23 benthycwyd 293,653 o lyfrau (58% o gynnydd ar ffigyrau'r flwyddyn flaenorol) gyda 33,084 o bobl

Gwynedd yn aelodau o'r gwasanaeth Llyfrgell. Yn ogystal benthycwyd 71,991 o e-lyfrau, e-lyfrau llafar, e-gylchgronau a phapurau newydd, cynnydd o 21% ar y flwyddyn flaenorol. Gwnaethpwyd archebion am 27,328 o lyfrau penodol (cynnydd arall o 21%). Yn ogystal, cynhaliwyd 190 o sesiynau Cymorth 1:1 ar gais trigolion Gwynedd.

Benthycwyd 293,653 o lyfrau yn ystod 2022/23

Dros y flwyddyn ddiwethaf cynhaliwyd oddeutu 130 gweithgarwch i oedolion a phlant drwy docyn ymlaen llaw, gyda dros 1200 yn mynychu. Roedd y digwyddiadau hyn yn ychwanegol i'r amseroedd stori galw heibio. Cynhaliwyd dwy Ddarlith Flynyddol, a chychwynnwyd partneriaeth gyda Cymraeg i Oedolion er mwyn darparu cyfleoedd darllen a siarad Cymraeg yn y Llyfrgelloedd. Buom yn cydweithio gyda nifer o Bartneriaid ar gynlluniau darllen a llythrennedd gan greu a rhannu pecynnau hybu llyfrau a darllen i blant Blynyddoedd Cynnar a'r Cyfnod Sylfaen. Datblygwyd cynnig Croeso Cynnes yn y Llyfrgelloedd mewn ymateb i'r argyfwng costau byw. Gosodwyd system rheoli Cyfrifiaduron Cyhoeddus newydd ym mhob Llyfrgell a fydd yn gallu cynnig argraffu cwmwl i'n defnyddwyr. Uwchraddiwyd Llyfrgell Penygroes trwy grant Cyfalaf Trawsnewid a chrëwyd gardd lesiant newydd yn Llyfrgell Dyffryn Ogwen, Bethesda.

Yn ystod y flwyddyn bu i'r Cyngor gymeradwyo Cynllun Llyfrgelloedd newydd hyd at 2028 – Llyfrgelloedd Llawn Bywyd.

Amgueddfeydd a'r Celfyddydau

Yn dilyn heriau'r cyfnod Covid, mae'r Adran wedi gorfod ymateb i sialensau pellach yn Storiel ac Amgueddfa Lloyd George – yn Storiel oherwydd diogelwch casys arddangos ac yn Amgueddfa Lloyd George o ganlyniad i bibell ddŵr yn torri. Bu orielau amgueddfaol Storiel ar gau o Awst 2022 hyd Ionawr 2023. Mae Amgueddfa Lloyd George yng nghau ers Rhagfyr 2022 a gobeithir ail-agor fis Gorffennaf 2023.

Yn 2022/23 ymgysylltodd dros 340,000 â'r amgueddfeydd a'r orielau unai yn ffisegol neu'n ddigidol; cefnogwyd ar gyfartaledd 94 artist yn fisol yn Storiel ac roedd boddhad cwsmer ar gyfartaledd yn 94.6 %. Trefnwyd nifer o weithgareddau trwy'r Cynllun Cyfuno gan weithio gyda llawer o bartneriaid gan gyrraedd 212 o blant a phobl ifanc i gefnogi agwedd well at ddysgu; cefnogi 130 awr o wirfoddoli i bobl ifanc ac ymgysylltu â 107 o deuluoedd.

Yn 2022/23 ymgysylltodd dros 340,000 â'r amgueddfeydd a'r orielau

Cefnogwyd plant a phobl Gwynedd gan 19 o brosiectau Celfyddydau Cymunedol fel rhai Celf ar Bresgripsiwn, Sgwrs a Chan, Fi di Fi, Fa'ma, Clwb Enfys, Crefft er Lles, sesiynau i Ofalwyr Dementia, Criw Celf i 57 o bobl ifanc; Gŵyl Gofalwyr gan gynnwys cyngerdd; rhaglenni SHEP i'r ysgolion. Bu i brosiect Ynys Blastig gefnogi iechyd a lles mewn ysgolion trwy'r celfyddydau. Cynhaliwyd pythefnos o weithgareddau Llesiant i Mi gyda 88% yn gweld cynnydd yn eu llesiant. Dosbarthwyd 80 o becynnau celf i Ofalwyr Ifanc y Sir gan weithio gyda Gweithredu dros

Blant; dosbarthwyd 100 o becynnau prysur a dyrannwyd 13 o grantiau cymunedol.

Archifdy

Yn sgil gwaith ail-wifro Archifdy Caernarfon, bu'r safle ar gau o Fehefin 2022 hyd at Mai 2023. Fe gafodd hyn effaith ar y niferoedd oedd yn ymweld – ond fe barhaodd y gwasanaeth i ymateb i ymholiadau, gwaith ymchwil a pharhau gyda'r gwaith o gatalogio a digido casgliadau.

Yn ystod y flwyddyn ymatebodd y Gwasanaeth i 2,919 o ymholiadau, defnyddiodd 13,570 ein catalogau ar-lein, a digiwyd 9,029 o ddogfennau. Yn ogystal aethpwyd ati i estyn 5,589 o ddogfennau i gwsmeriaid. Ymwelodd y Swyddog Addysg gydag ysgolion y sir gyda 2,341 o ddisgyblion yn derbyn y gwasanaeth.

Hamdden a Pharciau Gwledig

Mae'r Adran yn gyfrifol am rwydwaith o 12 o Ganolfannau Byw'n Iach ar draws Gwynedd. Ers 2019 mae'r canolfannau hyn yn cael eu rheoli drwy gytundeb gyda Chwmni Byw'n Iach Cyf. Mae'r gwasanaethau a chyfleusterau wedi ail agor yn llawn yn dilyn cyfnod Covid a dros y flwyddyn diwethaf gwelwyd cynnydd yn y nifer cwsmeriaid o'i gymharu a'r flwyddyn flaenorol, sef 920,805 yn 2022/23 o'i gymharu a 284,994 yn 2021/22. Ond mae hyn dal i fod yn ostyngiad ar ymweliadau 2019/20 oedd yn 1,204,641. Mae cynlluniau mewn lle i ad-ennill nifer cwsmeriaid dros y flwyddyn nesaf ac mae'r Cwmni yn gweithio yn galed i addasu'r cynnig i ymateb i'r galw newydd.

Nifer o ddefnyddwyr Canolfannau Byw'n Iach yn ystod 2022/23
920,805

Yn ystod 2022/23 fe wnaeth Cyngor Gwynedd hefyd fuddsoddi mewn nifer o safleoedd Byw'n Iach, gan gynnwys cae synthetic Brynrefail, nenfwd neuadd Canolfan Hamdden Arfon, goleuadau a cae Canolfan Hamdden Bro Dysynni, to Canolfan Hamdden Dwyfor, cae synthetig Glan Wnion Dolgellau a Pwll Nofio Blaenau Ffestiniog.

Mae'r Adran hefyd yn gyfrifol am ddau Barc Gwledig - Parc Glynllifon a Pharc Padarn. Yn ystod 2022/23 bu'r ddau barc yn brysur gyda nifer ymwelwyr ar gynnydd gan barhau i roi pwysau ar gyfleusterau'r parciau. Buddsoddwyd mewn rhaglen i wella cyfleusterau'r ddau Barc gan sicrhau adnoddau i ddadorchuddio'r mosaig yn Parc Glynllifon ac adfer y grisiau i Ysbyty Chwarel yn Parc Padarn. Yn 2022/23 fe wnaeth rhaglen digwyddiadau Parc Padarn ailgychwyn hefyd a buddsoddwyd mewn maes digwyddiadau newydd i drefnwyr yn y Parc. Sicrhawyd buddsoddiad grant sylweddol hefyd i ail-wynebu maes parcio'r Glyn a chyflwyno mesurau i wella diogelwch ger y llyn.

Blaenoriaethau Lleol – Cynllun y Cyngor

Un o'r blaenoriaethau lleol a nodwyd yng Nghynllun y Cyngor ydi'r dyhead i ddenu mwy o swyddi tymor hir sy'n talu cyflog da. Bu i Aelodau yn ardal Porthmadog, Ffestiniog a Phenllyn nodi hyn fel blaenoriaeth uchel i'w hardaloedd. Mae'r prosiect Creu Swyddi Gwerth Uchel wedi ei sefydlu er mwyn ymateb i'r broblem ac mae'n canolbwyntio ar gyfleoedd fydd yn dod â budd i'r cymunedau hyn (gweler Rhan 1 o'r adroddiad hwn).

Mae gwella cysylltedd gwael ffonau symudol a bandeang yn ardal Dolgellau yn un arall o'n blaenoriaethau lleol, ac rydym yn ceisio sicrhau blaenoriaeth i'r sir gan Lywodraeth Cymru ar gyfer cynlluniau yn y maes drwy ddilyn egwyddorion Gwynedd Ddigidol ynghyd â gweithio'n frwdfrydig gyda Bwrdd Uchelgais Economaidd Gogledd Cymru ac Arloesi Gwynedd Wledig i gwrdd â'r angen.

Yn sgil pryderon ynglŷn â dyfodol y Ganolfan Gymunedol yn Ffestiniog mae'r tîm adfywio wedi cynnal arolwg diweddar ar adeiladau cyhoeddus ar hyd a lled Gwynedd. Dangosodd yr arolwg fod defnydd aneffeithiol yn cael ei wneud o nifer o adeiladau cyhoeddus ym Mlaenau Ffestiniog gan gynnwys y Ganolfan Gymunedol, sy'n adnabod cyfle i rannu adnoddau yn well i'r dyfodol.

Mae gwaith dydd i ddydd yr Adran hon yn cyfrannu tuag at yr Amcanion Llesiant a ganlyn gan sicrhau fod trigolion Gwynedd yn:

- Mwynhau bywyd hapus, iach a diogel.
- Ennill cyflog digonol i fedru cynnal ein hunain a'n teuluoedd.
- Cael byw mewn cartrefi o ansawdd o fewn eu cymunedau
- Cael byw mewn cymdeithas naturiol Gymraeg.
- Cael manteisio ar harddwch amgylcheddol naturiol y sir

Adran Priffyrdd, Peirianneg ac YGC

Mae'r flwyddyn ddiwethaf wedi gweld peth newid o fewn yr Adran gan i'r Gwasanaeth Gwastraff ac Ailgylchu symud i'r Adran Amgylchedd ac i'r Gwasanaeth Ymgynghoriaeth Gwynedd (YGC) ymuno â'r Adran. Yn sgil y newid 'roedd cyfle i ail edrych ar enw'r Adran ac erbyn hyn adnabyddir yr yn Adran Priffyrdd, Peirianneg ac YGC.

Yn ystod y flwyddyn, buom yn gweithio ar ddatblygu a chyflwyno'r Timau Tacluso, cwblhau gwaith ar drosi lampau stryd i rai LED ynghyd a chyflwyno Cynllun Fflyd Werdd ar gyfer y Cyngor. Mae'r Cynllun yma yn hynod gyffrous ac yn cyflwyno gweledigaeth uchelgeisiol a hirdymor ar drosi ein fflyd i gerbydau fydd yn gyfuniad o rai carbon isel i gyflwyno cerbydau trydan ynghyd a datblygiadau amgen eraill megis cerbydau Hydrogen.

Wrth gyflwyno'r adroddiad hwn, hoffwn estyn ein diolch i'r tîm diwyd o swyddogion, am eu hymroddiad a'u cefnogaeth gydol y flwyddyn.

TIMAU TACLUSO

Boed law neu hindda, mae'r Timau Tacluso yn dod yn fwy amlwg yn ein hardaloedd, wrth iddyn nhw gychwyn gwneud y pethau bychain hynny sy'n gwneud gwahaniaeth mawr.

Mae 5 Tîm yn gweithio ar draws y Sir er mwyn harddu ein cymunedau gan greu ymdeimlad o falchder bro. Yn ystod y flwyddyn ddiwethaf rydym wedi sefydlu 'hwb' ar gyfer y Timau Taclus sy'n galluogi aelodau lleol i:

- Greu cais am waith
- Gael mynediad at raglen waith/ cylchdeithiau'r Timau
- Derbyn manylion ynglŷn â chynnydd/gwaith y Timau
- Gyflwyno adborth ar waith y Timau

Mae cylchdeithiau'r Timau yn seiliedig ar yr 12 ardaloedd adfywio/'Ardal Ni' ble byddwn yn cynnal ymweliadau oddeutu bob yn ail fis. Felly, mae'n debygol erbyn hyn eich bod wedi gweld y timau wrthi yn eich cymunedau lleol.

Mae'r adborth wedi bod yn gadarnhaol dros ben ac yn profi gwerth gwaith y timau.
Y pethau y gall y tîm eu gwneud yw.....

- Torri/symud chwyn trefol neu ordyfiant
- Glanhau arwyddion ffyrdd/enwau strydoedd
- Glanhau dodrefn stryd
- Peintio neu drwsio dodrefn stryd
- Golchi, atgyweirio neu adnewyddu biniau stryd a baw cŵn
- Glanhau graffiti/sticeri neu bosteri oddi ar eiddo'r Cyngor
- Glanhau dwfn - golchi strydoedd a thynnu gwm.

Tim Tacluso yn gosod biniau clyfar

GWASANAETHAU STRYD

Mae'r amgylchedd lleol yn hynod bwysig ac elfen fawr o hyn yw gweld ein strydoedd a thiroedd yn lân, yn daclus ac yn ddiogel. Nid oes unrhyw un yn hoffi gweld man sbwriel ar hyd y strydoedd, felly mae ein Tîm Gorfodaeth yn hybu trigolion Gwynedd i beidio niweidio ein hamgylchedd drwy waredu a'i gwastraff yn gyfrifol. Yn ystod y flwyddyn yma penodwyd Gwardeiniaid

Gorfodaeth Cŵn sy'n gweithio'n benodol ar reolaeth cŵn ar draws y Sir gan gynnwys hymweliadau ag ein traethau.

Drwy atgoffa pobl o'r opsiwn gorau, a gwneud yr opsiwn hwnnw mor hawdd â phosibl, gallwn newid ymddygiad er mwyn cyflawni buddion amgylcheddol yn y tymor hir.

Mae addysgu ein plant yn hanfodol er mwyn codi ymwybyddiaeth o effeithiau gollwng ysbwriel ar ein hamgylchedd. Mae ein timau yn brysur yn paratoi rhaglen ymweld â'r ysgolion.

Mae mewnbwn gwirfoddolwyr yn bwysig iawn ac eisoes gweler ymgyrchoedd ar draws y Sir er mwyn codi mân ysbwriel a threfnu digwyddiadau o glirio eitemau wedi eu gwaredu yn anghyfreithlon.

GLANHAU STRYDOEDD

Mae ein cylchdeithiau cylchol o lanhau yn rhan hanfodol o gadw safonau glendid ein strydoedd. Yn ystod y flwyddyn ddiwethaf rydym wedi bod yn brysur iawn yn ymateb i'r cynnydd yn nhwristiaeth a threfniadau gwahanol o gasglu gwastraff a bydd y gwaith yma yn parhau gydag adolygiad effeithlonrwydd ein cylchdeithiau.

Rydym yn defnyddio mesurydd o'r enw 'Mynegai Glendid' (sy'n gyfuniad o asesiad mewnol ac allanol) o gyflwr glendid ein strydoedd er mwyn asesu safon ac edrychiad strydoedd. Gwelir isod graff sy'n adrodd ar y canran o strydoedd glan yng Ngwynedd mewn cymhariaeth gyda'r canran cenedlaethol:

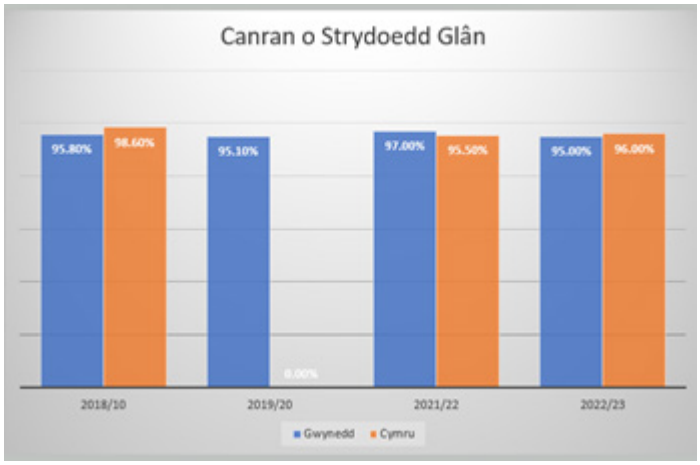

Mae glanhau strydoedd yn rhywbeth sy'n digwydd drwy'r flwyddyn ac mae'r gweithgareddau'n cynnwys:

- clirio mân ysbwriel
- cael gwared ag anifeiliaid marw
- glanhau olion baw cŵn
- clirio unrhyw beth sydd wedi'i dipio'n anghyfreithlon
- gwagio biniau sbwriel a baw cŵn
- clirio unrhyw beth arall sydd wedi'i ollwng
- glanhau mannau cyhoeddus
- ysgubo ffyrdd a phalmentydd.

Rydym hefyd yn awyddus i sicrhau bod biniau addas wedi eu lleoli ar draws y Sir ar gyfer hybu ailgylchu mân ysbwriel a rhoi cyfleoedd priodol i drigolion ac ymwelwyr gymryd rhan - mae gan bawb gyfrifoldeb i waredu eu sbwriel yn gyfrifol.

CYNNAL TIROEDD

Yn ystod y flwyddyn ddiwethaf mae'r gwasanaeth Cynnal Tiroedd wedi bod yn gweithio tuag at bolisi o dorri a chasglu gwair lle bo modd a phan mae adnoddau'n caniatáu. Pwrpas hyn fydd i hybu anghenion bioamrywiaeth a bywyd gwyllt.

Rydym yn falch o adrodd ein bod, mewn partneriaeth â'r Adran Amgylchedd, wedi llwyddo i sicrhau cyllideb trwy gynllun Partneriaeth Natur Leol Llywodraeth Cymru i gynnal adolygiad o'n harferion torri gwair er mwyn darganfod os gallwn gael gwell

rheolaeth ar ein trefniadau presennol er mwyn hyrwyddo buddion bioamrywiaeth.
Bydd yr adolygiad yn cydredeg â phrosiectau sydd gan yr Adran Amgylchedd i fuddsoddi yn rhai o fannau agored cyhoeddus y Cyngor er mwyn cysylltu ein trigolion â byd natur.

Gyda mewnbwn gan beirianwyr yr Adran, bu iddynt adnabod wyth lleoliad addas ar yr A497 a A499 yn Nwyfor i gynnal y treialon. Os daw i'r amlwg fod y treialon wedi bod yn llwyddiannus, yna bydd y data a'r profiadau a enillwyd yn gatalydd i'r Adran wneud cais am arian grant pellach er mwyn ymestyn y treialon i Arfon a Dwyfor.

Byddwn yn codi ymwybyddiaeth o'r treialon ar stondin y Cyngor ar faes Eisteddfod Llŷn ac Eifionydd yn Awst 2023. Bydd hyn yn cydredeg â hyrwyddiad yr Adran Amgylchedd o'u Cynllun Dolydd Blodau Gwyllt Gwynedd ar gyfer holl ysgolion cynradd dalgylch yr Eisteddfod er mwyn sefydlu rhwydwaith o gynefinoedd blodau gwyllt. Mae pob un o'r safleoedd treial wedi'u lleoli ar y prif ffyrdd sy'n arwain at yr Eisteddfod. O ganlyniad, y gobaith yw y byddant yn ffynnu erbyn i'r Eisteddfod gael ei chynnal fel eu bod yn cyflwyno croeso cynnes, lliwgar a naturiol i ymwelwyr.

Drwy arian grant y Bartneriaeth Natur Leol cawsom beiriannau torri a chasglu gwair arbenigol a fydd yn galluogi'r Adran i ymgymryd â'r gwaith gweithredol o hyn ymlaen.

Mae'r gwaith cynnal a chadw meysydd chwarae a thiroedd agored wedi ei gyflawni yn unol â'n rhaglen gylchol.

TELEDU CYLCH CYFYNG

Mae'r Gwasanaeth Teledu Cylch Cyfyng wedi ei uwchraddio i drefn ddigidol erbyn hyn ac yn gweithio yn hynod effeithiol. Bu cyfle i ychwanegu at y ddarpariaeth yn ardal Hirael, Bangor drwy'r prosiect 'Safer Streets' oedd yn cael ei arwain gan yr heddlu. Drwy'r prosiect hwn, rydym wedi gosod 41 camera ychwanegol ynghyd ac uwchraddio 12 colofn goleuo stryd i ddal y camerâu.

Bydd y camerâu ym Methesda, ynghyd â'r holl gamerâu mannau cyhoeddus ym Mangor, Caernarfon, Porthmadog a Phwllheli ar gael i swyddogion Heddlu Gogledd Cymru eu gweld o'u gorsafoedd 24 awr y dydd 7 diwrnod yr wythnos.

Mae'r adran wedi parhau â'i hymrwymiad i ymestyn y system i ddepos, sy'n gweithio ar osodiad yn Afon Wen ar hyn o bryd. Mae'r gwasanaeth hefyd yn paratoi i ddechrau gosod camerâu ychwanegol, gan ymestyn y cwmpas i gynnwys gwasanaeth Digartref Pendalar (Pods) yng Nghaernarfon a agorwyd yn ddiweddar.

GWASANAETH FFLYD

Mabwysiadwyd Cynllun Fflyd Werdd y Cyngor gan y Cabinet ar y 23 Ionawr 2023. Nod y Cynllun Fflyd Werdd 2023-28 yw lleihau

allyriadau carbon sy'n deillio o ddefnydd Fflyd y Cyngor.

Mae Fflyd y Cyngor yn cynorthwyo adrannau'r Cyngor i ddarparu ystod eang o wasanaethau i bobl Gwynedd o gasglu gwastraff i ymweliadau gofal, o gynnal Priffyrdd i gludo disgyblion. Yn wir, mae'r mwyafrif o wasanaethau'r Cyngor yn gwneud defnydd o gerbydau mewn un ffordd neu'r llall ac fe arweiniwyd hyn drwy'r Gwasanaeth Fflyd.

Mae'r Cynllun Argyfwng Hinsawdd a Natur wedi gosod uchelgais y "Bydd Cyngor Gwynedd yn garbon sero net ac yn ecolegol gadarnhaol erbyn 2030" sy'n cyd-fynd â tharged Llywodraeth Cymru i'r sector gyhoeddus yng Nghymru fod yn garbon sero net erbyn y dyddiad hwn.

Gan ddefnyddio data am ein hallyriadau, mae'n darlunio'r dasg anodd sy'n ein hwynebu i drawsffurfio ein Fflyd.

Rydym hefyd yn edrych ar wahanol gyfleoedd o fewn y maes di-garboneiddio fydd yn cynnwys defnydd hydrogen o fewn cerbydau trymion.

CYNNAL PRIFFYRDD

Mae'n bwysig bod trigolion, busnesau ac ymwelwyr i Wynedd yn medru symud yn rhwydd a diogel o fewn y sir. Er mwyn sicrhau hyn, rydym yn cynnal 2,697 cilomedr o Ffyrdd Sirol ynghyd â 199 cilomedr o Gefnffyrdd (sef priffyrdd o bwysigrwydd cenedlaethol, ar ran Llywodraeth Cymru).

Tra bod y cyflwr ein ffyrdd sirol yn cadw'n eithaf sefydlog, yn anffodus mae rhai ffyrdd dosbarth C yn amlygu'r canran uchaf sydd angen sylw. Mae cryn bwysau ar ein cyllidebau i gadw safon ein ffyrdd mewn cyflwr da ac mae pwysau wedi bod ar ein timau wrth flaenoriaethu'r rhaglen waith. Mae effeithiau newid hinsawdd hefyd yn fater sydd yn cael ei ystyried yn barhaol erbyn hyn wrth i ni weld mwy o lifogydd a gaeafau caletach effeithio ar wyneb ein ffyrdd. Cafwyd sawl tirlithriad y llynedd oedd yn gost a phwysau ar y gyllideb. Bydd yr Adran yn parhau i fonitro ac ystyried y sefyllfa yma wrth flaenoriaethu rhaglen cynnal a chadw ffyrdd sirol.

Fel awdurdod priffyrdd, mae dyletswydd arnom i gydymffurfio â dyletswyddau statudol dan Ddeddfwriaeth Priffyrdd 1980. Cyhoeddwyd côd ymarfer newydd ar gyfer cynnal a chadw priffyrdd ym mis Hydref 2016 sydd yn darparu canllawiau y disgwylir i awdurdodau priffyrdd eu defnyddio wrth lunio dull o reoli gwaith cynnal a chadw priffyrdd. Mae'r gwasanaeth dros y flwyddyn olaf wedi gweithio ar ddiweddau'r Cynllun Cynnal Asedau Priffyrdd er mwyn cyfarch y newidiadau a gynigir yn y côd ymarfer newydd. Er mwyn monitro anghenion atgyweirio a chyflwr ein hasedau, mae ein trefn o archwilio ffyrdd yn digwydd yn rheolaidd gyda'r amseriad / amlder yn ddibynnol ar gategori'r ffordd.

Un broses sy'n hanfodol i warchod bywyd ased y ffordd yw gwaith cynnal arwisgo 'tar a chip'. Mae'r math o waith cynnal a chadw yma yn ataliol gynnar sy'n lleihau'r costau a fyddai'n codi o ganlyniad i ffordd fethu.

Gweler isod diagram sy'n dangos strategaeth

costau am byth ar gyfer ein rhwydwaith ffyrdd:

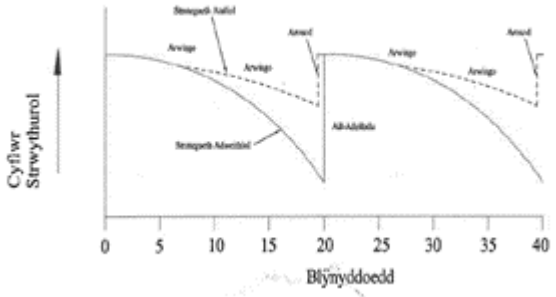

Mae'r broses o arwisgo/'tar a chip' yn adfer gwead y wyneb y ffordd gan selio'r wyneb rhag ddŵr ac yn atal unrhyw ddirywiad e.e. cracio.

Dyma luniau o'r gwasanaeth cynnal priffyrdd yn cynnal gwaith 'tar a chip'.

GOLEUO STRYD

Erbyn hyn mae ein holl lampau stryd wedi eu hamnewid i dechnoleg LED sy'n cyfrannu at leihad yn ein hôl-troed carbon a chostau ynni. Bydd unrhyw ddatblygiad newydd yn cynnwys y dechnoleg LED a bydd gwaith cynnal a chadw'r goleuadau dal i fodoli yn unol â chanllawiau/cyfarwyddiadau presennol.

Yn ogystal â hyn, er mwyn sicrhau ein bod yn darparu gwasanaeth sy'n egni/carbon effeithlon rydym hefyd yn pylu'r (dimio) goleuadau o fewn stadau/pentrefi'r Sir i ddefnyddio 25% yn llai o kwh fesul awr rhwng 10:00yh a 6yb.

Wrth edrych ymlaen byddwn yn adolygu ein gwaith er mwyn manteisio ar unrhyw gyfleoedd pellach o leihau ein hallyriadau a defnydd ynni o fewn y gwasanaeth. Gall hyn gynnwys :-

- Adolygiad o'r drefn pylu (dimio)
- Adolygiad o' wefru cerbydau ar y stryd
- Ddatblygiadau pellach yn y maes goleuo

CLWYF YR ONNEN

Ffurfiwyd y tîm arbenigol Clwyf Gwywiad yr Onnen ym mis Medi 2021 i ymdrin â'r clwyf yn benodol ar lonydd a phriffyrdd Cyngor Gwynedd.

Mae cylch gorchwyl y tîm yn cynnwys cynnal archwiliadau o goed ynn a llunio rhaglen waith i ymdrin â'r rhai sy'n peri risg i ddiogelwch y cyhoedd. Mae'r tîm hefyd ar gael i roi cyngor i holl adrannau'r Cyngor mewn perthynas â'r clwyf. Rôl bwysig arall y tîm yw cysylltu â thirfeddianwyr preifat os yw eu coed yn peri risg diogelwch i ddefnyddwyr tiroedd y Cyngor. Mewn rhai achosion, mae angen i'r tîm ddilyn materion preifat i fyny gyda rhybudd cyfreithiol er mwyn sicrhau bod y cyhoedd yn cael eu hamddiffyn.

Crëwyd rhaglen waith llawn cyntaf y tîm yn 2022/23 i docio a thorri rhai o'r coed oedd wedi eu hadnabod fel rhai peryglus yn ystod yr arolwg a wnaed yn 2020 gan gontractwyr. Blaenoriaethwyd y coed ar sail y risg mwyaf i'r cyhoedd e.e. rhai ar ochr ffyrdd prysur, tiroedd a defnydd uchel ac ati. Dysgwyd

gwersi pwysig wrth weithredu'r rhaglen waith yma a arweiniodd at y tîm i ffurfio strategaeth newydd ar gyfer defnyddio'r cyllid refeniw sydd ar gael yn fwy effeithlon.

Mae'r tîm hefyd wedi dechrau ailymweld â'r safleoedd yr ymwelwyd â nhw'n arolwg 2020 er mwyn darganfod os yw cyflwr rhai o'r coed wedi gwaethygu ac, yn unol â hynny, yn haeddu triniaeth erbyn hyn.

Byddai'r tîm yn cofnodi eu harolygiadau a'u rhaglenni gwaith ar feddalwedd a adeiladwyd ar eu cyfer gan Wasanaeth Technoleg Gwybodaeth y Cyngor. Fodd bynnag, er ei fod wedi bod yn effeithiol yng nghamau cychwynnol eu gwaith, cydnabuwyd bod angen pecyn meddalwedd mwy cynhwysfawr er mwyn dal holl ganfyddiadau'r tîm. O ganlyniad, trosglwyddodd y tîm ei holl ddata yn ddiweddar i becyn rheoli asedau coed masnachol o safon diwydiant. Mae'r pecyn yn darparu mwy o adnoddau i reoli data arolygon a chofnodi coed preifat. Mae hefyd yn rhyddhau amser y tîm i ganolbwyntio ar y tasgau gweithredol o arolygu a thorri coed ynn heintiedig.

Blaenoriaeth y tîm yn ystod 2023/24 fydd parhau i archwilio coed ynn heintus ar diroedd a ffyrdd y Cyngor, yn ogystal â thiroedd preifat, a'u cynnwys ar raglenni gwaith fel bo'r angen.

CYNNAL A CHADW PONTYDD/STRWYTHURAU

Rydym yn cynnal a chadw 631 pont drwy'r Sir. Mae 338 pont bwa a 96 pont wedi eu rhestru sydd â gofynion ychwanegol. Yn ogystal, mae gennym 1,618 o waliau cynnal drwy'r Sir sydd hefyd yn cael eu cynnal a'u cadw gan yr Adran.

Cafodd Pont Bodfal ei chau fis Ionawr 2019, ond mae'r bont newydd wedi'i hagor ar draws afon Rhyd-hir ar ffordd A497 rhwng Nefyn a Phwllheli.

Cafodd yr hen Bont Bodfal ei chau yn Ionawr 2019 yn dilyn storm pan ddaeth i'r amlwg fod difrod a dirywiad sylweddol wedi bod i'w sylfeini.

Yn anffodus, rhaid oedd dargyfeirio traffig wyth milltir i'r Ffôr am gyfnod byr, tra bod gwaith argyfwng i osod pont dros dro a thrwsio'r hen bont.

Bu'n rhaid gweld a fyddai'n bosib lledaenu'r hen bont a'i gwneud yn addas ar gyfer anghenion rhwydwaith traffig heddiw, ond wedi trafodaethau gyda Chadw a swyddogion cadwraeth, daeth i'r amlwg na fyddai hyn yn bosib ac fe ddechreuodd y prosiect hirdymor i godi pont newydd sbon.

Cafodd agoriad swyddogol y bont newydd ei gynnal ar Mai 3 2023, ac mae'r enw newydd wedi'i roi arni gan blentyn o ysgol leol.

CAEAU CHWARAE

Rydym yn gwybod bod meysydd chwarae yn bwysig i blant, rhieni a gofalwyr plant ond oherwydd bod offer chwarae'n ddrud ac arian yn hynod brin, mae eu cynnal mewn modd sy'n ddiogel i blant a phobl ifanc allu eu mwynhau yn heriol.

Felly, eleni mi wnaethom gysylltu â grwpiau a phartneriaid eraill o fewn y gymuned byddai â diddordeb partneriaethau gyda'r gwasanaeth.

Drwy'r gwaith ymgysylltu yma, cawsom arian grant er mwyn:

• Cyflwyno cylchfan sy'n addas ar gyfer plant mewn cadair olwyn ym meysydd chwarae Trehwfa, Coed Mawr, Bangor; Rhiwlas; Llanberis; Pwllheli a Thywyn yn ddiweddar trwy arian grant Llywodraeth Cymru
• Cyflwyno ffrâm dringo amlbwrpas ym Methel cyn diwedd y flwyddyn ariannol mewn partneriaeth â'r grwpiau cymunedol/ cynghorydd lleol.

TOILEDAU CYHOEDDUS
Mae gan y Cyngor 66 toiled cyhoeddus yng Ngwynedd gyda dau wedi ail agor yn ddiweddar oherwydd y gofyn gan ein cymunedau.

Rydym hyd yma wedi uwchraddio 10 toiled trwy gynlluniau grantiau ac eleni mae potensial i uwchraddio 4 toiled arall drwy grantiau sef Criccieth, Aberdyfi, Pwllheli a'r Glyn Llanberis.

Efallai eich bod wedi ymweld â thoiled wedi ei uwchraddio ym Morfa Nefyn yn ystod y flwyddyn ddiwethaf:

Mae'r Gwasanaeth yn wynebu sawl sialens o ran y cynnydd yn ei defnydd ac mewn rhai achosion ymddygiad gwrthgymdeithasol sydd wedi cynyddu dros y blynyddoedd diwethaf. Wrth edrych i'r dyfodol bwriedir edrych ar wahanol ffyrdd o greu fwy o incwm trwy dechnoleg newydd gyda'r drysau codi ffi.

YMGYNGHORIAETH GWYNEDD (YGC)

Mae Ymgynghoriaeth Gwynedd (YGC) yn gweithredu'n fasnachol yn y maes peirianyddol ac adeiladu er mwyn sicrhau swyddi o ansawdd uchel o fewn y Sir a cheisio creu elw i helpu gyda sefyllfa ariannol y Cyngor.

Yn ystod y cyfnod mae perfformiad cyllidol YGC wedi bod yn rhagorol, ac rydym wedi llwyddo i wneud elw dros ein targed. Mae hyn wedi bod yn bosib drwy gwblhau'r gwaith ar ddylunio ac adeiladu, a pharhau i weithio ar gynlluniau drwy Ogledd, Canolbarth Cymru a Phenfro. £8.09 miliwn oedd y targed incwm terfynol a osodwyd ar ar gyfer 2022/23.

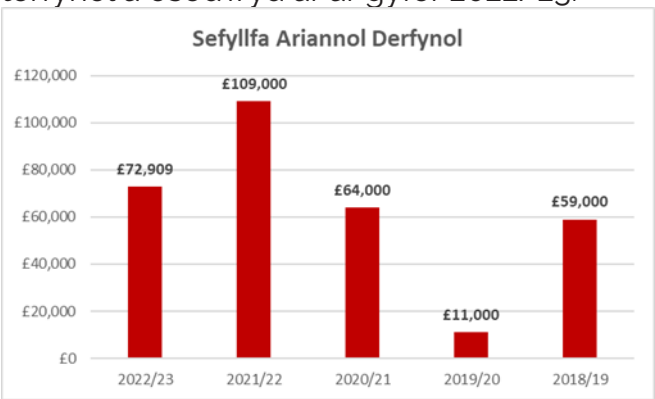

Coch = tanwariant

Yn allweddol i hyn oll roedd parodrwydd staff i weithio yn hyblyg gan ymdopi ac addasu i'r sefyllfa. Rydym wedi gwneud addasiadau sydd wedi bod yn llwyddiannus iawn i'r gwasanaeth a byddwn yn parhau â rhai o'r trefniadau hyn i'r dyfodol.

Perfformiad ar faes Dŵr a Llifogydd
Mae'r Gwasanaeth yn amddiffyn pobl Gwynedd rhag llifogydd ac erydiad arfordirol. Yn unol a gofynion cenedlaethol mae'r gwasanaeth yn darparu Strategaeth Lifogydd Lleol fydd yn ei le erbyn Hydref 2023.

Bu sawl cynllun yn cael ei ddatblygu dros y flwyddyn diwethaf gan ddenu arian grant i'w gwireddu.

Yn ystod 2022/23 mae llawer o'n cynlluniau dŵr a llifogydd wedi symud o ddyluniad amlinellol i ddyluniad manwl. Erbyn hyn mae rhai cynlluniau yn barod i symud ymlaen i'r cam adeiladu yn 2023/24, fel y nodir isod.

Mae'r prosiectau atal llifogydd yn cynnwys (noder niferoedd adeiladau sydd yn elwa o leihad yn risgiau llifogydd):

• Gerddi Traphont, Abermaw (33) – Gorffen dylino manwl a dechrau adeiladu yn gwanwyn 2024.
• Prom Gogleddol, Abermaw (712) - Dechrau y broses dylunio mawl fydd am cymryd dros dwy flynedd.
• Bae Hirael, Bangor (82) – Gwaith adeiladu yn dechray haf 2023.
• Porthdinllaen (18) – Gwaith adeiladu wedi i orffen.
• Cei Aberdyfi (11) - Cwblhau'r gwaith adeiladu.
• Afon Gwyrfai (54) – Paratoi dyluniad manwl ag achos busnes llawn ar gyfer cynlluniau unigol o fewn y dalgylch - Parhau
• Dalgylch Ogwen (95) - paratoi cais busnes manwl i wneud gwelliannau ar hyd y dalgylch sydd am reoli a lleihau risg llifogydd –Parhau

Monitro Asedau
Mae'r Gwasanaeth wedi cwblhau archwiliadau asedau arfordirol a draenio tir y Sir a mae'r gwaith cynnal a chadw a ddeilliodd o'r archwiliadau hyn wedi eu cwblhau. O'r 209 asedau arfordirol mae 25 sydd ddim yn cyrraedd y darged cyflwr, mae'r asedau yma yn rhan o raglen waith cyfalaf y Cyngor.

Ymchwiliadau Llifogydd
Rydym yn parhau i gasglu gwybodaeth ynglŷn â lefel risg llifogydd o fewn y Sir, ac wedi datblygu mapiau a chronfeydd data penodol ar gyfer y pwrpas yma. Yn ystod 2022/23 cofnodwyd fod 35 o eiddo preswyl a 5 eiddo masnachol wedi dioddef o lifogydd mewnol, sef dwr yn dod i mewn i'r adeilad.

Rydym yn parhau i gydweithio gyda'r sector gyhoeddus, a chyrff eraill drwy godi ymwybyddiaeth am beryglon llifogydd ac erydiad arfordirol.

Rheoleiddio
Yn ystod 2022-23 rydym wedi prosesu 21 o geisiadau i weithio mewn cyrsiau dŵr cyffredin dros y Sir. Mae'r gwasanaeth ymgynghorol a gynigir yn golygu fod pob cais sydd wedi ei dderbyn o fewn y cyfnod hwn wedi bod yn dderbyniol, gydag ymateb wedi ei ddarparu o fewn 22 diwrnod ar gyfartaledd, lle caniateir hyd at 2 fis.

Pwrpas y broses caniatâd gweithio mewn cyrsiau dŵr ydi rheoli gweithgareddau penodol a allai gael effaith andwyol ar lifogydd. Dros y flwyddyn ddiwethaf, rydym hefyd wedi bod yn trafod gofynion yr is-ddeddfau draenio tir newydd gydag amryw o ddatblygwyr. Mae hyn er mwyn sicrhau eu bod yn ymwybodol o'r oblygiadau ar ddatblygiadau i'r dyfodol. Bydd y broses codi ymwybyddiaeth yma yn parhau.

Yn ystod 2022-23 rydym wedi adolygu dros 300 cais cynllunio, i sicrhau fod bygythiad llifogydd ac erydiad arfordirol i ddatblygiadau newydd yn amlwg a derbyniol a bod manylion y cais yn cydymffurfio a pholisïau cenedlaethol.

Systemau Draenio Cynaliadwy (SDC)
Mae'r gwasanaeth wedi derbyn 52 o geisiadau yn flwyddyn 2022/23 ac mae amser cymeradwyo y ceisiadau wedi lleihau o 77 diwrnod yn 2021/22 i 33 diwrnod yn 22/23.

Mae gwaith dydd i ddydd yr Adran hon yn cyfrannu tuag at yr Amcanion Llesiant a ganlyn gan sicrhau fod trigolion Gwynedd yn:

- Mwynhau bywyd hapus, iach a diogel.
- Cael manteisio ar harddwch amgylcheddol naturiol y sir

Adran Tai ac Eiddo

Yn ogystal â'r gwaith y mae'r Adran hon yn ei wneud i wireddu'r Blaenoriaethau Gwella yn Rhan 1, mae gweddill y gwaith 'dydd i ddydd' hefyd yn cyfrannu at uchelgais y Cyngor.

Mae natur rheng-flaen a chorfforaethol y gwasanaethau sydd gennym yn golygu bod rôl yr Adran yn eang ac yn allweddol wrth wneud gwahaniaeth i bobl Gwynedd, boed hynny'n ymateb i'r heriau cynyddol yn y maes tai fforddiadwy, ymateb i'r argyfwng digartrefedd sy'n wynebu pob rhan o Gymru erbyn hyn, neu sicrhau bod adeiladau'r Cyngor yn ddiogel ac yn cydymffurfio â gofynion cenedlaethol.

Effaith Covid-19 ar waith yr Adran

Mae rhai Gwasanaethau yn parhau i weld effaith Covid-19, yn benodol y Gwasanaeth Digartrefedd. Yn ystod y pandemig, rhoddwyd gofyniad statudol dros dro ar awdurdodau lleol i gartrefu unrhyw un a gyflwynai'n ddigartref, beth bynnag fo'u hamgylchiadau, er mwyn osgoi bod unrhyw un yn cysgu allan ar y stryd. Mae'r gofyniad hwnnw'n barhaol bellach ac o ganlyniad mae'r Gwasanaeth yn cefnogi'r nifer uchaf erioed o unigolion a theuluoedd. Mae'r Tîm Opsiynau Tai hefyd yn parhau i ddelio â nifer uchel o ymholiadau a cheisiadau i gael mynd ar y gofrestr tai cymdeithasol. Mae ôl-effaith y pandemig i'w weld ar y maes datblygu ac adeiladu hefyd – parheir i weld heriau i ddenu cwmnïau i dendro, neu ceir costau uwch pan dderbynnir tendrau, a hyn ar ben costau adeiladu a phrynu tai uwch yn gyffredinol. Er bod y farchnad wedi sefydlogi, amcangyfrifir bod costau adeiladu wedi cynyddu tua 30%, sydd wedi cael effaith ar sawl un o'n ffrydiau gwaith gan gynnwys cynlluniau ar y Rhaglen Ddatblygu Tai a chynllun Tŷ Gwynedd yn y Cynllun Gweithredu Tai.

Mae'r Uned Swyddfeydd yn rhan o drafodaethau i gynllunio ar gyfer rhaglen 'gweithio i'r dyfodol' y Cyngor sy'n edrych ar ddefnydd ein gofod swyddfa a'r newidiadau sydd angen eu gwneud yn sgil newidiadau i batrymau gwaith ein staff.

Gwasanaeth Eiddo

Ers mabwysiadu Cynllun Rheoli Carbon ym mis Mai 2010 er mwyn ymateb i'r heriau sy'n codi o newid hinsawdd a sicrhau bod cymunedau Gwynedd yn cael eu paratoi ar gyfer y dyfodol mae'r cynllun wedi golygu buddsoddiad sylweddol yn ymdrechion y Cyngor i ostwng allyriadau carbon o'i weithgareddau, yn ogystal â chyfrannu tua'r amcan ehangach o Wynedd garbon isel.

Mae natur cynlluniau o'r fath yn annatod yn cael eu mesur dros gyfnod hir, gyda gwahaniaethau bychan rhwng cyfnodau monitro yn cael effaith cronnus dros dymor ehangach.

Sefydlwyd Fframwaith Ynni mewn partneriaeth â Beond i redeg o Ebrill 2020-2030. Ar hyn o bryd mae nifer o gyflenwyr ar ein Fframwaith, ac mae'r trefniadau sy'n rhan ohono, sef 'reverse auction technology' yn unigryw yn y maes ynni. Mae nifer o awdurdodau lleol a sefydliadau ar draws Prydain yn defnyddio'r Fframwaith, gan gynnwys: Gwasanaeth Tân Gogledd Cymru, Heddlu Gogledd Cymru, Cyngor Portsmouth, Cyngor Bwrdeistref Reigate a Banstead, Cyngor Buckinghamshire, ac Ymddiriedolaeth Peabody (cymdeithas dai sy'n berchennog ar 104,000 o gartrefi). Yn sgil y trefniant hwn, mae'r Cyngor yn ennill enw da yn y maes, ac yn cynhyrchu incwm o'r trefniant, sef £24,926.15 yn 2020, £18,800.13 yn 2021 a £33,976.22 yn 2022, a rhagwelir o leiaf £103,674

dros y tair blynedd nesaf. Mae'r incwm hwn yn ei dro yn ein cynorthwyo i fuddsoddi ymhellach yn ein gwasanaethau, er enghraifft, mae'r cyllid ar gael ar gyfer helpu grwpiau cymunedol.

Yn ogystal, o ganlyniad i'n dulliau prynu arloesol, llwyddwyd hyd yma i arbed oddeutu £1.4m i'r Cyngor.

Ym mis Tachwedd 2022, bu i'r Cyngor awdurdodi buddsoddiad gwerth £2.8m yng ngwedd 4 Cynllun Paneli PV i gynhyrchu trydan ar gyfer y Cyngor. Rhagwelir y bydd y buddsoddiad yn arwain at arbediad refeniw blynyddol o dros £500,000 ac mae'r gwaith cynllunio ar y gweill i symud y prosiect hwn yn ei flaen dros y misoedd nesaf.

Mae'r cyfrifoldeb o sicrhau bod ein holl ysgolion, cartrefi gofal, canolfannau hamdden ac ati yn ddiogel i'w defnyddio gan drigolion y Sir yn gorffwys gyda'r Uned Diogelwch Eiddo. Mae'r gwaith hwn yn cynnwys cynnal archwiliadau diogelwch megis arolygon cyflwr asbestos ac adolygiadau risg tân yn ein hadeiladau.

Mae'r amser a gymera'r Uned Cynnal a Chadw i gwblhau galwadau wedi gweld cynnydd yn yr amseroedd cyfartalog dros y tair blynedd ddiwethaf - 2020/21 – 8.3 diwrnod, 2021/22 – 10.8 diwrnod, 2022/23 – 20.71 (Ebrill 2022-Ionawr 2023). Nid ydym yn dymuno gweld cynnydd fel hwn, ac mae'r Gwasanaeth eisoes wedi ymchwilio i'r rhesymau y tu ôl i'r cynnydd. Gellir ei egluro'n bennaf yn sgil oedi yn cael mynediad i rai safleoedd yn ystod cyfnod y pandemig Covid-19. Rhwng Medi 2022 ac Ebrill 2023, cynhaliodd y Gwasanaeth ymarferiad dwys i sicrhau cywirdeb y system gofnodi galwadau, a arweiniodd at gau rhai galwadau oedd wedi bod ar agor ers peth amser. Gwyddwn, trwy'r adborth a dderbynnir drwy ein harolygon boddhad cwsmer, bod y gwasanaeth a roddwn yn gyson dda gyda 92% o gwsmeriaid ar gyfartaledd dros y 12 mis diwethaf yn gwbl fodlon gyda'r gwasanaeth.

Mae hyn yn atgyfnerthu'r ganmoliaeth gyson a gaiff y gweithlu cynnal a chadw mewnol.

Mae bodlonrwydd cwsmer y Tîm Difa Pla wedi bod yn uchel iawn drwy gydol 2022/23 hefyd gyda chanmoliaeth uchel am waith prydlon ac effeithiol. Rydym yn casglu adborth cwsmeriaid yn fisol a rhwng Ebrill 2022 ac Ionawr 2023, ar gyfartaledd roedd 93% o gwsmeriaid yn gwbl fodlon gyda'r gwasanaeth a dderbyniwyd gan yr Uned. Materion cyfathrebu oedd y rheswm pan nad oedd rhai cwsmeriaid yn gwbl fodlon gyda'r gwasanaeth ond rhoddwyd sylw i'r materion a godwyd yn syth a datryswyd unrhyw broblemau.

Mae'r Uned Glanhau a Swyddfeydd wedi bod yn brysur yn sicrhau bod ein swyddfeydd yn parhau yn lan ac yn ddiogel i staff wrth i fwy ddychwelyd i'r swyddfeydd.

Rydym yn mesur boddhad cwsmer ar gyfer defnyddwyr ein swyddfeydd a'r Uned Glanhau. Mae'r canlyniadau hyd yma yn bositif iawn gyda 97% o staff yn gwbl fodlon gyda'r gwasanaeth a gawsant gan yr Uned Swyddfeydd, a 92% o gwsmeriaid yr Uned Glanhau yn gwbl fodlon gyda'r gwasanaeth.

Mae ein Gwasanaeth Stadau yn parhau i dderbyn marciau llawn ar gyfer y gwasanaeth a roddir i gwsmeriaid ond rydym yn parhau i wynebu trafferthion yn recriwtio swyddogion i'r maes. I'r perwyl hwnnw, hysbysebwyd am hyfforddai i'r maes ar ddiwedd y flwyddyn ddiwethaf, gan obeithio y byddwn yn gallu penodi yn ystod y misoedd nesaf. Mae'r uned wedi dod yn gyfrifol am unedau diwydiannol a chanolfannau menter y Cyngor gan edrych yn barhaus ar effeithlonrwydd y ddarpariaeth, ac eisoes wedi cyflawni arbedion heb effeithio ar ansawdd y Gwasanaeth a gynigir i denantiaid. Mae'r Gwasanaeth hwn hefyd yn parhau i chwarae rhan allweddol yn amcanion ein Cynllun Gweithredu Tai, trwy gynorthwyo gyda phryniannau tir ac eiddo, syrfeo eiddo a chynnig cyngor ar brydlesi ac eiddo'r Cyngor.

Yn ystod 2022/23, mae'r Gwasanaeth Datblygu Tai ac Eiddo wedi llwyddo i barhau i yrru ein prosiectau cyfalaf yn eu blaenau er gwaethaf yr heriau a wynebwyd yn sgil Covid-19 ac ansefydlogrwydd prisiau yn y farchnad adeiladu. O safbwynt prosiectau tai, mae gwaith datblygu hen adeilad Ysgol Glan Wnion, Dolgellau, yn unedau i gefnogi'r digartref gyda'u tenantiaeth bron â gorffen ac mae gwaith adnewyddu ac uwchraddio Hostel Noddfa wedi cwblhau. Mae'r Gwasanaeth yn gweithio ar nifer o gynlluniau eraill fel rhan o'r Cynllun Gweithredu Tai gan gynnwys ein cynllun i adeiladu tai'r cyntaf ers 30 mlynedd yng Nghoed Mawr, Bangor. Mae prosiectau eraill wedi cwblhau yn ystod y flwyddyn ddiwethaf, megis gwaith ar Ganolfannau Iaith Arfon a Dwyfor a datblygiadau ar gyfer gwasanaeth blynyddoedd cynnar yn Ysgolion Maesincla, Maenofferen a'r Hendre. Hyd at Ionawr 2023, roedd 100% o'r prosiectau hyn yn symud ymlaen yn unol â'r amserlen ddisgwyliedig ar hyn o bryd.

Hen ysgol Glan Wnion ar fin derbyn wyneb cerrig newydd

Gwasanaeth Tai

Y brif her yn wynebu'r Gwasanaeth Tai yw ceisio cyfrannu tuag at gynyddu'r cyflenwad tai i bobl leol a'r opsiynau cartrefu sydd ar gael i bobl Gwynedd.

Mae'r Adran yn ymateb i'r her hon trwy ei Gynllun Gweithredu Tai 2020/21-2026/27, sydd â'r nod o:

"Sicrhau bod gan bobl Gwynedd fynediad at gartref addas o safon, sy'n fforddiadwy ac sy'n gwella eu hansawdd bywyd"

Mae 5 prif ffrwd i gyflawni hyn, sef sicrhau bod:

- Neb yn ddigartref yng Ngwynedd
- Tai cymdeithasol ar gael i bawb sydd angen un
- Cartref pawb yng Ngwynedd yn fforddiadwy iddynt
- Tai Gwynedd yn amgylcheddol gyfeillgar
- Cartrefi yn cael dylanwad cadarnhaol ar iechyd a llesiant pobl Gwynedd.

Yn y Cynllun amlinellir dros 30 o brosiectau penodol a fydd yn arwain at fuddsoddiad o dros £77m yn y maes tai yng Ngwynedd dros y 6 mlynedd nesaf.

Nifer o unedau newydd a ddatblygwyd gyda'r Grant Tai Cymdeithasol dros y 3 blynedd diwethaf

Mae'r Cyngor yn defnyddio'r Grant Tai Cymdeithasol gan Lywodraeth Cymru i hwyluso gallu'r Cymdeithasau Tai i adeiladu mwy o dai i bobl leol. Mae ein cynllun Gweithredu Tai yn anelu i ddarparu 500 o dai cymdeithasol newydd dros oes y Cynllun. Er y bu cwymp yn nifer y tai a ddatblygwyd yn 2021/22 oherwydd problemau gyda chaffael deunyddiau a chontractwyr ac oedi gyda chwmnïau cyfleustodau, roeddem wedi rhagweld cynnydd y llynedd wrth i'r problemau uchod gael eu datrys fesul dipyn yn ystod 2022/23, ac adlewyrchir hynny yn y data. Rhaid nodi bod y cynnydd hwn er gwaethaf cynnydd sylweddol ac ansefydlogrwydd gyda chostau adeiladu sydd yn cael effaith parhaus ar brosesau tendro a phenodi contractwyr. Disgwyliwn i'r

nifer unedau gynyddu hyd yn oed yn fwy yn y ddwy flynedd ariannol nesaf.

Mae'r Gwasanaeth Digartrefedd yn gweithredu er mwyn atal digartrefedd ond hefyd yn darparu cefnogaeth i deuluoedd neu unigolion sy'n canfod eu hunain yn ddigartref. Mae'n hysbys bellach bod y gwasanaeth wedi wynebu'r nifer uchaf o alwadau erioed dros y tair blynedd ddiwethaf, ac yn cefnogi'r nifer uchaf o unigolion mewn llety argyfwng a thros dro. Yn 2022/23, roedd cynnydd o 34% yn y nifer a gyflwynai'n ddigartref (o gymharu â 2018/19 – y flwyddyn gyflawn ddiwethaf cyn y pandemig). Er bod y cyflwyniadau ar ddiwedd blwyddyn 2022/23 yn dangos gostyngiad bychan o gymharu â 2021/22, mae'r pwysau sydd ar y gwasanaeth a'i adnoddau yn parhau yn uchel iawn.

Nifer o bobl y bu i'r Uned Digartrefedd eu helpu yn ystod y flwyddyn

Mae'r cynnydd mewn cyflwyniadau wedi rhoi pwysau aruthrol ar ein defnydd o lety argyfwng dros dro ac mae'r galw am lety yn llawer uwch na'r stoc dai sydd ar gael. O ganlyniad, rydym yn gorfod gwneud llawer gormod o ddefnydd o letyai gwely a brecwast fel llety argyfwng na'r hyn a ddymunem. Cafwyd cymorth ariannol trwy Gronfa Galedi Llywodraeth Cymru am ddwy flynedd gyntaf y pandemig, fodd bynnag, er bod y gofyniad i gartrefu pawb yn parhau, daeth y cymorth ariannol i ben ar ddiwedd blwyddyn ariannol 2021/22. Mae hyn yn ei dro wedi arwain at orwariant o tua £6m ar ein cyllideb llety argyfwng, ac er ein bod wedi dod o hyd i ddatrysiad tymor byr i gyfarch peth o'r bwlch ariannol, nid yw'r sefyllfa'n gynaliadwy ac mae grŵp tasg wedi'i sefydlu i edrych ar sut gellir lleihau'r gwariant yn y tymor byr a'r tymor hir. Ar yr un pryd, mae gwaith yn digwydd ar lunio Strategaeth Ailgartrefu Cyflym, sy'n seiliedig ar yr egwyddor o geisio symud pobl i lety sefydlog cyn gynted â phosibl, yn hytrach nag aros mewn llety dros dro am gyfnodau hir. Bydd yn allweddol ein bod yn cydweithio gyda'n partneriaid tai er mwyn gwireddu'r Strategaeth hon.

Yr hyn sy'n amlwg yw nad oes gan y Cyngor ddigon o lety dros dro er mwyn cyfarch y galw ac nid yw parhau i ddefnyddio llety gwely a brecwast yn ateb hirdymor. Mae ein Cynllun Gweithredu Tai wedi adnabod yr angen am oddeutu 50 o unedau llety a chefnogaeth ac mae sawl prosiect wedi cwblhau (Tŷ Adferiad, Porthmadog, a'r Podiau yng Nghaernarfon) a sawl prosiect ar waith (megis datblygu eiddo ar Ffordd y Coleg a Stryd Fawr Bangor, ac ail-bwrpasu hen adeilad Ysgol Glan Wnion yn Nolgellau). Mae cynlluniau eraill fydd yn arwain at leihau ein dibyniaeth ar lety dros dro, er enghraifft annog rhagor o landlordiaid preifat i lesu eu heiddo i'r Cyngor trwy Gynllun Lesu Cymru: Gwynedd, ar waith ac wedi llwyddo i ddenu 19 eiddo ym mlwyddyn ariannol 2021/22.

Mae gwaith diflino'r gwasanaeth i atal digartrefedd er gwaethaf y pwysau sydd ar swyddogion wedi arwain at atal 33% o achosion o ddigartrefedd dros y flwyddyn ddiwethaf. Nodwn fod y nifer o achosion a lwyddwn i'w hatal ychydig yn is ar gyfartaledd yn 2022/23 o gymharu 2021/22, a chredwn fod hynny oherwydd y cyflwyniadau uwch, a olyga bod llwyth gwaith swyddogion yn uwch ac felly bod cyfleoedd i atal digartrefedd yn lleihau. Rydym eisoes wedi cynyddu capasiti'r tîm er mwyn dod â llwyth gwaith swyddogion yn agosach at y lefel a argymhellir gan y Llywodraeth, fodd bynnag rydym yn cydnabod ei fod yn parhau'n uwch na'r lefel ddymunol.

Mae'r Grant Cymorth Tai yn £6.8m y flwyddyn, a'i ddiben ydi atal digartrefedd a chefnogi pobl i feddu ar y gallu, yr annibyniaeth, y sgiliau a'r hyder i gael gafael ar gartref sefydlog ac addas ac aros ynddo. Yn ystod 2022/23 mae prosiectau a ariennir trwy'r Grant wedi rhoi cymorth i dros 2200 o bobl i'w hatal rhag dod yn ddigartref, sefydlogi eu sefyllfa o ran tai, a helpu rhai a allai fynd yn ddigartref i ddod o hyd i lety a'i gadw.

Gwasanaeth allweddol sydd ar reng-flaen yr Adran ac yn wynebu galw sydd wedi cynyddu'n aruthrol dros y tair blynedd ddiwethaf yw'r Tîm Opsiynau Tai. Mabwysiadwyd polisi gosod lleol newydd yn ystod y cyfnod clo cyntaf, sydd yn rhoi blaenoriaeth i bobl â chysylltiad Gwynedd. Rydym yn falch o ddweud, ar gyfartaledd, bod 97% o osodiadau tai cymdeithasol dros y flwyddyn ddiwethaf wedi mynd i berson lleol â chysylltiad â Gwynedd (yn union â'r diffiniad yn y Polisi Gosod newydd). Yn ystod 2022/23, derbyniwyd oddeutu 1450 o geisiadau (sy'n parhau ar yr un lefel â 2021/22) i fynd ar y Gofrestr Tai Gyffredin, a bu modd i'r tîm brosesu'r ceisiadau yn braf o fewn y targed o 10 diwrnod (7.7 diwrnod ar gyfartaledd). Mae'r galw uchel yn cael ei adlewyrchu yn y data diweddaraf ynghylch y nifer o ddyddiau ar gyfartaledd y bu unigolion yn disgwyl ar y rhestr aros, sef 703 diwrnod rhwng Ionawr 2022-23, cynnydd o 30 diwrnod o gymharu â Ionawr 2021-22. Cydnabyddir bod hyn yn llawer rhy uchel, ac yn adlewyrchu'r diffyg yn nifer y tai cymdeithasol sydd gennym yn y Sir.

Nifer o dai gwag ddaethpwyd yn ôl i ddefnydd dros y 3 blynedd diwethaf

Mae'r tîm Grantiau a Phrosiectau Tai yn uned bwysig yn yr Adran sydd ar y rheng-flaen yn ein hymdrechion i ddod â thai gwag yn ôl i ddefnydd yng Ngwynedd. Er iddynt weld effaith y pandemig ar y nifer o dai gwag y llwyddwyd i ddod yn ôl i ddefnydd dros y tair blynedd ddiwethaf, mae'n braf nodi bod y nifer yn 2022/23 wedi cynyddu eto i 63, ac mae'n cynlluniau grantiau tai gwag yn mynd o nerth i nerth.

Mae'r Tîm hefyd wedi bod yn parhau i gyflawni gwaith i wneud addasiadau i gartrefi pobl a phlant anabl gyda 167 o addasiadau wedi eu cyflawni yn ystod 2022/23.

Nifer o dai wedi eu haddasu ar gyfer unigolion ag anableddau

Mae'r nifer o ddyddiau ar gyfartaledd a gymerir i wneud addasiadau i gartrefi unigolion ag anableddau wedi gostwng yn sylweddol eleni o gymharu â'r llynedd. Er i ni weld effaith Brexit a'r pandemig ar argaeledd nwyddau arbenigol yn y gorffennol, mae'r effaith honno i weld yn parhau i leihau. Fodd bynnag, rydym yn parhau i wynebu heriau diffyg contractwyr yn tendro am waith, er ein bod yn dechrau gweld hynny'n sefydlogi bellach a gobeithiwn y bydd y patrwm hwn yn parhau.

Nifer o ddyddiau ar gyfartaledd a gymerir i gyflawni gwaith i wneud addasiadau i dai unigolion ag anabledd Grantiau Galluogi

Mae'r Uned Gorfodaeth Tai yn parhau i gynnal arolygon 'boddhad cwsmer', ac mae'r adborth yn bositif iawn bob amser, gyda phob ymateb a dderbynnir yn gadarnhaol bron iawn bob tro. Mae'n braf nodi hefyd bod cwsmeriaid yn rhoi cydnabyddiaeth gyson i safon y gwasanaeth a'r staff. Mae derbyn adborth gan nifer digonol o gwsmeriaid yn ystod rhai misoedd yn 2022/23 wedi bod yn heriol am wahanol resymau, fodd bynnag, rydym yn hyderus trwy'r adborth llafar a dderbynia swyddogion, bod y gwasanaeth yn parhau'n effeithiol a'n bod yn gallu ymateb i unrhyw broblemau yn rhagweithiol os a phan maent yn codi.

Mae gwaith dydd i ddydd yr Adran hon yn cyfrannu tuag at yr Amcanion Llesiant a ganlyn gan sicrhau fod trigolion Gwynedd yn:

- Mwynhau bywyd hapus, iach a diogel.
- Cael byw mewn cartrefi o ansawdd o fewn eu cymunedau
- Cael byw mewn cymdeithas naturiol Gymraeg.
- Cael byw gydag urddas ac yn annibynnol gyhyd ag sy'n bosib.
- Cael manteisio ar harddwch amgylcheddol naturiol y sir

Adran Amgylchedd

Yn ogystal â'r gwaith y mae'r Adran hon yn ei wneud i wireddu'r Blaenoriaethau Gwella yn Rhan 1, mae gweddill y gwaith 'dydd i ddydd' hefyd yn cyfrannu at uchelgais y Cyngor.

Mae llawer iawn o flaenoriaethau'r Adran Amgylchedd dros y blynyddoedd diwethaf wedi bod yn ymwneud â materion yn ymwneud â Covid-19. Gyda 2022/23 yn gyfnod o adfer yn dilyn y pandemig, mae nifer o Wasanaethau'r Adran wedi bod yn gweithio i ymdrin ag ôl-groniad gwaith sydd wedi digwydd yn sgil hynny.

Yn ystod y flwyddyn, trosglwyddwyd cyfrifoldeb gweithredol am faterion casglu a thrin gwastraff ac ailgylchu i'r Adran, sydd wedi golygu newid i faes gwaith a chynnydd sylweddol mewn staff sydd wedi trosglwyddo.

Yn dilyn adolygiad o fesuryddion perfformiad yn ystod y flwyddyn flaenorol, cyflwynwyd ac adroddwyd ar nifer o fesuryddion o'r newydd gan sawl Gwasanaeth yn yr Adran yn 2022/23. Prif fwriad y mesuryddion ydi herio a monitro perfformiad mewn meysydd sy'n bwysig i drigolion Gwynedd, a bydd hyn yn parhau wrth i berfformiad y maes gwastraff ac ailgylchu cael ei adrodd yn ystod 2023/24.

GWARCHOD Y CYHOEDD

Gwasanaeth Bwyd a Diogelwch

Gan fod swyddogion y Gwasanaeth Bwyd a Diogelwch wedi bod yn canolbwyntio eu hymdrechion ar waith atal lledaeniad Covid-19, roedd ôl-groniad o archwiliadau diogelwch bwyd gan gynghorau ar draws Cymru. O ganlyniad, bu'r Gwasanaeth yn gweithredu ar Gynllun Adfer Asiantaeth Safonau Bwyd yn ystod 2022/23. Yn unol â'r cynllun, roedd archwiliadau diogelwch bwyd (archwiliadau hylendid bwyd a safonau bwyd) yn dilyn trefn lle'r oedd rhai busnesau newydd a busnesau risg uchel yn derbyn blaenoriaeth yn y lle cyntaf.

Llwyddwyd i gwrdd â holl dargedau'r cynllun heblaw na fu'n bosib archwilio 21 eiddo categori risg C hylendid cyn diwedd y flwyddyn, a hynny gan eu bod yn fusnesau tymhorol ac felly ddim ar agor am fwyafrif y flwyddyn. Bydd yr eiddo yma yn derbyn archwiliad tra'u bod yn masnachu yn ystod 2023/24.

Ail-ddechreuwyd ar raglen samplu bwyd a chymryd rhan mewn prosiect samplu safonau bwyd rhanbarthol gyda ffocws ar alergau ac acrylamid. Fe wnaeth y Gwasanaeth gymryd dros 200 o samplau a'u dadansoddi yn ystod 2022/23, gan ddelio yn brydlon gyda samplau anfoddhaol.

Er fod ôl-groniad yn sgîl Covid-19, roedd 99.12% o fusnesau bwyd Gwynedd sy'n rhan o'r cynllun sgorio hylendid bwyd yn cydymffurfio'n fras gyda gofynion (sgôr o 3 neu uwch) ar 31/3/23. Roedd swyddogion yn ymdrechu i ail ymweld â phob eiddo nad oedd yn cwrdd â'r safon yma mor fuan ag yn bosib ac o leiaf oddi fewn i 3 mis er mwyn sicrhau fod safonau wedi gwella.

Fe wnaeth y Gwasanaeth hefyd ddarparu gwybodaeth a chyngor iechyd a diogelwch i nifer o fusnesau gan gynnwys 168 o fusnesau bwyd newydd yn ystod y flwyddyn. Derbyniwyd 57 adroddiad o ddamweiniau mewn gweithleoedd yn ystod y flwyddyn gyda 15% o'r rhain yn destun ymchwiliad ffurfiol gan swyddogion.

Gwasanaeth Safonau Masnach

Yn ystod 2022/23, cynhaliwyd pob un o'r 49 o archwiliadau i fusnesau categori 'risg uchel' oedd wedi eu rhaglennu gan y Gwasanaeth Safonau Masnach. Yn ogystal, fel rhan o gytundeb blynyddol â'r Asiantaeth Safonau Bwyd, archwiliwyd 196 sefydliad bwyd anifeiliaid fel rhan o waith rhaglenedig y flwyddyn. Wrth gyfuno holl feysydd gwaith Safonau Masnach, ymgymerwyd â chyfanswm o 1,054 archwiliad i fusnesau, gan gofnodi tor-cyfraith mewn 267 o'r archwiliadau.

Derbyniwyd 1,915 cais am wasanaeth a llwyddwyd i gwblhau 1,824 ohonynt, sef 95% o'r cyfanswm. Fel sy'n wir am Gynghorau eraill ar draws y wlad, mae nifer o heriau wedi dod i sylw, gan gynnwys cynnydd mewn cudd-wybodaeth yn honni argaeledd tybaco a e-sigarets anghyfreithlon mewn siopau, ynghyd a bod y cynnyrch yn cael ei werthu i blant o dan oed (h.y. o dan yr oed cyfreithlon, sef 18). Mae'r Gwasanaeth wedi ymateb i'r heriau ac wedi atafaelu cynnyrch yng Ngwynedd, a bydd yr ymgyrch i atal argaeledd y cynnyrch anghyfreithlon yn un o flaenoriaethau'r gwasanaeth yn 2023/24.

Oherwydd difrifoldeb achos, fe wnaeth y Gwasanaeth Safonau Masnach erlyn un busnes o Wynedd yn Llys yr Ynadon yn ystod 2022/23 yn ymwneud â diogelwch cynnyrch a werthwyd. Plediodd y diffynnydd yn euog gan dderbyn dirwy gan gynnwys costau cyfreithiol o £11,211.

Gwasanaeth Trwyddedu a Rheolaeth Llygredd

Yn ystod 2022/23, mae'r Uned Drwyddedu wedi llwyddo i ymestyn y cyfleoedd i geisiadau gael eu cyflwyno'n electroneg trwy system hunan-wasanaeth ar wefan y Cyngor. Er fod oediad prosesu mewn rhai achosion wrth i'r diwydiant arfer gyda'r system ar-lein gyda dogfennau anghyflawn neu anghywir yn cael eu uwch-lwytho, mae'r datblygiad yma wedi golygu fod y cyfartaledd amser prosesu cais am drwydded ac i ymdrin â cheisiadau yn cyflymu yn gyffredinol.

Yn ddiweddar, mae Llywodraeth Cymru wedi ymgynghori ar newidiadau pellgyrhaeddol i'r ffordd mae awdurdodau lleol yn trwyddedu y diwydiant tacsis. Nid oedd yn bosib symud ymlaen i adolygu a chreu polisi tacsi unedol newydd heb allu ymgorffori yn llawn beth fydd y gofynion newydd fydd yn deillio o'r Papur Gwyn: Bil Tacsis a Cherbydau Hurio Preifat (Cymru). Bwriedir symud ymlaen gyda'r gwaith ar yr adolygiad unwaith fydd Llywodraeth Cymru wedi cyhoeddi y cynnwys yn derfynol yn y Ddeddfwriaeth newydd.

Yn ystod y flwyddyn, fe wnaeth y Gwasanaeth ail-gychwyn y rhaglen asesiadau risg cyflenwadau dŵr preifat, a oedd heb eu cynnal o gwbl ers cychwyn y pandemig. Fe gynhaliwyd cyfanswm o 387 o ymweliadau samplo cyflenwadau dŵr preifat, gan gynnwys ail-ymweliadau yn ôl y gofyn yn ystod y flwyddyn. Mae gennym 339 o gyflenwadau dŵr preifat yn y rhaglen samplo ac asesu risg; ac fe lwyddodd y gwasanaeth i samplo 95% o'r cyflenwadau yma yn y cyfnod dan sylw. Fel rhan o'r rhaglen asesiadau risg, mae swyddogion yr Uned wedi llwyddo i dderbyn achrediad statudol drwy hyfforddiant ar gyfer ymgymryd â'r gwaith. Fe fydd rhaglen penodol yn cychwyn yn 2023 yn dilyn hyfforddi swyddogion newydd ar gyfer adolygu asesiadau risg, ac ar gyfer cynnal asesiadau ar gyflenwadau newydd sydd wedi dod i'n sylw.

GWASANAETH OLRHAIN

Fe wnaeth y gwasanaeth yma gyfraniad allweddol i ddiogelu pobl Gwynedd ers dod yn weithredol ym Mehefin 2020, gan sicrhau fod trigolion Gwynedd yn cael y cymorth a'r cyngor cywir mewn perthynas â heintiau Covid-19. Diben y gwasanaeth oedd arwain y sir allan o'r pandemig drwy wella arolygiaeth iechyd yn y gymuned, olrhain cysylltiadau a chefnogi pobl i hunanynysu lle bo angen.

Darparwyd cyllid gan Lywodraeth Cymru ar gyfer y timau olrhain cysylltiadau sirol tan fis Mehefin 2022, a hynny yn dilyn newidiadau sylweddol i'r canllawiau, gyda busnesau a gwasanaethau yn dychwelyd i fwy o normalrwydd, a gyda cyhoeddiad cynllun hirdymor Llywodraeth Cymru ar gyfer byw gyda'r coronafeirws yn ddiogel: Gyda'n gilydd tuag at ddyfodol mwy diogel. Fe barhaodd Gwasanaeth Olrhain y Cyngor i weithredu gyda lefelau is o staff wrth i'r gwaith olrhain ostwng yn sgil newidiadau rheoliadau Covid-19, gyda chyfrifoldeb am y maes yn cael ei ddarparu ar sail rhanbarthol dan arweiniad Cyngor Sir y Fflint o fis Gorffennaf ymlaen.

Fe wnaeth y tîm wedi waith aruthrol yn helpu i dorri cadwyni trosglwyddo a chefnogi pobl oedd yn wynebu'r her o orfod ynysu, ac yn gwneud gwaith allweddol i helpu i ddiogelu pobl Gwynedd.

GWASANAETH CYNLLUNIO

Mae'r Gwasanaeth Cynllunio yn hwyluso a rheoli datblygiadau cynaliadwy o fewn ardal awdurdod cynllunio Gwynedd (nad yw'n cynnwys ardal y Parc Cenedlaethol), ac yn 2022/23 roedd y Gwasanaeth yn parhau i hwyluso datblygiadau tai i gwrdd ag anghenion ein cymunedau, gyda 38% (58 uned) a ganiatawyd yn dai fforddiadwy.

Dros y blynyddoedd diwethaf, rydym wedi bod yn mesur lefel bodlonrwydd ein cwsmeriaid. Mae gwaith yn mynd yn ei flaen gennym mewn ymateb i'r sylwadau a dderbyniwyd, yn benodol o amgylch trefniadau cysylltu gyda'r Gwasanaeth ac anawsterau cyfathrebu. Mae'r Uned busnes o fewn yr Adran Amgylchedd bellach yn derbyn yr holl alwadau cynllunio a derbyn taliadau dros y ffôn. Gan mai yn ystod pedwerydd chwarter y flwyddyn y cychwynnodd y trefniant, nid oes asesiad ffurfiol o fodlonrwydd cwsmeriaid hyd yma, ond o'r adborth anffurfiol sydd wedi bod, mae cwsmeriaid i weld yn llawer hapusach efo'r trefniadau newydd. Bydd asesiad ffurfiol o fodlonrwydd cwsmeriaid yn cael ei gynnal dros 2023/2024.

Yn ystod 2022/23 derbyniwyd 1,159 o geisiadau cynllunio newydd a phenderfynwyd 1,132. Yn ystod y cyfnod yma cymrodd geisiadau cynllunio 92 diwrnod ar gyfartaledd i'w penderfynu o'i gymharu â 103 diwrnod yn 2021/22. Roedd 74% o benderfyniadau ar amser o'i gymharu â 40% yn 2021/2022. Mae perfformiad yn dechrau gwella ac mae'r ôl-groniad o geisiadau a gasglwyd yn ystod y cyfnod Covid-19 yn bennaf wedi ei glirio. Er y cynnydd positif, mae heriau yn parhau o fewn y gwasanaeth oherwydd anawsterau recriwtio, fod sawl aelod o staff yn cyrraedd oed ymddeol ac mae'r nifer o geisiadau cynllunio newydd yn parhau i fod yn uchel.

Mae gan y gwasanaeth rôl i ymchwilio a chymryd camau gorfodaeth ar ddatblygiadau sydd heb dderbyn caniatâd cynllunio. Yn ystod 2022/23 derbyniwyd 235 o achosion newydd ac mae 296 o achosion wedi cael eu cau, gyda sawl achos cymhleth yn cymryd amser sylweddol i'w harchwilio. Mae ôl-groniad sylweddol o 628 o achosion yn parhau i fod yn agored a hyn yn bennaf oherwydd diffyg staff a'r angen i flaenoriaethu'r gwaith o ddelio gyda

cheisiadau cynllunio. Er fod y nifer achosion yn parhau yn uchel, dylid nodi fod y ffigwr yn is na'r 686 a oedd ar agor ar ddiwedd blwyddyn 2021/22.

Mae'r Gwasanaeth wedi colli staff profiadol yn ystod y flwyddyn ac mae'r Adran wedi bod yn ceisio recriwtio a gyda cynlluniau yn eu lle i geisio cryfhau gwydnwch y Gwasanaeth ar gyfer 2023/2024. Mae'r Gwasanaeth yn ddiolchgar am y gefnogaeth gorfforaethol drwy gynllun Cynllun Yfory ac yn edrych ymlaen at groesawu hyfforddai proffesiynol i'r Gwasanaeth yn 2023/24.

Mae gan y Gwasanaeth Cynllunio hefyd ddyletswyddau statudol a rôl mewn materion Cadwraeth, ac mae'r gwasanaeth yn parhau i gefnogi'r gwaith sy'n deillio o'r dynodiad Safle Treftadaeth y Byd (Llechi). Mae'r Uwch Swyddog Cadwraeth wedi bod yn llwyddiannus yn derbyn yr hawl gan CADW i benderfynu ceisiadau cynllunio ar adeiladau rhestredig gradd II sy'n gyflawniad personol rhagorol ac hefyd yn cynnig mwy o sicrwydd o ran penderfyniad i'r cwsmer a gwasanaeth mwy effeithlon.

GWASANAETH POLISI CYNLLUNIO AR Y CYD

Penderfynodd Gyngor Gwynedd a Chyngor Sir Ynys Môn yn Gorffennaf 2022 y dylid dirwyn y cytundeb cydweithio ar faterion polisi cynllunio i ben. Roedd hyn yn sgil y newidiadau i'r cyd-destun polisi cynllunio cenedlaethol, rhanbarthol a lleol ers sefydlu'r trefniant yn 2011, a'r amcan gan y ddau awdurdod i gael Gwasanaethau Polisi Cynllunio a Chynlluniau Datblygu Lleol ar wahân fydd yn cwrdd â gweledigaethau, dyheadau ac anghenion yr awdurdodau unigol.

Tra fod y Gwasanaeth Polisi ar y Cyd wedi bod yn ei le tan 31 Mawrth 2023, mae gwaith wedi bod yn bwrw ymlaen i sefydlu Gwasanaeth o'r newydd (gweithredol o 1/4/23).

Mae'r Gwasanaeth wedi cyflwyno Adroddiad Monitro Blynyddol (AMB) ar gyfer cyfnod 2021/22 i Lywodraeth Cymru ym mis Hydref 2022. Casgliad yr adroddiad oedd bod y dangosyddion ar y cyfan yn perfformio yn unol â'r disgwyliadau, a lle nad oedd targedau yn cael eu cwrdd roedd hyn allan o reolaeth y Cynllun Datblygu Lleol (CDLl) ar y Cyd. Er bod canfyddiadau'r AMB yn nodi ar y cyfan fod polisïau CDLl ar y Cyd yn perfformio yn effeithiol, eglurwyd bod newidiadau arwyddocaol wedi digwydd ers mabwysiadu'r Cynllun, a bod angen i'r newidiadau gael eu hystyried fel rhan o adolygiad statudol o'r Cynllun gychwynnodd ym mis Gorffennaf 2021.

Mae'r Gwasanaeth wedi paratoi Adroddiad Adolygu yn unol â chanllawiau Llywodraeth Cymru, a chasgliad yr Adroddiad oedd bod angen gwneud adolygiad llawn o'r CDLl ar y Cyd sydd gyfystyr a Chynllun Newydd. Mae'r Adroddiad Adolygu wedi bod yn destun Ymgynghoriad cyhoeddus ac ym mis Mawrth 2022 cymeradwywyd yr Adroddiad gan Gynghorau Llawn Gwynedd ac Ynys Môn er mwyn ei gyhoeddi a'i gyflwyno i Lywodraeth Cymru.

Mae'r Gwasanaeth wedi paratoi a mynd allan i ymgynghoriad cyhoeddus ar Ganllaw Cynllunio Atodol (CCA) yn dilyn dynodiad llwyddiannus y Safle Treftadaeth Byd (Llechi), a mabwysiadwyd y CCA gan Cabinet Cyngor Gwynedd ym mis Mehefin 2022.

Yn sgil penderfyniad Llywodraeth Cymru i ddiwygio deddfwriaeth cynllunio i reoli effaith ail gartrefi a llety gwyliau tymor-byr, mae'r Gwasanaeth wedi bod yn arwain ar y gwaith o sefydlu'r sail tystiolaeth ar gyfer cyflwyno Cyfarwyddyd Erthygl 4 i reoli'r newid defnydd o dai preswyl i ddefnydd gwyliau (ail gartrefi a llety gwyliau). Roedd y gwaith yma yn cyfrannu at flaenoriaeth gwella trawsadrannol yng Nghynllun y Cyngor yn ymwneud â mynediad at gartrefi addas.

Mae'r Gwasanaeth hefyd yn cydweithio'n rhanbarthol er mwyn ceisio dylanwadu ar y trefniadau ar gyfer paratoi Cynllun Datblygu Strategol, sydd yn un o ddyletswyddau statudol y Cyd-bwyllgor Corfforaethol ar gyfer rhanbarth gogledd Cymru.

O 1/4/23, bydd agweddau bioamrywiaeth a mwynau a gwastraff (cynllunio) yn ymuno gyda'r gwasanaeth.

GWASANAETH RHEOLAETH ADEILADU

Mae'r Gwasanaeth Rheolaeth Adeiladu yn gweithio gyda'r cyhoedd a phartneriaid fel bod gan ein cymunedau adeiladau sy'n ddiogel, yn ynni-effeithlon, yn darparu mynediad a chyfleusterau i bobl ag anableddau, ac sy'n cwrdd â gofynion angenrheidiol y Rheoliadau Adeiladu. Mae'r Gwasanaeth hefyd yn gyfrifol am ymdrin â cheisiadau i rifo strydoedd/eiddo, chwiliadau eiddo a rhybuddion dymchwel.

Yn ystod 2022/23, penderfynodd y Gwasanaeth dros 90% o geisiadau rheolaeth adeiladu o fewn y cyfnod statudol, ac ar gyfartaledd ymatebwyd i rybuddion o adeiladau a strwythurau peryglus gan sicrhau eu bod yn cael eu gwneud yn ddiogel o fewn diwrnod o hysbysu.

Yn dilyn adolygiad strwythur, llwyddwyd i recriwtio dau Swyddog Rheolaeth Adeiladu Cynorthwyol, ac yn symud ymlaen gyda'r hyfforddiant a'r cymwysterau angenrheidiol i ddod yn Swyddogion cwbl gymwys. Yn dilyn adolygiad o'r Gwasanaeth a sut mae wedi newid dros y blynyddoedd, yr hyn a amlygir yw bod y flaenoriaeth wedi bod ar y gwaith talu ffi, o ganlyniad mae'r adnodd ar gyfer gwaith nad yw'n talu ffioedd megis gwaith gorfodaeth wedi ei dorri, a mae'r targed incwm wedi'i godi o ganlyniad. Bwriedir hefyd treialu'r defnydd o arian sy'n deillio o danwariant yr Adran i gyfrannu at y gwaith nad yw'n denu ffioedd sy'n waith gorfodaeth yn bennaf.

Wedi deddfwriaeth newydd Deddf Diogelwch Adeiladau 2022 mae gan yr adran gynlluniau ar gyfer 2023/24 i weithredu ar ofynion statudol Rheolaeth Adeiladu Awdurdodau Lleol a'r Arolygwyr Preifat a Gymeradwyir o ran cymhwysedd, lle bydd yn ofynnol i'r swyddogion gofrestru gyda'r Rheoleiddiwr Diogelwch Adeiladu fel 'Arolygwyr Adeiladu'. Mae hyn yn fygythiad i'r gwasanaeth a'r Cyngor, gan fod yn rhaid i swyddogion fod yn gymwys a chofrestredig i allu ymarfer yn y sector, ac mae hefyd yn ddibynnol ar y dosbarth o adeilad y mae cofrestriad yn berthnasol iddo (Domestig, masnachol, risg uchel). Mae hyn yn her i'r Uned a'r Cyngor, a bydd angen cyfrifoldeb, adnoddau a hyfforddiant ychwanegol.

GWASANAETH CEFN GWLAD

Gyda chyfrifoldebau statudol am lwybrau cyhoeddus y Cyngor mae'r gwaith o baratoi'r Cynllun Gwella Hawliau Tramwy wedi parhau yn ystod 2022/23, ac yn dilyn ymgynghoriad cyhoeddus fe fabwysiadwyd yn ffurfiol gan Gabinet y Cyngor. Yn yr un modd, mae'r gwaith diweddaru Cynllun Adfer Byd Natur i adlewyrchu gofynion COP15 a thargedau 2030 wedi bwrw ymlaen yn 2022/23. Cychwynnwyd ymgynghoriad cyhoeddus i ganfod barn trigolion Gwynedd am flaenoriaethau i'w cynnwys yng Nghynllun Adfer Natur Gwynedd ac Ardal o Harddwch Naturiol Eithriadol Llŷn (AHNE). Bydd gwaith dadansoddi yn digwydd yn 2023/24 er mwyn mabwysiadu'r Cynllun. Bydd y Cynlluniau yma i raddau helaeth yn llywio gwaith y yn y meysydd uchod dros y blynyddoedd nesaf.

Cyflwynwyd mesur perfformiad newydd yn ystod y flwyddyn i fonitro ymateb y gwasanaeth i ymholiadau'r cyhoedd ynglŷn â hawliau tramwy, lonydd glas a materion mynediad. Mae lefel y galwadau wedi bod y tu hwnt i gapasiti staff a byddwn yn monitro cynnydd yn y maes yn ystod 2023/24.

Byddwn yn adeiladu ar waith y blynyddoedd

diwethaf mewn perthynas â chefnogi cymunedau i gymryd gofal am eu hamgylchedd leol ynghyd â darparu cyfleoedd mynediad at natur a chryfhau'r ddarpariaeth Teithio Llesol.

Sicrhawyd cyllid gan Lywodraeth Cymru ar gyfer parhau ac ehangu gwaith Partneriaeth Natur Gwynedd. Mae cynlluniau sydd wedi bod yn weithredol yn ystod y flwyddyn yn cynnwys creu dolau blodau gwyllt ar ymylon ffordd ac mewn ysgolion yn nalgylch Eisteddfod Genedlaethol 2023. Mae gwaith sylweddol i uwchraddio wedi ei gynnal mewn gwarchodfeydd natur diolch i gyllid Cronfa Her Llefydd Lleol i Natur a gwnaed gwelliannau i hwyluso mynediad i goedlannau cymunedol yn y sir.

Mae 2022/23 wedi gweld parhad yn y ceisiadau cynllunio sydd angen sylw gan y tîm Bioamrywiaeth yn ogystal ag ymholiadau am faterion coed. Mae cyfrifoldebau ychwanegol wedi eu cyflwyno i asesu effaith datblygiadau ar gyrsiau dŵr dynodedig, yn ogystal â newidiadau sydd i ddod o du polisi cynllunio'r Llywodraeth.

Mae camau wedi eu cymryd i ddelio gyda'r llwyth gwaith gan gynnwys penodi staff yn cynnwys Swyddog Bioamrywiaeth parhaol newydd.

Mae'r Gwasanaeth wedi parhau i gydweithio â'r Adran Priffyrdd, Peirianneg a YGC ar yr ymateb i glwyf gwywiad yr onnen a rhoi'r mewnbwn i raglenni gwaith Defnydd Tir sy'n codi o'r Cynllun Argyfwng Hinsawdd a Natur.

GWASANAETH CLUDIANT INTEGREDIG A DIOGELWCH Y FFYRDD

Mae'r sector trafnidiaeth gyhoeddus yng Ngwynedd yn dal i fod wedi wynebu cyfnod cythryblus dros y flwyddyn diwethaf. Roedd hyn er derbyn cymhorthdal gan Lywodraeth Cymru a fydd yn dod i ben Gorffennaf 2023 a bydd rhaid ystyried capasiti gwasanaeth bysiau yn Ngwynedd yn ystod y flwyddyn nesaf.

Er hynny, braf gallu adrodd ar lwyddiant ysgubol rhwydwaith Sherpa'r Wyddfa yn ystod 2022-23 mewn cyfnod heriol gydag ymestyn y gwasanaeth a defnydd addawol iawn.

Dros y flwyddyn ddiwethaf, rydym wedi cwblhau arolwg cynhwysfawr o rwydwaith Gwynedd mewn partneriaeth hefo Trafnidiaeth i Gymru a byddwn yn dechrau integreiddio y gwasanaethau newydd i'n rhwydwaith yn 2023.

Mae gwaith wedi bod yn bwrw ymlaen i alluogi cyflwyno bysiau trydan i'r rhwydwaith. Er fod llithriad wedi bod, bwriedir cychwyn gwasanaeth T22 newydd trydan o fis Awst 2023, a fydd yn gwasanaethu Blaenau Ffestiniog – Caernarfon heibio Porthmadog.

Ni fu'n bosib casglu data yn ymwneud â phrydlondeb gwasanaethau bysiau yn ystod y flwyddyn, ond gobeithir ail-gychwyn yn ystod 2023.

GWASANAETH PARCIO A GWAITH STRYD

Mae'r blynyddoedd diwethaf wedi uchafu problemau megis prinder llecynnau parcio ledled y sir, o ganlyniad i bobl yn aros yn y DU am wyliau yn hytrach na mentro dramor ac mae hyn wedi amlygu'r angen am bwerau ychwanegol i ymdrin â cherbydau sy'n creu rhwystr a gwell rheolaeth o gartrefi modur.

Fel rhan o'r gwaith yma, rydym wedi bod yn monitro tueddiadau parcio ar y cyd efo Heddlu Gogledd Cymru a Pharc Cenedlaethol Eryri, yn benodol yn ardaloedd Pen y Pass, yr Ogwen a'r Glyn, Llanberis ac yn cymryd camau gorfodaeth priodol yn ôl y gofyn. Roedd Swyddogion Gorfodaeth Parcio yn adrodd yn ôl yn rheolaidd a bu'r adborth yn ystod y flwyddyn yn addawol gyda mwyafrif o'r modurwyr yn cydymffurfio a'r rheolau. Caiff pob ymdrech ei wneud i barhau i fonitro'r lleoliadau'n agos a chymryd camau gorfodaeth briodol.

Mae'r Gwasanaeth hefyd wedi bod yn cyfrannu at gynllun peilot rheoli cartrefi modur, Aros-fan i ddatblygu safleoedd penodol pwrpasol ar gyfer cartrefi modur ar safleoedd parcio'r Cyngor (neu ran o'r safleoedd) sydd o fewn ardal Awdurdod Cynllunio Gwynedd, er darparu cyfleusterau i gartrefi modur aros dros nos am ffi, fydd yn mynd law yn llaw gyda mesurau rheoli / gorfodaeth. I gydfynd gyda'r safleoedd Aros-fan, mae'r gwasanaeth hefyd wedi bod yn gweithio ar gyflwyno gorchmynion penodol a fydd yn atal hawl cartrefi modur i barcio dros nos mewn cilfannau mewn ardaloedd sydd wedi gweld enghreifftiau o barcio a gwersylla anghyfrifol dros y blynyddoedd diwethaf. Pan yn weithredol, bydd Swyddogion Gorfodaeth Parcio'r Cyngor yn monitro'r safleoedd yn rheolaidd a chymryd camau gorfodaeth fel sy'n briodol.

GWASANAETH TRAFFIG A PHROSIECTAU

Mae'r gwasanaeth Traffig a Phrosiectau yn ymdrin â materion sydd yn ymwneud ag unrhyw newid i'r isadeiledd trafnidiaeth. Y prif amcan yw sicrhau bod y briffordd yn ddiogel i'r holl defnyddwyr o'r ffordd a bod bosib defnyddio'r rhwydwaith yn ddirwystr ac mewn modd cynaliadwy. Rydym yn cwrdd â'r amcan yma drwy gyflawni'r agweddau canlynol:

• Ymdrin â cheisiadau i gyflwyno gwaharddiadau parcio,
• Cyflwyno sylwadau fel ymgynghorai statudol ar geisiadau cynllunio,
• Ymdrin ag ymholiadau ynglŷn â goryrru,
• Gwella ac ehangu'r rhwydwaith cerdded a beicio, hyrwyddo rhwydwaith cerdded a beicio, a chyflawni unrhyw ddyletswyddau eraill o dan y Ddeddf Teithio Lesol 2013,
• Arwain ar brosiectau i wella diogelwch y ffyrdd, gwelliannau o flaen ysgolion, gwella'r isadeiledd trafnidiaeth gyda phwyslais ar gynlluniau lleihau ôl troed carbon,
• Sicrhau bod ffyrdd mewn stadau newydd yn cael eu hadeiladu i'r safonau priodol fel bod modd eu mabwysiadu,
• Gweinyddu data'r briffordd gan sicrhau bod y wybodaeth yn gyfredol.

Yn dilyn cyfnod o heriau capasiti staffio, gwelwyd cyfnod o sefydlogrwydd yn ail hanner 2022/23 wrth i staff lenwi swyddi fu'n wag ac aelodau'r tîm yn datblygu sgiliau a magu profiad ac arbenigedd.

Mae penderfyniad Llywodraeth Cymru i newid terfynau cyflymder 30mya cenedlaethol i 20mya wedi golygu llwyth gwaith ychwanegol penodol i'r gwasanaeth, a bydd y gwaith yma yn parhau wrth i'r ddeddfwriaeth ddod yn weithredol o fis Medi 2023.

Mae'r gwaith y Gwasanaeth hefyd yn ymwneud â datblygu llwybrau cerdded a beicio, ac mae gwaith wedi digwydd yn ystod 2022/23 i baratoi cynlluniau i sicrhau llwybrau teithio llesol ychwanegol. Cynhaliwyd ymgynghoriad cyhoeddus yn ystod y flwyddyn ac bydd y gwaith yma yn gymorth wrth baratoi ceisiadau blynyddol am gyllid gan Lywodraeth Cymru am gynlluniau i'r blynyddoedd i ddod ar gyfer cynlluniau teithio llesol newydd.

Bu'r Gwasanaeth hefyd yn cyfrannu at gynllun i gyflwyno mannau gwefru mewn lleoliadau ar draws y sir. Tra bod cynnydd wedi bod wrth osod peiriannau gwefru mewn nifer o leoliadau, mae peth oedi wedi bod wrth sicrhau cyswllt a bod y peiriannau yn weithredol. Mae disgwyl y bydd pwyntiau gwefru ar gael i'w defnyddio mewn nifer o leoliadau dros y misoedd nesaf, ac y bydd cynnydd mewn peiriannau fydd yn weithredol trwy gydol 2023/24.

Bydd cyfrifoldeb am faes hawliau tramwy yn ymuno gyda'r gwasanaeth o 1/4/23.

GWASANAETH BUSNES [CYLLID]

Rheolaeth Categori

Pwrpas y Gwasanaeth hwn yw cydweithio a chefnogi gwasanaethau'r Cyngor i ddylunio a gweithredu strategaeth gaffael fesul categori. Y prif nodau yw uchafu gwerth am arian ac annog cadw buddion lleol.

Yn sgil heriau ariannol y Cyngor mae'r tîm wedi gwneud llawer o ymdrechion i reoli costau cytundebau'r categorïau corfforaethol dan sylw ac wedi denu arbedion pellach yn ogystal ag amddiffyn cyllidebau rhag costau cynyddol.

Mewn ymdrech i uchafu budd lleol a'r gwerth cymdeithasol o dendrau treialodd pob tîm porth 'TOMs (Themes, Outcomes, Measures) gyda chanlyniadau cymysg. Disgwyliwn adroddiad gan wasanaeth caffael sy'n manylu'r canlyniadau.

Parhawn i roi bob cyfle i fusnesau lleol dendro am waith yn ogystal â chydweithio gyda Busnes Cymru i roi cefnogaeth ymarferol ar sut i dendro.

Yn ogystal â'r prif nodau, rydym yn alinio tendrau a chontractau â Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015 sydd wedi ymgorffori yn gynlluniau strategol Y Cyngor ar gyfer 2023-28. Rydym yn gobeithio gwneud datblygiadau yn y maes hwn wrth i'r llywodraeth ddatblygu canllawiau a chefnogaeth bellach i fusnesau yn 2023/24 e.e. cefnogaeth i gyrraedd net sero a gwastraff net erbyn 2050.

GWASANAETH BUSNES [GWEINYDDOL]

Pridiannau Tir

Mae'r Uned Pridiannau Tir Lleol Gwynedd yn darparu gwybodaeth chwiliadau ar gyfer unrhyw un sy'n dymuno prynu eiddo neu dir o fewn Gwynedd. Bu'r flwyddyn yn hynod o heriol gyda chynnydd sylweddol yn y nifer o geisiadau ac ymholiadau. Daw hyn ynghyd â'r ffaith ein bod yn y broses o drosglwyddo i system gyfrifiadurol genedlaethol, gyda Gwynedd ymhlith y cyntaf o Gynghorau Cymru i wneud hyn.

Yn sgil hyn, mae amser prosesu ceisiadau wedi cynyddu, ac ar gyfartaledd wedi bod yn cymryd 38 diwrnod i'w prosesu dros y flwyddyn ddiwethaf. Gan mai pwrpas cyflwyno'r system genedlaethol newydd i ymdrin â chwiliadau ydy gwneud y broses gyfan yn fwy effeithlon, rydym yn credu fod gwirfoddoli i fod ymhlith y cyntaf i drosglwyddo, yn golygu y byddwn yn y pen draw yn gallu prosesu ceisiadau am chwiliadau'n fwy cyflym.

Yn y cyfamser, rydym wedi cyflogi staff achlysurol er mwyn cynyddu capasiti a chynorthwyo gyda'r gwaith trosglwyddo data i'r system genedlaethol. Mae canran sylweddol o'r gwaith yma wedi'i gwblhau, sy'n dechrau caniatáu i ni ryddhau capasiti ychwanegol i helpu gyda chwiliadau ac ymateb i ymholiadau yn amserol. Rydym yn hyderus ein bod yn gwneud pob ymdrech i leihau'r amser a gymerir i gwblhau chwiliadau, tra ar yr un pryd yn hwyluso'r gwaith sydd ei angen i wneud y broses gyfan yn fwy effeithlon a chyflym yn y dyfodol agos.

GWASANAETHAU GWASTRAFF AC AILGYLCHU

Fel rhan o ailstrwythuro corfforaethol, fe wnaeth cyfrifoldeb am gasglu a thrin gwastraff drosglwyddo i'r Adran Amgylchedd ym mis Hydref 2022. Mae'r misoedd ers hynny wedi rhoi cyfle i ymgyfarwyddo gyda'r maes.

Ers y trosglwyddiad, mae adolygiad rheolaethol cynhwysfawr wedi bod ar waith, ac mae'r newidiadau i'r strwythur, gweithdrefnau a'r broses wedi cychwyn ac yn parhau yn 2023/24.

Rydym yn darparu gwasanaeth casglu ailgylchu a gwastraff bwyd wythnosol i bob aelwyd yng Ngwynedd a chasgliad gwastraff gweddilliol bob tair wythnos. Yn ogystal, rydym yn casglu gwastraff gardd, clytiau a gwastraff meddygol o rai aelwydydd ac yn darparu gwasanaeth gwastraff masnachol i oddeutu 2,000 o fusnesau neu sefydliadau yng Ngwynedd.

O ran ein perfformiad ailgylchu, rydym yn falch o gofnodi ein bod wedi ailgylchu, ailddefnyddio neu gompostio 64% o'r gwastraff a gesglir yn ystod 2022/23

Ond gyda tharged ailgylchu heriol o 70% erbyn diwedd Mawrth 2025, byddwn yn parhau gyda'r gwaith o adolygu'r maes ac yn ystyried y camau angenrheidiol fydd ei angen er mwyn cyrraedd y targed cenedlaethol newydd.

Wrth symud ymlaen, byddwn yn canolbwyntio ar wneud 'mwy nag ailgylchu' drwy ddatblygu strategaeth economi gylchol ac yn benodol yn edrych ar gyfleon i ddatblygu a buddsoddi mewn prosesau ailgylchu modern ac addas i bwrpas.

Mae gwaith dydd i ddydd yr Adran hon yn cyfrannu tuag at yr Amcanion Llesiant a ganlyn gan sicrhau fod trigolion Gwynedd yn:

- Mwynhau bywyd hapus, iach a diogel.
- Cael byw mewn cartrefi o ansawdd o fewn eu cymunedau
- Cael manteisio ar harddwch amgylcheddol naturiol y sir

Adran Cyllid a Thechnoleg Gwybodaeth

Yn ogystal â'r gwaith y mae'r Adran hon yn ei wneud i wireddu'r Blaenoriaethau Gwella yn Rhan 1, mae gweddill y gwaith 'dydd i ddydd' hefyd yn cyfrannu at uchelgais y Cyngor.

Mae'r Adran Cyllid yn sicrhau'r gefnogaeth briodol i'r Cyngor wrth reoli, gwarchod a datblygu ei sefyllfa ariannol, yn ogystal â darparu gwasanaethau megis casglu refeniw a thalu budd-daliadau mewn ffordd deg, a thalu cyflogau staff ac anfonebau cyflenwyr. Mae gwasanaethau technoleg gwybodaeth y Cyngor hefyd yn rhan o'r Adran Cyllid ac maent yn cynnig arweiniad a chefnogaeth dechnegol o ansawdd uchel sy'n hyrwyddo gwerthoedd sylfaenol y Cyngor.

Rheolaeth Ariannol ac Arbedion

Mae gwaith rheolaeth ariannol a chefnogaeth cyfrifwyr yr Adran Cyllid wedi bod yn gaffaeliaid i adrannau'r Cyngor wrth gyflawni i bobl Gwynedd mewn cyfnod heriol. Trwy reolaeth ariannol gydwybodol, roedd yr adran wedi llwyddo i gynorthwyo'r Cyngor i gadw o fewn ei gyllideb pob blwyddyn ers 2015/16. Fodd bynnag, yn 2022/23 gwelwyd ffactorau penodol oedd yn golygu fod y Cyngor wedi gorwario ar y cyfan. Y prif ffactorau y tu ôl i hyn oedd:

- Chwyddiant cyffredinol wedi cyrraedd lefelau yn 2022/23 nas gwelwyd ei debyg ers degawdau, gyda chynnydd mewn costau ynni yn arbennig wedi cael effaith amlwg
- Daethpwyd i gytundeb ar gyflogau'r gweithlu (ar wahân i athrawon) ar gyfer Ebrill 2022 i Fawrth 2023 drwy gytuno cynnydd o £1,925 ar bob pwynt cyflog. Yn unol â'r mwyafrif o awdurdodau lleol eraill roeddem wedi cyllidebu'n ddarbodus ar gyfer cynnydd o 4%, ond roedd y cytundeb terfynol yn uwch na'r hyn oedd wedi ei gyllidebu amdano.
- Y gallu i wireddu rhai cynlluniau arbed hanesyddol yn parhau yn hynod heriol.
- Cynnydd sylweddol mewn galw am wasanaeth mewn rhai meysydd megis y maes gofal oedolion, gwastraff a digartrefedd.
- Mewn blynyddoedd blaenorol, roedd grantiau sylweddol wedi cael eu derbyn yn hwyr yn y flwyddyn ariannol a drawsnewidiodd y sefyllfa ariannol, gan gynnwys grantiau pwysau'r gaeaf ar y gwasanaethau cymdeithasol, ar gyfer cyllidebau'r ysgolion, ac ôl-groniad Treth Cyngor. Ni dderbyniwyd grantiau cyffelyb yn 2022/23.

Roedd cyfanswm o £33.5 miliwn o arbedion wedi eu gwireddu rhwng 2015/16 a diwedd 2022/23, sydd yn 95% o'r £35.4m gofynnol dros y cyfnod, ac mae'n anorfod fod gwireddu arbedion o'r maint yma am fod yn heriol.

Yn ystod 2022/23 bu'r Cyfrifwyr yn cefnogi'r gwaith o adnabod yr arbedion ar gyfer 2023/24 ymlaen.

O ran perfformiad ariannol y Cyngor ar gyfer 2022/23, mae sgil effaith ariannol yr argyfwng Covid-19 yn parhau mewn rhai meysydd ac felly yn cael effaith ar y sefyllfa ariannol.

Archwilio Mewnol

Mae gwasanaeth Archwilio Mewnol y Cyngor yn rhoi hyder i'r dinesydd a'r Cyngor am amgylchedd reolaeth a threfniadau llywodraethu'r Cyngor trwy adrodd yn annibynnol a gwrthrychol i'r Pennaeth Cyllid ac i'r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio.

Hyd ddiwedd mis Mawrth 2023, llwyddwyd i gwblhau 98% o gynllun blynyddol 2022/23, h.y. ble mae'r archwiliad wedi cau neu mae adroddiad terfynol wedi ei rhyddhau. Mae hyn yn cynrychioli 40 archwiliad allan o 41.

Yn ystod y flwyddyn bu rhai archwilwyr yn cynorthwyo gyda blaenoriaethau eraill, yn cynnwys asesu taliadau hunan-ynysu.

Yn ogystal ag archwilio Cyngor Gwynedd, cynhaliwyd archwiliadau mewnol ar ran Awdurdod Parc Cenedlaethol Eryri, GwE, cwmni Byw'n Iach a 70 o gynghorau tref a chymuned.

Pensiynau

Mae'r Gwasanaeth Pensiynau yn gweinyddu'r Cynllun Pensiwn Llywodraeth Leol ar ran dros 40 o gyflogwyr, gan gynnwys cynghorau Gwynedd, Môn a Conwy. Mae'r gwasanaeth yn canolbwyntio ar weithredu'n gywir a phrydlon ar ran ei aelodau.

Mae 2022/23 wedi bod yn flwyddyn brysur arall i'r Gwasanaeth Pensiynau, gyda'r gwaith o baratoi gyda'r Actiwari ar gyfer Prisiad Tair-blynyddol o'r Gronfa (sefyllfa 31/03/2022) wedi cymryd lle. Llwyddwyd i dalu'r 12,000 o bensiynwyr ar amser bob mis, a bu gwelliant yn yr amser a gymerwyd i ddelio ag achosion profedigaeth, amcangyfrifon ymddeol a phrosesu ymddeoliadau. Mae perfformiad dyletswyddau eraill y gwasanaeth wedi aros yn gyson dros y flwyddyn, gyda'r llwyth gwaith wedi cynyddu i gymharu â 2021/22.

Er ein bod yn parhau i anfon rhai dogfennau yn y post, bu ymgais i leihau ein defnydd o bapur, ac mae 23,000 o aelodau wedi cofrestru ar y wefan 'Fy Mhensiwn Ar-lein' erbyn hyn. Lle mae'n bosib, mae dogfennau'r aelodau yn cael eu llwytho ar-lein, ac mae opsiwn i aelodau lwytho dogfennau e.e. ffurflen ymddeol i'r safle hefyd. Mae hyn yn helpu i gyflymu'r drefn o brosesu buddion pensiwn. Rydym hefyd wedi gweithio ar ddarparu slipiau pensiwn y pensiynwyr ar y gwasanaeth 'Fy Mhensiwn Ar-lein' a bydd hyn yn weithredol yn fuan yn ystod 2023/24.

Erbyn hyn, mae'r system i-Connect yn cael ei defnyddio'n fisol gan holl gyflogwyr y Gronfa Bensiwn i ddiweddaru cofnodion cyflogau. Golyga hyn fod y wybodaeth yn y system bensiynau mor gyfredol a chywir â phosib.

Cafodd asedau'r Gronfa flwyddyn heriol arall gydag amgylchiadau buddsoddi anodd yn 2022/23 oherwydd chwyddiant uchel ac ansicrwydd yn y marchnadoedd eiddo. Roedd perfformiad ein rheolwyr asedau ddim cystal a'u meincnod (o –1.3%), ond disgwylir amrywiadau fel hyn, ac o'r herwydd byddwn yn asesu perfformiad o fewn y cylch 5 mlynedd.

Mae'r gwaith cydweithio gyda Phartneriaeth Pensiwn Cymru wedi bod yn mynd o nerth i nerth ers ei sefydlu yn 2017 ac erbyn hyn mae 83% o Gronfa Gwynedd wedi ei gyd-fuddsoddi - 56% drwy'r prif gronfeydd a 27% drwy'r buddsoddiadau goddefol. Trwy'r Bartneriaeth, ceir mynediad at amrywiaeth ehangach o gronfeydd a rheolwyr asedau, sy'n gwella gwytnwch Cronfa Gwynedd.

Yn ystod 2022/23, gyda lefel cyllido ym mhrisiad y gronfa yn 120%, mabwysiadodd y Pwyllgor Pensiynau ddyraniad asedau newydd er mwyn lleihau lefel risg y gronfa a chyflwyno mathau newydd o asedau drwy Bartneriaeth Pensiwn Cymru. Mae'r Gronfa hefyd wedi bod yn gweithredu ei bolisi Buddsoddi Cyfrifol gydag ymrwymiadau i fuddsoddi mewn ynni gwyrdd a chronfa ecwiti cynaliadwy.

Trethi

Erbyn diwedd Mawrth 2023 roedd casgliad Treth Cyngor (h.y. casgliad o fewn y flwyddyn) yn 94.50%. Roedd hyn yn ddirywiad o'i gymharu â'r ffigwr cyfatebol o 96.17% yn 2021/22. Y ffigwr yn 2019/22 (y flwyddyn olaf cyn y pandemig) oedd 96.78%.

Y gyfradd casglu o fewn y flwyddyn yw'r dangosydd perfformiad cenedlaethol, ond dylid nodi fod rhan helaeth o'r arian sy'n ddyledus yn cael ei gasglu yn y pen draw.

Yr hyn a ddaeth yn amlwg yn ystod 2022/23 oedd sut mae'r argyfwng costau byw, yn enwedig effaith chwyddiant digynsail, wedi cael effaith sylweddol ar allu nifer o drigolion Gwynedd i dalu eu biliau Treth Cyngor.

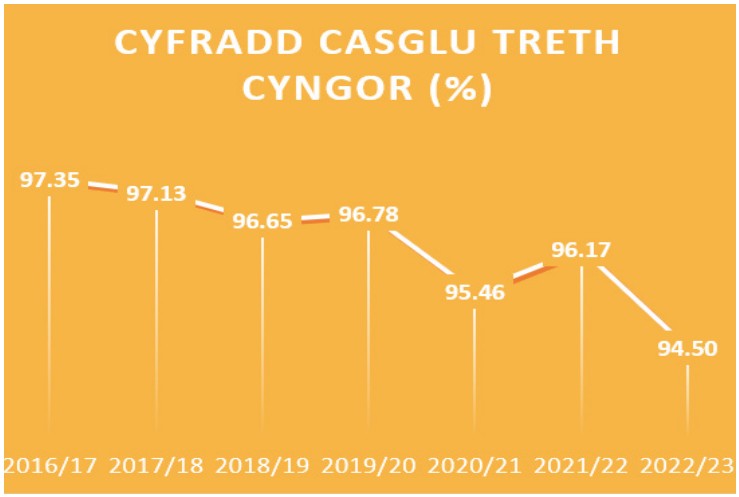

Budd-daliadau

Pwrpas y Gwasanaeth Budd-dal yw i brosesu ceisiadau Budd-dal Tai, Cynllun Gostyngiad Treth Cyngor, Budd-daliadau Addysg, sef Cinio am Ddim a Grant Datblygu Disgyblion, Taliadau Tai Dewisol yn brydlon a chywir, er mwyn rhoi cymorth i ddinasyddion Gwynedd i dalu eu rhenti a biliau Treth Cyngor ac i sicrhau fod plant Gwynedd yn derbyn y gefnogaeth briodol.

Roedd y cyfartaledd amser a gymerwyd i brosesu cais Budd-dal Tai/Gostyngiad Treth Cyngor newydd yn 2022/23 yn 20.29 diwrnod, o'i gymharu â 17.89 diwrnod yn 2021/22, sy'n ddirywiad yn y mesur yma. Gwelwyd cysondeb ym mherfformiad y cyfartaledd amser a gymerwyd i brosesu hysbysiad newid mewn amgylchiadau Budd-dal Tai/ Gostyngiad Treth Cyngor gan ei fod yn 4.27 diwrnod yn 2023/22, a 4.28 diwrnod yn 2021/22.

Proseswyd 2,827 o geisiadau newydd am Fudd-dal Tai/Gostyngiad Treth Cyngor yn ogystal â phrosesu 27,254 o hysbysiadau o newidiadau mewn amgylchiadau ein cwsmeriaid.

Hefyd, mae'r gwasanaeth Budd-daliadau wedi cynorthwyo 1,463 o deuluoedd gyda gwerth ariannol o £692,750.00 o'r Gronfa Taliadau Tai Dewisol (DHP), sy'n gymorth ychwanegol tuag at dalu rhent. Drwy hyn, rydym wedi gallu cynorthwyo nifer sylweddol o denantiaid Gwynedd i aros yn eu cartref presennol neu i symud i eiddo newydd.

Yn ogystal, mae'r Gwasanaeth Budd-daliadau wedi prosesu grant gwisg ysgol / grant datblygu disgyblion (mynediad) gyda gwerth ariannol o £606,920 i 2,622 o blant (£337,200 / 2,559 yn 2021/22), ac wedi asesu hawl cinio am ddim i 3,567 o blant Gwynedd (3,090 yn 2021/22).

Yn ychwanegol i'r gwaith arferol, mae'r gwasanaeth wedi parhau i brosesu'r ceisiadau o'r Cynllun Taliadau Hunan Ynysu ar ran Llywodraeth Cymru. Bu i'r gwasanaeth dalu 1,119 cais gyda gwerth ariannol o £561,750 rhwng dechrau Ebrill a diwedd y cynllun ym mis Awst 2022.

Yn ogystal, bu i'r Adran ymgymryd â chynllun Taliadau i Ofalwyr Di-Dâl ar ran Llywodraeth Cymru, a phroseswyd taliadau i 883 cais gyda gwerth ariannol o £441,500.

Ar ben hyn, mae'r Gwasanaeth Budd-dal wedi bod yn gyfrifol am yr ail gynllun Taliadau Tanwydd Gaeaf Llywodraeth Cymru. Cychwynnodd y cynllun hwnnw ar 26 Medi 2022 a dod i ben ar 28 Chwefror 2023.

Proseswyd 12,114 o geisiadau i dderbyn taliad gyda gwerth ariannol o £2,422,800.

Yn ogystal â'r gwaith a ddisgrifir uchod, mae rôl yr Aseswyr Budd-dal wrth adnabod anghenion trigolion tu hwnt i'w hawliadau budd-dal wedi cryfhau'r cyswllt gyda'r prosiect

Cefnogi Pobl sy'n cael ei gynnal ar draws y Cyngor. Trwy'r gwaith yma, mae trefniadau mewn lle sy'n caniatáu i'r Aseswyr Budd-dal gyfeirio'r ceiswyr budd-dal at gymorth pellach sydd ar gael gan y Cyngor.

Yswiriant a Risg

Mae'r gwasanaeth wedi parhau i gynghori holl adrannau'r Cyngor ar faterion yswiriant mewn perthynas â nifer o risgiau, ac yn trefnu gwarchodaeth ychwanegol yn ôl yr angen. Roedd 2022/23 yn flwyddyn brysur i'r gwasanaeth gan fod gwaith sylweddol wedi ei gyflawni wrth dendro a gwarchodaeth ar gyfer y mwyafrif o'n prif bolisïau o 1 Ebrill 2023 ymlaen. Mae'r gwasanaeth yn parhau i adolygu hawliadau yn erbyn y Cyngor er mwyn adnabod unrhyw batrymau mewn hawliadau sydd angen rhoi sylw iddynt.

Gyda'r Gofrestr Risg Corfforaethol wedi parhau i ddatblygu, gyda rheolwyr ar draws y Cyngor yn dangos parodrwydd i'w ddefnyddio er mwyn dangos sefyllfa'r Cyngor a blaenoriaethu gweithrediadau. Mae hyn wedi cynorthwyo aelodau i herio perfformiad a sicrhau fod y camau disgwyliedig wedi cael eu cymryd.

Incwm

Mae'r Gwasanaeth Incwm yn anelu i brosesu derbyniadau arian a chasglu dyledion y Cyngor yn brydlon ac effeithlon.

Roedd gwerth dyledion amrywiol dros 6 mis oed ar 31 Mawrth 2023 yn £1,889,589, sy'n gynnydd arwyddocaol ar y ffigwr cyfatebol o £1,596,649 ar 31 Mawrth 2022. Roedd disgwyl y byddai'n sefyllfa'n gwella wrth i'r economi ail-agor, ond ymddengys fod nifer o'n dyledwyr ni yn parhau i fod â thrafferthion dybryd wrth ymdrin â'u dyledion.

Yn ystod 2022/2023 codwyd 35,129 o anfonebau gyda chyfanswm gwerth o £50,009,612.67. Erbyn diwedd y flwyddyn roedd £46,570,430.37 wedi eu talu, sef 93.12% (roedd perfformiad cyfatebol 2021/2022 yn 90.51%).

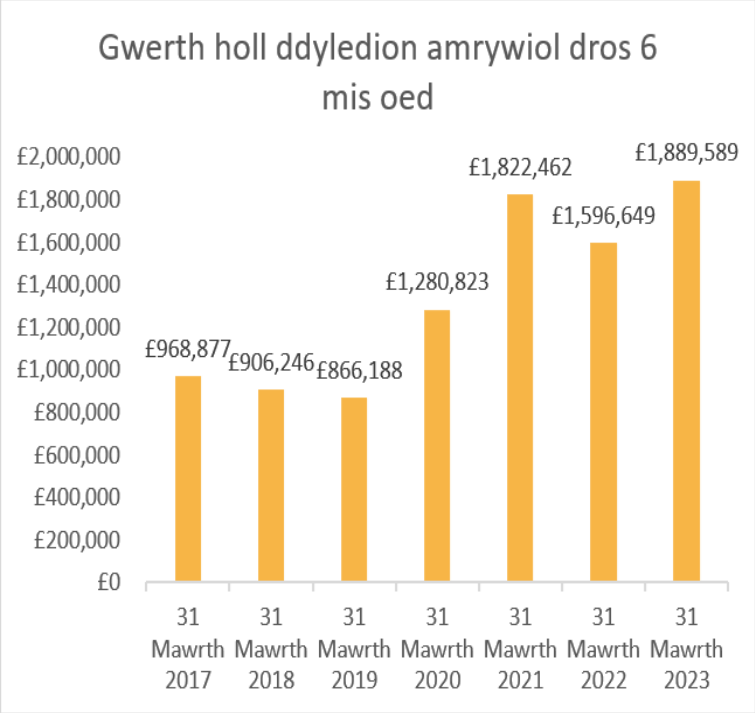

Taliadau

Pwrpas y gwasanaeth yw talu credydwyr y Cyngor yn gywir ac amserol. O ganlyniad i effaith Covid-19, gyda staff y Cyngor yn gweithio o adref, addaswyd i drefniadau mwy electronig, sydd wedi profi i fod yn llwyddiannus. Ar gyfartaledd, llwyddwyd i dalu cyflenwyr lleol o fewn 19 diwrnod a chyflenwyr nad ydynt yn lleol o fewn 29 diwrnod, o'i gymharu â 21 diwrnod a 28 diwrnod yn 2021/22 yn ôl eu trefn.

Cyflogau

Pwrpas y gwasanaeth yw i dalu staff yn gywir ac ar amser, tra'n cadw cyfrifon priodol ar gyfer cyrff allanol fel CThEM (HMRC). Bu ambell achos yn ystod y flwyddyn lle roedd trefniadau argyfwng o weithio o gartref wedi arwain at fethiant i anfon gwybodaeth i'r Uned Gyflogau yn amserol, gyda'r canlyniad fod angen gwneud addasiad i gyflogau. Er hynny, nifer fychan oedd rhain a dros gyfnod o 5 mlynedd mae nifer yr achosion misol sy'n arwain at addasiadau yn y cyflog yn parhau i ddangos tueddiad ar i lawr.

Technoleg Gwybodaeth

Mae'r Gwasanaeth Technoleg Gwybodaeth (TG) yn darparu a chefnogi technoleg o bob math i helpu staff a phobl Gwynedd i gael mynediad rhwydd at wybodaeth a systemau.

Cwblhawyd sawl prosiect isadeiledd TG yn llwyddiannus, gan gynnwys cyflwyno ail gyswllt i'r rhyngrwyd o'r ail ganolfan data ym Mhenrhyndeudraeth i gryfhau ein gwytnwch, uwchraddio a rhesymoli gweinyddwyr yn yr ysgolion fel eu bod yn cydymffurfio â safonau diogelwch, uwchraddio'r system ffôn corfforaethol, a chyflwyno cyswllt ffôn i 80% o ysgolion y Sir.

Cynnal a chadw'r gwasanaeth fel ei fod yn cyrraedd safonau diogelwch a gweithredu'n effeithiol sy'n hawlio y rhan fwyaf o ymdrechion y tîm, ond er hyn, llwyddwyd i ymchwilio a gweithredu ar brosiectau i arbed ynni, paratoi ar gyfer rhaglen Llywodraeth y DG i ddiffodd cysylltiadau analog a nifer o ddatrysiadau rhyngrwyd y pethe.

Llwyddwyd i gadw achrediad 'Public Services Network' (PSN) sy'n datgan bodlonrwydd Swyddfa Cabinet Llywodraeth y DU gyda rhwydwaith a gwasanaethau TG y Cyngor o ran diogelwch a hynny'n adlewyrchiad o'r ymdrech a sylw a roddwyd i'r rhaglen cynnal a chadw. Llwyddwyd unwaith eto i barhau gyda'r safon 'Aur' yn genedlaethol ar safon a glendid data a geir yng nghofrestr Tir ac Eiddo Gwynedd.

Parhawyd i gadw safonau hynod uchel a chyson o ran bodlonrwydd ac argaeledd ein gwasanaethau. Cysylltodd 34,050 am wasanaeth drwy'r Ddesg Gymorth a gadawodd 99% adborth yn datgan eu bod yn fodlon neu'n fodlon iawn gyda'r gwasanaeth a dderbyniwyd, gyda 1% yn datgan eu bod yn anhapus. Roedd argaeledd ein rhwydwaith a systemau craidd yn parhau'n wydn, gyda'r rhwydwaith yn arddangos argaeledd o 99.985% a'n systemau craidd yn 99.99%.

Cwblhaodd yr uned ddatblygu 29 system newydd, sydd ychydig yn llai na'r arfer, yn bennaf oherwydd bod y systemau a ddatblygwyd yn llawer mwy na'r rhai a ddatblygwyd yn ystod yr argyfwng Covid a chyfrifoldeb ychwanegol o drosglwyddo cytundebau masnachol Cynnal i'r uned. Derbyniwyd adborth gan 15 o'r prosiectau, gyda phob un yn datgan eu bod yn hapus a'r hyn a ddatblygwyd, heb unrhyw welliant i'w gynnig. Ni dderbyniwyd unrhyw adborth yn datgan anfodlonrwydd na lle i wella.

Yn ogystal â hyn, mae'r Gwasanaeth hefyd yn cefnogi adrannau'r Cyngor wrth iddynt ddefnyddio systemau sy'n cael eu cadw y tu allan i'r Cyngor. Enghraifft o hyn ydi'r system WCCIS a ddefnyddir gan yr Adran Oedolion, Iechyd a Llesiant a'r Adran Plant a Chefnogi Teuluoedd. Mae'r Gwasanaeth TG wedi cefnogi trafodaethau cenedlaethol i sicrhau bod unrhyw faterion sy'n codi gyda'r system yma yn derbyn sylw priodol gan y cyflenwyr.

Daeth y Gwasanaeth Dysgu Digidol yn weithredol ar 1 Ebrill 2022 gyda'r pwrpas o arwain, cefnogi a chydweithio â'n hysgolion i gynnal addysgu digidol o'r ansawdd uchaf a sicrhau'r cyfleoedd gorau i ddisgyblion Gwynedd. Yn ystod y flwyddyn Ebrill 2022-Mawrth 2023 rhannwyd 4,660 o ddyfeisiadau Windows ymysg athrawon a disgyblion Uwchradd Ysgolion Gwynedd, a rhoddwyd cefnogaeth i gyfanswm o 12,285 o ddyfeisiadau a rannwyd gan y GDD ar y systemau newydd, yn ogystal â hen ddyfeisiadau sy'n parhau i fod yn yr ysgolion.

Adran Cefnogaeth Gorfforaethol

Yn ogystal â'r gwaith y mae'r Adran hon yn ei wneud i wireddu'r Blaenoriaethau Gwella yn Rhan 1, mae gweddill y gwaith 'dydd i ddydd' hefyd yn cyfrannu at uchelgais y Cyngor.

Bu'n flwyddyn o adfer nifer o weithgareddau'r Adran yn sgil cyfnod o pandemig tra hefyd yn parhau i gyfrannu at drefniadau rhanbarthol yn sgil yr argyfwng megis trefniadau brechu rhag Covid o fewn y sir.

Ar ben hynny, bu'n flwyddyn o barhau i ddatblygu ein ffyrdd o weithio newydd gan fanteisio ar unrhyw agweddau cafodd eu cyflwyno yn y ddwy flynedd blaenorol. Fe lwyddwyd hefyd i adnabod arbedion effeithlonrwydd sylweddol yn ystod y flwyddyn fel rhan o'r ymgyrch Cyngor cyfan i gyflwyno cyllideb hafal ar gyfer 2023/2024.

Bu'n ymdrech lew i gyflawni hyn oll tra'n cynnal gwasanaethau allweddol ac mae'r crynodeb hwn o berfformiad am y flwyddyn yn adlewyrchiad o'r heriau a wynebwyd yn ogystal a'r llwyddiannau a wireddwyd.

Cyswllt Cwsmer

Mae'n bosib i bobl Gwynedd gael mynediad i nifer o wasanaethau ar-lein, ar amser sy'n gyfleus iddynt, 24 awr y dydd, 7 diwrnod yr wythnos, tra'n cynnig ffordd fwy cost effeithiol o gysylltu â'r Cyngor.

Gellir cysylltu ynghylch 37 (cynnydd o 4 o'r flwyddyn blaenorol) o faterion megis materion priffyrdd, archebu a thalu am docyn parcio, trefnu ymweliad â chanolfan ailgylchu a thalu am ginio ysgol gyda'r 4 gwasanaeth newydd a gyflwynwyd yn ystod y flwyddyn yn ymwneud a casglu gwybodaeth am ddisgyblion sy'n mynychu ysgol am y tro cyntaf, cofrestru a lansio cwch ar arfordir Gwynedd, mynediad i ysgol a chais i drosglwyddo ysgol.

Cyflwynwyd 226,343 cais am wasanaeth i'r Cyngor drwy ddefnyddio hunanwasanaeth ar wefan ac Ap Cyngor Gwynedd.

Amser ateb galwad ffôn yn Galw Gwynedd

Rydym yn darparu gwasanaeth wyneb yn wyneb drwy ein Siopau Gwynedd a ffôn drwy Galw Gwynedd. Mae perfformiad eleni, o ran yr amser a gymerir i ateb galwadau, yn agos i berfformiad llynedd, gyda 3,000 yn llai o alwadau wedi'u derbyn h.y. o 1 munud 13 eiliad yn 2021/22 i 1 munud 11 eiliad eleni. Y prif reswm dros y perfformiad yw trosiant staff a'r her o ddenu gweithwyr. Rydym wedi profi peth llwyddiant yn denu staff yn ystod ail hanner y flwyddyn ac yn ymdrechu i wella'r perfformiad, yn bennaf trwy gyfuniad o hyrwyddo pellach ar hunan wasanaeth ac ymestyn gwasanaeth sgwrs ar-lein ble atebwyd 251 o ymholiadau dros y flwyddyn.

Cofrestru Genedigaethau, Priodasau a Marwolaethau

Mae'r Gwasanaeth Cofrestru yn profi newidiadau cenedlaethol ar hyn o bryd, ple bo Archwilwyr Meddygol yn ymgymryd a cam ychwanegol i dystio i'r rhesymau am farwolaeth. Mae hyn wedi arwain at beth oedi i gofrestru marwolaethau yn ystod 2021/22 yn ogystal ag eleni, ac yn sgil hynny i ddirywiad yn ein gallu i gyflawni'r gwaith o fewn yr amser statudol. Llwyddwyd i gofrestru 48% o farwolaethau o fewn 5 diwrnod yn ystod 2022/23 (ond hynny o'i gymharu a 83% yn 2021/22).

Cofrestrwyd 96% o enedigaethau o fewn 5 diwrnod yn ystod y flwyddyn, sydd yn welliant ar y 90% yn y flwyddyn blaenorol.

Cyfathrebu ac Ymgysylltu

Mae cynnal deialog ddwyffordd gyda phobl Gwynedd er mwyn rhannu gwybodaeth am wasanaethau lleol ac i ganfod barn trigolion yn flaenoriaeth i'r Cyngor.

Yn ystod 2022/23 cyflwynwyd gwelliannau pellach i'r llwyfan ymgysylltu newydd ar y wefan sy'n galluogi'r Cyngor i gynnal ymarferiadau ymgysylltu gyda phobl Gwynedd ac arddangos canlyniadau ymarferiadau blaenorol. Dros y flwyddyn cynhaliwyd 18 o ymarferiadau i gasglu barn pobl Gwynedd am wahanol wasanaethau gyda dros 8,600 o unigolion yn manteisio ar y cyfleoedd yma i leisio barn.

Cyhoeddwyd 109 o ddatganiadau rhagweithiol i'r wasg yn ystod 2022/23 gyda phob datganiad ar gyfartaledd yn arwain at sylw ar 4.9 o lwyfannau newyddion. Yn ychwanegol i hyn, darparwyd ymatebion i 556 o ymholiadau gan newyddiadurwyr am waith y Cyngor.

Cafwyd 2,988,520 ymweliad â gwefan Cyngor Gwynedd, www.gwynedd.llyw.cymru yn ystod y flwyddyn. Gadawodd 2,398 o ymwelwyr adborth boddhad efo'r wefan. Rhoddodd 83% o'r ymwelwyr hynny sgôr o 5 allan o 5 am eu profiad o ddefnyddio'r wefan.

Erbyn Mawrth 2023, roedd 39,762 o unigolion yn derbyn clipiau fideo, delweddau digidol a negeseuon yn ddyddiol drwy gyfrifon Twitter, Facebook ac Instagram y Cyngor.

Ymchwil a Gwybodaeth

Yn ystod y flwyddyn fe ddatblygodd y Gwasanaeth drefn o gyhoeddi newyddlenni ar y mewnrwyd staff a'r mewnrwyd aelodau, er mwyn rhannu'r dystiolaeth ddiweddaraf am wahanol bynciau a dangos i staff ac aelodau sut gallent gael gafael ar fwy o wybodaeth. Cyhoeddwyd 11 o newyddlenni ar wahanol bynciau cyfredol yn cynnwys canlyniadau Cyfrifiad 2021, costau byw a thlodi, a phrisiau tai yng Ngwynedd. Bydd hyn yn cefnogi Adrannau wrth iddynt weithio ar wahanol gynlluniau ac yn hybu diwylliant o wneud penderfyniadau ar sail data a thystiolaeth ar draws y Cyngor.

Bu'r Gwasanaeth yn cefnogi nifer o gynlluniau ar draws y Cyngor i gasglu, dadansoddi a rhannu tystiolaeth gan ddefnyddio dulliau newydd – er enghraifft ar gyfer prosiect Economi Ymweld Cynaliadwy Gwynedd ac Eryri lle gweithiwyd gyda'r Adran Economi a Chymuned a chyrff allanol i ddatblygu dashfwrdd o fesurau i fesur effaith y prosiect.

Bu cynnydd sylweddol yn nifer y digwyddiadau gwybodaeth (h.y. lle aeth gwybodaeth ar goll neu i'r person anghywir) ar draws y Cyngor ac mae hyn yn peri pryder. O ddadansoddi'r achosion, fe welwyd bod 19 ohonynt (sef 43% o'r cyfanswm) yn ymwneud ag anfon e-byst – y mwyafrif yn achosion o ddiofalwch cyffredinol wrth anfon e-byst i gyfeiriadau anghywir. Rydym wedi gweithio gyda'r gwasanaeth Technoleg Gwybodaeth i ddatblygu opsiynau technegol ar gyfer ceisio gwneud camgymeriadau o'r fath yn llai tebygol; mae rhain wedi'u treialu mewn

ambell dîm yn y Cyngor ac fe fyddwn yn ehangu'r cynllun peilot i gynnwys Adran gyfan gan barhau i asesu llwyddiant y newidiadau. Byddwn hefyd yn cynyddu'n hymdrechion i roi hyfforddiant, canllawiau a negeseuon diogelwch gwybodaeth i staff y Cyngor.

Fe orffennwyd symud timau'r Cyngor i fersiwn newydd iGwynedd (system rheoli cofnodion electronig y Cyngor) ac fe gafwyd ymateb positif gan wasanaethau i'r newid gan adrodd bod y system newydd yn hwyluso rhannu gwybodaeth a dogfennau.

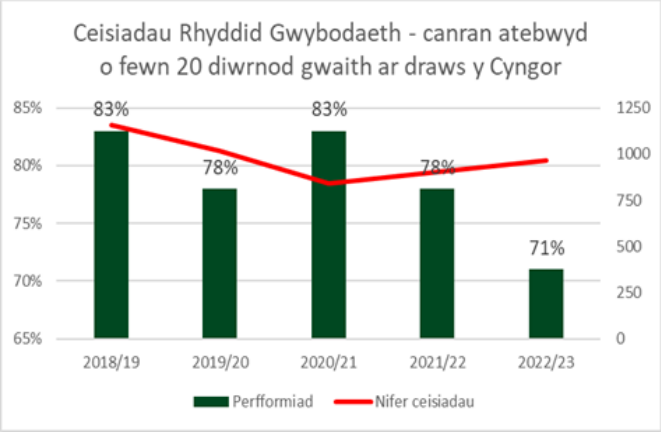

Cafwyd 966 o geisiadau rhyddid gwybodaeth yn ystod y flwyddyn ar draws y Cyngor (cynnydd o 7% ers y flwyddyn flaenorol). Y gyfradd atebwyd yn brydlon oedd 71%. Mae'r gostyngiad yn y perfformiad yma yn siomedig yn enwedig ar adeg pan y dylai trefniadau ymateb Adrannau fod wedi sefydlogi yn dilyn cyfnod y pandemig. Byddwn yn rhoi sylw i hyn dros y flwyddyn nesaf gan dargedu'r rhannau hynny o'r Cyngor lle mae hyn i weld yn broblem ac yn datblygu'r maes Data Agored, fel bod yr atebion i rai ceisiadau mynych am wybodaeth ar gael yn barod ar wefan y Cyngor yn lle bod angen cyflwyno cais amdanynt.

Prynu

Dros y flwyddyn diwethaf, rydym wedi parhau i dreialu dull newydd o asesu tendrau ar sail gwerth cymdeithasol. Fe ddaru hyn gynnwys cytundeb cynnal a chadw peiriannau aer a chytundeb fframwaith cerbydau gwasanaeth gwastraff. Yn ychwanegol at y gwaith ar y prosiect Blaenoriaeth Gwella 'Cadw'r Budd yn Lleol' bu'r Gwasanaeth Caffael weithio gyda'r busnesau lleol i ymateb i ofynion y Ddeddf llesiant gan geisio hefyd cyfrifo ein ôl-troed carbon yn y gadwyn cyflenwi.

Rydym hefyd wedi datblygu trefniadau asesu ein perfformiad caffael drwy gwblhau hunanasesiad. Mae rhai o'r Tîm Categori yn parhau i ymateb i ôl effaith y pandemig ac yn rhan allweddol o'r trefniadau sicrhau cyflenwadau, dosbarthu a rheoli stoc PPE.

Democratiaeth a laith

Pwrpas y Gwasanaeth Democratiaeth ac laith yw cefnogi trefniadau democratiaeth y Cyngor a hyrwyddo'r Gymraeg yn barhaus. Mae'r gwasanaeth yn gyfrifol am dri maes penodol, sef democratiaeth, cyfieithu ac iaith a chraffu.

Yn ystod y flwyddyn ddiwethaf rydym wedi croesawu 69 o Gynghorwyr, gyda 25 o'r rheini yn Gynghorwyr newydd. Cynhaliwyd rhaglen lawn o weithgareddau i'w croesawu i'r Cyngor, i'w rôl fel aelodau a chyflwyno gwybodaeth am yr ystod o feysydd cyfrifoldeb. Roedd yn rhaid ystyried materion ymarferol megis darpariaeth TG, ynghyd â materion allweddol fel eu cyfrifoldebau a rôl gwahanol bwyllgorau. Wrth gwrs, roedd yn rhaid gwneud y cyfan tra'n ymateb i'r gofyn i Gynghorwyr fedru ymuno o bell petaent angen.

Rydym hefyd wedi llwyddo i ddatblygu ein trefniadau a chynnal pwyllgorau aml leoliad am y tro cyntaf, a hynny yn gyfan gwbl yn y ddwy iaith, gyda'r gwasanaeth cyfieithu ar y pryd ar gael i'r holl fynychwyr. Cyfarfod blynyddol y Cyngor Llawn cyntaf ym mis Mai 2022 oedd y cyfarfod ffurfiol aml-leoliad cyntaf, ac rydym wedi adeiladu ar y llwyddiant ers hynny. Yn ogystal, llwyddwyd i gynnal rhaglen pwyllgorau llawn ar gyfer y flwyddyn a chynnal sesiynau hyfforddi'r

Cadeiryddion wrth iddynt gael eu hethol. Ar yr un pryd llwyddwyd i ymateb i ofynion Deddf Llywodraeth Leol ac Etholiadau (Cymru) 2021 gan arwain ar ddatblygu a mabwysiadu'r Strategaeth Cyfranogiad newydd sbon sy'n annog y cyhoedd i gymryd rhan yn ein trefniadau democrataidd a datblygu Cynllun Deisebau o'r newydd sy'n egluro sut all y cyhoedd gyflwyno deisebau.

Mae cryn waith wedi'i wneud i hyrwyddo'r Gymraeg hefyd, gyda Pholisi Iaith y Cyngor wedi'i ddiweddaru a'i fabwysiadu ym mis Hydref 2022, gyda gwaith yn parhau i godi ymwybyddiaeth staff o'r cynnwys a'r gofynion. Llwyddwyd i benodi Pen Swyddog dros dro i arwain ar ddatblygu'r Fenter Iaith fel endid annibynnol yn y gymuned i'r dyfodol. Mae'r gwaith yma yn bwrw yn ei flaen ar garlam, gyda'r gobaith o gyhoeddi'r camau nesaf yn Eisteddfod Boduan 2023. Yn ogystal, mae'r prosiect Gwarchod Enwau Llefydd yn bwrw ymlaen, gyda gwaith wedi digwydd gyda 9 o ysgolion lleol dros y flwyddyn, a 550 cofnod ar y map cyhoeddus bellach, gyda 1,637 wedi ymweld â'r safle we.

Wrth gwrs, mae'n rhaid wrth gydweithio gydag asiantaethau eraill er mwyn hyrwyddo'r iaith, a chynhaliwyd gweithdy er mwyn sefydlu Fforwm Iaith Gwynedd ym mis Ionawr 2023. Bwriad y Fforwm yw adnabod llefydd i gydweithio ac osgoi dyblygu, a'r cyfan i hyrwyddo'r iaith. Mae Strategaeth Iaith nesaf y Cyngor, i hybu a hyrwyddo'r Gymraeg yn y sir, wrthi'n cael ei datblygu, gydag ymgynghori mewnol wedi'i gynnal gyda'r Pwyllgor Iaith a swyddogion allweddol er mwyn paratoi drafft ymgynghori fydd yn cael ei gyhoeddi yn fuan yn ystod 2023-24.

Adnoddau Dynol

Mae'r Gwasanaeth yn arwain ar y maes cyflogaeth, gan ddatblygu'r amodau gwaith a chynghori rheolwyr a staff ar ystod eang o faterion yn ymwneud a gweithio i'r Cyngor. Mae'n dilyn felly fod gan y Gwasanaeth rôl ganolog mewn paratoi'r trefniadau gwaith wrth i'r Cyngor sefydlu dulliau newydd a mwy hyblyg o weithio yn dilyn cyfnod y pandemig.

Ar adeg ysgrifennu'r adroddiad hwn y rhagamcan ydi y bydd y nifer o ddiwrnodau salwch fesul aelod staff yn ystod y flwyddyn aeth heibio yn dangos cynnydd bychan, o 10.07 diwrnod y pen y llynedd i 10.12 diwrnod y pen erbyn diwedd Mawrth 2023. Mae'r lefelau uwch yma o salwch na'r hyn a brofwyd rai blynyddoedd yn ôl yn gyson â'r hyn a welir mewn awdurdodau lleol eraill, a'r dasg i ni fel cyflogwr ydi deall y rhesymau dros y sefyllfa a chymryd pob cam posib i sicrhau bod y gefnogaeth orau posib yn cael ei gynnig i hyrwyddo iechyd a llesiant staff.

Nifer o ddyddiau a gollwyd y pen ar gyfartaledd o ganlyniad i absenoldeb salwch

2018/19 - 9.45

2019/20 - 9.78

2020/21 - 6.30

2021/22 - 10.7

2022/23 - 10.12

Cynhaliwyd un gwrandawiad apêl cyflogaeth yn ystod y flwyddyn, gydag penderfyniad y Pwyllgor yn cefnogi penderfyniad gwreiddiol y cyflogwr.

Eleni eto, roedd gan y Gwasanaeth rôl ganolog wrth fynd ati i recriwtio'n llwyddiannus sawl prif swyddog o fewn y Cyngor.

Gwasanaeth Cefnogol

Mae'r Gwasanaeth Cefnogol yn darparu cymorth gweinyddol i Reolwyr a staff y Cyngor. Mae hyrwyddo y defnydd o system Hunanwasanaeth Staff yn flaenoriaeth gan ei fod yn blatfform cyfathrebu sydd yn cyrraedd holl staff y Cyngor. Mae perfformiad Dadlenni

Diogelu a Gwarchod (DBS) yr Adrannau ynghyd a statws DBS yr unigolyn ar gael yn y system ac mae llwyddiant wedi bod i gyflwyno y cerdyn gwyliau yn electroneg i nifer o wasanaethau.

Mae gostyngiad sylweddol yn y ffordd yr ydym yn gweithio yn fewnol o ran argraffu llai o bapur gan ei bod bellach wedi symud drosodd i weinyddu yn electroneg. Rydym yn bellach i hyn wedi ymestyn i gydweithio gyda cyflenwr bwyd i Ysgolion i fod yn derbyn anfonebau yn electroneg ac mae'r drefn wedi bod yn llwyddiannus. Byddwn yn symud ymlaen i fod yn cydweithio gyda mwy o gyflenwyr.

Hysbysebwyd 1046 o swyddi ble roedd 322 ohonynt yn swyddi oedd yn cael eu hysbysebu fwy nac unwaith. Ar gyfartaledd cymerwyd hyd at 31 diwrnod o'r dyddiad hysbysebu y swydd hyd at dyddiad y penodwyd unigolyn i'r swydd.

Mae'r adborth Boddhad Cwsmer sydd yn cael er dderbyn yn ôl yn cadarnhau bod y cwsmer yn hapus gyda'r gwasanaeth maent yn ei dderbyn gan y Gwasanaeth.

Dysgu a Datblygu'r Sefydliad

Mae'r Gwasanaeth Dysgu a Datblygu'r Sefydliad yn cynnig cefnogaeth datblygol i swyddogion, staff ac aelodau etholedig y Cyngor. Mae'r Gwasanaeth yn arwain ar gynlluniau datblygu'r arweinyddiaeth, datblygu timau, Merched mewn Arweinyddiaeth, Gwerthuso Parhaus, yn ogystal â bod yn flaenllaw yn cefnogi diwylliant Ffordd Gwynedd.

Mae'r adborth i sesiynau dysgu wedi bod yn bositif iawn gyda sgôr cyfartalog yn gyson dros 9 allan o 10, pan ofynnwyd i fynychwyr i ba raddau roedd wedi ei helpu yn ei swydd. Mae rhaglenni dysgu (staff ac Aelodau Etholedig) yn esblygu ac yn cael eu adolygu'n rheolaidd o ran teitlau a dulliau dysgu (traddodiadol /rhithiol).

Yn dilyn buddsoddiad sylweddol gan y Cabinet mae'r Gwasanaeth yn arwain ar gynlluniau datblygu Talent:
Mae'r Cynllun Prentisiaethau wedi rhoi cyfle i dros 40 o brentisiaid ers 2019 (sy'n un o'r niferoedd uchaf yn Gymru wrth gymharu gyda phoblogaeth a maint Cynghorau eraill):
· 15 prentis ar y Cynllun ar hyn o bryd - nifer wedi'u lleoli mewn meysydd blaenoriaeth megis gofal oedolion a phlant, technoleg gwybodaeth a pheirianneg
· 7 prentisiaeth gradd
· 26 prentis wedi cwblhau prentisiaeth gyda 75% ohonynt wedi derbyn swydd yn y Cyngor

Mae'r Cynllun Graddedigion (Cynllun Yfory) wedi rhoi cyfle i 28 hyfforddai proffesiynol ers 2017:
• 9 hyfforddai ar y Cynllun ar hyn o bryd
• 2 hyfforddai ar secondiad
• 16 hyfforddai a gwblhaodd y Cynllun wedi cael cynnig swydd gyda'r Cyngor

Yn 2023 anelwn i lenwi hyd at 35 o swyddi newydd ar y Cynllun Graddedigion a Prentisiaethau.

Mae'r gwasanaeth yn cydlynu trefniadau ymateb i gwynion ac yn hyrwyddo'r dysgu o'r cwynion a dderbynnir. Mae'r Gwasanaeth yn cyflwyno pecyn hyfforddiant gofal cwsmer ar y cyd hefo Swyddfa'r Ombwdsmon Llywodraeth Leol.

Mae'r Cynllun Buddiannau Staff a weinyddir gan y gwasanaeth yn tyfu'n gyflym o ran defnydd ac amrywiaeth ers ei gychwyn 10 mlynedd yn ôl. Mae hyn yn cynnwys 2716 o staff wedi cael cerdyn disgownt a 342 wedi archebu beic newydd drwy'r Cynllun beics. Mae hynny hefyd yn ei dro yn cyfrannu at hyrwyddo'r Prosiect Prynu'n Lleol.

Iechyd, Diogelwch a Llesiant

Wedi dwy flynedd o effaith sylweddol ar waith y Gwasanaeth oherwydd rheoliadau Covid, bu 22-23 yn gyfnod o geisio ail sefydlogi rhaglenni gwaith tra hefyd yn arwain ar

brosiect blaenoriaeth gorfforaethol. Wedi dweud hynny, mae'n deg dweud fod ôl-effaith Covid yn parhau i gael ardrawiad ar y Gwasanaeth. Mae cyfeiriadau i'r Uned Iechyd Galwedigaethol wedi bod yn gyson uwch ers cychwyn cyfnod Covid, a gwelwyd ffigyrau yn cynyddu eto eleni i ffigwr o 639, sydd yn gynnydd pellach ers y ffigwr o 555 y llynedd. Mae cynnydd hefyd wedi bod yn y canran o'r cyfeiriadau hynny sydd am resymau iechyd meddwl. Fel arall, mae gwaith dal i fyny sylweddol ar y rhaglen gwyliadwriaeth iechyd a gafodd ei hatal yn genedlaethol tros gyfnod Covid. Mae'r gwaith yma yn parhau. Rydym hefyd yn parhau i ymestyn y ffiniau, ac yn dilyn cynhadledd Llesiant Meddyliol llwyddiannus i Reolwyr ac Arweinyddion Tîm, lansiwyd cyrsiau I-Act i Reolwyr sydd yn eu dysgu am sut i warchod llesiant eu staff.

Hyd yma mae 84 unigolyn wedi eu hyfforddi. Bu asesiad ail ddilysu'r Safon Aur Corfforaethol gan Lywodraeth Cymru a dyfarnwyd y Safon Aur.

Mae'r gwaith o ddal i fyny ers y cyfnod Covid hefyd yn wir o'r Uned Iechyd a Diogelwch. Bu saib mewn cyrsiau IOSH (Institute of Occupational Safety and Health) fel enghraifft tros gyfnod Covid, ond gyda chyrsiau bellach wedi eu hadfer bu galw aruthrol amdanynt ac mae'r Uned yn Hyfforddi llawer mwy nac erioed er mwyn ceisio dal i fyny.

Bu galw mawr am hyfforddiant symud a thrin pobl gyda 22 o gyrsiau dau ddiwrnod wedi eu cynnal yn 22/23 i gymharu â 13 y flwyddyn flaenorol yn 21/22. Mae'r cyrsiau yma wedi eu cynnal trwy gydol cyfnod Covid, er o dan reolaeth caeth, oherwydd y gofyn yn y maes gofal. Mae datblygiadau yn parhau hefyd o ran modiwlau E-ddysgu gyda phecynnau newydd wedi cael eu creu mewn meysydd megis diogelwch personol ac adnabod peryglon.

Bu archwiliadau rhaglenedig gan Awdurdod Gweithredol Iechyd a Diogelwch (AGID) mewn dwy ysgol i asesu rheolaeth asbestos o fewn ysgolion ac yn gyffredinol, roedd yr arolygydd yn fodlon iawn a'r trefniadau, er y derbyniwyd llythyr o ddiffyg cydymffurfiaeth ar faterion eithaf technegol y mae'r Gwasanaeth Eiddo eisoes wedi rhoi sylw iddynt.

Mae'r Tîm Iechyd a Diogelwch wedi cynghori a helpu gwasanaethau i addasu i'r newidiadau cyson yn y canllawiau ynghyd a chynghori ac ymchwilio i glystyrau o fewn gweithleoedd. Fel rhan o'r peilot ar weithio i'r dyfodol sydd wedi rhoi y dewis i staff weithio o adref, yn hybrid, neu o'r swyddfa, mae hi wedi bod yn ofynnol cynnal asesiad gweithfan ar bob unigolyn. Mae staff wedi derbyn holiadur electroneg i lenwi, ac wrth fonitro'r canlyniadau, roedd angen asesiad dilynol mwy manwl ar 206 o unigolion gan y Tîm Iechyd a Diogelwch. Digwyddodd hyn unai dros Teams neu yn aml iawn trwy ymweld â'r weithfan ac addasu'r offer oedd yna.

Mae'r graff isod yn dangos cyfraddau damweiniau sydd wedi eu hadrodd i AGID tros y blynyddoedd diwethaf.

Nifer damweiniau RIDDOR sydd wedi eu hadrodd

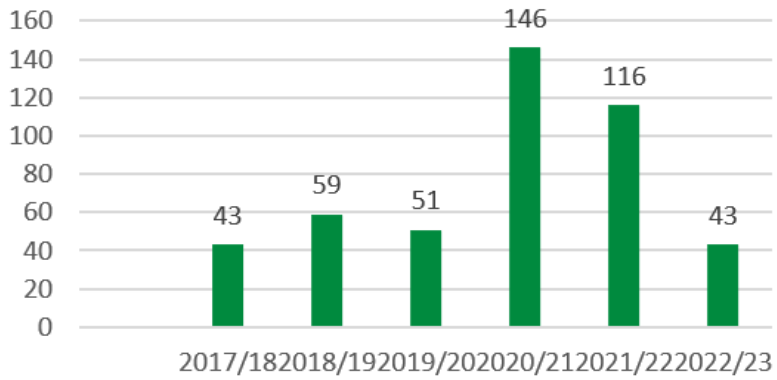

Mae gwaith dydd i ddydd yr Adran hon yn cyfrannu tuag at yr Amcanion Llesiant a ganlyn gan sicrhau fod trigolion Gwynedd yn:

- Mwynhau bywyd hapus, iach a diogel.
- Ennill cyflog digonol i fedru cynnal ein hunain a'n teuluoedd.
- Cael byw mewn cymdeithas naturiol Gymraeg.

Gwasanaethau Cyfreithiol

Mae'r Gwasanaeth Cyfreithiol yn darparu gwasanaeth cyfreithiol cyflawn i holl adrannau'r Cyngor. Mae hyn yn cynnwys meysydd arbenigol megis cyflogaeth, eiddo masnachol, amddiffyn plant, ymgyfreithio a chynllunio a priffyrdd. Mae hyn yn ymestyn o brosiectau Cynllun y Cyngor ar draws i weithredu materion megis gorchmynion trafnidiaeth a chytundebau 106.

Symudwyd i system newydd a symlach o geisio adborth yn ystod y flwyddyn a bellach mae lefel bodlonrwydd cleient ar sail 5 allan o 5 yn 100%. Er heriau recriwtio, llwyddwyd i gynnal y gwasanaeth a sgôr sydd yn adlewyrchu lefel uchel o ran bodlonrwydd.

Mae'r Tîm yn cefnogi a chyfrannu at waith yr Adrannau wrth gyflawni amcanion y Cyngor a'i Strategaethau. Darparwyd cefnogaeth gyfreithiol ar draws ystod gwaith y Cyngor gan gynnwys cefnogi y Cynllun Gweithredu Tai, trefniadau prynu a gweithredu cynlluniau penodol. Gwelwyd cynnydd mewn achosion amddiffyn plant oedd yn derbyn cynrychiolaeth gan y tîm. Yn ogystal, darparwyd cyngor a chynrychiolaeth ar gyfer meysydd megis moderneiddio addysg, ffioedd cartrefi gofal, prosiect Penrhos, mewnoli Cwmni Cynnal ac ar draws ystod gweithgaredd y Cyngor. Cefnogwyd Bwrdd Uchelgais Gogledd Cymru drwy gyngor cyfreithiol a threfniadaethol ar y prosiectau a'r cynlluniau Twf.

Priodoldeb

Mae'r cyfrifoldeb yma ynglŷn a'r swyddogaeth Swyddog Monitro a chefnogaeth i gyflawni swyddogaethau sydd ynglŷn a priodoldeb gweithrediadau y Cyngor, cynnal y Cyfansoddiad a'r fframwaith foesegol (Cod Ymddygiad). Rhennir y gwaith hefyd drwy ddirprwyo swyddogaethau.

Gan fod 2022 yn flwyddyn etholiadau lleol rhoddwyd sylw penodol i anwytho aelodau newydd i mewn i drefniadau y Cyngor ynghyd a diweddaru aelodau oedd yn dychwelyd drwy sesiynau hyfforddiant ar y strwythurau cyfansoddiadol a'r Cod Ymddygiad. Cefnogwyd gwaith y Pwyllgor Safonau drwy'r flwyddyn a chyfrannu at waith cenedlaethol a rhanbarthol yn y maes.

Roedd rhannau sylweddol o Ddeddf Llywodraeth Leol ac Etholiadau (Cymru) 2021 yn dod yn weithredol yn ystod y flwyddyn ac drwy gyd weithio gyda Gwasanaethau Corfforaethol cyflawnwyd rhaglen waith i sicrhau fod y Cyngor yn gweithredu y Ddeddf yn ôl y gofynion. Roedd y gwaith yma yn cynnwys addasu y Cyfansoddiad yn ôl y gofyn e.e Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio yn ei ffurf newydd a materion megis y Strategaeth Cyfranogiad y Cyhoedd.

Cefnogwyd y Cyngor, Cabinet, Cyd Bwyllgorau a Pwyllgorau ac Is Bwyllgorau ynghyd â rhoi arweiniad a sylwadau ar adroddiadau a materion Cyfansoddiadol a threfniadaethol. Roedd hyn yn cynnwys Bwrdd Uchelgais Gogledd Cymru a GwE.

Mae'r Swyddog Monitro yn gweithredu cyfrifoldebau statudol y Swyddog Monitro y Cyd Bwyllgor Corfforedig Rhanbarth y Gogledd (CBC), sydd hefyd yn cynnwys dyletswyddau cyffelyb i Bennaeth Gwasanaethau Democrataidd. Mae hyn wedi golygu gweithredu a darparu cefnogaeth arbenigol ar faterion cyfansoddiadol a threfniadaeth y CBC. Paratowyd dogfennau cyfansoddiadol cychwynnol, gwaith sydd yn parhau yn ogystal â mynychu cyfarfodydd i gynghori.

Etholiadau a Chofrestru Etholiadol

Cynhaliwyd yr Etholiadau Lleol ym Mai 2022 a

chafwyd adborth cadarnhaol gan y Comisiwn Etholiadau ynglŷn â'r trefniadau eleni. Bydd adolygiad o'r trefniadau a chynllun gwaith ar gyfer datblygu a gwella i'r dyfodol yn cael ei baratoi, ac mae perfformiad yr etholiad yma wedi cefnogi y gweithdrefnau sydd mewn lle i sicrhau priodoldeb.

Ymatebwyd i ehangu a diwygio yr etholfraint, yn benodol ar gyfer etholwyr rhwng 16 ac 18 oed, a ddaw yn sgil Deddf Senedd ac Etholiadau (Cymru) 2019 a Deddf Llywodraeth Leol ac Etholiadau (Cymru) 2021 drwy hyrwyddo cofrestru a chyfranogiad mewn etholiadau perthnasol.

Aethpwyd ati i greu swydd barhaol ac ymysg y dyletswyddau fydd parhau a'r gwaith hyrwyddo cofrestru yn benodol o amgylch y grŵp yma o etholwyr. Mae hyn yn dod ar gefn datblygiadau yn y maes etholiadol ar lefel DU megis angen cerdyn adnabod a threfniadau pleidleisiau post. Yn ogystal, mae Llywodraeth Cymru wedi cyhoeddi papur gwyn ar ddatblygu a diwygio etholiadau datganoledig. Bydd rhaglen waith yn cael ei pharatoi a fydd yn rhan o Gynllun y Gwasanaeth i 2023/24.

Crwner
Wedi cyfnod o ansicrwydd ynglŷn â ffurf y Ardal Grwnerol cafwyd sicrwydd ynglŷn â dyfodol yr ardal. Aethpwyd ati i ymdrin â threfniadau penodi Uwch Grwner parhaol ar gyfer yr ardal a sefydlu yr ardal ar sail gynaliadwy. Penodwyd Prif Grwner ar gyfer Ardal Gogledd Orllewin Cymru a Crwner Cynorthwyol yn ystod y flwyddyn. Disgwylir y bydd y gwasanaeth yn cychwyn ar sail parhaol a bydd cyd weithio gyda'r Uwch Grwner i osod y trefniadau ar sail tymor hir.

Holiadur Bodlonrwydd Cwsmeriad
Sgor 5 allan o 5

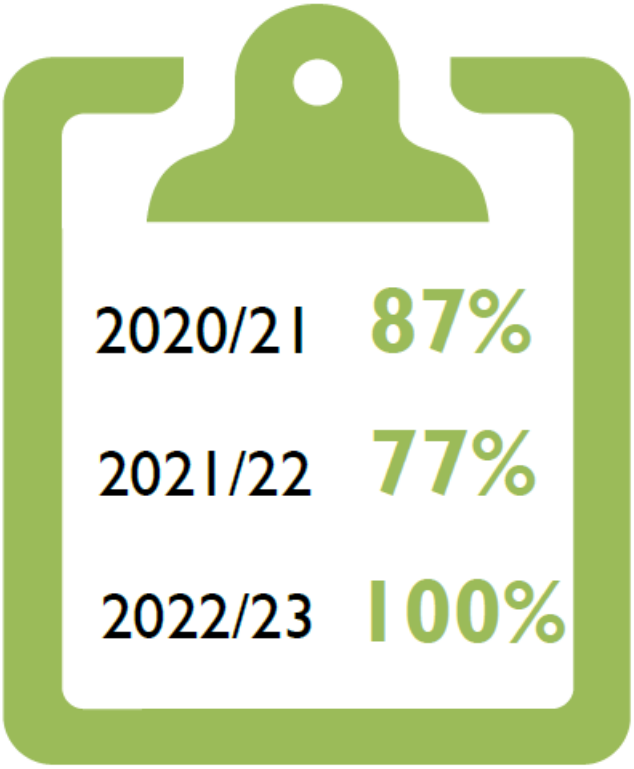

Rhan 3

Deddf Llywodraeth Leol ac Etholiadau (Cymru) 2021

Hunan Asesiad Cyngor Gwynedd 2022/23

Cefndir a Chyflwyniad

Dyma adroddiad sy'n adlewyrchu ail hunanasesiad Cyngor Gwynedd fel y disgwylir o dan Ddeddf Llywodraeth Leol ac Etholiadau (Cymru) 2021.

Mae'r Ddeddf yn ei wneud yn ofynnol i bob Cyngor yng Nghymru adolygu'n barhaus i ba raddau y mae'n bodloni'r 'gofynion perfformiad', hynny yw i ba raddau:-

i. y mae'n arfer ei swyddogaethau yn effeithiol;
ii. y mae'n defnyddio ei adnoddau yn ddarbodus, yn effeithiol ac yn effeithlon;
iii. y mae gan y Cyngor drefniadau llywodraethu effeithiol ar waith i sicrhau gofynion perfformiad i. a ii.

Bwriad y broses hunanasesu yw annog gonestrwydd, gwrthrychedd a thryloywder ynghylch perfformiad a llywodraethu'r Cyngor, gan gynnwys ei gydberthnasau allweddol rhwng arweinwyr gwleidyddol a swyddogion a'r ffordd y maent yn cael eu rheoli. Byddai dull gweithredu effeithiol yn cael ei berchenogi a'i arwain ar lefel strategol, ond byddai hefyd yn cynnwys aelodau a swyddogion ar bob lefel o'r sefydliad ac amrywiaeth o bobl ar draws cymunedau a phartneriaid.

Er bod y ddyletswydd hon yn un eithaf newydd, mae'r Cyngor eisoes yn paratoi nifer o ddogfennau sy'n cynnwys y math o wybodaeth sy'n ddisgwyliedig i ni ei gynnwys o fewn yr hunan asesiad. Mae hyn yn cynnwys dogfennau megis adroddiadau blynyddol Perfformiad, Cydraddoldeb, Cyfarwyddwr Gwasanaethau Cymdeithasol, Datganiad Cyfrifon Blynyddol a'r Datganiad Llywodraethu. Y Grŵp Llywodraethu, sy'n cynnwys swyddogion megis y Cyfarwyddwr Corfforaethol, Pennaeth Cyllid, Pennaeth Cefnogaeth Gorfforaethol a'r Pennaeth Gwasanaeth Cyfreithiol ymysg eraill, sydd wedi arwain/cymryd trosolwg o'r gwaith hyn o fewn y Cyngor. Bwriad hyn yw sicrhau fod y gwaith yn cael ei berchnogi a'i arwain ar lefel strategol.

Yn y gorffennol mae ein trefniadau adrodd ar berfformiad wedi bod yn canolbwyntio ar gynnydd prosiectau o dan ein blaenoriaethau gwella ynghyd â pherfformiad gwaith dydd i ddydd Gwasanaethau ac Adrannau o fewn y Cyngor. Ceir copi o Adroddiadau Perfformiad Blynyddol y Cyngor ar wefan y Cyngor yma.

Y flwyddyn diwethaf cyhoeddwyd yr hunanasesiad fel dogfen oedd yn sefyll ar ei phen ei hun. Eleni rydym wedi integreiddio'r gwaith gyda threfniadau herio perfformiad y Cyngor gan gynnwys yr hunanasesiad o fewn yr Adroddiad Perfformiad Blynyddol fel bod yr holl wybodaeth o fewn yr un ddogfen.

Mae'r ddogfen hon yn grynodeb lefel uchel o hunan asesiad strategol o berfformiad y Cyngor yn ystod 2022/23 gyda'r canlyniadau yn seiliedig ar dystiolaeth o'r dogfennau a nodir uchod. Cynhelir cyfarfodydd herio perfformiad ar lefel Adrannol bob yn ail fis sy'n edrych ar gynnydd prosiectau blaenoriaeth, perfformiad gwasanaethau a'r ymateb i'r prif risgiau o fewn y Gofrestr Risg Corfforaethol. Mae'r wybodaeth wedyn yn bwydo i mewn i adroddiadau perfformiad rheolaidd a gyflwynir gan bob Aelod Cabinet yn ystod y flwyddyn ynghyd ac Adroddiad Perfformiad Blynyddol ar ddiwedd y flwyddyn ariannol.

Mae'r ddogfen yn cynnwys asesiad o'n trefniadau llywodraethu gan ddefnyddio'r saith maes corfforaethol sy'n gyffredin i drefniadau llywodraethu corfforaethol cyrff cyhoeddus, fel yr awgrymir o fewn canllawiau statudol Ddeddf Llywodraeth Leol ac Etholiadau (Cymru) 2021, gan ymateb i'r 3 gofyniad perfformiad y disgwylir i Gynghorau ymateb iddynt fel rhan o'r hunanasesiad. Rydym hefyd wedi ystyried y fethodoleg ddrafft a gyhoeddwyd gan Gymdeithas Llywodraeth Leol Cymru ar gyfer Asesiadau Panel wrth baratoi'r hunanasesiad ar gyfer 2022/23 gan ymateb i'r cwestiynau canlynol:

- Pa mor dda 'rydym ni'n gwneud?
- Sut 'rydym ni'n gwybod hynny?
- Beth allwn ni wneud er mwyn gwella, a sut?

Er mwyn cwrdd â'n gweledigaeth o roi pobl y Sir yn ganolog i bopeth yr ydym yn ei wneud, mae'n bwysig ein bod yn monitro ac asesu ein perfformiad fel Cyngor. Fel rhan o'r gwaith hynny, aethom ati i gasglu barn gan Banel Trigolion y sir, Cynghorau Tref a Chymuned, Aelodau Etholedig, Staff ac Undebau am y gwasanaethau a ddarperir gan y Cyngor ar ffurf holiadur ar lein. Derbyniwyd 221 o ymatebion oedd yn cynnwys ymatebion gan gynrychiolaeth o'r grwpiau nodir.

Yr hunanasesiad ar gyfer 21/22 oedd ein hasesiad cyntaf ac mae camau wedi eu rhoi yn eu lle er mwyn gweithredu ar y gwelliannau oedd wedi eu hadnabod. Nodir fod nifer o'r gwelliannau hynny yn parhau yn y ddogfen hon oherwydd bod nifer o'r gwelliannau yn faterion mwy hirdymor ac ym mis Rhagfyr 2022 y cyhoeddwyd yr hunanasesiad ar gyfer 2021/22.

Gofyniad Perfformiad Un: Y graddau y mae'r Cyngor yn gweithredu ei swyddogaethau'n effeithiol.

Pa mor dda 'rydym ni'n gwneud?

Yn ystod y flwyddyn diwethaf mae'r Cyngor wedi llunio a mabwysiadu Cynllun Cyngor Gwynedd 2023-28. Bydd y cynllun hwn yn arwain gwaith y Cyngor ar gyfer y 5 mlynedd nesaf gan hefyd osod ein dyheadau a'n blaenoriaethau ar gyfer y cyfnod. Fel rhan o'r broses o ddatblygu'r Cynllun fe ystyriwyd ystod eang o faterion i'w blaenoriaethu a bu i ni ymgysylltu ac ymgynghori gyda phobl leol, aelodau etholedig, Cynghorau Tref a Chymuned a phartneriaid.

Mae gan y Cyngor ddiwylliant o ganolbwyntio ar yr hyn sy'n bwysig i bobl Gwynedd, ac mae'n effeithiol wrth bennu ei flaenoriaethau a rheoli disgwyliadau gan osod mesurau perfformiad cadarn er mwyn herio perfformiad ar draws yr holl wasanaethau.. Un rhan o waith oedd yn allweddol yn natblygiad Cynllun y Cyngor oedd gwaith Ardal Ni sy'n amlinellu'r hyn sy'n dda am yr ardal, yr hyn sydd ddim cystal, a'r hyn sydd angen ei wneud er mwyn creu gwell ardal erbyn 2035.

Nodir fod y Cyngor yn rhan o nifer o bartneriaethau lleol a rhanbarthol megis Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus Gwynedd a Môn a Bwrdd Uchelgais Economaidd Gogledd Cymru. Teg fyddai nodi fod effeithiolrwydd y partneriaethau hyn yn amrywio ar hyn o bryd a byddwn yn parhau i weithio er mwyn ceisio sicrhau ein bod yn elwa o'r trefniadau hyn. Yn yr un modd mae ein perthynas gyda'r trydydd sector yn parhau i esblygu gyda bwriad gan Grŵp Cyswllt y Trydydd Sector i edrych ar hyn ystod 2023/24.

Fel y nodwyd yn yr hunanasesiad diwethaf mae ein cynlluniau corfforaethol yn cyd-fynd hefo gofynion/canllawiau statudol neu ddeddfwriaeth berthnasol ond mae lle i gryfhau'r cyswllt hwn. Wrth ddatblygu Cynllun y Cyngor ar gyfer 2023-28 rhoddwyd camau yn eu lle i gyfarch gofynion statudol penodol Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015 a'r pum ffordd o weithio. Fodd bynnag, ychydig o dystiolaeth sydd gennym ei fod wedi treiddio fel elfen sylfaenol o osod cyfeiriad ac wedi ei brif ffrydio.

Mae gwaith pellach ei angen er mwyn sicrhau fod y Ddeddf Llesiant a gofynion statudol eraill yn integreiddio'n llawn o fewn ein fframweithiau cynllunio corfforaethol, yn hytrach na gwneud hynny mewn ffordd sy'n ymatebol a thameidiog ei natur. Mae rôl Swyddogion Statudol angen bod yn fwy creiddiol wrth osod trywydd, ac ar hyn o bryd maent yn tueddu cael eu cynnwys yn rhy hwyr mewn materion.

Yn ystod 2023/24 bydd templed newydd yn cael ei gyflwyno ar gyfer adroddiadau a gyflwynir i'r Cabinet sy'n golygu y bydd angen nodi cyfraniad tuag at ofynion statudol megis Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015. Er mwyn cefnogi hyn bydd Asesiad Effaith newydd yn cael ei gyflwyno er mwyn sicrhau fod sylw yn cael ei roi i faterion megis Nodweddion Cydraddoldeb, y Gymraeg, Newid Hinsawdd ac Ardrawiad Economaidd Cymdeithasol.

Parhawyd gyda rhaglen hyfforddiant ar gyfer Aelodau Etholedig yn ystod 2022/23 ar sail y blaenoriaethau oedd wedi eu hadnabod gan aelodau'r Pwyllgor Gwasanaethau Democratiaeth. Yn ogystal, cynigir cyfweliad datblygiad personol i bob Cynghorydd i gael adnabod meysydd datblygol penodol. Mae cynnig i gynghorwyr gael sesiynau penodol cyn iddynt ymgymryd â rolau ar wahanol bwyllgorau e.e. Aelodau Cabinet, hyfforddiant i'r holl aelodau craffu fel rhan o'r gweithdai cyn i'r aelodau gychwyn ar eu gwaith craffu, a nifer o bwyllgorau eraill megis Cynllunio, Trwyddedu, a Llywodraethu ac Archwilio.

Dros y blynyddoedd diwethaf mae ymdrech wedi ei wneud i wella a chryfhau rôl yr Aelodau Craffu yn y gwaith Cynllunio Corfforaethol gan sicrhau fod cyswllt rhwng y rhaglen Craffu a gwireddu blaenoriaethau Cynllun y Cyngor a hefyd dal y Cabinet i gyfrif ynghylch perfformiad. Rhoddir ystyriaeth i flaenoriaethau Cynllun y Cyngor wrth bennu'r rhaglen graffu ar gyfer y flwyddyn ac ers cyflwyno'r drefn herio perfformiad newydd mae cynrychiolaeth o'r Pwyllgorau Craffu wedi eu henwebu i fynychu'r cyfarfodydd perfformiad adrannol ddwywaith y flwyddyn.

Nodir hefyd fod y Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio wedi ei chael hi'n anodd i ddenu aelodau lleyg ac aelodau etholedig i fod ar y pwyllgor fel sy'n ofynnol o fewn y Ddeddf Llywodraeth Leol ac Etholiadau 2021 sy'n golygu nad oedd gennym y nifer ddisgwyliedig o aelodau lleyg ac etholedig yn ystod y flwyddyn.

Bu i Archwilio Cymru gyhoeddi 'Adolygiad o Reoli Perfformiad' yn y Cyngor yn ystod mis Ionawr 2022. Noda'r adroddiad fod *'...fframwaith rheoli perfformiad y Cyngor yn datblygu'n dda er bod gweithredu'n amrywiol ar hyn o bryd, ac mae'n anodd llywio'r broses adrodd'.*

Ar ddechrau 2022/23 cyflwynwyd trefn newydd ar gyfer herio perfformiad y Cyngor. Yn unol â'r drefn newydd mae holl Adrannau'r Cyngor yn cynnal cyfarfod herio perfformiad mewnol pob yn ail fis, ac yn adrodd i'r Cabinet dwywaith y flwyddyn. Mae'r cyfarfodydd mewnol yn gyfle i herio cynnydd prosiectau blaenoriaethau gwella a mesurau perfformiad gwasanaethau'r Adran (hynny yw, y gwaith dydd i ddydd). Yn ogystal, yn y flwyddyn ddiwethaf rydym wedi rhoi camau yn eu lle er mwyn ymateb i'r argymhellion o fewn yr adroddiad a nodir uchod er y cydnabyddir fod gwaith pellach i'w gyflawni o ran codi ymwybyddiaeth pobl o waith y Cyngor a'r hyn yr ydym yn ei wneud ynghyd a chyfathrebu ein perfformiad yn y meysydd hynny yn fwy effeithiol.

Yn unol â'r gofyn i ymgynghori ar berfformiad bu i ni gynnal ymarferiad ymgynghori hefo ein Panel Trigolion, Cynghorau Tref a Chymuned, Aelodau Etholedig, Staff ac Undebau ar ddiwedd 2022/23.

Rhoddwyd y cwestiwn yma i drigolion i ganfod eu barn ar ofyniad perfformiad 1:
"Yn gyffredinol, pa mor fodlon neu anfodlon ydych chi gyda'r ffordd y mae Cyngor Gwynedd yn rhedeg pethau?"

Nododd 48% o'r ymatebwyr eu bod yn fodlon iawn neu yn weddol fodlon wrth ymateb i'r cwestiwn a 21% ddim yn fodlon nac yn anfodlon. Ymysg y sylwadau ysgrifenedig mwyaf cyffredin i'r cwestiwn hwn roedd nifer yn nodi bod mwyafrif y

gwasanaethau yn dda, bod wastad lle i wella gwasanaethau, ynghyd ag anfodlonrwydd gyda chyflwr rhai ffyrdd a'r amser a gymerir i ymateb i ymholiadau.

Rhywbeth arall a amlygwyd oedd yr angen i ni fod yn gwneud mwy i wella dealltwriaeth o feysydd gwaith y Cyngor ac i gyfathrebu ein perfformiad yn well i wahanol gynulleidfaoedd.

I'r dyfodol byddwn yn edrych ar y ffordd hawsaf o gasglu'r farn yma gan fod yn ymwybodol o'r angen i fod yn wyliadwrus i osgoi 'blinder ymgynghori' ('consultation fatigue') gan ein bod eisoes yn gofyn barn ein trigolion am nifer o bynciau a chynlluniau amrywiol. Mae trefniadau ar y gweill i sefydlu grŵp ymgysylltu lle mae blaen rhaglen ar gyfer ymgynghoriadau ar draws y Cyngor yn cael ei gydlynu gan yr Adran Gyfathrebu.

Sut 'rydym ni'n gwybod hynny?

Mae'r dystiolaeth a amlinellir uchod yn cynnwys cyfeiriad at rai o'r uchafbwyntiau o ran materion lle'r ydym yn perfformio yn dda neu ddim cystal. Ceir tystiolaeth bellach a manylder o fewn y dogfennau/ffynonellau isod:

Cynllun Cydraddoldeb Strategol Cyngor Gwynedd 2020-24
Datganiad Amrywiaeth Cyngor Gwynedd
Adroddiad Perfformiad Blynyddol Cydraddoldeb Cyngor Gwynedd 2021-22
Adroddiad Perfformiad Blynyddol Cyngor Gwynedd 2021-22
Datganiad Llywodraethu 2021/22
Adroddiad Blynyddol Pennaeth Archwilio Mewnol 2022-23
Adroddiad Blynyddol 2021-22 Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus Gwynedd a Môn
Adroddiad Blynyddol 2022-23 Cyfarwyddwr Gwasanaethau Cymdeithasol
Strategaeth Cyfranogiad
Hunan-Asesiad-CG-202122.pdf (llyw.cymru)
Cynllun Ffordd Gwynedd 2023 - 28
Cofrestr Risg Corfforaethol
Gweithdy blynyddol gyda'r Rheoleiddwyr a'r Aelodau Cabinet
Adroddiadau perfformiad Aelodau Cabinet unigol.

Beth sydd angen ei wella?

Gwelliant
Byddwn yn:
• Parhau hefo gwaith i gryfhau ein trefniadau mewnol er mwyn sicrhau fod gofynion/canllawiau statudol neu ddeddfwriaeth yn elfen greiddiol ac wedi eu hintegreiddio'n well hefo ein gwaith cynllunio corfforaethol.
• Parhau gyda gwaith i gyfathrebu perfformiad gwasanaethau a'r Cyngor yn gyffredinol yn fwy effeithiol i drigolion.
• Gwella dealltwriaeth a chodi ymwybyddiaeth o feysydd gwaith y Cyngor ymysg trigolion y Sir.
• Gwneud gwaith i sicrhau cyd-ddealltwriaeth a pherchnogaeth o'r weledigaeth a'r blaenoriaethau ar wahanol lefelau o fewn y sefydliad.

Gofyniad Perfformiad Dau: Y graddau y mae'r cyngor yn defnyddio'i adnoddau'n ddarbodus, yn effeithiol ac yn effeithlon

Fel sydd wedi ei nodi eisoes mae'r Cyngor wedi datblygu a mabwysiadu Cynllun Cyngor Gwynedd 2023-28 yn ystod y flwyddyn ddiwethaf. Mae'r Cynllun yn un uchelgeisiol a hynny mewn hinsawdd heriol tu hwnt. Er bod ystyriaeth wedi ei roi i'r capasiti i gyflawni'r hyn sydd o fewn y Cynllun wrth iddo gael ei ddatblygu, ac nad oeddem yn rhagweld problem yn cyflawni, nid oes sicrwydd y bydd hyn yn parhau am y cyfnod cyfan. Gallai'r sefyllfa gyllidol yn y dyfodol olygu na fydd modd cyflawni neu orfod lleihau uchelgais.

Ceir sawl enghraifft o gydweithio da mewn partneriaeth hefo sefydliadau allanol ar draws ein gwasanaethau y gan gynnwys y maes gofal ac addysg. Bu i Arolygiaeth Gofal Cymru gyfeirio at 'Weithio positif mewn partneriaeth' ac Estyn at '....gydweithio sefydledig rhwng yr awdurdod a'r consortiwm rhanbarthol ar gyfer cefnogi ysgolion, ee cynllunio cwricwlaidd a datblygu arweinwyr' yn y cyfarfod Risg a Sicrwydd a gynhaliwyd ar ddiwedd mis Chwefror 2023.

Mae gan y Cyngor drefniadau effeithiol ar gyfer cynllunio a rheoli'n ariannol i sicrhau parhad gwasanaeth, gan gynnwys cyfrifwyr ac archwilwyr mewnol, dan arweiniad y prif swyddog cyllid. Mae gan archwilwyr mewnol ffocws ar drefniadau effeithiol a rheolaethau mewn systemau ariannol, tra mae'r cyfrifwyr yn gweithio'n agos gyda'r adrannau ac yn annog perchnogaeth rheolwyr o'u systemau, perfformiad, a phriodoldeb ariannol.

Mae'r Adran Gyllid, mewn cyswllt agos â'r Prif Weithredwr a'r Cyfarwyddwyr, yn cynnal adolygiadau parhaus o ragolygon ariannol y Cyngor dros y 3 blynedd nesaf, gan ddiweddaru'r model yn rheolaidd pan dderbynnir gwybodaeth newydd gan adrodd yn rheolaidd i aelodau'r Cabinet ac i'r Tîm Rheoli Corfforaethol (Prif Weithredwr, Cyfarwyddwyr a Phenaethiaid adran).

Mae'r cylch cynllunio corfforaethol yn cyd-fynd â chylch statudol cynllunio'r gyllideb ac rydym yn anelu i gyflwyno diweddariad blynyddol Cynllun y Cyngor i'r un cyfarfod o'r Cyngor Llawn â'r gyllideb.

Pob blwyddyn mae'r Cyngor yn paratoi ei Strategaeth Ariannol sy'n sicrhau Cyllideb gytbwys (balanced) er mwyn sicrhau parhad gwasanaeth. Mae'r Cyngor hefyd yn cyhoeddi Datganiad o'r Cyfrifon ar ddiwedd pob blwyddyn ariannol sy'n dangos sut mae gwariant blynyddol yn cael ei wario. Mae'r gwaith o adolygu gwariant yn erbyn cyllidebau, a monitro fod arbedion wedi'u cyflawni gan holl adrannau'r Cyngor, yn sicrhau fod y gwasanaethau yn gweithredu'n effeithlon. Yn Medi 2021, cyhoeddodd Archwilio Cymru adroddiad oedd yn cadarnhau fod rheolaeth ariannol y Cyngor yn dda. Mae'r adroddiad i'w weld yma.

Fodd bynnag, un argymhelliad oedd bod angen edrych fwy i'r dyfodol er mwyn rhagweld sefyllfa ariannol y sefydliad am y blynyddoedd nesaf. Mae Cynllun Ariannol Tymor Canolig Cyngor Gwynedd wedi bod dan adolygiad parhaus ers

cychwyn blwyddyn ariannol 2022/23, wrth i'r bwlch ariannol oedd yn wynebu'r Cyngor (fel pob awdurdod lleol arall) gynyddu'n gyflym wrth i effaith lefelau chwyddiant digynsail effeithio ar allu'r Cyngor i ariannu ei wasanaethau. Cyflwynwyd rhaglen arbed newydd fel un o brif flaenoriaethau'r Cyngor wrth ymateb i'r sefyllfa ariannol yma, a chytunodd y Cyngor ar raglen arbedion gwerth £6.4miliwn wrth osod cyllideb 2023/24. Bydd Strategaeth Ariannol Tymor Canolig addasedig yn cael ei gyflwyno i'r Cabinet yn ystod hydref 2023 gyda rhagolygon gwariant ar gyfer 2024/25 a thu hwnt gan fod y bwlch ariannol ar gyfer y flwyddyn am fod yn sylweddol.

Mae'r Cyngor hefyd angen rhoi ystyriaeth bellach i sut y gall gynnwys trigolion mewn penderfyniadau ariannol arwyddocaol. Yn y gorffennol mae'r Cyngor wedi ymgynghori ar ei gynlluniau i gyflawni arbedion yn achlysurol, er enghraifft, drwy ymarferiad Her Gwynedd yn 2016 ac ymgynghoriad Strategaeth Ariannol yn 2019. Mae hefyd yn cynnal gweithdai gydag Aelodau ar lefel y dreth Cyngor ac yn ymgysylltu ar Drethi Annomestig yn flynyddol. Mae'r Cyngor yn cydnabod fod angen bod yn fwy agored ynghylch penderfyniadau ariannol gan ymgysylltu yn fwy aml, er mwyn sicrhau fod pobl Gwynedd yn cael mewnbwn ar benderfyniadau.

Mae cofrestr risg corfforaethol y Cyngor yn cael ei adolygu a'i ddiweddaru yn rheolaidd gan swyddogion y Cyngor ac mae'r Grŵp Llywodraethu yn cynnal trosolwg.

Mae'r Pennaeth Cyllid wedi cynnal hunanasesiad o gydymffurfiaeth gyda Chod Rheolaeth Ariannol CIPFA, ac yn ei ddiweddaru o leiaf unwaith y flwyddyn ac mae'r asesiad cyfredol yn dangos cydymffurfiaeth uchel ar draws pob un o'r safonau.

Mae mesur gwerth am arian yn faes sydd yn derbyn sylw ar hyn o bryd, gyda golwg ar ddatblygu fframwaith effeithlon ar gyfer mesur gwerth am arian o fewn ein trefn herio perfformiad. Mae'n destun gweithgor o swyddogion sy'n cael ei gadeirio gan y Prif Weithredwr.

Gwelwyd newid sylweddol yn nisgwyliadau a thueddiadau yn sgil y pandemig ac mae hyn yn gyfle i weld os oes modd i ni wella profiad trigolion Gwynedd o wasanaethau rheng flaen a swyddfa gefn ymhellach drwy ddefnyddio technoleg ddigidol, ac felly mae Strategaeth Ddigidol yn cael ei datblygu ar hyn o bryd

Dros y blynyddoedd diwethaf gwelwyd heriau cynyddol mewn recriwtio staff mewn nifer o feysydd gwaith allweddol megis gofal cymdeithasol ac addysg. Yn y Cyfarfod Risg a Sicrwydd a gynhaliwyd hefo archwilwyr allanol ar ddiwedd Chwefror 2023 cadarnhawyd hyn gydag Estyn, Arolygiaeth Gofal Cymru ac Archwilio Cymru yn nodi ei fod yn un o'r risgiau yr ydym yn ei wynebu.

"*Her recriwtio i swyddi yn y Gymraeg? Nid yn unig o ran swyddi addysg, ond yn ehangach e.e. Gwasanaethu cefnogi, gwasanaethau iechyd"* Estyn (Chwefror 2023)

"Cynllun gweithlu i recriwtio, chadw a datblygu staff er mwyn sicrhau gweithlu cynaliadwy" Arolygiaeth Gofal Cymru (Chwefror 2023)

O fewn Cynllun y Cyngor 2023-28 mae gennym Brosiect Cynllunio'r Gweithlu fel blaenoriaeth. Prif nod y prosiect ydi sicrhau fod gan y Cyngor gyflenwad digonol o staff cymwys i'w alluogi i ddarparu gwasanaethau i drigolion y sir, a bod modd i ni sicrhau fod y cyflenwad hwnnw yn ei le am y tymor hir. Bydd y Cyngor yn mynd i'r afael â phroblemau penodol recriwtio staff mewn meysydd allweddol megis gofal cymdeithasol ac addysg.

Mae'r Cynllun Prentisiaethau wedi rhoi cyfle i dros 40 o brentisiaid ers 2019 (sy'n un o'r niferoedd uchaf yn Gymru wrth gymharu gyda phoblogaeth a maint Cynghorau eraill). Mae enghreifftiau hefyd o lwyddiant y Cynllun, gydag unigolion sydd wedi cychwyn ar y Cynllun Prentisiaethau yn derbyn dyrchafiadau a swyddi parhaol o fewn y Cyngor. Yn yr un modd mae Cynllun Graddedigion (Cynllun Yfory) wedi rhoi cyfle i 28 hyfforddai proffesiynol ers 2017 gyda nifer ohonynt wedi cael cynnig swydd gyda'r Cyngor.

Fel rhan o'r prosiect blaenoriaeth 'Merched mewn Arweinyddiaeth' sefydlwyd Cynllun Datblygu penodol i ferched, gan eu bod wedi eu hadnabod fel un garfan sy'n gyndyn o ymgeisio am swyddi uwch. Gwelir hyn yn y ganran isel o ferched sydd yn cyflawni swyddogaeth reolaethol o fewn y Cyngor, sy'n anghymesur â rhaniad o fewn y gweithlu cyfan, hynny yw, 70% merched a 30% dynion. Mae'r cynllun yma yn parhau fel blaenoriaeth yng Nghynllun y Cyngor 2023-28.

Tra bod y prosiect cynllunio gweithlu yn dod a sawl adran at ei gilydd i gydweithio er mwyn mynd ati i daclo problemau denu a chadw staff, mae'r Cyngor yn tueddu i fod yn ymatebol ei natur yn hytrach na chynllunio yn hirdymor. Un gwendid gan Reolwyr (ar y cyfan) yw'r methiant i edrych ymlaen 5-10 mlynedd gan ystyried oedran staff presennol a'r arbenigeddau sydd eu hangen i'r dyfodol, sydd â'r potensial i gael effaith sylweddol ar barhad gwasanaeth.

Bwriad Proffiliau'r Gweithlu yw ystyried os yw ein staff yn cynrychioli'r gymuned ac mae holiadur cydraddoldeb yn cael ei gylchredeg i holl staff i'r pwrpas hwn. Yn anffodus, fel gyda mudiadau cyhoeddus eraill, nid oes digon o aelodau o staff wedi llenwi ein holiadur monitro nodweddion gwarchodedig i ni allu dweud os ydi'r gweithlu'n cynrychioli'r gymuned. Rydym yn gweithio ar wella'r ffigyrau yma. Mae Amcan 5 o fewn y Cynllun Cydraddoldeb yn nodi ein bod am wella amrywiaeth ein gweithlu. Rydym ar hyn o bryd yn adolygu ein polisïau a gweithdrefnau i wella hynny gyda chymorth cwmni o'r enw 'Inclusive Employers'. CYNLLUN-CYDRADDOLDEB.pdf (llyw.cymru)

Dengys adborth aelodau staff fod y Cyngor, ar y cyfan, yn 'le da i weithio', ac o'i gymharu ag arolwg a gynhaliwyd yn 2019, roedd canlyniadau 2021 yn dangos fod cynnydd yn 'sgôr' y datganiad yma. Mae gwaith pellach i wneud, fodd bynnag, yn y meysydd gwerthfawrogiad staff a chyflogau teg.

Mae'r Tîm Caffael yn darparu cyngor a chymorth i wasanaethau, ac yn sicrhau fod y sefydliad yn cadw at ei Reoliadau Caffael. Nod y tîm yw cryfhau a datblygu'r arbenigedd caffael o fewn y Cyngor, mabwysiadu'r arfer orau yn y maes a chefnogi'r farchnad leol. Mae hefyd trefniadau Rheolaeth Categori (Amgylchedd, Corfforaethol a Phobl) yn ei le er mwyn edrych ar gaffael yn strategol a rhoi mwy

o bwyslais ar gynnal dadansoddiad trylwyr o'r farchnad, gan annog fwy o gydweithio.

Mae'r Cyngor eisoes wedi mabwysiadu Polisi Caffael Cynaliadwy sy'n cyd-fynd ag egwyddorion Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015. Drwy fabwysiadu'r Polisi, y bwriad yw ystyried yr effaith gymdeithasol, economaidd ac amgylcheddol bosibl y gall ein penderfyniadau caffael ei gael a pha gamau y gellir eu cymryd i wneud y defnydd gorau posibl o wariant y Cyngor, er lles y sir.

Mae prosiect wedi ei gwblhau er mwyn asesu ymarferoldeb cyflwyno methodoleg asesu buddion cymdeithasol i Wynedd h.y. rhannu'r dull o asesu tendrau sy'n cael ei wneud ar hyn o bryd trwy fesur Pris ac Ansawdd i un sy'n mesur Pris, Ansawdd a Gwerth Lleol. Fel rhan o'r prosiect, cwblhawyd dau gynllun peilot pellach yn ystod y flwyddyn gan ddefnyddio'r dull asesu tendrau ar sail buddion cymdeithasol.

Mae cwmni 'Social Value Portal' wedi ei gomisiynu i gwblhau Asesiad Anghenion Lleol sydd wedi amlygu anghenion cymdeithasol y Sir. Gyda hyn, rydym wedi teilwro'r mesurau cymdeithasol i ganolbwyntio ar y materion yma yn ein cytundebau. Cynhaliwyd sesiynau hyfforddi i ddeall a dysgu defnyddio'r trefniadau i swyddogion a busnesau lleol. Mae gwaith cydweithio wedi digwydd er mwyn rhannu ein profiadau drwy wahanol rwydweithiau megis Rhwydwaith Buddion Cymdeithasol Gogledd Cymru a Rhwydwaith Cenedlaethol Caffael gan gyflwyno'r hyn rydym wedi bod yn treialu yng Ngwynedd.

Mae gwaith parhaus yn digwydd i gefnogi busnesau i ymateb i ofynion mewn tendrau yn sgìl unrhyw ddatblygiadau yn y maes, fel ennill achrediadau neu ymateb i ofynion y Ddeddf Llesiant.

Mae gan y Cyngor broses i reoli risgiau drwy gael Cofrestr Risg Corfforaethol yn ei lle. Yn ogystal mae trefniadau ar gyfer Archwilio Mewnol yn bodoli a chynhelir gweithdy blynyddol ar sicrwydd a risgiau gydag archwilwyr allanol (Archwilio Cymru, Arolygaeth Gofal Cymru ac Estyn).

Er mwyn sicrhau fod trefniadau yn eu lle i ymateb i unrhyw argymhellion gan gyrff archwilio, rhoddir ystyriaeth i adroddiadau diweddaru chwarterol gan Archwilio Cymru yng nghyfarfodydd y Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio. Ceir trefniadau priodol hefyd i ymateb i unrhyw adroddiadau gan Weithrediaeth Iechyd a Diogelwch (HSE).

Noder bod prif risgiau llywodraethu wedi eu sgorio yn gorfforaethol ac ar lefel Adran gan fod lefel y risg yn amrywio. Mae'r Grŵp Llywodraethu mewnol gyda throsolwg ac yn gyfrifol am sicrwydd ansawdd o fewn Cyngor Gwynedd.

Mae yna drefniadau cryf ar gyfer monitro ein cydymffurfiaeth â rhai mathau penodol o risgiau gweithredol. Lansiwyd Cofrestr Risg Corfforaethol ar ei newydd wedd ym mis Mawrth 2021 ac mae'r system wedi profi i fod yn gyfleuster hwylus i ddefnyddwyr ym mhob Adran. Bellach mae'n llawer haws i wneud cysylltiad rhwng y risgiau wrth i Adrannau ystyried eu blaenoriaethau a nodi beth sydd angen

ei wneud fel ymateb, ac mae hefyd yn cynorthwyo Aelodau i herio perfformiad a sicrhau fod y camau disgwyliedig wedi cael eu cymryd i leihau'r risg.

Y Pennaeth Cyllid sydd i baratoi a hybu datganiad polisi a strategaeth rheoli risg yr awdurdod. Mae'r strategaeth i reoli risgiau wedi'i berchnogi ar lefel gorfforaethol drwy'r Grŵp Llywodraethu y cyfeirir tuag ato uchod, gyda'r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio yn herio'r sgoriau risg llywodraethu. Bydd y Pennaeth Cyllid, gyda chymorth y Pennaeth Cyllid Cynorthwyol (Cynaliadwyedd a Datblygiadau) yn sicrhau bod trefn yn bodoli ar gyfer mesur effeithlonrwydd y broses rheoli risg, ac y bydd pob darganfyddiad a ddaw o'r drefn fonitro yn cael ei fwydo'n ôl i'r cylch rheoli risg.

Fel rhan o'i drefniadau parhad gwasanaeth, mae'r Cyngor wedi categoreiddio Gwasanaethau o 1 i 4 ar sail blaenoriaeth adfer ar ôl trychineb. Bu i hyn alluogi'r sefydliad flaenoriaethu yn ystod cyfnod pandemig Covid-19 gan sicrhau parhad gwasanaethau 'hanfodol'. Mae gwersi sydd wedi eu dysgu wrth ddelio ag argyfwng Covid-19 wedi bod yn werthfawr mewn argyfyngau dilynol, e.e. y rhyfel yn Wcráin.

Er bod y drefn a strategaethau rheoli risg i'r dyfodol yn gwella a chryfhau ar y cyfan, mae angen i'r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio fodloni eu hunain fod trefniadau yn eu lle i ddelio hefo risgiau mewn modd priodol.

Ar sail gwaith Archwilio Mewnol a gwblhawyd yn ystod 2022/2023, ystyriwyd bod fframwaith rheolaeth fewnol Cyngor Gwynedd yn ystod y flwyddyn ariannol honno yn gweithredu ar lefel sicrwydd rhesymol ar ddigonolrwydd ac effeithiolrwydd cyffredinol fframwaith llywodraethu'r Awdurdod, rheoli risg a rheolaeth fewnol.

Mae'r Cyngor eisoes wedi cyhoeddi Cynllun Asedau Corfforaethol 2019/20 – 2028/29, ac mae ar gael i drigolion ei ddarllen ar wefan y Cyngor yma. Gan fod newidiadau sylweddol wedi digwydd dros y blynyddoedd diwethaf 'rydym yn y broses o adolygu'r cynllun er mwyn sicrhau fod y blaenoriaethau yn parhau i fod yn gyfredol. Rhagwelir y byddwn mewn sefyllfa i fabwysiadu'r cynllun newydd erbyn diwedd 2023/24.

Gellir rhannu asedau'r Cyngor o dan ddau bennawd sef Asedau Tir ac Eiddo, ac Asedau Technoleg Gwybodaeth. Un risg posib sydd wedi ei adnabod yn Natganiad Llywodraethu Blynyddol y Cyngor yw nad yw'r Asedau Eiddo yn cael ei defnyddio i'w llawn botensial. Fodd bynnag, ar hyn o bryd mae'r sgôr risg yma yn isel gan fod nifer o adeiladau nad oedd eu hangen mwyach wedi cael eu gwaredu yn unol â chanlyniadau gwaith creu'r Cynllun Asedau 2019/20-2029. O ran cerbydau'r Cyngor mae yna hefyd gynllun ar waith i geisio gwneud gwell defnydd o fflyd sydd eisoes wedi arwain at rhai arbedion ariannol ac yn debygol o gyflawni mwy i'r dyfodol.

Mae'r risg nad ydi'r Cyngor yn defnyddio ei Asedau Technoleg Gwybodaeth i'w llawn botensial ychydig yn uwch. Mae defnyddio technoleg mewn ffordd effeithiol

yn arf hanfodol i sicrhau fod gwasanaethau yn cael eu darparu mewn ffordd sy'n cwrdd ag anghenion trigolion, gan wneud hynny mewn ffordd cost effeithiol.

Mae gwaith yn mynd rhagddo i ddatblygu Cynllun Digidol newydd ar gyfer y cyfnod 2023-28. Y disgwyliad yw y bydd yn cael ei gyflwyno i'w graffu gan y Pwyllgor Craffu Addysg ac Economi ym mis Medi 2023 cyn bydd yn cael ei gymeradwyo'n ffurfiol gan y Cabinet ym mis Tachwedd 2023.

Cyhoeddodd Archwilio Cymru adroddiad "Llamu Ymlaen" ym Mehefin 2022 oedd yn ystyried sut y mae'r Cyngor yn cryfhau ei allu i drawsnewid, addasu a pharhau i ddarparu gwasanaethau gan adolygu trefniadau'r Cyngor ar gyfer rheoli ei asedau a'i weithlu. Ar y cyfan, bu iddynt ddarganfod fod y Cyngor yn gweithio'n frwd ar ei brosiect Trefniadau Gweithio i'r Dyfodol ac yn datblygu'r weledigaeth a chynlluniau ar draws yr holl wasanaethau ond bydd edrych ymhellach i'r dyfodol yn cryfhau ystyriaeth y Cyngor i'r egwyddor datblygu cynaliadwy.

Fel sydd eisoes wedi nodi, eleni ymgysylltodd y Cyngor gydag ein Panel Trigolion, Cynghorau Tref a Chymuned, Aelodau Etholedig, Staff ac Undebau i ganfod barn ar berfformiad y Cyngor. Rhoddwyd y cwestiwn yma i drigolion i ganfod eu barn ar ofyniad perfformiad 2:

"I ba raddau rydych chi'n cytuno neu'n anghytuno bod Cyngor Gwynedd yn rhoi gwerth am arian?"

Roedd 33% wedi ymateb yn nodi eu bod yn unai cytuno'n gryf neu'n tueddu i gytuno gyda'r datganiad yma. Roedd 24% ddim yn cytuno nac yn anghytuno. Mae'n glir mai'r datganiad uchaf yma yw 41.6% yn tueddu i anghytuno neu anghytuno'n gryf.

Roedd rhai o'r sylwadau ysgrifenedig mwyaf cyffredin i'r cwestiwn yn cynnwys treth cyngor yn cynyddu ond gwasanaethau yn gwaethygu; dylid gwneud gwell defnydd o'r adnoddau sydd ar gael gydag eraill yn credu bod y Cyngor yn rhoi gwerth am arian. Fel gyda'r cwestiwn blaenorol nododd sawl ymatebwr nad oeddent yn deall digon am sut mae'r cyngor yn gweithredu i allu rhoi sylw. Byddwn yn rhoi sylw pellach i'r sylwadau hyn er mwyn ceisio deall yn well beth yn union sydd dan sylw.

Sut 'rydym ni'n gwybod hynny?

Mae'r dystiolaeth a amlinellir uchod yn cynnwys cyfeiriad at rai o'r uchafbwyntiau o ran materion lle'r ydym yn perfformio yn dda neu ddim cystal. Ceir tystiolaeth bellach a manylder o fewn y dogfennau/ffynonellau isod:

- Polisi a Chanllaw Caffael Cynaliadwy
- Cynllun Cydraddoldeb Strategol Cyngor Gwynedd 2020-24
- Gwybodaeth Cyflogaeth 2021-22
- Datganiad o'r Cyfrifon 2021-22
- Cynllun Asedau Cyngor Gwynedd 2019/20 – 2028/29
- Datganiad Llywodraethu 2021/22

Adroddiad Blynyddol 2021-22 Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus Gwynedd a Môn
Adroddiad Blynyddol 2022-23 Cyfarwyddwr Gwasanaethau Cymdeithasol
Adroddiad Blynyddol Pennaeth Archwilio Mewnol 2022-23
Crynodeb Archwilio Blynyddol Archwilio Cymru 2022
Adroddiad Blynyddol 2022-23 Pwyllgor Safonau Cyngor Gwynedd
Cyfrifon Terfynol 2022/23 – Alldro Refeniw
Strategaeth Cynllun Pobl
Adroddiad Llamu Ymlaen
Diweddariadau Archwilio Mewnol yn adrodd i'r Pwyllgor Llywodraethau ac Archwilio drwy'r flwyddyn)

Beth sydd angen ei wella?

Gwelliant
Byddwn yn:
• Edrych i'r dyfodol er mwyn rhagweld sefyllfa ariannol hirdymor y Cyngor drwy baratoi Strategaeth Ariannol Tymor Canolig.
• Ystyried y ffyrdd mwyaf addas o ymgysylltu a chynnwys trigolion mewn penderfyniadau ariannol arwyddocaol a gweithredu (paratoi cyllideb 2024/25)
• Parhau hefo gwaith o adolygu Cynllun Asedau'r Cyngor er mwyn sicrhau fod y blaenoriaethau yn parhau i fod yn gyfredol yn sgil profiadau a datblygiadau'r blynyddoedd diwethaf.
• Edrych i ddatblygu ffordd o fesur gwerth am arian (effeithlonrwydd) ar lefel gwasanaeth fel rhan o'n trefniadau herio perfformiad.
• Parhau i weithredu prosiect er mwyn mynd i'r afael a'r problemau recriwtio staff presennol y mae'r Cyngor yn ei brofi.
• Parhau i roi arweiniad a chyngor i wasanaethau er mwyn sefydlu arferion cynllunio gweithlu tymor hir, fel bod modd ceisio osgoi problemau recriwtio a chadw staff i'r dyfodol.

Gofyniad Perfformiad Tri: Y graddau y mae gan y cyngor drefniadau llywodraethu effeithiol ar waith i sicrhau gofynion perfformiad un a dau.

Pa mor dda 'rydym ni'n gwneud?

Yn gyffredinol, mae gan y Cyngor drefn llywodraethu addas yn ei le. Mae Cyfansoddiad y Cyngor yn ddogfen gyhoeddus sydd yn gosod allan y trefniadau llywodraethu ac mae canllaw yn cael ei ddarparu er mwyn yn atgyfnerthu hyn. Mae'r Grŵp Asesu Trefniadau Llywodraethu yn cadw trosolwg o faterion llywodraethu o fewn y Cyngor. Mae'r Grŵp yn cynnwys y Cyfarwyddwr Corfforaethol, y Swyddog Monitro, y Swyddog Adran 151, Pennaeth Cefnogaeth Gorfforaethol, Pennaeth Cynorthwyol Cefnogaeth Gorfforaethol, y Rheolwr Risg & Yswiriant a'r Rheolwr Gwasanaeth Cefnogi Busnes y Cyngor.

Yn ogystal, mae'r Cyngor yn cyhoeddi Datganiad Llywodraethu blynyddol sy'n amlinellu ein trefniadau llywodraethu a'u heffeithiolrwydd gan ddilyn egwyddorion Fframwaith CIPFA/Solace Delivering Good Governance in Local Government.

Yn y gorffennol mae'r Cyngor wedi bod yn cynnal arfarniad achlysurol o waith y Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio. Nid yw hyn wedi digwydd yn dilyn Etholiad 2022 a'r newidiadau sydd wedi eu cyflwyno yn sgil gofynion Deddf Llywodraeth Leol 2021, ond bwriedir gofyn yn ystod hydref 2023 i'r Pwyllgor sefydlu camau i gynnal hunanasesiad o'r fath.

Dros y misoedd diwethaf bu Archwilio Cymru yn cynnal 'Adolygiad o effeithiolrwydd craffu' a rhagwelir y bydd yr adroddiad yn cael ei gyhoeddi yn yr Hydref.

Mae rolau y Cyngor, Cabinet, Aelodau Unigol a Prif Swyddogion, ynghyd â chynllun dirprwyo clir, wedi eu gosod allan yng Nghyfansoddiad y Cyngor. Mae Cyngor Gwynedd hefyd wedi blaenoriaethu datblygu ei Raglen Arweinyddiaeth ac mae hwnnw yn rhan o'r Cynllun Pobl a fabwysiadwyd gan y Cabinet.

Mae yna elfen o dystiolaeth (drwy hunan asesiad) fod arweinyddiaeth o fewn y Cyngor yn gwella gyda nifer o enghreifftiau o arweinyddiaeth drawsffurfiol i'w gweld. Mae'r pwyslais cynyddol a roddir ar "arwain" yn hytrach na "rheoli" o fewn diwylliant Ffordd Gwynedd yn arwydd arall cadarn o'r camau breision sy'n cael eu cymryd gydag aelodau'r Cabinet yn cymryd rôl flaenllaw i hyrwyddo arweinyddiaeth dda trwy ymrwymo i'w datblygiad fel arweinwyr. Ymhellach cytunwyd ar yr hyn a ddiffinnir fel arweinyddiaeth o fewn Cyngor Gwynedd ac mae'r diffiniad hwnnw yn cael ei adlewyrchu mewn swydd-ddisgrifiadau diwygiedig ar gyfer pob pennaeth a rheolwr yn y Cyngor. Mae'r ymrwymiad ar lefel gwleidyddol a gweithredol yn arddangos bod y camau positif hyn wedi dwyn ffrwyth a bod yr angen a'r gallu i arwain yn gwreiddio fel y norm o fewn y Cyngor

Mae diwylliant sefydliadol cadarnhaol gan y Cyngor sydd wedi ei gefnogi gan "Ffordd Gwynedd" sef yr enw a roddir ar y "ffordd o weithio" yr ydym wedi'i

fabwysiadu er mwyn rhoi pobl Gwynedd yn ganolog i bopeth yr ydym yn ei wneud. Newid diwylliant, ymddygiadau a meddylfryd sydd wrth wraidd hyn oll ac mae'r nod o wireddu'r uchelgais ar draws pob rhan o weithgaredd y Cyngor yn her sylweddol ac yn un sydd angen rhaglen gynhwysfawr o gefnogaeth.

Yn ystod 2022/23 cynhaliwyd hunanasesiad er mwyn cael trosolwg o sut mae egwyddorion Ffordd Gwynedd yn gwreiddio ar draws y sefydliad. Gwelwyd o'r ymatebion bod cryn gynnydd wedi ei wneud i newid diwylliant ond bod y broses o newid diwylliant a newid y meddylfryd ymysg swyddogion yn anos i'w wireddu mewn rhai gwasanaethau ple bo'r datblygiad yn un araf ac anodd gyda'r angen am waith pellach wedi'i adnabod er mwyn gwreiddio'r newid. Amlygwyd nifer o themâu cyffredin o'r prif negeseuon hyn ac mae rhain, ynghyd ag argymhellion gweithredu ar gyfer y dyfodol, wedi eu hymgorffori o fewn Cynllun Ffordd Gwynedd 2023-28 a fabwysiadwyd gan Gabinet y Cyngor ar y 7fed o Fawrth 2023.

Mae trefniadau ymgysylltu a chyfathrebu mewnol da yn eu lle gyda negeseuon pwysig yn cael eu rhannu hefo staff mewn amrywiol ffyrdd. Yn yr un modd mae'n bwysig casglu barn staff a'u bod yn cael cyfle i ddarparu adborth ar sut gyflogwr yw'r sefydliad. I'r perwyl hyn mae Holiaduron Llais Staff wedi bod yn cael eu cylchredeg yn rheolaidd yn holi am feysydd yn gysylltiedig â'i swydd, eu gwasanaeth a hefyd y Cyngor fel sefydliad. Rhennir y canlyniadau hefo Penaethiaid, fel bod cyfle iddynt ymateb i'r prif negeseuon neu unrhyw her benodol yn ogystal â'r gweithlu cyfan drwy'r fewnrwyd, y bwletin wythnosol a hunanwasanaeth staff. Yn ychwanegol i'r arolwg corfforaethol, mae rhai adrannau wedi ymgymryd â gwaith pellach er mwyn canfod barn staff yn rheolaidd.

Mae gennym drefniadau effeithiol i fonitro'r gyllideb gyda'r Adran Gyllid yn cyflogi swyddogion gyda sgiliau, gwybodaeth a phrofiad addas er mwyn ymgymryd â'r ddyletswydd yma. Cynhelir adolygiad ffurfiol o sefyllfa gwariant refeniw ar ddiwedd mis Awst a Tachwedd gan adrodd ar y canlyniadau i'r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio ac i'r Cabinet am gymeradwyaeth. Cyflwynir diweddariad ar raglen cyfalaf i'r un cyfarfodydd hefyd.

Mae trefniadau Rheolaeth Trysorlys y Cyngor wedi ei sefydlu ers sawl blwyddyn, ac maent o dan oruchwyliaeth timau annibynnol o fewn yr Adran Gyllid. Adroddir ar weithgareddau Rheolaeth Trysorlys i'r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio ddwywaith y flwyddyn ym mis Mehefin a Tachwedd.

Mae'r ddadl os yw gorwariant yn ganlyniad i fethu rheoli gwariant, neu oherwydd cyllideb annigonol yn un parhaus. Bydd gwaith o adolygu darpariaethau mewn cyllidebau yn parhau yn ystod y flwyddyn nesaf wrth baratoi cyllideb 2024/25.

Mae perthynas adeiladol iawn rhwng y Cyngor a'i Bwyllgor Llywodraethu ac Archwilio, a'r archwilwyr mewnol ac allanol. Gwelir hyn o gofnodion cyfarfod y Pwyllgor, a bydd Adroddiad Blynyddol y pwyllgor hefyd yn amlygu hyn.

Mae Deddf Llywodraeth Leol ac Etholiadau (Cymru) 2021 wedi creu dyletswyddau newydd i Arweinwyr Grwpiau Gwleidyddol gymryd elfen o gyfrifoldeb dros hyrwyddo ymddygiad da a chydweithredu â'r Pwyllgor Safonau. Darparwyd

cyflwyniad ar y dyletswydd newydd gan y Swyddog Monitro ynghyd â sesiwn drafod ar y cyd gyda bob un o'r Arweinyddion y Grwpiau Gwleidyddol, a Chadeirydd ac Is Gadeirydd y Pwyllgor Safonau yn yr Hydref. Esboniwyd y dyletswyddau newydd a chynhaliwyd trafodaeth ar sut y gellir gweithredu'r ddyletswydd newydd a chyd weithio gyda'r Pwyllgor Safonau a'r Swyddog Monitro.

Cafwyd cytundeb ar Brotocol Drafft ar gyfer gweithredu'r dyletswydd i'r dyfodol a gymeradwywyd gan y Pwyllgor Safonau yn ei gyfarfod ar y 21 Tachwedd 2022. Mae'r arweinyddion Grwpiau yn ymwybodol o'r dyletswydd sydd yn gosod gofyn arnynt ac wedi adrodd ar y camau cychwynnol sydd wedi eu cymryd i ymdrin â'r ddyletswydd

Bydd y gwelliannau sydd wedi eu hadnabod o fewn yr hunanasesiad yn derbyn sylw gan Adrannau penodol o fewn y Cyngor a byddant yn adrodd yn ôl ar gynnydd i'r cyfarfod herio a chefnogi perfformiad perthnasol.

Fel sydd eisoes wedi nodi, eleni ymgysylltodd y Cyngor gydag ein Panel Trigolion, Cynghorau Tref a Chymuned, Aelodau Etholedig, Staff ac Undebau i ganfod barn ar berfformiad y Cyngor. Er mwyn canfod barn ar ofyniad perfformiad tri rhannwyd y cwestiwn yn dri rhan.

Y rhan cyntaf o'r cwestiwn oedd: *"I ba raddau yr ydych yn cytuno neu'n anghytuno bod Cyngor Gwynedd yn agored a gonest?"*

Roedd 29.4% yn cytuno'n gryf neu'n tueddu i gytuno gyda 35.7% yn datgan eu bod ddim yn cytuno nac yn anghytuno.

Yr ail ran o'r cwestiwn oedd: *"I ba raddau yr ydych yn cytuno neu'n anghytuno bod Cyngor Gwynedd yn cael ei redeg yn dda?"*

Roedd 28.5% yn cytuno'n gryf neu'n tueddu i gytuno, a 25.3% ddim yn cytuno nac yn anghytuno.

Y drydedd ran i'r cwestiwn oedd: *"I ba raddau yr ydych yn cytuno neu'n anghytuno bod Cyngor Gwynedd yn perfformio i safon uchel?"*

Roedd 186 allan o'r 221 o holl ymatebwyr wedi rhoi eglurhad i'w ymatebion i gwestiwn tri, ac roedd modd rhoi mwy nag un ymateb. Ymysg rhai o'r sylwadau mwyaf cyffredin i'r cwestiwn roedd unigolion yn credu bod y Cyngor yn perfformio yn dda; nad oeddent yn gwybod digon am wasanaethau'r Cyngor/safonau disgwyliedig i wneud sylw; nad oedd Gwasanaethau ddim i safon uchel; ddim yn teimlo bod y Cyngor yn agored a gonest pob tro; diffyg gohebiaeth gyda'r cyhoedd am benderfyniadau; amser i ateb ymholiadau yn rhy hir ac nad yw pob lleoliad yn y sir ddim yn cael eu trin yn gyfartal. Byddwn yn edrych ymhellach i'r sylwadau ac yn rhoi sylw iddynt os oes angen.

Sut 'rydym ni'n gwybod hynny?

Mae'r dystiolaeth a amlinellir uchod yn cynnwys cyfeiriad at rai o'r uchafbwyntiau o ran materion lle'r ydym yn perfformio yn dda neu ddim cystal. Ceir tystiolaeth bellach a manylder o fewn y dogfennau/ffynonellau isod:

Datganiad Llywodraethu 2021/22
Adroddiad Blynyddol 2022-23 Pwyllgor Safonau Cyngor GwyneddCynllun
Cydraddoldeb Strategol Cyngor Gwynedd 2020-24
Cyfansoddiad Cyngor Gwynedd
Hunanasesiad Ffordd Gwynedd
Cynllun Ffordd Gwynedd
Adroddiadau Rheolaeth Trysorlys –
Mehefin 2022 (diwedd 2021/22)
Tachwedd 2022 (hanner blwyddyn 2022/23)
Cyfrifon Terfynol 2022-23 - Alldro Refeniw (llyw.cymru)
Asesiad Buddsoddwyr Mewn Pobl – Adran Cefnogaeth Gorfforaethol ac Ymgynghoriaeth Gwynedd
Arolygon Staff

Beth sydd angen ei wella?

Gwelliant
Byddwn yn:
• Cynnal arolwg llais staff (fel y cynhaliwyd yn y gorffennol) er mwyn cynnal trafodaeth gyson gyda'r gweithlu a darparu cyfle iddynt ddweud beth sy'n gweithio'n dda a'r rhwystrau y maent yn eu hwynebu.
• Cynnal arfarniad o waith y Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio er mwyn sefydlu a yw'n effeithiol.
• Parhau i weithredu ar y camau sydd eisoes wedi eu rhoi yn eu lle mewn ymateb i archwiliad o drefniadau herio perfformiad a wnaed gan Archwilio Cymru yn ystod 2021/22 a pharhau i edrych ar lwyddiant y trefniadau hynny gan adolygu os oes angen.
• Gweithredu Rhaglen Waith Cynllun Ffordd Gwynedd 2023-28 er mwyn parhau i wella perfformiad a darparu'r gwasanaethau gorau posib ar gyfer trigolion y Sir.

CYFARFOD: **Y CYNGOR LLAWN**

DYDDIAD: **28 MEDI 2023**

PWNC: **ADRODDIAD BLYNYDDOL Y PWYLLGOR LLYWODRAETHU AC ARCHWILIO 2022-23**

AWDUR: **SHARON WARNES, CADEIRYDD Y PWYLLGOR LLYWODRAETHU AC ARCHWILIO**

SWYDDOG CYSWLLT: **DEWI MORGAN, PENNAETH CYLLID**

---

1. Mae'r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio yn bwyllgor statudol. Cyflwynir gerbron y Cyngor llawn yr adroddiad blynyddol sy'n cwmpasu gwaith y Pwyllgor dros y flwyddyn 2022/23, gan amlygu sut mae'r Pwyllgor wedi cyflawni ei ddyletswyddau statudol, a sut mae'n ychwangeu gwerth i drefniadau llywodraethu Cyngor Gwynedd.

2. Hwn yw'r tro cyntaf i adroddiad blynyddol o'r fath gael ei baratoi, ond mae CIPFA yn argymell yn gryf y dylid gwneud hynny. Ymhellach, mae Mesur Llywodraeth Leol (Cymru) 2011 yn gosod disgwyliad ar y Pwyllgor adrodd ar ganlyniadau ei waith mewn meysydd penodol (fel amlinellir ym mharagraff 8 o'r adroddiad Blynyddol), ac ystyrir fod yr adroddiad hwn yn cyflwawni'r gofyn hynny.

3. Mae canllawiau CIPFA yn nodi:

"Dylai'r pwyllgor baratoi adroddiad blynyddol sy'n rhoi sicrwydd i bawb sy'n gyfrifol am lywodraethu ei fod yn cyflawni ei bwrpas ac yn gallu dangos ei effaith".

4. Mae'r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio wedi ystyried yr adroddiad drafft yn ei gyfarfod ar 7 Medi, ac yn cyflwyno'r adroddiad hwn i sylw'r Cyngor.

Argymhelliad

5. Derbyn yr adroddiad.

Atodiad:
Adroddiad Blynyddol y Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio 2022-23

Sylwadau Swyddogion Statudol

Swyddog Monitro
Rwy'n croesawu yr adroddiad ar waith y Pwyllgor. Mae ei swyddogaethau wedi cynyddu, ac mae'n galonogol gweld eu bod wedi cyfarch y gofynion newydd sydd arnynt yn gadarnhaol.

Prif Swyddog Cyllid
Swyddog Cyfrifol

ADRODDIAD BLYNYDDOL

PWYLLGOR LLYWODRAETHU AC ARCHWILIO

CYNGOR GWYNEDD

2022-23

RHAGAIR GAN Y CADEIRYDD

Pwrpas yr adroddiad yma yw cyflwyno crynodeb o'r gwaith mae'r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio wedi bod yn ymwneud â fo dros y flwyddyn 2022-23.

Mae'n bleser gennyf gyflwyno i chi adroddiad cyntaf y Cadeirydd ar sail gofynion statudol Llywodraeth Cymru gan obeithio y bydd yn rhoi blas i chwi o sut mae'r Pwyllgor wedi mynd ati i ystyried y ffactorau anodd sydd wedi wynebu'r Cyngor dros y cyfnod a sylwadau'r Pwyllgor ar sut mae'r Cyngor wedi ymateb i'r risgiau yna yn gadarn.

Mae gan y Pwyllgor rôl amlwg i ystyried ffactorau ariannol a rheolaeth trysorlys ond mae hefyd wedi bod yn sicrhau ei hyn ynglŷn â ffactorau eraill, megis yr economi a materion cymdeithasol a lles.

Hoffwn yn gyntaf ddiolch i'r holl swyddogion sydd wedi cefnogi gwaith y Pwyllgor mewn modd trylwyr a phroffesiynol, yn paratoi adroddiadau a gwybodaeth manwl. Gall aelodau'r Pwyllgor holi a chwestiynu yn fanwl er mwyn cael sicrwydd bod trefniadau cadarn mewn lle, ar sail risg, i hyrwyddo llywodraethu a rheolaeth gadarn.

Mae cryn newid wedi bod yng nghyfansoddiad y Pwyllgor yn y flwyddyn yma yn dilyn gofynion statudol gyda'r nod o sicrhau un rhan o dri yn aelodau lleyg gyda Cadeirydd hefyd yn aelod lleyg.

Mae mwy o eglurder y flwyddyn yma am rôl y Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio mewn perthynas â'r Pwyllgorau Craffu ac edrychwn ymlaen dros y cyfnod nesaf i weithio mewn partneriaeth gyda hwy.

I gloi, hoffwn ddiolch fel Cadeirydd i Aelodau Etholedig a Lleyg am y rhan allweddol maent wedi ymgymryd a fo yn y Pwyllgor . Mae nifer wedi dod i'r Pwyllgor am y tro cyntaf ac wedi bwrw i mewn i'r dasg mewn modd positif iawn. Diolch i chi am y gefnogaeth.

Wrth edrych ymlaen i 2023/24, ni rhagwelir sefyllfa gyda llai o sialens i'r dyfodol. Byddwn, mae'n debyg, yn parhau i weld pwysau mawr ar y gyllideb ac felly yn ei dro ar wasanaethau.

Pwysig fydd i bawb fod yn ystyried dulliau amgen o gyflwyno gwasanaethau a gwneud y gorau o'r cyllidebau sydd ar gael. Mae'r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio yn barod i wynebu 'r her i helpu'r Cyngor yn ei dasg.

Mrs Sharon Warnes

Cadeirydd y Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio

CYFLWYNIAD

1. Mae gan y Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio rôl barhaus yn y drefn o ddarparu llywodraethu dda. Pwrpas craidd y pwyllgor yw darparu sicrwydd annibynnol ar ddigonolrwydd y fframwaith reoli risg a'r amgylchedd reolaeth gysylltiol, craffu annibynnol o berfformiad ariannol ac anariannol yr awdurdod i'r graddau y mae'n effeithio ar ei amlygiad i risg ac yn gwanhau'r amgylchedd reolaeth, ac i oruchwylio'r broses adrodd ariannol.

2. Wrth gyflawni ei waith, mae'r Pwyllgor yn rhoi sylw i ganllawiau gwahanol gyrff a sefydliadau allanol gan gynnwys CIPFA.

3. Yn ôl Datganiad Sefyllfa CIPFA i Bwyllgorau Archwilio mewn Awdurdodau Lleol a'r Heddlu (2022), diben y Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio yw:

   Darparu ffocws annibynnol a lefel uchel ar ddigonolrwydd trefniadau llywodraethu, risg a rheoli. Mae rôl y pwyllgor yn sicrhau bod digon o sicrwydd ynghylch risg a rheolaeth lywodraethu ac felly yn rhoi mwy o hyder i bawb sy'n gyfrifol am lywodraethu bod y trefniadau hynny'n effeithiol.

CYFNOD YR ADRODDIAD

4. Mae'r adroddiad hwn yn cwmpasu gwaith y Pwyllgor am y cyfnod rhwng cyfarfod blynyddol y Cyngor ar 19 Mai 2022 a'r cyfarfod blynyddol ar 4 Mai 2023. Cynhaliwyd 6 cyfarfod o'r Pwyllgor yn ystod cyfnod dan sylw:

   30 Mehefin 2022

   8 Medi 2022

   13 Hydref 2022

   17 Tachwedd 2022

   26 Ionawr 2023

   9 Chwefror 2023

AELODAETH Y PWYLLGOR

5. Mae'r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio yn cynnwys 12 Cynghorydd ar sail cydbwysedd gwleidyddol, ynghyd a chwe 'aelod lleyg', sef person nad yw'n aelod o awdurdod lleol.

6. Roedd presenoldeb yr aelodau yn y cyfarfodydd fel a ganlyn:

Cadeirydd (Aelod Lleyg)

	30/06/2022	08/09/2022	13/10/2022	17/11/2022	26/01/2023	09/02/2023
Sharon Warnes	✓	✓	✓	✓	✓	✓

Is-Gadeirydd (Aelod Lleyg)

	30/06/2022	08/09/2022	13/10/2022	17/11/2022	26/01/2023	09/02/2023
Hywel Eifion Jones	✓	✓	✓	✓	✓	✓

Cynghorwyr

	30/06/2022	08/09/2022	13/10/2022	17/11/2022	26/01/2023	09/02/2023
Cyng. Elfed Wyn ap Elwyn	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Cyng. Menna Baines	x	✓	✓	✓	✓	✓
Cyng. Jina Gwyrfai	✓	x	✓	x	✓	✓
Cyng. Medwyn Hughes	✓	✓	x	x	✓	✓
Cyng. John Brynmor Hughes[1]	✓	✓	x	✓		
Cyng. Meryl Roberts	✓	✓	x	x	✓	✓
Cyng. Richard Glyn Roberts	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Cyng. Huw Rowlands	✓	✓	x	✓	✓	✓
Cyng. Paul Rowlinson	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Cyng. Angela Russell	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Cyng. Rob Triggs	✓	✓	✓	x	x	✓

Aelodau Lleyg

	30/06/2022	08/09/2022	13/10/2022	17/11/2022	26/01/2023	09/02/2023
Carys Edwards[2]						x
Clare Hitchcock	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Rhys Parry	✓	✓	✓	✓	✓	✓

[1] Wedi ymddiswyddo o'r Pwyllgor yn Ionawr 2023
[2] Wedi ei phenodi gan y Cyngor Llawn yn Rhagfyr 2022

SWYDDOGAETHAU'R PWYLLGOR

7. Yn unol â Mesur Llywodraeth Leol (Cymru) 2011 Rhan 6, Pennod 2 rhaid i Cyngor Gwynedd sefydlu pwyllgor llywodraethu ac archwilio gyda rhai swyddogaethau mandadol, ac mae ganddo hefyd yr hawl i gyflawni unrhyw swyddogaethau addas eraill.
8. Mae Cyfansoddiad Cyngor Gwynedd yn pennu'r canlynol fel swyddogaethau'r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio:

Swyddogaeth na all fod yn gyfrifoldeb i'r Weithrediaeth

Y ddyletswydd i gymeradwyo datganiad awdurdod o'i gyfrifon, ei incwm, a'i wariant a'i fantolen neu ei gofnod o dderbyniadau a thaliadau (yn ôl fel y digwydd) yn unol â Rheoliadau Cyfrifon ac Archwilio (Cymru) 2014.

Swyddogaethau mandadol o dan fesur llywodraeth leol (Cymru) 2011

Mae'r pwyllgor yn gyfrifol am gyflawni'r swyddogaethau statudol canlynol o dan Adran 81 Mesur Llywodraeth Leol (Cymru) 2011 (fel y diwygiwyd) :

(a) arolygu materion ariannol yr awdurdod a chraffu arnynt,

(b) llunio adroddiadau a gwneud argymhellion mewn perthynas â materion ariannol yr awdurdod,

(c) adolygu ac asesu trefniadau'r awdurdod ar gyfer rheoli risgiau, rheolaeth fewnol, asesu perfformiad a llywodraethu corfforaethol,

(ch) llunio adroddiadau a gwneud argymhellion i'r awdurdod ynghylch digonolrwydd ac effeithiolrwydd y trefniadau hynny,

(d) adolygu ac asesu gallu'r awdurdod i ymdrin a chwynion mewn modd effeithiol

(e) llunio adroddiadau a gwneud argymhellion mewn perthynas a gallu'r awdurdod I ymdrin a chwynion mewn modd effeithiol.

(f) arolygu trefniadau archwilio mewnol ac allanol yr awdurdod, ac

(g) adolygu'r datganiadau ariannol a lunnir gan yr awdurdod.

(ng) Gweithredu swyddogaethau Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio ym Mhennod 1 o Ran 6 o Ddeddf Llywodraeth Leol ac Etholiadau (Cymru) 2021 (perfformiad prif gynghorau a'u llywodraethu).

Swyddogaethau Eraill

Bydd y pwyllgor hefyd yn gyfrifol am gyflawni'r swyddogaethau canlynol :-

(i) hybu rheolaeth fewnol, gan sefydlu amserlen i adolygu rheolaeth, datblygu diwylliant sydd yn milwrio yn erbyn twyll ac adolygu gweithdrefnau cyllidol;

(ii) canolbwyntio adnoddau archwilio'r Cyngor trwy gytuno ar gynlluniau archwilio a monitro darpariaeth archwilio;

(iii) monitro perfformiad archwilio trwy sicrhau gwaith swyddogion o fewn amserlenni, sicrhau bod adroddiadau archwilio yn cael eu cyhoeddi yn brydlon ac yr ymatebir iddynt yn yr un modd, monitro cwblhau'r cyfrifon a sicrhau y gweithredir argymhellion archwilio;

(iv) ystyried sylwadau a phryderon am wasanaethau unigol ar lefel sirol, ar sail adroddiadau gan y swyddogion o'r Cyngor neu Archwilio Cymru a monitro ymateb a gweithrediad ar argymhellion neu ganfyddiadau’r adroddiadau.

GWAITH Y PWYLLGOR YN YSTOD 2022/23

Adolygu a chymeradwyo'r datganiadau ariannol a lunnir gan yr awdurdod

9. Yn ei gyfarfod ar 30 Mehefin 2022, cymeradwyodd y Pwyllgor gyfrifon terfynol Harbyrau Gwynedd am y flwyddyn a ddaeth i ben 31 Mawrth 2022, oedd yn cwmpasu Cyfrif Incwm a Gwariant Refeniw 2021 / 22 yn ogystal â'r Ffurflen Flynyddol ar gyfer y Flwyddyn a ddaeth i ben 31 Mawrth 2022 (yn amodol ar archwiliad gan Archwilio Cymru).

10. Cyflwynwyd Datganiad o Gyfrifon drafft cyn archwiliad 2021/22 Cyngor Gwynedd i'r Pwyllgor yn ei gyfarfod ar 8 Medi 2022. Nid oes gofyn statudol i aelodau etholedig gymeradwyo'r fersiwn drafft o'r Datganiad o Gyfrifon. Er hynny, ystyrir bod cyflwyno'r datganiad drafft i'r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio er gwybodaeth yn arfer da i'w ddilyn, ac yn gyfle i'r aelodau holi swyddogion ariannol am y cynnwys ac arfogi eu hunain gyda gwybodaeth berthnasol er mwyn ystyried risgiau perthnasol, a materion eraill fydd yn destun archwiliad, yn eu cyd-destun.

11. Oherwydd amseriad cwblhau'r archwiliad o'r cyfrifon, cynhaliwyd cyfarfod arbennig o'r Pwyllgor ar 26 Ionawr 2023 er mwyn derbyn y Cyfrifon Terfynol am y Flwyddyn a ddaeth i ben 31 Mawrth 2022 a'r archwiliad perthnasol. Ar ôl ystyried adroddiad Archwilio Cymru ar y cyfrifon (adroddiad "ISA 260"), penderfynodd y Pwyllgor:

    - Derbyn a chymeradwyo Adroddiad 'ISA260' gan Archwilio Cymru ar gyfer Cyngor Gwynedd
    - Derbyn a chymeradwyo Datganiad o'r Cyfrifon 2021/22 (ôl-archwiliad)
    - Cadeirydd y Pwyllgor i ardystio'r Datganiad o Gyfrifoldebau am y Datganiad o'r Cyfrifon
    - Cadeirydd y Pwyllgor ynghyd â'r Pennaeth Cyllid i ardystio'r Llythyr Cynrychiolaeth yn electroneg.

Arolygu materion ariannol yr awdurdod, craffu arnynt, gan lunio adroddiadau a gwneud argymhellion

Gwariant Refeniw

12. Mae'r Pwyllgor wedi derbyn adroddiadau rheolaidd ar sefyllfa ariannol yr awdurdod yn ystod y flwyddyn. Yn ei gyfarfod ar 30 Mehefin 2022, cyflwynwyd adroddiad Alldro Refeniw ar y Cyfrifon Terfynol 2021/22 er mwyn i'r Pwyllgor allu derbyn gwybodaeth, ystyried unrhyw risgiau sy'n deillio o'r gwir wariant ac incwm yn erbyn cyllideb 2021/22, a chraffu penderfyniadau'r Cabinet yng nghyswllt rheoli cyllidebau'r Cyngor a'i adrannau. Roedd yr adroddiad yn manylu ar wariant y Cyngor yn 2021/22, sefyllfa alldro tanwariant neu orwariant yr adrannau unigol, a'r rhesymau am hynny.

13. Yn ogystal ag ystyried y sefyllfa alldro ar ddiwedd y flwyddyn ariannol, cynhelir adolygiadau ffurfiol o sefyllfa'r gyllideb refeniw yn ystod y flwyddyn, ar ddiwedd Awst a diwedd Tachwedd. Cyflwynwyd adroddiadau ar adolygiad diwedd Awst 2022 i'r Pwyllgor ar 13 Hydref 2022, ac adroddiadau ar adolygiad diwedd Tachwedd 2022 i'r cyfarfod ar 26 Ionawr 2023. Ar yr achlysuron hyn penderfynodd y Pwyllgor dderbyn yr adroddiadau gan nodi'r sefyllfa a'r risgiau yng nghyswllt cyllidebau'r Cyngor a'i adrannau, a bu i'r Pwyllgor gytuno gydag argymhellion y Cabinet er mwyn ymdrin â'r sefyllfa o or-wariant oedd yn cael ei ragweld erbyn diwedd y flwyddyn ariannol.

Rhaglen Gyfalaf

14. Ar 30 Mehefin 2022, cyflwynwyd Adolygiad Diwedd Blwyddyn (Sefyllfa 31 Mawrth 2022) Rhaglen Gyfalaf 2021-22. Prif ddiben yr adroddiad oedd cyflwyno'r rhaglen gyfalaf diwygiedig ar ddiwedd y flwyddyn ariannol (sefyllfa 31 Mawrth 2022), a chymeradwyo'r ffynonellau ariannu perthnasol. Penderfynodd y Pwyllgor dderbyn yr adroddiad, nodi'r risgiau perthnasol a chefnogi penderfyniad y Cabinet yn ei gyfarfod ar 14 Mehefin 2022.

15. Cyflwynwyd adroddiadau ar adolygiad diwedd Awst 2022 o'r rhaglen gyfalaf i'r Pwyllgor ar 13 Hydref 2022, ac ar adolygiad diwedd Tachwedd 2022 i'r cyfarfod ar 26 Ionawr 2023 er mwyn derbyn y wybodaeth, ystyried y risgiau ynglŷn â'r Rhaglen Gyfalaf, a chraffu penderfyniadau'r Cabinet.

Rhaglen Arbedion

16. Ynghlwm â'r adolygiad o sefyllfa'r gyllideb refeniw, mae'r Pwyllgor hefyd wedi derbyn adroddiadau ar wahân yn ystod y flwyddyn ar allu'r Cyngor i wireddu ei gynlluniau arbedion. Cyflwynwyd adroddiadau cynnydd ar wireddu cynlluniau arbedion i'r Pwyllgor yn ei gyfarfodydd ar 13 Hydref 2022 a 26 Ionawr 2023 fel bod modd i'r Pwyllgor ystyried risgiau cyffredinol sy'n deillio o'r llithriadau, a chraffu penderfyniadau'r Cabinet yng nghyswllt y Trosolwg Arbedion.

17. Oherwydd y bwlch ariannol mae'r Cyngor yn ei wynebu dros y blynyddoedd nesaf, yn bennaf yn sgil chwyddiant llawer uwch na'r hyn oedd wedi ei ragweld, bu'n rhaid iddo ddatblygu cynlluniau arbed newydd ar gyfer blwyddyn ariannol 2023/24 ymlaen, a hynny ar fyrder. Cyflwynwyd adroddiad gan Arweinydd y Cyngor i gyfarfod y Pwyllgor ar 9 Chwefror 2023, yn gofyn i'r Pwyllgor ystyried priodoldeb y broses o adnabod yr

arbedion, a chyflwyno sylwadau i'r Cabinet eu hystyried cyn dod i benderfyniad yn eu cyfarfod ar 14 Chwefror. Roedd y Pwyllgor yn glir nad rôl y Pwyllgor oedd mynegi barn ar beth ddylai maint yr arbedion fod neu rinweddau'r cynigion unigol oedd cael ei hargymell fel arbedion, ond yn hytrach sicrhau fod y Cabinet yn glir o'r ffeithiau sydd yn cael eu cyflwyno iddynt, fel bod y penderfyniad sydd yn cael ei gymryd yn seiliedig ar wybodaeth gadarn. Penderfynodd y Pwyllgor:

- Bod y broses o adnabod yr arbedion wedi bod yn heriol
- Bod camau rhesymol, o dan amgylchiadau heriol, wedi eu cymryd i lunio'r Cynllun Arbedion
- Bod yr arbedion a gynhigiwyd yn rhesymol a chyraeddadwy
- Bod y risgiau a'r goblygiadau'r penderfyniad yn glir
- Bod yr adroddiad yn ddigonol i alluogi'r Cabinet i wneud penderfyniad ar y Cynllun Arbedion yn ei gyfanrwydd
- Cyflwyno sylwadau o'r drafodaeth ar yr adroddiad i'r Cabinet eu hystyried wrth drafod Arbedion 2023/24 yn eu cyfarfod ar 14 Chwefror 2023.

18. Fodd bynnag, nodwyd fod angen amlygu'r risg o beidio cyflawni cynlluniau yn well, a bod angen amlygu na fydd yr arbedion yn cael effaith anwastad ar draws y Sir.

Rheolaeth Trysorlys

19. Yn unol â threfniadau llywodraethu da yn ogystal â gofynion statudol, mae'r Pwyllgor wedi derbyn diweddariad ar weithgareddau Rheolaeth Trysorlys y Cyngor ddwywaith y flwyddyn. Cyflwynwyd adroddiad ar wir ganlyniadau rheolaeth trysorlys y Cyngor 2021/22, yn erbyn y strategaeth a gymeradwywyd gan y Cyngor Llawn ar 4 Mawrth 2021, i gyfarfod 30 Mehefin 2022. Yn dilyn hynny, derbyniwyd adroddiad Rheolaeth Trysorlys Hanner Blwyddyn 2022-23 yng nghyfarfod 17 Tachwedd 2022. Pwrpas yr adroddiad hwn oedd diweddaru'r Pwyllgor am wir weithgarwch Rheolaeth Trysorlys y Cyngor yn ystod y flwyddyn ariannol gyfredol.

Gosod Cyllideb

20. Wrth agosáu at ddiwedd y flwyddyn ariannol, bu'r pwyllgor yn ystyried adroddiad ar Gyllideb 2023/24 ar 9 Chwefror 2023 er mwyn craffu'r wybodaeth cyn i'r Cabinet argymell cyllideb 2023/24 i'r Cyngor llawn. Rôl y Pwyllgor yn y cyd-destun hwn oedd craffu'r wybodaeth gan sicrhau bod y Cabinet a'r Cyngor yn glir o'r ffeithiau sydd yn cael eu cyflwyno iddynt fel bod y penderfyniad yn seiliedig ar wybodaeth gadarn. Ar ôl ystyried yr adroddiad a'i atodiadau, penderfyniad y Pwyllgor oedd derbyn yr adroddiad gan nodi'r cynnwys, derbyn priodoldeb ariannol y cynigion a'r risgiau perthnasol a chyflwyno sylwadau o'r drafodaeth ar yr opsiynau i'r Cabinet eu hystyried wrth drafod Cyllideb 2023/24 yn eu cyfarfod ar 14 Chwefror 2023.

21. Nid oedd unrhyw bwynt penodol roedd y Pwyllgor yn ystyried fod angen dwyn sylw'r Cabinet na'r Cyngor Llawn iddo. Fodd bynnag, adroddwyd i'r Cabinet a'r Cyngor Llawn fod pwyntiau wedi codi yn ystod y trafodaeth y Pwyllgor ar y materion canlynol:

- Defnydd o falansau, cronfeydd a reserfau
- Cyflogau Athrawon
- Cyd Bwyllgor Corfforedig
- Rhagolygon ar gyfer 2024/25
- Defnydd y Premiwm Treth Cyngor.

22. Hefyd yng nghyfarfod 9 Chwefror 2023 bu'r Pwyllgor yn ystyried Strategaeth Gyfalaf 2023/24 (yn cynnwys Strategaethau Buddsoddi a Benthyg), a hynny er mwyn ystyried unrhyw risgiau sy'n codi o'r strategaeth cyn cyflwyno i'r Cyngor llawn ei dderbyn. Roedd y cyflwyniad roedd aelodau'r Pwyllgor ar 3 Chwefror gan Arlingclose, ymgynghorwyr rheolaeth trysorlys y Cyngor, yn hynod ddefnyddiol wrth ymgymryd â'r dasg yma. Derbyniwyd yr adroddiad gan nodi'r wybodaeth a'r risgiau perthnasol, a cefnogwyd bwriad yr Aelod Cabinet Cyllid i gyflwyno'r Strategaeth i'r Cyngor Llawn am gymeradwyaeth ar 2 Mawrth 2023.

Hybu rheolaeth fewnol; Adolygu ac asesu trefniadau'r awdurdod ar gyfer rheoli risgiau, rheolaeth fewnol, asesu perfformiad a llywodraethu corfforaethol, gan lunio adroddiadau a gwneud argymhellion

Adroddiadau Archwilio Mewnol

23. Pwrpas Gwasanaeth Archwilio Mewnol y Cyngor ydi "Rhoi hyder i'r dinesydd a'r Cyngor am amgylchedd reolaeth a threfniadau llywodraethu'r Cyngor trwy adrodd yn annibynnol a gwrthrychol i'r Pennaeth Cyllid a'r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio.

24. Mae adroddiadau archwilio mewnol yn arf pwysig felly i alluogi'r Pwyllgor i gyflawni ei swyddogaeth o adolygu ac asesu trefniadau'r awdurdod ar gyfer rheoli risgiau a rheolaeth fewnol.

25. Mae mwyafrif adroddiad Archwilio Mewnol yn gosod canlyniad y gwaith i un o bedwar categori o lefel sicrwydd, fel a ddangosir yn y tabl isod:

LEFEL SICRWYDD	**UCHEL**	Gellir datgan sicrwydd o briodoldeb gan y gellir dibynnu ar y rheolaethau mewnol mewn lle i gyflawni amcanion.
	DIGONOL	Mae rheolaethau mewn lle i gyflawni amcanion ond bod agweddau lle gellir tynhau ar y trefniadau i liniaru'r risgiau ymhellach.
	CYFYNGEDIG	Er bod rheolaethau mewn lle, mae angen gwella cydymffurfiaeth â'r rheolaethau a/neu gyflwyno rheolaethau newydd i leihau'r risgiau mae'r gwasanaeth yn agored iddynt.
	DIM SICRWYDD	Ystyrir bod y rheolaethau mewn lle yn annigonol gyda methiant i gyflawni amcanion.

26. Derbyniodd y Pwyllgor ddiweddariad ar waith archwilio mewnol am y cyfnod o 31 Ionawr 2022 hyd 31 Mai 2022 yng nghyfarfod y Pwyllgor ar 30 Mehefin 2022. Amlygwyd bod 16 o archwiliadau'r cynllun wedi eu cwblhau a bod 4 adroddiad wedi eu rhyddhau ar ffurf drafft. O'r adroddiadau oedd wedi eu cwblhau, roedd 5 wedi derbyn barn "sicrwydd uchel", 7 wedi derbyn "sicrwydd digonol" a 4 "sicrwydd cyfyngedig".

27. Cyflwynwyd adroddiad pellach i'r Pwyllgor ar 9 Chwefror 2023 yn diweddaru'r Pwyllgor ar waith archwilio mewnol am y cyfnod o 1 Mai 2022 hyd 25 Ionawr 2023. Amlygwyd bod 24 o archwiliadau'r cynllun wedi eu cwblhau ac wedi ei gosod ar lefel sicrwydd uchel, digonol neu gyfyngedig. O'r adroddiadau oedd wedi eu cwblhau, roedd 8 wedi derbyn barn "sicrwydd uchel", 11 wedi derbyn "sicrwydd digonol" a 5 "sicrwydd cyfyngedig".

28. Rhoddwyd sylw i'r holl gynnyrch yma yn eu tro gan y Pwyllgor. Lle roedd sicrwydd cyfyngedig, gwnaethpwyd cais am wybodaeth ddilynol er mwyn caniatáu i'r Pwyllgor gyflawni ei ddyletswyddau.

Adroddiadau Archwilwyr Allanol

29. Ar 8 Medi 2022 cyflwynwyd adroddiad Archwilio Cymru *Taliadau Uniongyrchol ar gyfer Gofal Cymdeithasol i Oedolion* i'r Pwyllgor, a mynychodd yr Uwch Reolwr Busnes o'r Adran Oedolion, Iechyd a Llesiant er mwyn manylu ymhellach ar gynnwys yr adroddiad. Roedd y Pwyllgor yn cydnabod fod hwn yn faes cymhleth, ond roedd yn derbyn fod gan y Cyngor raglen waith yn ei le.

30. Cyflwynwyd Adroddiad Archwilio Cymru *Llamu Ymlaen* i'r Pwyllgor ar 17 Tachwedd 2022. Roedd yr adroddiad yn ystyried sut mae'r Cyngor yn cryfhau ei allu i drawsnewid, addasu a pharhau i ddarparu gwasanaethau, gan gynnwys y rhai a ddarperir mewn partneriaeth gyda rhanddeiliaid allweddol a chymunedau. Cyflwynwyd hefyd ymateb gan y Cyngor i argymhellion Archwilio Cymru.

31. Casgliad yr adroddiad oedd fod y Cyngor "yn gweithio'n frwd ar ei brosiect Trefniadau Gweithio i'r Dyfodol ac yn datblygu'r weledigaeth a chynlluniau ar draws yr holl wasanaethau ond bydd edrych ymhellach i'r dyfodol yn cryfhau ystyriaeth y Cyngor i'r egwyddor datblygu cynaliadwy".

32. Penderfynwyd derbyn ymateb Cyngor Gwynedd i argymhellion yr adroddiad.

33. Cyflwynwyd canlyniad dau archwiliad i gyfarfod 9 Chwefror 2023, sef *Trefniadau ar gyfer ymateb i Ddeddf Llywodraeth Leol ac Etholiadau (Cymru) 2021* a *Diweddariad ar Gynnydd Datgarboneiddio*. Yn yr un cyfarfod, derbyniodd y Pwyllgor ymateb rheolwyr y Cyngor i argymhellion yr archwiliadau hyn. Derbyniodd y Pwyllgor yr adroddiadau, ac ymateb y rheolwyr iddynt.

Datganiad Llywodraethu Blynyddol

34. Un o orchwylion blynyddol y Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio ydi adolygu a chymeradwyo'r Datganiad Llywodraethu Blynyddol drafft. Mae'r datganiad, er nad yn rhan o'r cyfrifon, yn ddogfen statudol ac angen ei chyhoeddi gyda'r cyfrifon. Yn unol â Rheoliadau Cyfrifon ac Archwilio (Cymru) a Chod Ymarfer CIPFA mae'n rhaid i bob Awdurdod Lleol sicrhau bod datganiad o reolaeth fewnol yn ei le. Y Prif Weithredwr ac Arweinydd y Cyngor sydd yn arwyddo'r datganiad er bod angen cymeradwyaeth gan y Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio, ac mae gan y Pwyllgor rôl allweddol yn gwirio a herio ei gynnwys.

35. Cyflwynwyd Datganiad Llywodraethu Blynyddol Cyngor Gwynedd ar gyfer 2021/22 i'r Pwyllgor ar 30 Mehefin 2022. Ar ôl herio ei gynnwys a gwneud arsylwadau ar rai o'r sgoriau risg, penderfynwyd cymeradwyo'r datganiad ac argymell bod Arweinydd y Cyngor a Prif Weithredwr y Cyngor yn ei arwyddo.

Premiwm ar Dreth Cyngor Ail Gartrefi ac Anheddau Gwag Hir-Dymor

36. Cyflwynwyd adroddiad i'r Pwyllgor ar 17 Tachwedd 2022 ynglŷn â'r newid deddfwriaethol o amgylch y Premiwm Treth Cyngor ar eiddo gwag hirdymor ac eiddo sydd wedi eu meddiannu'n achlysurol ("ail gartrefi"), a sut dylai'r Cyngor ymateb i hwnnw.

37. Roedd y Pwyllgor yn glir nad ei rôl oedd mynegi barn ar yr hyn dylai lefel y Premiwm fod, ond i sicrhau fod y Cabinet a'r Cyngor yn glir o'r ffeithiau sydd yn cael eu cyflwyno iddo, fel bod y penderfyniad sydd yn cael ei gymryd yn seiliedig ar wybodaeth gadarn. Roedd disgwyl i'r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio fodloni ei hun fod y dystiolaeth oedd wedi cael ei gasglu, ac oedd wedi ei gyflwyno yn yr adroddiad yma a'i atodiadau, yn ddigonol i alluogi'r Cabinet a'r Cyngor ddod i benderfyniad rhesymol ar sail yr wybodaeth fyddai'n yn cael ei gyflwyno iddynt. Credwn fod y Pwyllgor wedi cyflawni ei ddyletswydd yn hyn o beth; ar ôl herio cadarn, derbyniwyd bod y wybodaeth yn yr adroddiad a'r atodiadau yn cydymffurfio gyda'r canllawiau statudol a gofynion deddfwriaethol. Gwnaeth y Pwyllgor sawl cynnig i'r Cabinet eu hystyried wrth benderfynu ar argymhelliad i'r Cyngor Llawn wneud penderfyniad terfynol ar y lefelau premiwm, ac adroddwyd ar rhain i gyfarfodydd y Cabinet a'r Cyngor Llawn.

I adolygu ac asesu gallu'r awdurdod i ymdrin a chwynion mewn modd effeithiol, gan lunio adroddiadau a gwneud argymhellion

38. Cyflwynwyd Adroddiad Blynyddol Cwynion a Gwella Gwasanaeth 2021/22 i'r Pwyllgor ar 17 Tachwedd 2022.

39. Ar ôl ystyried cynnwys yr adroddiad, roedd y Pwyllgor yn derbyn bod trefniadau a pherfformiad y Cyngor yng nghyswllt ymdrin â chwynion a gwella gwasanaeth yn effeithiol iawn. Serch hynny, gwnaethpwyd penderfyniad ffurfiol bod yr adroddiad, i'r dyfodol, yn cael ei gyflwyno i'r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio cyn y Cabinet fel bod modd i sylwadau ac argymhellon y Pwyllgor yn cael eu hystyried wrth dderbyn yr adroddiad yn ffurfiol.

40. Yn ogystal â hynny, gwnaethpwyd rhai awgrymiadau fydd angen ystyriaeth bellach cyn cyflwyno adroddiadau i'r dyfodol:

- Cynnwys sylw ar yr effaith gadarnhaol mae cwynion yn cael ar berfformiad Cyngor
- Cynnwys crynodeb o'r prif feysydd / meysydd datblygol sydd yn derbyn cwynion
- Categoreiddio neu osod cyd-destun ehangach ar gyfer yr adrannau hynny sydd yn derbyn y mwyafrif o gwynion, fel bod modd deall yr amgylchiadau
- Y Cadeirydd i ail ymweld â chyfrifoldebau'r Pwyllgor. Yn benodol, mae angen ystyried os oes angen i'r Pwyllgor, yn unol â gofynion Mesur 2011, roi trosolwg dros holl adrannau'r Cyngor, gan gynnwys Gwasanaethau Gofal ac Addysg sydd â threfn statudol eu hunain.

Arolygu a monitro trefniadau archwilio mewnol ac allanol yr awdurdod

Rhaglen Waith Archwilio Mewnol

41. Cyflwynwyd Siarter Archwilio Mewnol i gyfarfod y Pwyllgor ar 30 Mehefin 2022, sef y cyfarfod cyntaf yn dilyn etholiadau'r Cyngor ym Mai 2022. Yn unol â gofynion Safonau Archwilio Mewnol y Sector Gyhoeddus 2013 (diwygiedig 2017) rhaid llunio Siarter Archwilio Mewnol gyda chynnwys y Siarter yn cyfarch Nodyn Gweithredu Llywodraeth Leol (2019) a gyhoeddwyd gan CIPFA. Cyfrifoldeb y Pwyllgor yw cymeradwyo'r siarter.

42. Yn ystod y drafodaeth ddilynol nodwyd gan aelodau'r Pwyllgor fod y siarter yn crynhoi rôl y Pwyllgor yn dda, a'i fod yn safonol ac yn hawdd i'w ddilyn. Penderfynwyd derbyn yr adroddiad a chymeradwyo'r Siarter Archwilio Mewnol.

43. Un o'r adroddiadau mae'r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio yn ei dderbyn er mwyn cyflawni ei ddyletswydd o arolygu a monitro trefniadau archwilio mewnol y Cyngor ydi Adroddiad Blynyddol Pennaeth Archwilio Mewnol. Derbyniodd y Pwyllgor yr adroddiad perthnasol i 2021/22 i'w gyfarfod ar 30 Mehefin 2022.

44. Roedd yr adroddiad hwn yn mynegi barn Archwilio Mewnol ar amgylchedd rheolaethol gyffredinol o fewn yr Awdurdod yn ystod 2021/22 gan ddarparu cyfryw farn archwilio mewnol blynyddol i'r Awdurdod. Mae'r Pwyllgor yn derbyn na all sicrwydd fyth fod yn llwyr ac y mwyaf y gall gwasanaeth archwilio mewnol ei ddarparu i'r Cyngor ydi cyngor rhesymol nad oes gwendidau mawr yn y system gyfan o reolaeth fewnol.

45. Roedd y Pwyllgor yn cydnabod fod 2021/22 yn flwyddyn anodd ac anarferol i'r gwasanaeth. Adroddwyd bod Covid-19 wedi cael effaith sylweddol ar yr Awdurdod yn ei gyfanrwydd ac ar waith Archwilio Mewnol ac fel y mwyafrif o wasanaethau'r Cyngor roedd swyddogion Archwilio Mewnol yn gweithio o adref. Ni fu'n bosib cynnal archwiliad lle byddai angen ymweld â'r sefydliad oherwydd canllawiau a chyfyngiadau Llywodraeth Cymru. Nodwyd hefyd bod swyddogion Archwilio Mewnol wedi cynorthwyo Gwasanaeth Profi, Olrhain a Diogelu a bod rhai swyddogion hefyd wedi cynorthwyo'r gwasanaeth Budd-daliadau i ddelio gyda phrosesau Taliadau Cymorth Hunanynysu.

46. Er yr anawsterau a brofwyd gan y Gwasanaeth, roedd y Pwyllgor yn gyfforddus yn derbyn yr adroddiad yn unol â gofynion Safonau Archwilio Mewnol y Sector Gyhoeddus am y flwyddyn ariannol 2021/22.

47. Yn yr un cyfarfod, cymeradwyodd y Pwyllgor Strategaeth Archwilio Mewnol a'r Cynllun Archwilio Blynyddol ar gyfer 2022/2023, gan wneud rhai argymhellion pellach. Wrth wneud hynny, roedd y Pwyllgor yn derbyn bod gan y cynllun hyblygrwydd i sicrhau y rhoddir sylw i unrhyw faterion a ddaw i'r amlwg, ac y byddai unrhyw addasiadau / newidiadau i'w cymeradwyo gan y Pwyllgor.

48. Derbyniodd y Pwyllgor ddiweddariad ar y cynnydd ar waith y cynllun archwilio yn ei gyfarfod ar 9 Chwefror 2023. Cyfeiriwyd at statws y gwaith ynghyd â'r amser a dreuliwyd ar bob archwiliad. Cymeradwywyd addasiadau sylweddol i'r cynllun er mwyn adlewyrchu'r adnoddau oedd wedi bod ar gael i'r gwasanaeth yn ystod y flwyddyn.

Rhaglen Waith Archwilio Cymru

49. Cyflwynwyd adroddiad ar raglen waith ac amserlen Archwilio Cymru ynghyd â diweddariad ar berfformiad hyd ddiwedd Mawrth 2022 i gyfarfod 30 Mehefin 2022. Roedd yr adroddiad yn cyfeirio at y gwaith lleol, rhanbarthol a chenedlaethol oedd wedi ei gwblhau (gan AC a rheoleiddwyr eraill) ynghyd â chrynodeb o'r prif negeseuon gan nodi statws darnau amrywiol o waith oedd yn ymddangos o dan y penawdau canlynol:

- Gwaith Archwilio Ariannol
- Gwaith Archwilio Perfformiad
- Astudiaethau cenedlaethol llywodraeth leol sydd wedi eu cynllunio/ar y gweill
- Estyn
- Arolygiaeth Gofal Cymru (AGC)
- Adroddiadau cenedlaethol Archwilio Cymru ac allbynnau eraill a gyhoeddwyd ers 1 Ebrill 2021
- Adroddiadau cenedlaethol Archwilio Cymru ac allbynnau eraill (gwaith ar y gweill/cynlluniedig)

50. Yn yr un cyfarfod, cyflwynwyd Cynllun Archwilio 2022 – Cyngor Gwynedd a Mân Gyd-Bwyllgorau gan Archwilio Cymru. Roedd yr adroddiad yn nodi'r gwaith roedd Archwilio Cymru yn bwriadu ei wneud yn ystod 2022 fel modd o gyflawni eu cyfrifoldebau statudol fel archwilydd allanol y Cyngor ac yn unol â'u rôl o dan Cod Ymarfer Archwilio. Nodwyd bod rhai o'r risgiau yn gyffredinol i'r holl Awdurdodau Lleol a dim yn benodol i Wynedd. Penderfynwyd derbyn yr adroddiad a nodi'r wybodaeth.

51. Yn dilyn hynny, cyflwynwyd diweddariad chwarterol i gyfarfodydd y Pwyllgor ar 8 Medi 2022 (chwarter 1) ac 17 Tachwedd 2022 (chwarter 2).

Swyddogaethau Deddf 2021 – Perfformiad y Cyngor

52. Mae'n ofyn statudol newydd yn unol â gofynion Deddf Llywodraeth Leol ac Etholiadau (Cymru) 2021 fod y Cyngor yn cynhyrchu "adroddiad hunanasesu" sy'n nodi ei gasgliadau ynglŷn ag i ba raddau y gwnaeth y Cyngor fodloni'r gofynion perfformiad sydd wedi eu gosod allan yn y Ddeddf yn ystod y flwyddyn ariannol berthnasol. Mae'r un darn o ddeddfwriaeth yn nodi fod rhaid i'r Cyngor sicrhau bod fersiwn ddrafft o'i adroddiad hunanasesu ar gael i'w bwyllgor llywodraethu ac archwilio (Adran 91(6)).

53. Cyflwynwyd adroddiad hunanasesiad drafft ar gyfer 2021/22 i'r Pwyllgor ar 17 Tachwedd 2022. Ar ôl trafod y cynnwys, penderfyniad y Pwyllgor oedd i dderbyn yr hunanasesiad drafft, gan groesawu'r bwriad o gynnwys yr hunanasesiad yn Adroddiad Perfformiad Blynyddol y Cyngor i'r dyfodol. Fodd bynnag, roedd y pwyllgor yn awyddus i sicrhau bod yr adroddiad yn cael ei gyflwyno yn gynharach yn y flwyddyn yn y dyfodol, a'i fod yn dod gerbron y Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio cyn iddo gael ei gyflwyno i'r Cabinet.

54. Awgrymwyd hefyd fod yr adroddiad yn ystyried cynnwys cyfeiriad at y gefnogaeth a'r hyfforddiant a roddir i Aelodau Etholedig yn yr hunanasesiad.

Monitro ymateb a gweithrediad ar argymhellion archwilwyr allanol a rheoleiddwyr

55. Derbyniodd y Pwyllgor ddiweddariad ar Argymhellion a Chynigion Gwella Adroddiadau Archwilio Allanol yn ei gyfarfodydd ar 30 Mehefin 2022 a 9 Chwefror 2023. Yn unol â'i rôl statudol, mae angen i'r Pwyllgor fodloni ei hun bod trefniadau priodol yn eu lle er mwyn sicrhau bod cynigion gwella sy'n codi o adroddiadau archwilio allanol yn cael eu gwireddu.

56. Er bod y Pwyllgor yn fodlon yng nghyfarfod 30 Mehefin 2022 fod trefniadau priodol yn eu lle, fe wnaeth gais i adolygu'r allwedd i'r casgliadau, ynghyd â gosod amserlen i'r adroddiadau hynny sydd "ar waith".

57. Ymhellach, yng nghyfarfod 9 Chwefror 2023 roedd y Pwyllgor o'r farn bod 'wedi ei gwblhau' yn golygu un o ddau beth yn yr 'allwedd i'r casgliadau' ac fod felly angen amlygu pa un sydd yn berthnasol i gasgliadau'r cynigion / argymhellion hynny sydd 'wedi ei gwblhau'.

58. Fodd bynnag, ar wahân i'r pwyntiau penodol yma, roedd y Pwyllgor yn parhau o'r farn fod gan y Cyngor drefniadau derbyniol i sicrhau gweithrediad argymhellion yr archwilwyr allanol a'r rheoleiddwyr.

Ymateb y Cyngor i Ddeddf Llywodraeth Leol ac Etholiadau (Cymru) 2021

59. Cyflwynwyd adroddiad i gyfarfod y Pwyllgor ar 13 Hydref 2022 yn amlinellu'r cynnydd a wnaed wrth ymateb i'r gofynion newydd ar y Cyngor gan Deddf Llywodraeth Leol ac Etholiadau (Cymru) 2021. Roedd y Pwyllgor yn fodlon fod cynnydd boddhaol yn cael ei wneud, ond wedi penderfynu ei fod am barhau i dderbyn diweddariadau mewn cyfarfodydd dilynol.

Effeithiolrwydd y Pwyllgor

60. Yn ystod 2022/23 mae aelodau'r Pwyllgor wedi derbyn hyfforddiant penodol er mwyn eu cynorthwyo i gyflawni eu dyletswyddau:

- Rôl a dyletswyddau'r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio (Mai 2022)
- Cyflwyniad gan Arlingclose (cynghorwyr Rheolaeth Trysorlys) i aelodau'r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio ar y Datganiad Strategaeth Rheolaeth Trysorlys 2023/24 *(hyfforddiant ar y cyd ag aelodau'r Cabinet)* (Chwefror 2023)
- Trosolwg ar ymarfer da o Wella Gwasanaeth o Gwynion (Chwefror 2023)

61. Gan gychwyn o'r cyfarfod ar 17 Tachwedd 2022 mae'r Pwyllgor wedi derbyn diweddariad ar y camau sydd wedi eu gwneud i weithredu ei benderfyniadau. Cred y Pwyllgor fod hyn yn gam arwyddocaol er mwyn sicrhau ei fod yn parhau i weithredu'n effeithiol.

62. Yn y gorffennol mae'r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio wedi cynnal hunan-arfarniad achlysurol. Nid yw hyn wedi digwydd yn dilyn Etholiad 2022 a'r newidiadau sydd wedi eu cyflwyno yn sgil gofynion Deddf Llywodraeth Leol 2021. Bydd adroddiad yn cael ei gyflwyno i'r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio yn ystod hydref 2023 yn gofyn am benderfyniad ar gynnal hunanasesiad yn y dyfodol agos.

63. Yn unol â chanllawiau a gyhoeddwyd gan CIPFA, ymhlith y materion a fydd yn cael eu hystyried wrth asesu effeithiolrwydd y pwyllgor byddai:

- Asesiad o a yw'r pwyllgor yn gweithredu yn unol â'r arferion a argymhellir yn y canllawiau hyn ac yn cydymffurfio â deddfwriaeth (lle bo hynny'n briodol).
- Sut mae'r Pwyllgor wedi cyflawni ei gylch gorchwyl, gan gynnwys ei swyddogaethau craidd.
- Gweithrediad y Pwyllgor, gan gynnwys y cymorth a'r hyfforddiant a ddarparwyd a sut mae aelodau wedi datblygu eu gwybodaeth a'u profiad.
- Effeithiolrwydd y pwyllgor o ran effaith ar ansawdd llywodraethu, rheoli risg a rheolaeth fewnol, ynghyd â threfniadau archwilio boddhaol.
- Adborth gan y rhai sy'n rhyngweithio â'r Pwyllgor.

64. Mae CIPFA wedi datblygu rhai arfau gwella gall y pwyllgor eu defnyddio i lywio ei werthusiad. Defnyddiwyd fersiynau cynharach o'r offer hyn yn y gorffennol i gynorthwyo'r Pwyllgor i asesu ei effeithiolrwydd. Petai'r Pwyllgor yn cytuno i gynnal asesiad o'r fath, bydd hwnnw wedyn yn cael ei ddefnyddio i lywio Adroddiad Blynyddol y Pwyllgor ar gyfer 2023/24.

CYFARFOD	**CYNGOR**
DYDDIAD	**28 Medi 2023**
TEITL	**Adolygiad Cyfansoddiad**
Amcan	**Derbyn cymeradwyaeth i addasiadau I'r Cyfansoddiad**
ARGYMHELLIAD	**Fod Cyngor yn mabwysiadau y newidiadau i'r Cyfansoddiad a restrir yn yr adroddiad a'r Atodiadau sydd ynglŷn a;** **(i) Swyddogaethau'r Cyngor Llawn** **(ii) Asesiad Perfformiad Panel** **(iii) Amserlen Cwestiynau gan Aelodau** **(iv) Trothwy ariannol ar gyfer selio contractau**
AELOD CABINET	**Cyng Menna Trenholme**
SWYDDOG CYFIRFIOL	**Iwan Evans - Swyddog Monitro**

1. Rhagarweiniad

1.1 Mae wedi bod yn gyfnod sydd wedi gweld sawl newid I'r Cyfansoddiad wrth i'r Ddeddf Llywodraeth Leol ac Etholiad(Cymru) 2021 ddod yn weithredol ac mewn gwirionedd mae'r newidiadau sydd ar ôl yn fater o ddod a'r tŷ i drefn. Fodd bynnag mae elfennau eraill o'r Cyfansoddiad sydd angen eu diweddaru unai oherwydd newidiadau cyfreithiol neu fod trefniadau neu amgylchiadau yn cyfiawnhau newid.

1.2 Mae'r materion sydd yn destun yr adroddiad yma yn elfennau o'r Cyfansoddiad mae angen i'r Cyngor Llawn eu mabwysiadau.

2. Swyddogaethau y Cyngor Llawn

2.1 O dan y gyfundrefn Cabinet mae statud yn didoli cyfrifoldebau am swyddogaethau rhwng y Cyngor a'r Cabinet. Yn ôl Adran 13 o Ddeddf Llywodraeth Leol 2000 sefydlir yr egwyddor fod pob swyddogaeth yn nwylo y Cabinet oni bai yr eithrir rhain I'r Cyngor a'i bwyllgorau gan reoliadau. Y prif reoliadau yn y cyd destun yma yw Rheoliadau Awdurdodau Lleol (Trefniadau Gweithrediaeth) (Swyddogaethau a Chyfrifoldebau) (Cymru) 2007 sydd yn sail i'r Cyfansoddiad presennol ac yn didoli sawl swyddogaeth i'r Cyngor Llawn neu yn rhannol i'r Cyngor Llawn a'r Cabinet a.y.b . Fodd bynnag , gan eithrio un newid technegol ynglŷn a Cyd Bwyllgorau Corfforedig nid yw y rheoliadau yma wedi eu diweddaru ers 2007. Golygai hyn fod sawl mater statudol sydd yn y rhestr o swyddogaethau Cyngor Llawn wedi eu diddymu a'u di-sodli. Yn y cyfamser mae fframweithiau y Cyngor wedi newid, mae deddfau newydd megis Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015 wedi creu fframweithiau newydd ac mae Deddf Llywodraeth Leol ac Etholiad(Cymru) 2021 yn ei hyn wedi arwain at drefniadau newydd yn benodol felly Rhan 6 sydd ynglŷn a threfniadau perfformiad.

2.2 Rwyf wedi amlygu y newidiadau sydd yn cael eu hargymell ar gyfer Rhan 4 o'r Cyfansoddiad yn **Atodiad 1 Rhan A**. Mae'r hyn sydd yn cael ei argymell yn ganlyniad o'r ffactorau uchod ac yn gyfrwng i roi gwell eglurder ynglŷn a'r materion fydd yn cael eu

hystyried gan y Cyngor Llawn. Rwyf hefyd yn nodi elfen sydd yn dod yn fwy amlwg sef amgylchiadau lle mae Arweiniad Statudol yn hytrach na deddfwriaeth yn gofyn i fater gael ei ystyried gan y Cyngor Llawn. Yn anorfod dilynir arweiniad o'r fath e.e Adroddiad Blynyddol y Cyfarwyddwr Gwasanaethau Cymdeithasol neu Adroddiad Cyflwr y Farchnad ac mae'n briodol fod hyn yn cael ei gyfarch yn y Cyfansoddiad.

Mae Rhan 4 cyfredol i'w gael ar y ddolen isod:

ADRAN-4-Y-CYNGOR-LLAWN.pdf (llyw.cymru)

3. Rhan 6 Deddf Llywodraeth Leol ac Etholiadau (Cymru) 2021

3.1 Bydd y Pwyllgor yn ymwybodol o'r trefniadau newydd sydd yn ynglŷn a rheoli ac adrodd ar berfformiad Prif Gynghorau yn Rhan 6 o'r Deddf. Un o'r rhain yw adolygiad perfformiad gan Banel annibynnol. Mae'n ofyn statudol fod y Cyngor yn cynnal adolygiad perfformiad unwaith ystod tymor Cyngor. Disgrifir hyn yn yr arweiniad statudol (Atodiad 2) ar drefniadau perfformiad yn y termau canlynol:

" 3.10 Bydd yr asesiad o berfformiad gan banel yn asesu i ba raddau y mae'r cyngor yn bodloni'r gofynion perfformiad, yn union fel y gwna'r cyngor drwy hunanasesiad. Nid oes a wnelo â rhestrau gwirio, nid math o arolygiad ydyw, ac nid yw'n archwiliad. Ei nod yw helpu'r cyngor i gyflawni ei ddyheadau drwy feithrin a gwella ei ddealltwriaeth o'r ffordd y mae'n gweithredu a sut y gall sicrhau y bydd yn gallu cynnig gwasanaethau effeithiol yn yr hirdymor.

3.11 Ni fydd y panel yn gyfrifol am ddwyn y cyngor i gyfrif, ond dylai roi barn allanol ar y ffordd y mae'r cyngor yn gweithredu. Ni fydd hyn yn disodli'r rôl a chwaraeir gan archwilwyr, arolygwyr na rheoleiddwyr wrth roi sicrwydd. Mae a wnelo hyn â helpu cynghorau i ddeall sut y gallant wella'r graddau y maent yn bodloni'r gofynion perfformiad.

3.12 Mater i'r cyngor yw penderfynu sut i wneud y defnydd mwyaf effeithiol o'r asesiad o berfformiad gan banel a sicrhau y caiff ei ganfyddiadau eu defnyddio ochr yn ochr â ffynonellau eraill i benderfynu ar ei ddull o ymdrin â pherfformiad corfforaethol, llywodraethu a gwelliant."

3.2 Mae tri dyletswydd statudol yn ynghlwm a cynnal asesiad panel;

(a) penodi panel asesiad perfformiad

(b) ymateb i adroddiad asesiad perfformiad gan banel

(c) ymateb i argymhellion ynglŷn ag ymateb i adroddiad gan banel.

Mae'r Ddeddf yn caniatáu i'r Cyngor briodoli y swyddogaethau yma unai I'r Cyngor Llawn neu y Cabinet. Ond, nid oes sgôp i ddirprwy y prif faterion yma ymhellach . Fe nodwch Atodiad 2 fod canllawiau statudol manwl ynglŷn a phenodi Panel. Fodd bynnag o'i benodi a derbyn cylch gorchwyl bydd y Panel wedyn yn mynd ati i gynnal ei waith a pharatoi adroddiad. Gyda hyn mewn golwg ac o ystyried natur y gwaith ynglŷn a sefydlu Panel o fewn y canllawiau statudol argymhellir rhannu y dyletswyddau yma gan osod y swyddogaeth i drefnu a phenodi panel gyda'r Cabinet ond fod yr ymateb I'r adroddiad a'r argymhellion yn cael eu cadw i'r Cyngor llawn. Byddai hyn yn gydnaws a threfniadau adrodd ar berfformiad cyfredol ond yn golygu fod modd symud y sefydlu ymlaen yn amserol. Fe nodwch hefyd fod gan y Pwyllgor yma swyddogaeth mewn ystyried adroddiad

y Panel a rhoi sylwadau ac argymhellion ar yr adroddiad. Mae'r addasiadau i'w gweld yn Atodiad 1 Rhan B .

4. Rhybudd ar gyfer cwestiynau gan aelodau

4.1 Ar hyn o bryd mae'r cyfnod rhybudd ar gyfer cyflwyno rhybudd o gwestiynau gan aelodau I'r Cyngor llawn yn 2 ddiwrnod clir. Golygai hyn mewn wythnos arferol fod dau ddiwrnod gwaith o dderbyn y cwestiwn i baratoi a rhannu ateb. Mae cais wedi dod i ymestyn yr amser yma i 3 diwrnod gwaith fyddai yn golygu fod modd danfon y cwestiwn cyn diwedd yr wythnos flaenorol a rhoi amser ychwanegol i ymdrin a chwestiynau all fod ar faterion technegol a manwl.

> "Ceir gofyn cwestiwn dim ond os rhoddwyd rhybudd ohono trwy ei gyflwyno'n ysgrifenedig neu drwy bost electronig i'r Pennaeth Gwasanaethau Democrataidd ddim hwyrach na chanol dydd 3 diwrnod clir cyn diwrnod y cyfarfod. "

5. Selio Contractau

5.1 Mae gofyn yn y Cyfansoddiad, fod rhai contractau sydd cael eu darparu dan sêl. Mae hyn yn seiliedig ar riniog ariannol sydd yn golygu fod angen gosod sêl y Cyngor ar gontractau sydd werth mwy na £50,000. Nid yw'r rhiniog yma wedi ei adolygu ers cryn nifer o flynyddoedd. Fy argymhelliad fyddai cynyddu rhiniog yma i £100,000 yn gyffredinol lle mae gofynnon selio neu arwyddo cytundebau ar sail y gwerth yma. Byddai hyn yn caniatáu i ystod o gontractau llai gael eu harwyddo heb ffurfioldeb selio.

6. Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio

6.1 Adroddais ar yr argymhellion yma I'r Pwyllgor Lywodraethu ac Archwilio ar y 7 o Fedi 2023. penderfyniad y Pwyllgor oedd :

"Cefnogi'r newidiadau arfaethedig i'r Cyfansoddiad gan argymell i'r Cyngor Llawn eu bod yn cael eu mabwysiadu"

7. ARGYMHELLIAD

Fod Cyngor yn mabwysiadau y newidiadau i'r Cyfansoddiad a restrir yn yr adroddiad a'r Atodiadau sydd ynglŷn a;

(i) Swyddogaethau'r Cyngor Llawn
(ii)Asesiad Perfformiad Panel
(iii) Amserlen Cwestiynau gan Aelodau
(iv) Trothwy ariannol ar gyfer selio contractau

Swyddog Monitro

Awdur yr Adroddiad

Pennaeth Cyllid

"Dim i'w ychwanegu i'r adroddiad o safbwynt priodoldeb ariannol".

ATODIAD 1
RHAN A

4.2 Y Fframwaith Polisi

Mae'r Fframwaith Polisi yn golygu'r cynlluniau a'r strategaethau canlynol:

- Cynllun Llesiant Gwynedd a Môn
- Cynllun Cyngor Gwynedd
- Strategaeth Datblygu Economaidd
- Cynllun Trafnidiaeth Lleol
- Cynlluniau ac addasiadau sydd gyda'i gilydd yn ffurfio'r Cynllun Datblygu Lleol
- Strategaeth Iaith – a Polisi Iaith
- Y Cynllun Cyfiawnder Ieuenctid
- Strategaeth Tai
- Cynllun Strategol Partneriaeth Pobl Ifanc a Phartneriaeth Fframwaith Plant a Phobl Ifanc
- Polisi Tal
- Cynllun Gwella Hawliau Tramwy
- Datganiad ac Amcanion Llesiant y Cyngor (yn unol â Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015)
- Cynllun Rheoli Asedau Corfforaethol.
- Polisi Indemniadau
- Polisi Gamblo
- Polisi Trwyddedu

4.6 Swyddogaethau'r Cyngor Llawn

Dim ond y Cyngor Llawn a gaiff arfer y swyddogaethau canlynol:

4.6.1 mabwysiadu a newid y Cyfansoddiad;
4.6.2 cymeradwyo neu fabwysiadu'r y Fframwaith Polisi, y gyllideb ac unrhyw gais i Gweinidogion Cymru o ran unrhyw Drosglwyddiad Tir ar gyfer Tai;
4.6.3 yn amodol ar y weithdrefn frys a gynhwysir yn y Rheolau Gweithdrefnol Mynediad at Wybodaeth yn Adran 14 y Cyfansoddiad hwn, gwneud penderfyniadau am unrhyw fater wrth arfer Swyddogaeth Weithredol sy'n rhan o'r Fframwaith Polisi neu'r gyllideb lle y mae'r penderfynwr yn teimlo y dylid ei wneud mewn modd a fyddai'n groes i'r Fframwaith Polisi neu'n groes i/heb fod yn gwbl gydnaws â'r gyllideb;
4.6.4 penodi a diswyddo'r Arweinydd;
4.6.5 cytuno ar a/neu ddiwygio'r cylch gorchwyl ar gyfer Pwyllgorau, penderfynu ar eu cyfansoddiad a gwneud penodiadau iddynt (yn unol â Deddf Llywodraeth Leol a Thai 1989) oni bai y dirprwywyd y penodiadau gan y Cyngor;
4.6.6 cyflawni swyddogaethau'r Cyngor ynglŷn a cyd-bwyllgorau corfforedig, gan gynnwys gwneud cais Cyd-bwyllgor Corfforedig a rhoi cydsyniad i reoliadau Cyd-bwyllgor Corfforedig sy'n cael eu gwneud

4.6.7 newid enw’r ardal;
4.6.8 gwneud neu gadarnhau penodiad neu ddiswyddo Prif Weithredwr;
4.6.9 gwneud, gwella, diddymu, ailddeddfu neu fabwysiadu is-ddeddfau, a hyrwyddo neu wrthwynebu gwneud deddfwriaeth leol neu Filiau Personol;
4.6.10 yr holl Swyddogaethau Dewis Lleol a amlinellir yn Adran 13 y Cyfansoddiad hwn y mae’r Cyngor yn penderfynu y dylai ef ei hun ymgymryd â hwy yn hytrach na’r Cabinet; ~~a~~
4.6.11 pob mater y mae’n rhaid eu neilltuo i’r Cyngor yn ôl y gyfraith. Er enghraifft, penodi Cadeirydd y Pwyllgor Gwasanaethau Democrataidd, caniatáu disgowntiau neu godi premiwm Treth Cyngor , penderfynu ar y lefel (ac unrhyw newid yn lefel) tâl a delir i Brif Swyddog a chymeradwyo y datganiad polisi tâl;
4.6.12 cymeradwyo, adolygu a diwygio Cynllun Deisebau’r Cyngor
4.6.13 cymeradwyo, adolygu a diwygio Strategaeth Cyfranogiad y Cyhoedd y Cyngor
4.6.14 derbyn a chymeradwyo adroddiad blynyddol ar i ba raddau y mae'r Cyngor wedi bodloni ei ofynion perfformiad;
4.6.15 adolygu, cymeradwyo a diwygio amcanion llesiant y Cyngor yn unol ag adran 9 o Ddeddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2005 a'r canllawiau statudol cysylltiedig a gyhoeddwyd gan Lywodraeth Cymru
4.6.16 ystyried adroddiadau'r Prif Weithredwr a baratoir yn unol ag adran 54(2)(b) o Ddeddf Llywodraeth Leol ac Etholiadau (Cymru) 2021, o fewn 3 mis iddynt gael eu gwneud;
4.6.17 ystyried adroddiadau blynyddol a gafwyd gan y Pwyllgor Safonau, o fewn 3 mis iddynt gael eu gwneud; a
4.6.18 Cyflawni swyddogaethau a gyfeirir i’r Cyngor Llawn gan Arweiniad Statudol
4.6.19 Yn gyfrifol am weithredu darpariaethau Deddf Llywodraeth Leol ac Etholiadau (Cymru) 2021 Adran 93 - Dyletswydd ar brif gyngor i ymateb i adroddiad ar asesiad perfformiad gan banel. Adran 96Dyletswydd ar brif gyngor i ymateb i argymhellion yr Archwilydd Cyffredinol

ATODIAD 1
RHAN B

Adran 13 Atodiad 2 – Materion Cabinet

Yn gyfrifol am weithredu darpariaethau Deddf Llywodraeth Leol ac Etholiadau (Cymru) 2021 Adran 92 Dyletswydd ar brif gyngor i drefnu asesiad perfformiad gan banel.

ATODIAD 2

Pennod 3 – Y ddyletswydd i drefnu asesiad o berfformiad gan banel ac ymateb iddo.

Cyflwyniad

3.1 Mae’r bennod hon o’r canllawiau yn ymwneud â'r gofynion sy'n ymwneud ag asesiad o berfformiad gan banel a nodir yn Neddf Llywodraeth Leol ac Etholiadau (Cymru) 2021 (“y Ddeddf”). Mae'r canllawiau yma yn adlewyrchu'r gofynion sylfaenol ar gyfer asesiad o berfformiad gan banel fel y'u nodir yn y Ddeddf, gan gydnabod y bydd cynghorau yn awyddus i ddatblygu manylion eu dull gweithredu eu hunain.

3.2 Bydd y dyletswyddau mewn perthynas ag asesiad o berfformiad gan banel yn dod i rym o ddechrau'r cylch etholiadol llywodraeth leol nesaf ym mis Mai 2022.

3.3 Y bwriad yw y caiff y darpariaethau ynglŷn â pherfformiad a llywodraethu yn y Ddeddf eu hategu gan ddull cydgysylltiedig o sicrhau gwelliant a darparu cymorth a arweinir gan y sector. Mae canfyddiadau ac argymhellion yr asesiad o berfformiad gan banel yn cynnig safbwynt allanol a dylid eu defnyddio i lywio a nodi meysydd lle y gallai cymorth a arweinir gan y sector fod yn werthfawr. Bydd hyn yn gymwys yn achos cynghorau unigol a dylai hefyd lywio'r gwaith o ddatblygu a darparu unrhyw gymorth i wella arfaethedig yn genedlaethol.

3.4 Dylai'r bennod hon yn y canllawiau gael ei darllen gan gyngor er mwyn ei helpu i gyflawni ei ddyletswydd i drefnu asesiad o berfformiad gan banel a chyhoeddi adroddiad ar asesiad o berfformiad gan banel ac ymateb iddo. Gall y bennod hon hefyd gael ei darllen gan aelodau'r panel er mwyn eu helpu i gynnal asesiad o berfformiad gan banel. Gall aelodau'r panel hefyd gyfeirio at y canllawiau ar hunanasesu er mwyn deall sut mae'n ofynnol i gynghorau gyflawni eu dyletswyddau mewn perthynas â hunanasesu am y gallai hyn fod yn ddefnyddiol i lywio eu dull o gynnal asesiad gan banel.

Dyletswydd prif gyngor i drefnu asesiad o berfformiad gan banel

3.5 Mae'r Ddeddf yn ei gwneud yn ofynnol i gyngor wneud trefniadau i banel annibynnol, a benodir gan y cyngor, asesu i ba raddau y mae'r cyngor yn bodloni'r gofynion perfformiad – sef asesiad o berfformiad gan banel. Diffinnir y gofynion perfformiad fel y graddau y mae cyngor:-

- yn arfer ei swyddogaethau yn effeithiol;
- yn defnyddio ei adnoddau yn ddarbodus, yn effeithlon ac yn effeithiol;
- yn sicrhau bod ei lywodraethiant yn effeithiol er mwyn cyflawni'r uchod.

3.6 Mae'r canllawiau hyn yn nodi diben yr asesiad gan banel; yn cynnig y camau a ddylai fod yn rhan o asesiad; yn ymdrin â materion sy'n ymwneud ag amseriad asesiad gan banel; yn disgrifio'r gofynion a'r ystyriaethau sylfaenol wrth benodi panel; ac yn amlinellu’r trefniadau ar gyfer ymateb i adroddiad ar asesiad o berfformiad gan banel.

3.7 Wrth ystyried sut mae cyngor yn arfer ei ddyletswyddau o ran asesiad o berfformiad gan banel, dylai cyngor ystyried Safonau'r Gymraeg ac unrhyw hysbysiad cydymffurfio perthnasol a gyhoeddir gan Gomisiynydd y Gymraeg.

3.8 Wrth gwrs, gall cynghorau gomisiynu cymorth tebyg i asesiad o berfformiad gan banel at sawl diben arall, megis adolygiadau gan gymheiriaid sy'n ymdrin â gwasanaethau neu faterion penodol neu sy'n seiliedig ar themâu penodol. Mae'r rhain i gyd yn rhan o daith wella'r cyngor a gallant ategu'r asesiad statudol corfforaethol ar lefel sefydliadol o berfformiad gan banel sy'n ofynnol o dan y Ddeddf ond ni allant ei ddisodli.

Diben asesiad o berfformiad gan banel

3.9 Dim ond un elfen o ddull a arweinir gan y sector o sicrhau perfformiad, llywodraethu da a gwelliant yw asesiad o berfformiad gan banel. Gall asesiad effeithiol o berfformiad gan banel lywio taith wella'r cyngor, gan adeiladu ar yr hunanasesiad, gan ei helpu i ystyried y dyfodol o safbwynt gwahanol. Dylai'r asesiad gan banel gynnig safbwyntiau gwahanol; rhywfaint o her allanol gwrthrychol ac annibynnol; a chyfle i brofi syniadaeth gyda chymheiriaid arbenigol diduedd.

3.10 Bydd yr asesiad o berfformiad gan banel yn asesu i ba raddau y mae'r cyngor yn bodloni'r gofynion perfformiad, yn union fel y gwna'r cyngor drwy hunanasesiad. Nid oes a wnelo â rhestrau gwirio, nid math o arolygiad ydyw, ac nid yw'n archwiliad. Ei nod yw helpu'r cyngor i gyflawni ei ddyheadau drwy feithrin a gwella ei ddealltwriaeth o'r ffordd y mae'n gweithredu a sut y gall sicrhau y bydd yn gallu cynnig gwasanaethau effeithiol yn yr hirdymor.

3.11 Ni fydd y panel yn gyfrifol am ddwyn y cyngor i gyfrif, ond dylai roi barn allanol ar y ffordd y mae'r cyngor yn gweithredu. Ni fydd hyn yn disodli'r rôl a chwaraeir gan archwilwyr, arolygwyr na rheoleiddwyr wrth roi sicrwydd. Mae a wnelo hyn â helpu cynghorau i ddeall sut y gallant wella'r graddau y maent yn bodloni'r gofynion perfformiad.

3.12 Mater i'r cyngor yw penderfynu sut i wneud y defnydd mwyaf effeithiol o'r asesiad o berfformiad gan banel a sicrhau y caiff ei ganfyddiadau eu defnyddio ochr yn ochr â ffynonellau eraill i benderfynu ar ei ddull o ymdrin â pherfformiad corfforaethol, llywodraethu a gwelliant.

3.13 Mae asesiad o berfformiad gan banel yn rhan o ddiwylliant lle mae cynghorau yn agored i her ac yn ei groesawu, p'un a gaiff ei gyflwyno o'r tu fewn i'r awdurdod neu, yn yr achos hwn, yn allanol. Dylid ystyried bod yr asesiad yn broses heriol, ond adeiladol, ac yn ddull effeithiol a chymesur o ddysgu'n barhaus sut i wneud y cyngor yn gryfach.

3.14 Mae ymchwil wedi dangos y budd y gall cyngor ei gael o geisio safbwynt cymheiriaid, fel y safbwynt a ddarperir gan asesiad o berfformiad gan banel,

ar lefel sefydliadol, gorfforaethol.[9] Er enghraifft, nodwyd y gall safbwynt o'r fath a ddarperir gan gymheiriaid gadarnhau dealltwriaeth y cyngor ei hun o'r hyn sydd ei angen ac ategu'r achos dros newid, yn ogystal â chefnogi neu annog newid sefydliadol neu newid ymddygiad.

Y dull o gynnal asesiad o berfformiad gan banel

3.15 Bydd pob cyngor unigol am benderfynu ar ei ddull ei hun o gynnal asesiad o berfformiad gan banel (o fewn y paramedrau eang a nodir gan y Ddeddf).

3.16 Er mai mater i'r cyngor a'r panel fydd penderfynu ar hyn yn y pen draw, byddem yn disgwyl i asesiad o berfformiad gan banel gynnwys tri cham cyffredinol, sef Paratoi, Asesu a Gwaith dilynol.

Cam 1 - Paratoi

Arweinir y cam hwn gan y cyngor ac mae'n debygol o gynnwys:-

- **Cwmpasu gofynion** yr asesiad o berfformiad gan banel. Efallai y bydd y cyngor am weithio gyda phartneriaid er mwyn gwneud hyn ac ystyried unrhyw heriau penodol a nodwyd yn ei hunanasesiad neu mewn adroddiadau archwilio, arolygu neu reoleiddio diweddar. Bydd hyn yn helpu i nodi'r sgiliau a'r arbenigedd sydd eu hangen gan y panel er mwyn sicrhau bod yr asesiad yn cael yr effaith fwyaf posibl.

- **Nodi a chomisiynu panel** i gynnal yr asesiad.

- **Pennu'r cylch gorchwyl** ar gyfer asesiad o berfformiad gan y panel ac, unwaith y bydd wedi'i sefydlu, cytuno ar y cylch gorchwyl gyda chadeirydd y panel. Bydd hyn hefyd yn cynnig cyfle i drafod disgwyliadau a'r dull o gynnal yr asesiad.

- **Rhannu gwybodaeth berthnasol** â'r panel er mwyn gosod y cyd-destun ar gyfer yr asesiad.

- **Gwneud trefniadau ymarferol** fel sy'n ofynnol gan y panel i'w alluogi i gynnal yr asesiad yn effeithiol.

Cam 2 – Asesu

Arweinir y cam hwn yn bennaf gan y panel ac mae'n debygol o gynnwys:-

- **Adolygiad desg gan y panel** er mwyn llywio ei syniadaeth a'i benderfyniadau cychwynnol ynghylch meysydd y mae'n awyddus i ganolbwyntio arnynt yn ystod yr asesiad.

[9] gweler Downe, J., Bottrill, I. a Martin, S. (Chwefror 2017) *'Rising to the challenge: an independent evaluation of the LGA's corporate peer challenge programme'.* Ysgol Fusnes Caerdydd: Canolfan Ymchwil Llywodraeth Leol a Rhanbarthol.

- **Trafodaethau rhwng y panel** a'r aelodau etholedig, swyddogion a rhanddeiliaid eraill ynghylch meysydd o fewn cwmpas yr asesiad.[10]

- **Y panel yn cyflwyno'r prif ganfyddiadau ar lafar.**

Cam 3 – Gwaith dilynol

Dylai'r cam hwn gynnwys y canlynol:-

- Y cyngor yn anfon ei **adroddiad terfynol** i'r cyngor.

- Y cyngor **yn ystyried ei ymateb** i asesiad y panel, gan gynnwys y **camau y mae'n bwriadu eu cymryd yn sgil yr hyn a ddysgwyd** o'r asesiad.

- Y cyngor **yn cynnwys ei bwyllgor llywodraethu ac archwilio** ac yn ystyried unrhyw argymhellion y mae'r pwyllgor yn eu gwneud mewn ymateb i'r asesiad o berfformiad gan y panel.

Amseru

3.17 Mae'r ddyletswydd i drefnu asesiad o berfformiad gan banel o leiaf unwaith yn ystod cylch etholiadol yn golygu y dylid ei gynnal yn y cyfnod rhwng etholiadau cyffredin ar gyfer cynghorwyr i'r cyngor. Gall cyngor ddewis comisiynu mwy nag un asesiad gan banel mewn cylch etholiadol, ond nid yw'n ofynnol gan y ddeddfwriaeth.

3.18 Mater i'r cyngor yw dewis yr adeg yn ystod y cylch etholiadol pryd mae asesiad o berfformiad gan banel yn debygol o fod fwyaf buddiol i'r cyngor. Dylai'r cyngor ystyried sut y gellir amseru'r asesiad o berfformiad gan banel orau er mwyn iddo gyd-fynd ag agweddau eraill ar ei ddull llywodraethu corfforaethol ac arolygiadau neu asesiadau penodol eraill o wasanaethau. Efallai y bydd y cyngor hefyd yn awyddus i ystyried amseriad unrhyw adolygiadau gan Gomisiynydd Cenedlaethau'r Dyfodol ac archwiliadau gan Archwilydd Cyffredinol Cymru, er mwyn sicrhau y ceir y gwerth mwyaf posibl o'r asesiad o berfformiad gan banel. Efallai y bydd y cyngor yn awyddus i geisio cyngor gan arolygiaethau, rheoleiddwyr neu Archwilio Cymru ar y pwynt hwn.

3.19 Yr unig ofyniad o ran amseriad asesiad yw bod yn rhaid i'r trefniadau alluogi'r cyngor i gyhoeddi adroddiad ar asesiad o berfformiad gan banel o leiaf chwe mis cyn dyddiad yr etholiad cyffredin nesaf. Efallai y bydd cynghorau yn awyddus i ystyried amseriad yr asesiad mewn perthynas â'r cod ymarfer a argymhellir ar gyhoeddusrwydd awdurdodau lleol a pheidio â'i gadael yn rhy hwyr yn y cylch i asesiad gan banel allu cael ei gomisiynu a'i gwblhau.

---

10 Dylai paneli gasglu a defnyddio gwybodaeth er mwyn adlewyrchu profiadau pobl o grwpiau gwarchodedig gwahanol a'r rhai sydd o dan anfantais economaidd-gymdeithasol a'r effaith arnynt

3.20 Gallai cynghorau, mewn egwyddor, gomisiynu asesiad o berfformiad gan banel tua dechrau cylch etholiadol a'r asesiad nesaf tua diwedd y cylch etholiadol nesaf. Gallai hyn olygu bwlch o naw mlynedd rhwng asesiadau o berfformiad gan banel. Fodd bynnag, nid argymhellir y dull hwn gan y gallai godi amheuon ynghylch a yw cyngor yn arfer ei swyddogaethau yn effeithiol mewn perthynas â'i berfformiad a'r ffordd y caiff ei lywodraethu.

Paratoi cyn yr asesiad

3.21 Ni ddylai cyngor deimlo bod yn rhaid iddo 'brofi' unrhyw beth i'r panel ac, felly, ni ddylai'r gwaith paratoi cyn asesiad gan banel fod yn rhy feichus. Fodd bynnag, cydnabyddir y bydd asesiad o berfformiad gan banel yn gofyn am adnoddau gweinyddol er mwyn helpu'r panel gyda threfniadau ymarferol, megis trefnu cyfarfodydd a grwpiau ffocws a chyfleusterau i'w defnyddio gan y panel lle bo'n briodol.

3.22 Bydd y panel hefyd yn dymuno gweld dogfennau allweddol fel rhan o'i asesiad sy'n golygu y bydd angen neilltuo amser swyddogion i'w coladu, ond ni ragwelir y bydd hyn yn cynnwys paratoi unrhyw adroddiadau newydd, am y dylai fod amrywiaeth o wybodaeth (gan gynnwys yr adroddiad hunanasesu) ar gael eisoes.

Penodi panel

3.23 Y cyngor sy'n gyfrifol am nodi aseswyr panel, gan gomisiynu'r panel i gynnal yr asesiad a thalu unrhyw gostau cysylltiedig.

3.24 Bydd y broses o ddewis aelodau'r panel yn allweddol i sicrhau asesiad effeithiol ac ystyrlon. Dylai'r cyngor sicrhau bod gan y panel brofiad, gwybodaeth a safbwyntiau ymarferol amrywiol, y bydd yn gweithredu ag uniondeb a gwrthrychedd, ac yn gallu rhoi sicrwydd y bydd y cyngor yn ymddiried yn ei ganfyddiadau. Dylai'r cyngor hefyd ystyried pwysigrwydd amrywiaeth wrth benodi'r panel.

3.25 Er mwyn sicrhau ei annibyniaeth, rhaid i aelodau'r panel fod wedi'u gwahanu ddigon oddi wrth y cyngor er mwyn iddynt ddod i gasgliadau diduedd a gwrthrychol ynghylch y ffordd y mae'r cyngor yn bodloni'r gofynion perfformiad. Er enghraifft, ni ddylid ystyried unrhyw un sydd ar hyn o bryd neu sydd wedi bod (o fewn y ddwy flynedd ddiwethaf) yn aelod o'r cyngor sydd i'w asesu, neu'n un o'i swyddogion, ar gyfer ei benodi i'r panel. Ni ddylai aelod o'r panel deimlo unrhyw wrthdaro buddiannau (yn yr ystyr y byddai trydydd parti rhesymol ystyried bod gwrthdaro) wrth gynnig asesiad o'r ffordd y mae'r cyngor y bodloni'r gofynion perfformiad.

3.26 Er mwyn bod ar ei fwyaf effeithiol dylai'r panel gael ei arwain gan gymheiriaid. Dylai fod cymysgedd o uwch-swyddogion profiadol, cynghorwyr ac eraill sy'n gweithio gyda llywodraeth leol gan gynnwys y sector cyhoeddus ehangach a sectorau eraill, a all ennyn hyder y cyngor a sicrhau bod y cyngor yn cael yr her, y gefnogaeth a'r argymhellion adeiladol mwyaf priodol. Gall aelodau'r panel hefyd fod â phrofiad o Gymru neu o leoedd eraill.

3.27 Er ei bod yn bwysig bod gan gyfran o'r panel ddealltwriaeth dda o natur gymhleth gweithio mewn amgylchedd gwleidyddol a'r effaith y gall hyn ei chael ar ddiwylliant a blaenoriaethau sefydliadol, mae'r un mor bwysig bod y panel yn gallu elwa ar gyfraniad gwerthfawr y rhai sydd â phrofiad o sectorau eraill ac o weithio gyda llywodraeth leol.

3.28 Disgwylid i unrhyw asesiad gan banel a gomisiynwyd o dan ddyletswyddau'r cyngor a nodir yn y Ddeddf gynnwys y canlynol, o leiaf:-

- Cadeirydd annibynnol ar y panel – nad yw'n gwasanaethu mewn rôl swyddogol na gwleidyddol o fewn llywodraeth leol

- Cymheiriad o'r sector cyhoeddus ehangach, y sector preifat neu'r sector gwirfoddol

- Uwch-swyddog sy'n gwasanaethu o fewn llywodraeth leol, sy'n debygol o fod yn brif weithredwr neu'n gyfarwyddwr, o gyngor heblaw'r un sydd i'w asesu

- Uwch-aelod etholedig, o gyngor heblaw'r un sydd i'w asesu.

3.29 Gall y cyngor ddewis penodi aelodau ychwanegol eraill o'r panel fel y gwelant yn dda, er enghraifft swyddogion ar lefelau eraill, mwy o gynrychiolwyr o bartneriaid neu arbenigwyr allanol eraill. Efallai y bydd y cyngor hefyd yn awyddus i bennu swyddog i weithio gyda'r panel tra bydd yr asesiad yn mynd rhagddo, er mwyn darparu cymorth gweinyddol a chydgysylltu gweithgarwch ym mhob rhan o'r awdurdod.

<u>Rôl y panel wrth gynnal asesiad o berfformiad gan banel</u>

3.30 Bydd yn ofynnol i'r panel asesu ar y cyd i ba raddau y mae'r cyngor yn bodloni'r gofynion perfformiad, hynny yw i ba raddaul:-

- y mae'n arfer ei swyddogaethau yn effeithiol;
- y mae'n defnyddio ei adnoddau yn ddarbodus, yn effeithlon ac yn effeithiol;
- y mae ei lywodraethiant yn effeithiol er mwyn cyflawni'r uchod.

3.31 Fel hyn, bydd y panel yn adeiladu ar yr hunanasesiadau a gynhaliwyd eisoes gan y cyngor ac yn eu hategu. Efallai y bydd yn ofynnol i'r panel gyfeirio at y canllawiau ar hunanasesu er mwyn llywio ei ddull o gynnal yr asesiad gan banel. Dylai'r panel ganolbwyntio ar edrych ar y sefyllfa bresennol a dros gyfnod blaenorol digon hir er mwyn cael darlun ystyrlon o'r sefyllfa yn y cyngor ac unrhyw dueddiadau. Bydd y panel yn ystyried i ba raddau y gall y cyngor ymateb i'r amgylchedd sy'n newid lle mae'n gweithredu ac y gellir llywio ei waith drwy ddefnyddio'r ffyrdd o weithio a nodir yn Neddf Llesiant

Cenedlaethau'r Dyfodol.[11]

3.32 Efallai y bydd hefyd yn ddefnyddiol i'r panel ystyried y gweithgareddau sy'n gyffredin i drefniadau llywodraethu cyrff cyhoeddus fel y'u nodir yn y canllawiau statudol ar Ddeddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015[12]:-

- Cynllunio corfforaethol
- Cynllunio ariannol
- Cynllunio'r gweithlu (pobl)
- Caffael
- Asedau
- Rheoli risg
- Rheoli Perfformiad

3.33 Dylai defnyddio hyn fel fframwaith helpu'r panel i ddeall a yw'r cyngor yn llywodraethu ei hun yn effeithiol er mwyn sicrhau ei fod yn gwneud y cyfraniad mwyaf posibl at gyflawni'r nodau llesiant.[13]

3.34 Asesiad corfforaethol, sefydliadol yw hwn, y bwriedir iddo ystyried i ba raddau y mae'r cyngor yn bodloni'r gofynion perfformiad ac y gall gyflawni canlyniadau effeithiol. Ni ddylai'r panel geisio cynnal archwiliadau manwl nac adolygiadau manwl o wasanaethau, er y gall ddefnyddio canfyddiadau adolygiadau eraill gan gymheiriaid neu adolygiadau manwl o wasanaethau wrth lunio ei gasgliadau. Ni ddylai'r panel geisio archwilio / gwirio hunanasesiadau'r Cyngor ei hun, er y gall y dull o gynnal hunanasesiadau a fabwysiedir gan gyngor lywio barn panel am effeithiolrwydd ei drefniadau llywodraethu.

3.35 Wrth gynnal asesiad o berfformiad gan banel mewn perthynas â chyngor, bydd yn rhaid i banel ymgynghori â'r canlynol ynghylch i ba raddau y mae'r cyngor yn bodloni'r gofynion perfformiad:-

- pobl leol;
- pobl eraill sy'n rhedeg busnes yn ardal y cyngor;
- staff y cyngor;
- pob undeb llafur a gydnabyddir (o fewn ystyr Deddf yr Undebau Llafur a Chysylltiadau Llafur (Cydgrynhoi) 1992 (cym. 52) gan y cyngor.

3.36 Er mai hwn yw'r gofyniad sylfaenol o dan y ddeddfwriaeth, gall y panel ddewis ymgynghori â'r cyfryw bersonau eraill neu gynnwys y cyfryw bersonau eraill ag sy'n berthnasol, yn ei farn ef, i'w asesiad o'r graddau y mae'r cyngor y bodloni'r gofynion perfformiad.[14] Gall y panel, er enghraifft, ymgynghori â

---

[11] Gweler Pennod 1 am fanylion llawn y ffyrdd o weithio
[12] Canllawiau Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol
[13] Gweler Pennod 1 am ddiffiniadau llawn o'r nodau.
[14] Dylai paneli gasglu a defnyddio gwybodaeth er mwyn adlewyrchu profiadau pobl o grwpiau gwarchodedig gwahanol a'r rhai sydd o dan anfantais economaidd-gymdeithasol a'r effaith arnynt

phartneriaid eraill sy'n cydweithio â'r cyngor, yn ogystal âchyrff archwilio, arolygu neu reoleiddio.

3.37 Mater i'r panel yw ystyried sut y byddai'n dymuno ymgynghori er mwyn cyfrannu'n effeithiol at y broses asesu gan banel, er enghraifft drwy ddefnyddio dulliau ymgysylltu presennol, arolygon ar y we, holiaduron ac ati. Dylai'r rhain gael eu cynllunio mewn modd sy'n cynrychioli'r boblogaeth berthnasol (e.e. pobl leol neu staff). Mater i'r cyngor yw gwneud y trefniadau angenrheidiol er mwyn hwyluso'r ymgynghoriad.

3.38 Bydd y panel hefyd yn defnyddio amrywiaeth o ffynonellau mewnol ac allanol eraill, gan sicrhau bod sail dystiolaeth eang i lywio casgliadau ynghylch i ba raddau y mae'r cyngor yn bodloni'r gofynion perfformiad ac argymhellion o ran sut i wella. Ceir awgrymiadau ynghylch ffynonellau a allai lywio'r asesiad yn y canllawiau i gynghorau ar gynnal hunanasesiadau.

3.39 Bydd angen i gynghorau ystyried am ba hyd y bydd angen y panel arnynt, a chytuno ar hyn gyda'r panel, er mwyn sicrhau bod digon o amser ar gyfer y tri cham cyffredinol a nodir ym mharagraff 3.16.

3.40 Mae'r asesiad yn degybol o gynnwys y camau allweddol canlynol i'w cymryd gan y panel, er mai mater i'r panel fydd penderfynu a chytuno ar ei ddull gweithredu:-

- Cyfarfod cwmpasu
- Ymchwil ddesg
- Cyfarfodydd ag arweinwyr gwleidyddol, uwch-swyddogion ac ati; a grwpiau trafod, gan gynnwys cyfarfodydd â staff a phartneriaid, pobl leol, undebau a chynrychiolwyr busnesau lleol.
- Dadansoddi'r canfyddiadau a chytuno ar gasgliadau
- Cyflwyno'r prif ganfyddiadau
- Paratoi adroddiad y panel i'r cyngor sy'n nodi ei gasgliadau.

<u>Adroddiad ar asesiad gan banel</u>

3.41 Ar ôl i asesiad gan banel gael ei gwblhau, mae'n rhaid i banel lunio adroddiad sy'n nodi'r canlynol:-

- ei gasgliadau ynghylch i ba raddau y mae'r cyngor yn bodloni'r gofynion perfformiad;
- unrhyw gamau y mae'r panel yn argymell y dylai'r cyngor eu cymryd er mwyn cynyddu'r graddau y mae'n bodloni'r gofynion perfformiad.

3.42 Mater i'r panel yw penderfynu ar ffurf a chynnwys yr adroddiad hwn, er y byddai disgwyl iddo adlewyrchu egwyddorion allweddol bod yn agored a thryloywder a hygyrchedd i'r cyhoedd a phob cynghorydd. Dim ond barn ac argymhellion y panel yn gweithredu ar y cyd y dylai'r adroddiad eu cynnwys.

3.43 Dylai cadeirydd y panel drafod eu casgliadau a'u hargymhellion ag arweinydd a phrif weithredwr y cyngor, ac unrhyw unigolion eraill y bydd y cyngor yn

dymuno eu cynnwys (er enghraifft, arweinwyr y wrthblaid a grwpiau gwleidyddol, a chadeiryddion y pwyllgorau craffu), er mwyn sicrhau bod yr holl wersi a ddysgwyd o'r asesiad yn cael eu cyfleu'n briodol.

3.44 Mae'n rhaid i'r panel anfon yr adroddiad cyn gynted ag sy'n rhesymol ymarferol ar ôl iddo gael ei baratoi i'r/at y canlynol:-

- Y cyngor
- Archwilydd Cyffredinol Cymru
- Prif Arolygydd Ei Mawrhydi dros Addysg a Hyfforddiant yng Nghymru
- Gweinidogion Cymru[15]

Cyhoeddi'r adroddiad ar asesiad gan banel

3.45 Cyfrifoldeb y cyngor, nid y panel, yw cyhoeddi adroddiad y panel. Cyn gynted ag y bo'n rhesymol ymarferol ar ôl cael yr adroddiad gan y cyngor, rhaid i'r cyngor:-

- drefnu bod yr adroddiad ar gael i bwyllgor llywodraethu ac archwilio'r cyngor;
- cyhoeddi'r adroddiad[16].

Ymateb i'r adroddiad ar yr asesiad gan banel

3.46 Mae'n rhaid i'r cyngor baratoi ymateb i'r adroddiad ar yr asesiad o berfformiad gan banel. Yn ei ymateb, mae'n ofynnol i'r cyngor nodi'r canlynol:-

- y graddau y mae'n derbyn y casgliadau yn yr adroddiad;
- y graddau y mae'r cyngor yn bwriadu dilyn unrhyw argymhellion a nodir yn yr adroddiad;
- unrhyw gamau y mae'n bwriadu eu cymryd er mwyn cynyddu'r graddau y mae'n bodloni'r gofynion perfformiad.

3.47 Dylid defnyddio'r casgliadau a'r argymhellion o'r asesiad er mwyn helpu'r cyngor i nodi camau y bydd yn eu cymryd i gynyddu'r graddau y mae'n bodloni'r gofynion perfformiad. Dylai'r adroddiad dynnu sylw at feysydd lle y gallai hunangymorth a chymorth a arweinir gan y sector fod yn werthfawr. Gall hefyd ailadrodd rhywbeth y mae'r cyngor eisoes yn ymwybodol ohono ac ategu'r achos dros newid, a / neu nodi lle y byddai'n fuddiol cynnwys eraill fel y bo'n briodol.

3.48 Wrth ymateb, dylai cyngor gymhwyso Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015 a llunio ei ymateb yn unol â'r pum ffordd o weithio. Dylai hyn fod yn gymwys i'r *hyn* y mae'r cyngor yn bwriadu ei wneud a *sut* y mae'n bwriadu ei wneud. Byddai cynnwys eraill yn y broses o lunio ei ymateb yn arwydd o gyngor blaengar.

---

[15] Mae hyn yn cynnwys Arolygiaeth Gofal Cymru

[16] Yn electronig ar wefan y cyngor – gweler a171(2) o Ddeddf Llywodraeth Leol ac Etholiadau (Cymru) 2021.

3.49 Dylai cyngor hefyd ystyried asesiad o berfformiad gan banel wrth gynnal ei hunanasesiad nesaf, er mwyn gweld a yw'r hyn a ddysgwyd o'r asesiad gan banel wedi'i roi ar waith.

Cynnwys y pwyllgor llywodraethu ac archwilio

3.50 Mae'n rhaid i'r cyngor drefnu bod drafft o'i ymateb i'r asesiad o berfformiad gan banel fod ar gael i'w bwyllgor llywodraethu ac archwilio. Wedyn, mae'n rhaid i'r pwyllgor hwnnw adolygu'r ymateb drafft a chaiff wneud argymhellion ar gyfer newidiadau i'r ymateb i'r asesiad gan banel.

3.51 Os na fydd y cyngor yn gwneud newid a argymhellwyd gan y pwyllgor llywodraethu ac archwilio, mae'n rhaid iddo nodi'r argymhelliad a'r rhesymau pam na wnaeth y newid yn yr ymateb terfynol.

Cyhoeddi'r ymateb i'r adroddiad ar yr asesiad gan banel

3.52 Cyn gynted ag y bo'n rhesymol ymarferol ar ôl cwblhau'r ymateb, mae'n rhaid i'r cyngor gyhoeddi'r[17] ymateb a'i anfon at y canlynol:-

- Aelodau'r panel
- Archwilydd Cyffredinol Cymru
- Prif Arolygydd Ei Mawrhydi dros Addysg a Hyfforddiant yng Nghymru
- Gweinidogion Cymru[18]

3.53 Mae'n rhaid i'r ymateb i adroddiad ar asesiad gan banel gael ei gyhoeddi o leiaf bedwar mis cyn y disgwylir i'r etholiad cyffredin nesaf ar gyfer cynghorwyr i'r cyngor gael ei gynnal.